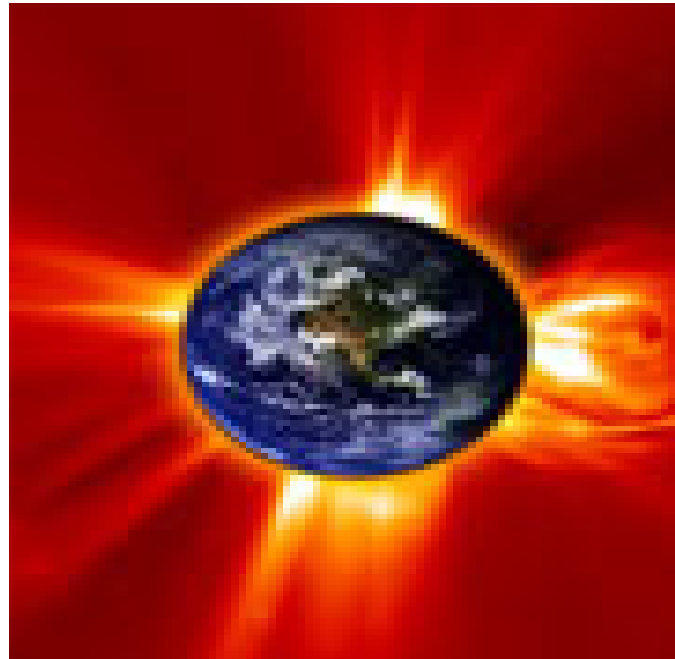

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΡΕΥΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ
ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΣΥΝΟΧΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Αναπαραστάσεις ηλεκτρονικού εγκλήματος από φορείς
της περιφέρειας Β. Αιγαίου»**

Αγγελική Κίτσιου

Επιβλέπων Καθηγητής: Στράτος Γεωργούλας

ΜΥΤΙΛΗΝΗ 2007

Στο Σπακάνι μου

Τώρα και για πάντα....

Από καρδιάς.....

Ολοκληρώνοντας τη διπλωματική αυτή εργασία θα ήθελα πρώτα απ' όλα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου κ. Στράτο Γεωργούλα, κ. Γιάννη Κάλλα, κ. Κώστα Ζώρα, καθώς και τον κ. Μιχάλη Ψημίτη, που συνεχίζουν να με στηρίζουν αδιάλειπτα σε κάθε επιστημονικό μου βήμα. Η συμβολή τους στην επιστημονική μου συγκρότηση αλλά και στη ζωή μου είναι, και ελπίζω να συνεχίσει να είναι καθοριστική.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από την ψυχή μου την εγκληματολόγο Δέσποινα Κομνηνού, που πραγματικά χωρίς την πολύτιμη βοήθεια της, η εργασία αυτή δε θα μπορούσε να ολοκληρωθεί.

Γιωργάκη μου, σε ευχαριστώ για όλα αυτά τα ανεπανάληπτα επτά χρόνια. Χωρίς εσένα, όλα θα ήταν εντελώς διαφορετικά από την πρώτη στιγμή.. Νικολάκη μου, σ' ευχαριστώ για την κάθε πολύτιμη στιγμή μας και για όσα ονειρευτήκαμε για αυτή την πορεία.

Χαρουλίني μου, η κατανόηση και η εμπιστοσύνη σου ήταν καταλύτης για μένα. Μητσάκο μου, σ' ευχαριστώ για το μυθιστόρημα που ξετυλίξαμε παρέα και για τα καλύτερα που έρχονται. Σκουλάκι μου, μου έδωσες «λόγους και αφορμές να κάνω βήμα», ακόμα και όταν δεν ήταν όπως τα ήθελα. Ανεκτίμητο κόστος ζωής..

Εισαγωγή

Στόχο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της έννοιας του ηλεκτρονικού εγκλήματος και του ηλεκτρονικού εγκληματία στο υπό διαμόρφωση εννοιολογικό πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας. Η έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας αποτελεί ένα θεωρητικό πεδίο, το οποίο παρουσιάζεται ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο και προσεγγίζεται από αρκετές διαφορετικές οπτικές. Οι θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγοριοποιήσεις, θέτοντας ως βασικό κριτήριο διαφοροποίησης, το ζήτημα του αν η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά ένα νέο τύπο κοινωνίας ή αν υφίσταται ως ένα στάδιο μετεξέλιξης των καπιταλιστικών κοινωνιών.

Υπό αυτούς τους όρους που θέτει η εισαγωγή της έννοιας της κοινωνίας της πληροφορίας στον κοινωνικό βίο, τα κοινωνικά υποκείμενα δρουν διαφοροποιημένα στις κατεστημένες σφαίρες της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής. Η διαφοροποίηση αυτή των δράσεων, μέσω του τεχνολογικού υπόβαθρου που έχει δημιουργήσει η κοινωνία της πληροφορίας, εστιάζει τόσο στο πλαίσιο των κατεστημένων νόμιμων νορμών, όσο και στο πλαίσιο των μη νόμιμων. Οι δράσεις λοιπόν που χαρακτηρίζονται ως εγκληματικές υπό το πρίσμα της κοινωνίας της πληροφορίας εννοιοθετούνται με τον όρο ηλεκτρονικό έγκλημα. Οι προβληματισμοί που τίθενται όσον αφορά στην έννοια του ηλεκτρονικού εγκλήματος, στο αν, δηλαδή, συνιστά ένα νέο τύπο εγκλήματος ή όχι, αντικατοπτρίζουν την όλη προβληματική του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και εν προκειμένω στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας.

Ο θεωρητικός αυτός προβληματισμός, πέρα από τη βιβλιογραφική έρευνα, έρχεται να πλαισιωθεί και μέσα από πιλοτική έρευνα διερεύνησης των αναπαραστάσεων που έχουν καλλιεργήσει, για το ηλεκτρονικό έγκλημα, οι φορείς που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα περιφερειακές και τοπικές πολιτικές του Νομού Λέσβου, δεδομένου του γεγονότος ότι το ηλεκτρονικό έγκλημα στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας αντικατοπτρίζεται πλέον και θεσμικά.

Έτσι στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται ο θεωρητικός προβληματισμός, σύμφωνα με τις διάφορες προσεγγίσεις που έχουν αναπτυχθεί, για την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, ο ρόλος που διαδραματίζει η πληροφορία και η σημαντικότητα της πληροφορικής τεχνολογίας. Παράλληλα αναλύονται οι διαστάσεις που ενέχει η κοινωνία της πληροφορίας σε ευρωπαϊκό, σε εθνικό και σε τοπικό επίπεδο, καθώς και οι σημαντικές επιδράσεις της σε τομείς της κοινωνικής ζωής, όπως στην εκπαίδευση, τη δημόσια διοίκηση, στην εργασία, στον τομέα της υγείας,

τον πολιτισμό και στην οικονομία. Τέλος αναλύονται οι σημαντικές διαστάσεις του Δικαίου στην Κοινωνία της Πληροφορίας και τα ζητήματα και οι προβληματισμοί που θέτει, εισάγοντας έτσι την έννοια του ηλεκτρονικού εγκλήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται οι προϋποθέσεις εμφάνισης του ηλεκτρονικού εγκλήματος στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας και αναλύονται οι ορισμοί για την έννοια του ηλεκτρονικού εγκλήματος, σύμφωνα με το υπάρχον θεωρητικό έργο, καταγράφοντας μορφές ηλεκτρονικού εγκλήματος και τις διαφοροποιήσεις του σε σχέση με τους κοινούς τύπους εγκλημάτων. Στη συνέχεια το ηλεκτρονικό έγκλημα αναλύεται ως μορφή του οικονομικού εγκλήματος και του εγκλήματος του λευκού περιλαιμίου, καταλήγοντας στο να τεθούν οι θεωρητικοί προβληματισμοί για το αν το ηλεκτρονικό έγκλημα συνιστά έναν νέο τύπο εγκλήματος.

Για να γίνουν αντιληπτοί οι όροι, οι διαδικασίες και ευρύτερα το πλαίσιο στο οποίο εμφανίζεται κάποιο ηλεκτρονικό έγκλημα, κρίνεται απαραίτητο να αναλυθούν και να ερμηνευθούν οι δράσεις των κοινωνικών υποκειμένων που ενεργούν με παρεκκλίνοντες τρόπους σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα, όπως και έτσι συμβαίνει στο τρίτο κεφάλαιο. Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στην ανάπτυξη του hacking και στην ταυτότητα των hackers, καθώς, όπως υποστηρίζεται οι παράγοντες που οδηγούν στην περιθωριοποίηση των hackers είναι σαφείς και προκύπτουν από συγκεκριμένα συμφέροντα ισχυρών κοινωνικών ομάδων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφεται ο καθοριστικός ρόλος της παρέμβασης του νομοθέτη και ο ρόλος που διαδραματίζει το δίκαιο, ως βασικά στοιχεία, που ποινικοποιούν την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία και στη γνώση, ώστε αυτές να μετατραπούν σε αγαθά, για τα οποία χρειάζεται εξουσιοδότηση όσον αφορά στην πρόσβαση τους. Για να μπορέσει να καταστεί πλήρως κατανοητή η σχέση μεταξύ ηλεκτρονικού εγκλήματος και δικαίου, κρίνεται σκόπιμο να παρουσιασθεί η διαδικασία, μέσα από την οποία κατασκευάζεται, η ποινική νομοθέτηση. Επίσης παρουσιάζονται τα ζητήματα και οι προβληματισμοί που θέτει το ποινικό δίκαιο όσον αφορά στο ηλεκτρονικό έγκλημα, όπως το γλωσσικό ζήτημα στο ποινικό δίκαιο, η ηθική του δικαίου και η κρατική κυριαρχία. Στη συνέχεια περιγράφεται η ευρωπαϊκή και εθνική έννομη τάξη, αλλά και οι αρμόδιοι φορείς όσον αφορά στο ηλεκτρονικό έγκλημα. Το κεφάλαιο αυτό ολοκληρώνεται με μια αναφορά στην ποινικοποίηση του hacking.

Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφονται οι στόχοι, η μεθοδολογία και τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Έρευνα διερεύνησης αναπαραστάσεων ηλεκτρονικού εγκλήματος στο πλαίσιο της Κοινωνίας της Πληροφορίας φορέων του Ν. Λέσβου». Κύριο στόχο της παρούσας έρευνας αποτέλεσε η μελέτη των αναπαραστάσεων που έχουν καλλιεργήσει φορείς του Ν. Λέσβου, που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα περιφερειακές και τοπικές πολιτικές, με έμφαση στην αντεγκληματική πολιτική και ειδικά για το ηλεκτρονικό έγκλημα στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας. Η παρούσα έρευνα, όντας πιλοτική, εστίασε το ενδιαφέρον της στις αναπαραστάσεις των επίσημων εκπροσώπων των φορέων αυτών, ως πρόσωπα-κλειδιά, καθώς είναι τα πρόσωπα που σε κάθε περίπτωση λαμβάνουν τις πολιτικές αποφάσεις.

Κεφάλαιο 1^ο

Η κοινωνία της πληροφορίας

1.1. Εισαγωγή στην έννοια της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Οι ριζικές αλλαγές στις διαδικασίες παραγωγής και διάχυσης των ιδεών και της γνώσης, η τεράστια ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος συνιστά το επίκεντρο της οικονομικής δραστηριότητας, η παγκοσμιοποίηση και ψηφιοποίηση της οικονομίας, η αύξηση του αριθμού και η κυρίαρχη θέση των πολυεθνικών εταιρειών, η άνοδος του παγκόσμιου εμπορίου, η προσπάθεια ανάδειξης της γνώσης σε κύρια πηγή παραγωγικότητας και η διάχυση της στον οικονομικό τομέα χάρη στην πληροφορική τεχνολογία, η αύξηση της κοινωνικής πολυπλοκότητας, εξαιτίας των αλλαγών στους όρους της επικοινωνίας, και η σημασία που αποκτά η καταγραφή στην κατανόηση της, συνιστούν φαινόμενα, που για την ανάλυση και την ερμηνεία τους έχουν στοιχειοθετηθεί αρκετές θεωρητικές προσεγγίσεις.

Οι προσεγγίσεις αυτές, παρ' όλο που η αφετηρία τους έγκειται σε διαφορετικό θεωρητικό και εννοιολογικό υπόβαθρο, αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα που διαδραματίζει ο ρόλος της πληροφορίας στην ανάδυση αυτών των φαινομένων. Όντας ο ρόλος της πληροφορίας, το κοινό στοιχείο που διακρίνει αυτές τις οπτικές, κρίνεται σκόπιμο τα φαινόμενα αυτά να αναλυθούν υπό το πρίσμα μιας πλουραλιστικής έννοιας, αυτής της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Ωστόσο για να καταστεί δυνατή η νοηματοδότηση αυτής της έννοιας σε όλο της το φάσμα, είναι απαραίτητο να στραφούμε προς το υπάρχον θεωρητικό έργο που πλαισιώνει την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, καθώς πολλάκις έχουν χρησιμοποιηθεί αδόκιμοι όροι, που μόνο σύγχυση έχουν επιφέρει. Λόγου χάρη στην Ελλάδα πολλοί πολίτες και επιχειρήσεις για αρκετά από τα προηγούμενα χρόνια είχαν συνδυάσει την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας αποκλειστικά με ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα στο πλαίσιο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ' ΚΠΣ) και κατ' επέκταση με κάποια έργα πληροφορικής για το δημόσιο τομέα.

Η έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας αποτελεί ένα θεωρητικό πεδίο, το οποίο παρουσιάζεται ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο και προσεγγίζεται από αρκετές διαφορετικές οπτικές. Οι θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγοριοποιήσεις, θέτοντας ως βασικό κριτήριο διαφοροποίησης, το ζήτημα του αν η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά ένα νέο τύπο κοινωνίας ή αν υφίσταται ως ένα στάδιο μετεξέλιξης των καπιταλιστικών κοινωνιών. Βάσει των δύο αυτών κατηγοριών μπορούν να διακριθούν θεωρητικές προσεγγίσεις για την κοινωνία της

πληροφορίας, οι οποίες αναλύουν την ανάδυση των νέων φαινομένων σύμφωνα με τεχνολογικά, οικονομικά, εργασιακά, χωρικά και πολιτισμικά κριτήρια.

1.2. Προς τη διαμόρφωση της έννοιας της κοινωνίας της πληροφορίας- Θεωρητικές Προσεγγίσεις

Ο όρος Κοινωνία της Πληροφορίας εμφανίζεται για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1970 από θεωρητικούς όπως οι Evans(1979), Martin(1978) και Toffler(1980) που ουσιαστικά ενστερνίζονται την οπτική ενός απόλυτου τεχνολογικού ντετερμινισμού, υποστηρίζοντας ότι η κοινωνία οδηγείται σε ριζικούς μετασχηματισμούς, εξαιτίας της εισαγωγής νέων τεχνολογιών. Ο Toffler μάλιστα υποστηρίζει ότι η σύγκρουση μεταφέρεται από το παραδοσιακό πεδίο του πολέμου και μεταφέρεται στο εξομοιωμένο πεδίο του σκληρού ανταγωνισμού. Τα όπλα σε αυτόν τον πόλεμο δεν είναι άλλα από την τεχνολογία. (E. Mumford, 1998). Στη δεκαετία του 1990 με την επεκταμένη χρήση του διαδικτύου, θεωρητικοί όπως ο Δερτούζος και ο Νεγροπόντε αποτελούν τους συνεχιστές της οπτικής αυτής, υποστηρίζοντας ακράδαντα ότι υφίσταται μετάβαση σε ένα νέο τύπο κοινωνίας, ο οποίος διακρίνεται από τις θετικές επιδράσεις της χρήσης των νέων τεχνολογιών, λόγω των μεταβολών στον τομέα των επικοινωνιών.

Σε συνέντευξη του στην εφημερίδα Βήμα (28-12-1997, σελ. 108) ο Μαικλ Δερτούζος¹ χαρακτηριστικά αναφέρει «Η Επανάσταση της Πληροφορίας επιβάλλει πιεστικά την ενοποίηση. Ας πάμε πίσω στον Ντεκάρτ, στον Μπέικον και στον Διαφωτισμό. Τότε διαπράχθηκε ένα τρομερό λάθος: χωρίστηκε η πίστη από τη λογική και ο άνθρωπος από τη φύση. Αυτό βέβαια έκανε δυνατές τις εξελίξεις στην επιστήμη και στη Βιομηχανική Επανάσταση. Ανακαλύψαμε όμως ότι κάτι μας λείπει γιατί, παρ' ότι γίναμε πλούσιοι, δεν ολοκληρωθήκαμε ως άνθρωποι. Με το Internet και την εικονική πραγματικότητα, ο παλαιός αυτός διαχωρισμός ανάμεσα στο τεχνολογικό και στο ανθρωπιστικό θα γίνει πιο βαθύς από ποτέ.»

---

¹ Ο Μάικλ Δερτούζος είναι διευθυντής του Εργαστηρίου της Επιστήμης της Πληροφορικής του MIT και καθηγητής της Επιστήμης της Πληροφορικής και της Ηλεκτρολογίας στο ίδιο πανεπιστήμιο. Το 1980 ήταν ο πρώτος που έγραψε για την Αγορά της Πληροφορίας. Εκτοτε έχει γράψει εκτενή πονήματα για το θέμα, με κορυφαίο το τελευταίο του βιβλίο «What Will Be» (1997). Είναι μέλος της Εθνικής Ακαδημίας Μηχανολογίας των ΗΠΑ και της Ακαδημίας Αθηνών.

Αντίστοιχα ο Νικόλας Νεγκροπόντε² ερωτώμενος για το ρόλο του Media Lab του MIT, αναφέρει «Σε γενικές γραμμές, μόλις μια τεχνολογία υιοθετηθεί από ένα ευρύ κοινό δεν μπορείς να αλλάξεις τόσο πολλά όσα όταν αυτή ήταν ένα μικρό, σχεδόν προσωπικό, μέσο. Για να ακριβολογούμε, ο ρόλος του Media Lab ήταν το interface εν γένει και η επινόηση των πολυμέσων ειδικότερα κάτι το οποίο βρήκε τον δρόμο του στο Web. Η θέση μας σήμερα έχει να κάνει περισσότερο με το αύριο: πράγματα που σκέφτονται, κομπιούτερ και κοινή λογική, κομπιούτερ που μπορούν να φορεθούν, ψηφιακές κοινότητες. Το κοινό σημείο τους είναι, μεταξύ άλλων, ότι χρειάζεται ακόμη πάρα πολύς χρόνος ως την υλοποίησή τους και ότι είναι υπερβολικά ριψοκίνδυνο για τη βιομηχανία να ασχοληθεί με αυτά βάσει της εταιρείας ανά εταιρεία. Δουλειά μας είναι να παραμένουμε στη μειονότητα των φανατικών των άκρων».

Διαφαίνεται λοιπόν άμεσα από τα παραπάνω, ότι η τεχνολογική πρόοδος «θεωρείται ανεξάρτητη από τα κοινωνικοπολιτικά καθεστώτα και οδηγεί έτσι το τρένο της ανάπτυξης, ο μαθηματικός υπολογισμός, η μηχανοποίηση, η τεχνική λύση, η ορθολογική δυνατότητα να μετρηθούν τα πάντα, αποτελούν τις νέες υπέρτατες αξίες». (X. Ναζάκης, 1998: 61)

Η θεωρητική αυτή οπτική όμως δύναται να επιδεχθεί κριτικής καθώς η εξέλιξη της τεχνολογίας δεν μπορεί να προκαλέσει αυτοδικαίως κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Η διάχυση και η χρήση της καθορίζεται βάσει των πολιτικών και οικονομικών επιταγών, διαμορφώνοντας έτσι το πλαίσιο λειτουργίας της, ώστε αυτό να αντικατοπτρίζεται στο κοινωνικό πεδίο. Χαρακτηριστικά ο Shalins (2003) αναφέρει ότι «οι υλικές δυνάμεις από μόνες τους στερούνται ζωτικότητας. Μόνο χάρη στη διαμεσολάβηση του συμβολικού λόγου οι υλικοί παράγοντες, η τεχνολογία, η οικονομία και το φυσικό περιβάλλον αποκτούν την ιδιότητα του αιτίου.» (Κάλλας, 2006:49). Ο συμβολικός αυτός λόγος, ως μια διάπλαση κοινών νοητικών προσανατολισμών, καθορίζεται αποκλειστικά από τους κοινωνικούς δρώντες, στο πλαίσιο ανάπτυξης ενός επικοινωνιακού δικτύου, το οποίο όπως υποστηρίζει ο Merton (1968) συνιστά λειτουργική προϋπόθεση της κοινωνίας και της συλλογικής ζωής.

---

² Ο Νικόλας Νεγκροπόντε είναι ιδρυτής και διευθυντής του Media Laboratory του Ινστιτούτου Τεχνολογίας της Μασαχουσέτης (MIT). Το παρόν απόσπασμα προέρχεται από συνέντευξη του στην εφημερίδα Βήμα (Σελ.: Ι09) στις 28/12/1997.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις, λοιπόν, αν και επιδρούν στις διαδικασίες της κοινωνικής ανάπτυξης, έπονται και υπόκεινται στο πλαίσιο πολιτικών και αργότερα οικονομικών και κοινωνικών αποφάσεων. Δεν αναπτύσσονται και δε λειτουργούν αυτόνομα, μετασχηματίζοντας ριζικά τις δομές των κοινωνικών σχέσεων σε επίπεδο πολιτικό και οικονομικό. Μια τέτοια πεποίθηση θα οδηγούσε αναπόφευκτα σε ένα τεχνολογικό ντετερμινισμό, ο οποίος δεν μπορεί να βρει θέση στο πεδίο των κοινωνικών διαδράσεων.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στο κείμενο «Η Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ελλάδα: Στρατηγική και Δράσεις 2002»³, το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την πρόταση που αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας στο Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006 και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ΄ ΚΠΣ το οποίο ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο του 2000, η έννοια Κοινωνία της πληροφορίας περιγράφεται ως εξής:

«Ο όρος «Κοινωνία της Πληροφορίας» αναφέρεται σε μια μορφή κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης όπου η απόκτηση, αποθήκευση, επεξεργασία, αποτίμηση, μεταβίβαση και διάχυση πληροφοριών οδηγεί στη δημιουργία γνώσης και στην ικανοποίηση αναγκών ατόμων και επιχειρήσεων παίζοντας έτσι κεντρικό ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα, την παραγωγή πλούτου και τη διαμόρφωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών. Στις ανεπτυγμένες οικονομίες, ποικίλοι τομείς με έμφαση στη γνώση, όπως η πληροφορική και οι επικοινωνίες, η εκπαίδευση ή η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στις επιχειρήσεις, φθάνουν ως το 50% του ΑΕΠ και απασχολούν συνεχώς αυξανόμενο τμήμα του εργατικού δυναμικού».

Αργότερα στο κείμενο Στρατηγικής για την Κοινωνία της Πληροφορίας – 2004 ο ορισμός της κοινωνίας της πληροφορίας τίθεται σε διαφορετική βάση, έχοντας ως επίκεντρο και αυτοσκοπό την ίδια την κοινωνία, αναδεικνύοντας ότι πλέον δε διαδραματίζει η πληροφορική τεχνολογία κεντρικό ρόλο, αλλά η κοινωνική διαχείριση της κοινωνίας της πληροφορίας.

Όπως αναφέρεται λοιπόν στο κείμενο, «Η Κοινωνία της Πληροφορίας είναι πρωτίστως κοινωνία. Η τεχνολογική της διάσταση αποτελεί μεν το αναγκαίο υπόβαθρο και ασφαλώς το εντυπωσιακό σκέλος της, αλλά ουσιαστικά δεν είναι παρά μια μόνον όψη της. Η Κοινωνία της Πληροφορίας αναδύεται μέσα από ένα σύνολο μετασχηματισμών που προκαλούνται από την αμφίδρομη σχέση των τεχνολογιών

---

³ Πηγή: www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp

πληροφορικής και επικοινωνιών με τις αντίστοιχες οργανωτικές δομές, τις κοινωνικές σχέσεις και τις ατομικές και συλλογικές συμπεριφορές. Βιώνουμε έναν εν εξελίξει κοινωνικό μετασχηματισμό που συνοδεύεται από μια κλασική διεργασία κοινωνικής εκμάθησης. Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών αποτελούν την κινητήρια δύναμη.»

Μια άλλη μερίδα θεωρητικών ονοματίζουν τα φαινόμενα που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, διακρινόμενα από τον κυρίαρχο ρόλο της πληροφορίας, υπό την έννοια της μετά-βιομηχανικής κοινωνίας. Ο Daniel Bell (1973) στο έργο του «Η έλευση της Μετά-Βιομηχανικής Κοινωνίας» αποδίδει πέντε διαστάσεις στη μεταβιομηχανική κοινωνία. Η πρώτη αφορά στην οικονομική σφαίρα και στη μετατόπιση προς τον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών, η δεύτερη στην ανάδειξη νέων και ειδικών επαγγελμάτων, η τρίτη στην ανάδειξη της γνώσης ως πρωτεύων παράγοντα σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, η τέταρτη στην ανάδειξη της τεχνολογίας ως πρωταρχικός φορέας κοινωνικής αλλαγής και η πέμπτη αφορά στη διαφορετικότητα της κοινωνικής ιεραρχίας με πρωταγωνιστές τους κατόχους της γνώσης. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση ταυτίζει τη γνώση με την πληροφορία, γεγονός που δε βοηθάει στην ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων.

Οι Πασιάς Γ. και Φλουρής Γ. (2005:377) αναφέρουν ότι οι «Οι σύγχρονες μετά-βιομηχανικές οικονομίες θεωρούνται ως οι οικονομίες της γνώσης (knowledge based economies), χαρακτηρίζονται ως πληροφορικές, παγκόσμιες και δικτυακές και στηρίζονται στην αξιοποίηση του γνωστικού κεφαλαίου με άξονες την παραγωγή της γνώσης, την επεξεργασία των πληροφοριών και τη διαχείριση των συμβολικών πόρων». Ο Σ. Μπουζάκης (2005:136) αποδίδει έναν ορισμό για το σύνολο των αναδυόμενων φαινομένων, ο οποίος αναφέρεται «στην κοινωνία στην οποία η Γνώση αποτελεί τον θεμελιώδη παράγοντα τόσο για την οικονομική (Economic Development) όσο και για την Κοινωνική αλλά και την Ατομική Ανάπτυξη (Social and Personal Development), αφενός αλλά και τον βασικό οικονομικό πόρο (ή συντελεστή παραγωγής), αφετέρου».

Θέλοντας να αποδώσουμε ένα πλήρη και σαφή ορισμό όσον αφορά στην έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα. Όποια κριτήρια και αν θέτουν οι προσεγγίσεις αυτές, είναι κοινώς αποδεκτό ότι περιγράφουν φαινόμενα, τα οποία εμφανίζονται στη σημερινή κοινωνία υπό την ομπρέλα αυτού του εννοιολογικού πλαισίου, τα οποία κυρίως οφείλονται στην

εισαγωγή των εννοιών της πληροφορίας και της χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας.

Το πρώτο βασικό στοιχείο, όμως, που χαρακτηρίζει όλα αυτά τα φαινόμενα αποτελεί η πρόσβαση και η διαχείριση της πληροφορίας. Έτσι αποδίδοντας έναν ορισμό σε πρωταρχικό επίπεδο, ως κοινωνία της πληροφορίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η κοινωνία στην οποία η πληροφορία συνιστά το θεμελιώδη παράγοντα τόσο για την οικονομική ανάπτυξη του κάθε κοινωνικού υποκειμένου, ως υλικός πόρος, όσο και για τη διάσταση της θεμελίωσης της κοινωνικής και ατομικής του ανάπτυξης, ως συμβολικός πόρος. Ο Jonscher (Κάλλας, 2006:43) «αναφέρει ότι αφού το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής μας δραστηριότητας σχετίζεται με την πληροφορία δικαιούμαστε να ομιλούμε για μια κοινωνία της πληροφορίας.»

Καθίσταται άμεσα κατανοητό, δηλαδή, μέσα από όλα αυτά τα φαινόμενα ότι, η πληροφορία, η οποία πλέον διαχέεται αμεσότερα με τη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας, είναι ένα σημαντικό τμήμα βάσει του οποίου αναπτύσσονται και διαρθρώνονται οι ανθρώπινες δραστηριότητες εν συνόλω. Η διάχυση τους διαδραματίζει πλέον κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση του σύγχρονου κοινωνικού βίου, καθώς οδήγησε στην ανανοηματοδότηση και στον επαναπροσδιορισμό πολλών πρακτικών των κοινωνικών δράσεων. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε αναλυτικότερα στο ρόλο που διαδραματίζει κάθε μία από τις δύο αυτές παραμέτρους.

1.3. Ο ρόλος της πληροφορίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Η έννοια και ο ρόλος της πληροφορίας έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία για την κατανόηση και την ερμηνεία των κοινωνικών εξελίξεων, καθώς αποκτούν έναν δυναμικότερο περιεχόμενο στην εποχή της ανάπτυξης του τριτογενή τομέα, της δικτυακής οικονομίας και των αμφίδρομων και διαδραστικών συνάψεων. Η δομική και λειτουργική σύγκλιση των διακεκριμένων - στο παρελθόν - πληροφοριακών υποδομών καθώς και μια σύστοιχη δέσμη πολιτικών στρατηγικών φιλελευθεροποίησης, απορρύθμισης και συγκεντροποίησης των αγορών συνετέλεσαν στη ραγδαία μετάβαση προς ένα διαφοροποιημένο κοινωνικό-οικονομικό παράδειγμα, όπου η πληροφορία πρωταγωνιστεί. Ο πρωταγωνιστικός αυτός ρόλος έχει επέλθει από τη στιγμή που η πληροφορία λαμβάνει ψηφιακή μορφή, καθώς οι μέχρι πρότινος περιορισμοί όσον αφορά στις δυνατότητες πρόσβασης, διάχυσης, συσσώρευσης αλλά και ταξινόμησης «περιορίζονται». Ο Anthony Giddens

χαρακτηριστικά αναφέρει «ότι οι καταβολές της κοινωνίας της πληροφορίας χρειάζεται να αναζητηθούν στις δραστηριότητες της καταγραφής».

Θέλοντας να αποδώσουμε έναν ευρύτερο ορισμό για την έννοια της πληροφορίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι θεωρείται «ως πληροφορία κάθε αναπαράσταση που μπορεί να μεταδοθεί από ένα οποιοδήποτε σύστημα επικοινωνίας.»(Κάλλας, 2006:76). Ωστόσο λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η πληροφορία είναι μία έννοια που χρησιμοποιείται σε πολλές επιστημονικές προσεγγίσεις, διαφορετικού υπόβαθρου, μπορούν να αποδοθούν και άλλου τύπου ορισμοί, που είτε αναφέρονται στην έννοια της πληροφορίας ως προς το περιεχόμενο της είτε προς την υλική της διάσταση. Έτσι μπορεί να ειπωθεί ότι «η πληροφορία συνιστά το κοινό νόημα που αποδίδεται σε ένα απλό ή σύνθετο σύμβολο από δύο ή περισσότερα υποκείμενα. Κατ' επέκταση η έννοια πληροφορία σηματοδοτεί εκείνο το νοηματικό περιεχόμενο που είναι ολοκληρωμένο και σαφές, υπό οποιαδήποτε μορφή. Από την πλευρά της επιστήμης της Πληροφορικής, η πληροφορία σηματοδοτείται από την ποιοτική αξία του 1 bit (0 ή 1) ή του quantum bit (0 έως 1). Ο υπολογιστής επεξεργάζεται δεδομένα και παράγει επεξεργασμένα δεδομένα. Ο άνθρωπος προσδίδει νόημα στα επεξεργασμένα δεδομένα μετατρέποντας τα σε πληροφορία»(<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%>).

Χρησιμοποιώντας τον ορισμό των Shannon (1948) και Wiener (1948), ο οποίος αποδίδει έμφαση στην υλική διάσταση της πληροφορίας, η έννοια της δεν ταυτίζεται με αυτήν της πληροφόρησης, αλλά προσιδιάζει τη σηματοδότηση που της αποδίδει η επιστήμη της πληροφορικής. «Η πληροφορία είναι μία έννοια με καθαρά ποσοτικό περιεχόμενο, που αναφέρεται, ακριβώς σε αυτή την ποσότητα της ύλης ή της ενέργειας που μεταφέρει αυτή τη σημασία» (Κάλλας, 2006:73). Με αυτήν την έννοια η πληροφορία δε συνιστά μια αυθύπαρκτη έννοια αλλά λειτουργεί ως μέσο. Ωστόσο είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι πέρα από τη λειτουργικότητα της ως μέσο, το περιεχόμενο που μεταφέρει, είναι αυτό που διαδραματίζει το λειτουργικό ρόλο για τη νοηματοδότηση του κοινωνικού βίου.

Οι θεωρητικοί S.C. Pierce και S.W. Morris⁴ απέδωσαν συγκεκριμένες ιδιότητες στην πληροφορία, οι οποίες οριοθετούνται σε τρία επίπεδα, το συντακτικό, το εννοιολογικό και το πραγματιστικό. Το συντακτικό επίπεδο αφορά στους κανόνες

---

⁴Πηγή: (<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%>)

που διέπουν την επικοινωνία και συγκεκριμένα στο σχεδιασμό συστημάτων και μεθόδων κωδικοποίησης για μετάδοση, επεξεργασία και αποθήκευση της πληροφορίας. Το εννοιολογικό επίπεδο αφορά στο νόημα που φέρει η πληροφορία, όσον αφορά τουλάχιστον στις πληροφορίες που δίνονται σε φυσική γλώσσα, οι οποίες έχουν βασιστεί σε συμφωνημένες, γραπτές ή άγραφες, πολιτισμικές και πολιτιστικές πρακτικές, ηθικές ή απλά συμφωνημένες συμβάσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνικής ομάδας. Στο πραγματιστικό επίπεδο η πληροφορία σχετίζεται με την αξία της χρησιμότητάς, η οποία καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο του λήπτη, καθώς και με τη χρονική διάρκεια. Με αυτήν την ανάλυση των ιδιοτήτων της πληροφορίας, οριοθετημένες στα τρία προαναφερθέντα επίπεδα, δύναται να καταστεί κατανοητός ο σημαντικότερος και πολυεπίπεδος ρόλος που διαδραματίζει η πληροφορία ώστε να προσδιοριστεί το θεωρητικό υπόβαθρο της κοινωνίας της πληροφορίας.

Όσον αφορά όμως στο πραγματιστικό επίπεδο των ιδιοτήτων της πληροφορίας, χρειάζεται να αποδοθεί ιδιαίτερη έμφαση, καθώς η αξία της χρησιμότητας της είναι καθοριστική για την ανάλυση των φαινομένων. Ο John Keane υποδεικνύει ότι στη σύγχρονη κοινωνία πραγματοποιείται μια «μετάβαση από μια έννοια ανεπάρκειας σε μια έννοια αφθονίας της πληροφορίας»(Melucci, 2002:248). Η υπόδειξη αυτή αναφέρεται στο γεγονός της υπέρβασης του χώρου, του χρόνου και του κόστους που χρειαζόταν η πληροφορία, στο παρελθόν, για να καταγραφεί, να επεξεργασθεί, να αναπαραχθεί και κυρίως για να καρπωθεί σε ένα επίπεδο πραγματικών δυνατοτήτων. Σε αυτή τη φάση η πληροφορία, λόγω των καινούριων πληροφορικών μέσων επικοινωνίας, διαδίδεται πολύ πιο εύκολα και άμεσα. Ωστόσο το ζήτημα που διακυβεύεται πλέον δεν είναι η ανεπάρκεια της πληροφορίας, αλλά ο τρόπος παραγωγής, κατασκευής και διάδοσης της, καθώς μέχρι τώρα το κράτος αποτελούσε το μόνος φορέα καταγραφής και ελέγχου των πληροφοριών, λειτουργώντας ως ρυθμιστικός παράγων ελέγχου και επιτήρησης.

Η εξουσία ασκείται πλέον με τον έλεγχο της πληροφορίας, καθορίζοντας την ποιότητα της, διαμορφώνοντας τα νοήματα που μεταδίδονται ανάμεσα σε πομπούς και δέκτες, ως προϊόν μιας διαμεσολαβημένης εμπειρίας.

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν διαφαίνεται άμεσα ότι ο ρόλος της πληροφορίας, ως πόρος, είναι διττός και λειτουργεί σε υλικό και σε συμβολικό επίπεδο. Για να καταστεί όμως ο κρίσιμος πόρος, ο οποίος θα επιφέρει ριζικές αλλαγές, χρειάζεται να έχει παραχθεί μια επαρκής αυτονομία της συμβολικής

σφαίρας από τα υλικά της δεσμά (Melucci, 2002). Στην ανάδειξη του συγκεκριμένου ζητήματος τον κυρίαρχο ρόλο ενέχει η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας, ως δεύτερο βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την κοινωνία της πληροφορίας, καθώς η ανάπτυξη της πληροφορίας είναι πλέον άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαδικασία της τεχνολογική προόδου.

1. 4. Ο ρόλος της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας

1.4.1. Η εισαγωγή και η εμπορευματοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας στο πεδίο του κοινωνικού

Η διείσδυση των πληροφορικών τεχνολογιών και ειδικότερα η εξάπλωση του internet στην οργάνωση των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, όσον αφορά στον οικονομικό τομέα, στα κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων αλλά και στον καθημερινό βίο των πολιτών, επηρεάζοντας μορφές των κοινωνικών και πολιτισμικών πτυχών αυτού, είναι αλματώδης τις τελευταίες δεκαετίες. Η αύξηση αυτή παρατηρείται καθώς συντρέχουν οικονομικό- κοινωνικοί παράγοντες. Κατά πρώτον αυξάνεται η υπολογιστική ισχύς των ηλεκτρονικών υπολογιστών και παράλληλα μειώνεται διαρκώς το κόστος του εξοπλισμού τους.

«Η πληροφορική τεχνολογία συγκροτήθηκε μέσα από τη σύγκλιση των τεχνολογιών καταγραφής, τηλεπικοινωνιών και υπολογισμού με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας. Η σύγκλιση αυτή δημιούργησε ένα ενιαίο τεχνολογικό υπόβαθρο με κυριότερα πεδία εφαρμογής την επικοινωνία και την παραγωγή γνώσης.» Κάλλας, (2006:80). Βάσει αυτού του υπόβαθρου, η τεχνολογία έρχεται να αποτελέσει παράγοντα εδραίωσης των υπαρχουσών δομών, αυξάνοντας σημαντικά την κυκλοφορία της γνώσης και διευρύνοντας τις δυνατότητες πρόσβασης σε αυτήν.

Η πληροφορική τεχνολογία αρχικά χρησιμοποιήθηκε από τις επιχειρήσεις για εσωτερική χρήση και στη συνέχεια διαχύθηκε στους πολίτες, όταν κατέστη κατανοητό ότι, ως εμπορεύσιμο προϊόν, δύναται να αυξήσει σημαντικά τα κέρδη των επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί επιγραμματικά μια

ιστορική καταγραφή⁵ όσον αφορά στη δημιουργία και στη διάχυση της χρήσης του διαδικτύου στο ευρύ κοινό.

Τα πρώτα συστήματα δικτύου εμφανίζεται στο απόγειο του Ψυχρού Πολέμου εξυπηρετώντας αμυντικούς σκοπούς του αμερικανικού στρατού. Το υπουργείο άμυνας των ΗΠΑ ως απάντηση στο ρωσικό δορυφόρο Sputnik, το 1957 δημιουργεί την υπηρεσία ερευνών ARPA (Advanced Research Projects Agency), η οποία θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του διαδικτύου. Το 1960 ειδικοί επιστήμονες της Rand Corporation, της κορυφαίας αμερικανικής «δεξαμενής σκέψης» (think tank) που εδρεύει στην Καλιφόρνια, αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές και οι στρατιωτικές αρχές θα μπορούσαν να παραμείνουν σε επαφή ύστερα από πυρηνική επίθεση. Ήδη από το 1963 οι πρωτοπόροι των υπολογιστών Τ. Ρ. Λίκλιντερ της ARPA και Λάρι Ρόμπερτς του Lincoln Labs της Μασαχουσέτης οραματίζονται ένα μελλοντικό σύστημα Internet το οποίο θα δίνει τη δυνατότητα για «την κοινή χρήση των υπολογιστών».

Το 1969 η αμερικανική εταιρεία συμβούλων Bolt, Beranek & Newman (BBN), χρηματοδοτούμενη από την ARPA, προτείνει το Network Control Protocol (NCP), το οποίο θα μεταφέρει πληροφορίες και θα επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ χρηστών του ίδιου δικτύου. Στη συνέχεια το ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network) επιτρέπει στους ερευνητές να μοιράζονται υπερυπολογιστές. Τέσσερα αμερικανικά πανεπιστήμια συνδέονται για πρώτη φορά: το Ερευνητικό Ινστιτούτο του Στάνφορντ, το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Λος Άντζελες, το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στη Σάντα Μπάρμπαρα και το Πανεπιστήμιο της Γιούτας. Δύο χρόνια αργότερα, το ARPANET μεγαλώνει, φθάνει τους 23 hosts και συνδέει πανεπιστήμια και κυβερνητικά κέντρα ερευνών σε ολόκληρη τη χώρα. Μία ιστοσελίδα στο Net κοστίζει περίπου 250.000 δολάρια τον χρόνο.

Το 1972 υπό τη διοργάνωση του Ρόμπερτ Καν στην Ουάσιγκτον, το ARPANET παρουσιάζεται για πρώτη φορά δημόσια, συνδέοντας τότε 40 τερματικά και το Terminal Interface Processor (TIP). Την ίδια χρονιά ο Ρέι Τόμλινσον της BBN

---

⁵ Πηγές για την ιστορική καταγραφή της πορείας του internet αποτέλεσε το κεφάλαιο από το βιβλίο του A. Giddens Κοινωνιολογία, το άρθρο «15 Χρόνια Παγκόσμιος Ιστός» από το τεύχος 47 (Σεπτέμβριος 2006), σελ. 10, του περιοδικού Infosoc του έντυπου και ηλεκτρονικού περιοδικού που εκδίδει κάθε μήνα η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. "ΚτΠ", στο πλαίσιο των δράσεων Πληροφόρησης και Δημοσιότητας, και από το άρθρο της εφημερίδας Βήμα με τίτλο "το έπος του internet" Σελ.: 116, στις 28/12/1997.

εφευρίσκει το πρώτο πρόγραμμα e-mail, ενώ η Διεθνής Ομάδα Εργασίας Δικτύου (International Network Working Group ή INWG) είναι ο πρώτος φορέας που κυβερνά το εξαπλωμένο δίκτυο. Ο ηλικίας 29 ετών Βίντον Σερφ εκλέγεται πρόεδρος της INWG και αργότερα γίνεται γνωστός ως «πατέρας του Internet», όντας και εφευρέτης του πρωτοκόλλου IP.

Κατά τη διάρκεια του 1973 κάθε 20 ημέρες ακόμη ένας υπολογιστής συνδέεται στο ARPANET και παράλληλα το δίκτυο γίνεται διεθνές, αποκτώντας συνδέσεις με το University College του Λονδίνου, στη Βρετανία, και το Royal Radar Establishment, στη Νορβηγία. Ο Ρόμπερτ Καν της ARPA και ο Βίντον Σερφ του Στάνφορντ συνεργάζονται για ένα πρόγραμμα που θα επιτρέπει σε δίκτυα και τερματικά να επικοινωνούν μέσω web. Το 1974 το ARPANET απομακρύνεται από τις στρατιωτικές ρίζες του. Η BBN εγκαινιάζει το Telenet, την πρώτη εμπορική εκδοχή του ARPANET, ενώ ο Βίντον Σερφ και ο Ρόμπερτ Καν χρησιμοποιούν για πρώτη φορά τον όρο Internet (Interconnected Networks, δηλαδή Διασυνδεδεμένα Δίκτυα). Το 1976 ο Μάικ Λεσκ των εργαστηρίων της AT&T Bell αναπτύσσει ένα πρόγραμμα το οποίο ονομάζεται UUCP (Unix-to-Unix CoPy) και επιτρέπει σε δύο τερματικά που χρησιμοποιούν το λειτουργικό σύστημα Unix να επικοινωνούν μέσω τηλεφωνικών γραμμών και ενός μόντεμ. Ένα χρόνο αργότερα το σύστημα εξελίσσεται στο UUnet, το πρώτο παγκόσμιο δίκτυο που βασίζεται κυρίως στη χρήση των τηλεφωνικών γραμμών, ενώ το 1977 το e-mail παρέχεται σε πάνω από 100 ερευνητές της επιστήμης των υπολογιστών.

Το 1982 δημιουργείται το EUnet (European Unix Network) για να προσφέρει υπηρεσίες e-mail και USENET. Το 1983 η ARPANET διαιρείται στα δύο: η MILNET χρησιμοποιείται για στρατιωτικούς σκοπούς και η νέα ARPANET για ερευνητικούς. Ο όρος «Internet» αντικαθιστά σταδιακά τον «ARPANET». Το 1985 ιδρύεται η America Online, η μεγαλύτερη εταιρία παροχής υπηρεσιών Internet. Σήμερα αριθμεί περίπου 9 εκατομμύρια συνδρομητές.

Από το 1991 με τη γρήγορη ανάπτυξη των πακέτων πλοήγησης και της τεχνολογίας του WWW, το Internet μπαίνει σε μια νέα φάση εμπορευματοποίησης. Το NSF καταργεί την απαγόρευση της χρήσης του Internet για εμπορικούς σκοπούς, ανοίγοντας τον δρόμο για την εποχή του ηλεκτρονικού εμπορίου. Στις 16 Αυγούστου του 1991 ο Τιμ Μπέρνερς-Λι έδωσε στη δημοσιότητα όλες τις τεχνικές λεπτομέρειες της «ανακάλυψης» του, για να μπορέσουν κι άλλοι να τη χρησιμοποιήσουν. Στα μέσα Δεκεμβρίου ο Πολ Κουντς δημιούργησε το πρώτο website στις Ηνωμένες Πολιτείες,

στο πανεπιστήμιο του Στάνφορντ, και μέσα στον επόμενο χρόνο έκαναν την εμφάνισή τους άλλα 25. Στις 30 Απριλίου του 1993 το CERN ανακοίνωσε ότι η χρήση του World Wide Web είναι ελεύθερη για όλους. Δυο μήνες αργότερα έκανε την εμφάνισή της η γλώσσα προγραμματισμού html για τη δημιουργία ιστοσελίδων κι ένα χρόνο αργότερα η Netscape παρουσίασε τον πρώτο browser. Το 1994 το ARPANET/Internet γιόρτασε τα 25α γενέθλιά του. Περισσότεροι από 3 εκατομμύρια hosts ήταν συνδεδεμένοι.

Ο Μαρκ Αντρισεν και ο Τζιμ Κλαρκ στήνουν τη Netscape Communications και κυκλοφορούν την πρώτη εκδοχή ενός νέου πακέτου πλοήγησης, του Netscape Navigator ONE. Το Internet χρησιμοποιείται για μάρκετινγκ, ψώνια, τραπεζικές εργασίες, ραδιοφωνικές μεταδόσεις και ζωντανές συναυλίες. Το κέρδος υπερβαίνει το ένα δισεκατομμύριο δολάρια τον χρόνο. Τον Αύγουστο του 1995 –όταν έκανε την εμφάνισή του και ο πρώτος Internet Explorer από τη Microsoft- υπήρχαν πια σχεδόν 19.000 ιστοσελίδες. Η πρώτη μηχανή αναζήτησης, η AltaVista, παρουσιάστηκε τον Δεκέμβριο του 1995, ενώ στις 4 Ιουλίου 1996 (την ημέρα της Ελευθερίας για τους Αμερικανούς), έκανε την εμφάνισή του το πρώτο δωρεάν πρόγραμμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, το hotmail.com. Από το 1990 και την ίδρυση του World Wide Web επτά χρόνια χωρίζουν τη διάχυση του Internet από το ευρύ κοινό, το οποίο απέκτησε πάνω από 80 εκατομμύρια χρήστες το 1997.

Σε αυτό το σημείο, ωστόσο χρειάζεται να σημειωθεί, ότι η εμπορευματοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας δε συνιστά αποτέλεσμα διεργασιών της κοινωνίας της πληροφορίας, αφού ήδη από τη βιομηχανική κοινωνία ένας μεγάλος όγκος πληροφοριών έχει εμπορευματοποιηθεί. Το σημαντικό στοιχείο όμως όσον αφορά στη λειτουργικότητα της πληροφορικής τεχνολογίας για τη διαμόρφωση της κοινωνίας της πληροφορίας είναι, ότι η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας καθορίζει τους όρους της εμπορευματοποίησης της, καθιστώντας την πληροφορία πιο προσιτή και πιο γρήγορη. Και παρ' όλο που ο ιδιωτικός τομέας παραμένει ο καθοριστικός παράγων όσον αφορά στο οικονομικό πεδίο, η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας μεταβαίνει και στα υπόλοιπα πεδία του κοινωνικού βίου.

1.4.2. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας ως αρωγός κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης⁶

A. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στην εκπαίδευση

Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν ένα καθοριστικό παράγοντα όσον αφορά στην ποιοτική βελτίωση της διαδικασίας της μάθησης, μετατρέποντας το σχολείο σε χώρο αναζήτησης και ανακάλυψης της γνώσης, ανταλλαγής ιδεών και απόψεων, καθώς και δημιουργικής απασχόλησης. Η Πληροφορική δύναται να είναι αρωγός στην αντιμετώπιση προβλημάτων των παραδοσιακών μεθόδων διδασκαλίας, όπως είναι η δυσκολία οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε μεγάλη κλίμακα, η διδασκαλία τυποποιημένων γνώσεων που αφορούν στο σύνολο των μαθητών, ανεξάρτητα από τις ικανότητες και τις ιδιαιτερότητες τους, η έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των εκπαιδευόμενων, καθώς και η ελάχιστη ύπαρξη πρωτοβουλιών για περαιτέρω διερεύνηση των εκπαιδευτικών θεμάτων, αλλά και το ζήτημα των παρεχόμενων γνώσεων μόνο από μία πηγή (ένα βιβλίο) που μπορεί να είναι ελλιπής και μη κατανοητή.

Τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρει η χρήση τους αφορούν στην ευέλικτη προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στον εκπαιδευόμενο και τις ιδιαιτερότητες του, παρέχοντας εξατομικευμένη εκπαίδευση, στην αυξημένη συμμετοχή από πλευράς εκπαιδευόμενου, αφού οι εφαρμογές είναι βασισμένες σε σύγχρονα φιλικά περιβάλλοντα διεπαφής, που προωθούν την ενεργητική μάθηση, στην εύκολη και διαρκή ενημέρωση των διδασκόντων και στη δυνατότητα βελτίωσης του λογισμικού, ώστε να εμπλουτίζεται συνεχώς η εκπαιδευτική διαδικασία με νέα στοιχεία.

B. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στη Διακυβέρνηση και στη Δημόσια Διοίκηση

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στις σύγχρονες κοινωνίες προσφέρουν τα απαραίτητα εργαλεία για την επίτευξη του σκοπού της παροχής υπηρεσιών υψηλής ποιότητας σε πολίτες και επιχειρήσεις, άμεσα και με το

---

⁶ Τα παρακάτω στοιχεία που αφορούν στο λειτουργικό ρόλο της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας σε τομείς του κοινωνικού βίου, προέρχονται από τη «Μελέτη Επίσκεψης της Πληροφορικής στην Ελλάδα, Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας, 2006», η οποία δημοσιεύθηκε και από το Ελληνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας.

μικρότερο δυνατό κόστος, ενώ παράλληλα διευκολύνεται το έργο της Δημόσιας Διοίκησης το οποίο απαλλάσσεται από τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες και γίνεται περισσότερο διαφανές. Στην Ελλάδα, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στη Δημόσια Διοίκηση είναι μέρος της στρατηγικής που χαράσσεται για την αποκέντρωση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων του κράτους, και την αναδιοργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών. Το μεγαλύτερο μέρος των δρομολογημένων αλλαγών βασίζονται στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο χώρο της πληροφορικής και των επικοινωνιών. Στις δημόσιες υπηρεσίες λειτουργούν έργα πληροφορικής τα οποία υποστηρίζουν διαχειριστικές λειτουργίες της διοίκησης.

Στο πλαίσιο του Β' ΚΠΣ έχουν υλοποιηθεί σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς έργα πληροφορικής συνολικού προϋπολογισμού της τάξης των 60 εκατ. €. Τα έργα αυτά είχαν τους εξής στόχους, τη βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας σημαντικών τομέων της Δημόσιας Διοίκησης, την υποβοήθηση στην άσκηση ορθολογικής διαχείρισης των διαθέσιμων πόρων, τη δημιουργία κατάλληλου τεχνικό περιβάλλοντος για την υποστήριξη της διοικητικής διαδικασίας, τη διατήρηση βάσεων δεδομένων με στοιχεία για τις επιχειρήσεις, τους επαγγελματίες, την απασχόληση, τη βιομηχανία, το εμπόριο, το περιβάλλον, τις μεταφορές, την υγεία, τη δημιουργία ενδο-υπηρεσιακής και δι-υπηρεσιακής δικτυακής υποδομής και την εξασφάλιση διαλειτουργικότητας και συνδεσιμότητας των συστημάτων. Πολλά άλλα έργα νέων τεχνολογιών έχουν αναπτυχθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξής τους για την εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών (συναλλαγών και ενημέρωσης) των δημοσίων τραπεζών, Κέντρων Εξυπηρέτησης του Πολίτη, Νοσοκομείων, Υγειονομικών Υπηρεσιών και άλλων δημοσίων φορέων.

Γ. Επιδράσεις της πληροφορικής τεχνολογίας στην εργασία

Η εισχώρηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην παραγωγική διαδικασία με την χρήση πληροφοριακών συστημάτων και δικτύων επικοινωνιών έχουν διαφοροποιήσει τις χρονικές και τοπικές παραμέτρους των σύγχρονων μορφών εργασίας. Οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν την ανάπτυξη νέων προϊόντων που δεν υπήρχαν παλιότερα, δημιουργώντας παράλληλα και νέες θέσεις εργασίας, καθώς δημιουργούνται νέες εργασιακές ανάγκες. Από την άλλη πλευρά, η αρχική μείωση των θέσεων εργασίας στις προϋπάρχουσες επιχειρήσεις που

εισαγάγουν νέες τεχνολογίες στην παραγωγική τους διαδικασία για να γίνουν πιο ανταγωνιστικές, αντισταθμίζεται από την δημιουργία νέων αγορών και την αυξημένη ζήτηση σε προϊόντα και υπηρεσίες. Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να γίνουν πηγή νέων θέσεων εργασίας, αλλά συγχρόνως δημιουργούν την ανάγκη για προσαρμογή του εργατικού δυναμικού.

Για την αντιμετώπιση της ανεργίας που προέρχεται από το χάσμα δεξιοτήτων, από την έλλειψη γνώσεων που σχετίζονται με την πληροφορική και τις επικοινωνίες, έχουν ξεκινήσει να πραγματοποιούνται πολλές δράσεις τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, ο οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) με τη μορφή των τριών Α.Ε. που έχει πάρει, την εταιρία «Υποστήριξης Ανθρώπινου Δυναμικού ΑΕ», την εταιρία «Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.» και την εταιρία «Παρατηρητήριο Απασχόλησης, Ερευνητική – Πληροφορική Α.Ε.», όσον αφορά στην κατάρτιση, δίνει προτεραιότητα σε προγράμματα που προβλέπουν την προσαρμογή στη χρήση τεχνολογιών ΤΠΕ. Αξιοποιούνται κοινοτικά προγράμματα όπως το NOW, HORIZON, YOUTHSTART, ADAPT, τα οποία δίνουν την ευκαιρία εξοικείωσης εργαζομένων και ανέργων με τις νέες τεχνολογίες. Επιπλέον λειτουργήσαν προγράμματα «stage», προγράμματα «σύνδεσης – κατάρτισης – απασχόλησης», «προώθησης στην απασχόληση με νέες θέσεις εργασίας και νέους ελεύθερους επαγγελματίες».

Η εξέλιξη της απασχόλησης στους κλάδους Πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για τα προηγούμενα έτη φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί. Ειδικά για τους εργαζόμενους στον κλάδο της πληροφορικής παρατηρείται μια συνεχόμενη αύξηση κατά έτος. Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις για την αγορά εργασίας της Ελλάδας, οι ανάγκες για ειδικούς στις ΤΠΕ για τα επόμενα χρόνια είναι περίπου 50.000, ωστόσο χρειάζεται να σημειωθεί ότι οι θέσεις αυτές αναμένεται να υπερκαλυφθούν πολύ εύκολα από τον μεγάλο αριθμό αποφοίτων πανεπιστημιακών και τεχνολογικών τμημάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΕΤΟΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ
1998	5.710	27.334
1999	6.812	26.103
2000	7.896	27.496
2001	9.181	28.333
2002	10.598	27.899

Δ. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στον τομέα της υγείας

Οι σύγχρονες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη βελτίωση των υπηρεσιών υγείας, οι οποίες αποτελούν ένα πολύ σημαντικό τομέα της καθημερινότητας των πολιτών. Οι υπάρχουσες δυνατότητες των νέων τεχνολογιών σε θέματα ψηφιοποίησης, συστηματικής οργάνωσης, επεξεργασίας και μεταφοράς των ιατρικών δεδομένων με πολύ μικρό κόστος θέτουν τις βάσεις για σημαντική βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε πολίτη. Ο στόχος του να έχουν όλοι οι πολίτες πρόσβαση στις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας φροντίδας υγείας, στο πλαίσιο ενός αποκεντρωμένου συστήματος, όπου η ιατρική εξειδίκευση και εμπειρία είναι διαθέσιμη σε όλους, ανεξάρτητα κοινωνικοοικονομικού επιπέδου ή αναπηρίας, παραμένει ο ίδιος και με τη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας μπορεί να επιτευχθεί σε μεγαλύτερο βαθμό.

Οι νέες τεχνολογίες απλοποιούν τις υφιστάμενες διαδικασίες λειτουργίας των μονάδων υγείας, ελαττώνουν τον καθημερινό φόρτο εργασίας βελτιώνοντας σημαντικά τις συνθήκες εργασίας του προσωπικού. Η εισαγωγή ολοκληρωμένων πληροφορικών συστημάτων και η πρόσβαση των νοσοκομείων και σταθμών υγείας κάνοντας χρήση της εθνικής τηλεπικοινωνιακής γραμμής μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα της συνεχούς φροντίδας υγείας σε ότι αφορά τη διάγνωση, στη θεραπεία και αποκατάσταση του ασθενούς. Όλα αυτά αποτελούν σοβαρά κίνητρα για τη χρήση τους από το προσωπικό των νοσοκομείων. Για τη δημιουργική και αποτελεσματική ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών απαιτούνται οργανωτικές και θεσμικές αλλαγές, ενθάρρυνση της χρήσης τους από το υπάρχον προσωπικό και στελέχωση των νοσηλευτικών μονάδων με νέο - τεχνικά καταρτισμένο, ισχυρή τεχνική υποστήριξη κατά τη χρήση των υπολογιστικών συστημάτων, συνεργασία κατά την ανάπτυξη εξειδικευμένων εφαρμογών.

Ε. Πληροφορική τεχνολογία και Πολιτισμός

Η εξοικείωση των χρηστών με τις νέες τεχνολογίες και η ραγδαία ανάπτυξη των πολυμέσων, έχει αλλάξει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον πολιτισμό. Η ψηφιακή τεχνολογία μεταλλάσσει τη δομή και το

περιεχόμενο της πολιτιστικής βιομηχανίας δίνοντας νέες δυνατότητες καλλιτεχνικής δημιουργίας και επικοινωνίας με νέα μέσα. Με την επανάσταση της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, και την εισχώρηση σε όλους τους τομείς της καθημερινότητά μας, δημιουργούνται νέοι τρόποι προσέγγισης, διάσωσης και διάδοσης του πολιτισμού. Οι σύγχρονες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας, η μουσική βιομηχανία, τα μέσα ενημέρωσης, η οπτικοακουστική βιομηχανία, η λογοτεχνία, πατούν πλέον γερά σε τεχνολογικές βάσεις. Άμεσο επακόλουθο της νέας μορφής της πολιτιστικής βιομηχανίας είναι και η παραγωγή νέων πολιτιστικών προϊόντων και το άνοιγμα νέων αγορών τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρόσφατης στατιστικής έρευνας, περίπου το 20% των Ευρωπαίων πολιτών εκδηλώνει ενδιαφέρον για την πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά μέσω του δικτύου.

ΣΤ. Πληροφορική τεχνολογία και οικονομία

Με την ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και την ταυτόχρονη μείωση του κόστους της απαραίτητης υποδομής, οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα αλλά και την υποχρέωση να λειτουργήσουν σε μία παγκόσμια οικονομία όπου τα σύνορα παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων έχουν καταργηθεί. Το γεγονός αυτό έχει άμεσα αποτελέσματα στον τρόπο διεξαγωγής του εμπορίου, καθώς από την πλευρά του πωλητή προσφέρεται σε χαμηλό κόστος πρόσβαση σε μια τεράστια αγορά προσεγγίζοντας πελάτες σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ από την πλευρά του καταναλωτή η δυνατότητα άμεσης ενημέρωσης και σύγκρισης των προϊόντων ισχυροποιεί την αγοραστική του δύναμη.

Συνολικά λοιπόν, δημιουργείται ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον με πολλές ευκαιρίες αλλά και πολλούς κινδύνους, στο οποίο οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προσαρμοστούν και να καταφέρουν να λειτουργήσουν με επιτυχία. Παράλληλα καλούνται να αναπροσαρμόσουν τις κλασσικές τους επιχειρηματικές δραστηριότητες επιτυγχάνοντας κατάλληλες διεπιχειρησιακές συνεργασίες. Η εκτεταμένη χρήση των δικτύων επικοινωνίας, έχει ωθήσει σε στρατηγικές συμμαχίες και συνεργασίες και στην ανάπτυξη στενών δεσμών μεταξύ επιχειρήσεων με γνώμονα τους κοινούς στόχους και τα οφέλη. Συνολικά, η ευρεία χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από όλες τις κοινωνικές ομάδες για καθημερινά θέματα που αφορούν

τον σύγχρονο τρόπο ζωής δημιουργούν ευκαιρίες για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες, παρέχοντας τις βάσεις για οικονομική ανάπτυξη.

Οι επιχειρήσεις υιοθετούν διαδικασίες βασισμένες στην πληροφορία που προέρχεται από την πληροφορική τεχνολογία σε τρία στάδια, το στάδιο της Ορατότητας, του Κατοπτρισμού και ανάπτυξης νέων σχέσεων με τους πελάτες. Στο πρώτο στάδιο οι επιχειρήσεις αποκτούν τη δυνατότητα της παρακολούθησης των φυσικών διαδικασιών μέσα από την πληροφορία, ώστε να είναι ξεκάθαρος ο ρόλος των τμημάτων της φυσική αλυσίδας αξίας⁷ από το ένα άκρο στο άλλο. Η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής σκοπεύει στον αποδοτικότερο συντονισμό των φυσικών διαδικασιών της αλυσίδας αξίας (π.χ. εφαρμόζοντας μηχανισμούς ελέγχου ποιότητας παραγωγής). Για να πραγματοποιηθεί ο συντονισμός αυτός απαραίτητη είναι η δημιουργία μίας ιδεατής αλυσίδας αξίας.

Στο δεύτερο στάδιο οι επιχειρήσεις δημιουργούν παράλληλα με τις φυσικές διαδικασίες και ιδεατές. Έτσι μπορούν να χρησιμοποιήσουν την πληροφορία σε ένα επίπεδο παραπάνω από την απλή παρακολούθηση των βημάτων της αλυσίδας αξίας, ώστε να δημιουργήσουν ταχύτερες, αποδοτικότερες, με μεγαλύτερη ευελιξία διαδικασίες, οι οποίες αντικαθιστούν κομμάτια της κλασικής αλυσίδας (π.χ. εξομοιωτές που ελέγχουν και βελτιστοποιούν την ποιότητα των προϊόντων). Στο τρίτο στάδιο η ροή της πληροφορίας πάνω στην ιδεατή αλυσίδα αξίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να συνδεθούν οι πελάτες πάνω στην αλυσίδα με νέους τρόπους. Εκτός από το να προσθέτουν αξία στην αλυσίδα αξίας, θέλουν να εξάγουν αξία από αυτή. Αυτό επιτυγχάνεται αν οι σχέσεις με τους πελάτες μεταφερθούν στον ιδεατό κόσμο της πληροφορίας (π.χ. καταγραφή του προφίλ των πελατών και η προσαρμογή του προϊόντος στις απαιτήσεις του κάθε προφίλ). Η υλοποίηση του σταδίου αυτού γίνεται μέσα από την συλλογή της πληροφορίας, την οργάνωσή της για τον πελάτη, την επιλογή της πολύτιμης πληροφορίας, τη σύνθεση και τη διανομή της. Πολλές επιχειρήσεις που προσπάθησαν να συνδυάσουν και τις δύο μορφές της αλυσίδας αξίας πέτυχαν σημαντικά οικονομικά οφέλη.

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν καθίσταται κατανοητό ότι η διαδεδομένη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας έρχεται να εξυπηρετήσει τους στόχους και τις

---

⁷ Η παραγωγή ενός προϊόντος συνίσταται σε μία αλληλουχία πολλών και συντονισμένων ενεργειών, οι οποίες είναι: η απόκτηση των πρώτων υλών, την παραγωγή των ενδιάμεσων προϊόντων ή μερών που θα χρησιμεύσουν ως πρώτες ύλες σε επόμενα στάδια, και τέλος τη συναρμολόγηση όλων των μερών και την όδευση του προϊόντος στον τελικό καταναλωτή. Κάθε φάση της αλληλουχίας αυτής προσθέτει αξία στο παραγόμενο προϊόν και για αυτό είναι γνωστή με το όνομα «αλυσίδα αξίας» (value chain).

κοινωνικές αξίες που έχει ήδη καθιερώσει οι υπάρχουσες κοινωνικές, πολιτικές και θεσμικές επιταγές. Καθίσταται προσιτή σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού, όχι μόνο για οικονομικούς παράγοντες, αλλά και γιατί επιβάλλεται ως στοιχείο της κοινωνικής ζωής, το οποίο διευκολύνει πολλούς τομείς της. Η πληροφορική τεχνολογία ναι μεν, παράγει νέα γνώση, αλλά η γνώση αυτή αφορά στους τρόπους με τους οποίους η ήδη υπάρχουσα γνώση θα εκμηχανισθεί, θα τυποποιηθεί, θα επεξεργασθεί, θα κωδικοποιηθεί και η διάχυση της να είναι πιο συλλογική.

Η πληροφορική τεχνολογία δεν αρκεί ώστε να δημιουργεί κοινωνικές αλλαγές. «Πρόκειται για μια τεχνολογία που στο εσωτερικό της εγγράφονται, εμπεριέχονται, τα κυρίαρχα κοινωνικά πρότυπα και οι σχέσεις εξουσίας που τα γέννησαν». (Χ. Ναζιάκης, 1998:63-64). Για το λόγο αυτό θέσεις όπως του Jean Baudrillard (Βήμα, 28/12/97, σελ 111) ότι «ο εικονικός κόσμος δεν έχει εναλλαγές. Για να συμμετάσχει κανείς πρέπει να δεχθεί τον κώδικά του, δεν υπάρχει περιθώριο για ιδιαιτερότητες» κρίνονται με το ίδιο ορόσημο με τις θέσεις που ενστερνίζονται τον τεχνολογικό ντετερμινισμό.

1.5. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι πολιτικές της για την Κοινωνία της Πληροφορίας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όντας ένας οργανισμός ο οποίος έχει αναγνωρίσει τη σημασία των μεταβολών αυτών λόγω της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας, προσπαθεί να διαμορφώσει την πολιτική της, προωθώντας την κοινωνία της πληροφορίας, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι η ανάπτυξη και η διάδοση της κοινωνίας της πληροφορίας δε γίνεται σε όλο τον κόσμο ούτε με τον ίδιο τρόπο ούτε με την ίδια ταχύτητα. Ειδικότερα όμως εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης στόχος αποτελεί η διάδοση της γνώσης των νέων τεχνολογιών σε όλους τους πολίτες⁸. Επιδιώκεται να δημιουργηθεί μια Ευρώπη που να διαθέτει στοιχειώδη κατάρτιση στην ψηφιακή τεχνολογία και να εξασφαλίσει ότι όλη η διαδικασία απευθύνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, δημιουργώντας εμπιστοσύνη στους καταναλωτές και μειώνοντας το χάσμα ανάμεσα στους έχοντες και μη έχοντες.

«Η έναρξη εφαρμογής συμπαγούς και καθολικής ευρωπαϊκής πολιτικής στο πεδίο της κοινωνίας της πληροφορίας συντελέστηκε το 1994, στα βήματα της Λευκής Βίβλου της Επιτροπής για την "Ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση" που είχε δημοσιευθεί το 1993. Στη Λευκή Βίβλο υπογραμμιζόταν η

---

⁸ Πηγή: Λευκή Βίβλος

σημασία που έχει η κοινωνία της πληροφορίας αποτελώντας στοιχείο καίριας σημασίας για τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής για όλους τους Ευρωπαίους. Την έμπρακτη συνέχεια της Λευκής Βίβλου αποτέλεσε η έκθεση με τίτλο "Η Ευρώπη και η κοινωνία της πληροφορίας σε παγκόσμια κλίμακα", η οποία εκπονήθηκε από την ομάδα ανωτάτου επιπέδου που ήταν επιφορτισμένη με τα θέματα της κοινωνίας της πληροφορίας. Στην έκθεση διατυπώνονταν συστάσεις για τον τρόπο με τον οποίο η Ένωση θα μπορούσε να συμβάλει στην εγκαθίδρυση του ευνοϊκού κανονιστικού, τεχνολογικού και κοινωνικού πλαισίου για την η κοινωνία της πληροφορίας. Η έκθεση αποτέλεσε το υπόβαθρο για την υιοθέτηση, τον Ιούνιο του 1994, του πρώτου προγράμματος δράσης της ΕΕ στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας με τίτλο "Η πορεία της Ευρώπης προς την η κοινωνία της πληροφορίας". Στους κύριους στόχους του προγράμματος δράσης συγκαταλεγόταν η επιτάχυνση του ρυθμού ολοσχερούς απελευθέρωσης των υπηρεσιών και υποδομών στο χώρο των τηλεπικοινωνιών, η οποία συντελέστηκε το 1998, η ενίσχυση και ο αναπροσανατολισμός των ερευνητικών προγραμμάτων ΤΠΕ και η ένταξη της νέας διάστασης της κοινωνίας της πληροφορίας σε όλες τις συναφείς κοινοτικές πολιτικές. Το 1996 εγκρίθηκε το αναθεωρημένο κείμενο του προγράμματος δράσης. Παρά την επιτυχία αυτής της αρχικής φάσης, το 1999 είχε γίνει σαφές ότι χρειαζόταν να δοθεί νέα ώθηση στην πολιτική που εφάρμοζε η Ε.Ε. στα θέματα της κοινωνίας της πληροφορίας.» (<http://www.oke.gr/greek/gnomi85.htm>)

Πέρα από τη σημαντικότητα της οικονομικής διάστασης που αποδίδεται στην κοινωνία της πληροφορίας, εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί η αξιοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, στη βάση όμως πρακτικών και αισθητών λύσεων για την καθημερινότητα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις σκοπιμότητες της για την περίοδο 2007-2013 έχει μετατοπίσει σημαντικά το κέντρο βάρους της προς τον άνθρωπο και στην προσπάθεια για τη βελτίωση των δεξιοτήτων του, των δυνατοτήτων απασχόλησης του και της βελτίωσης των επιλογών του.

Η πολιτική της κοινωνίας της πληροφορίας έχει ως στόχο τη χρήση των νέων τεχνολογιών για τη διαμόρφωση μιας ανοικτής και αποτελεσματικής διακυβέρνησης, και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η πολιτική αυτή έχοντας ως βασικές αρχές τη δημιουργία ίσων ευκαιριών και πρόσβαση για όλους, τη δημιουργία περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της καινοτομίας και την άνθιση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, τη

διαφύλαξη ατομικών ελευθεριών και λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών προβαίνει πιο συγκεκριμένα στην οριοθέτηση των παρακάτω στόχων.

- Βελτίωση των υπηρεσιών προς τον πολίτη και τις επιχειρήσεις
- Καλύτερη ποιότητα ζωής (εφαρμογές τεχνολογιών και επικοινωνίας στην υγεία και την πρόνοια, το περιβάλλον και τις μεταφορές)
- Εκπαιδευτικό σύστημα και έρευνα προσαρμοσμένα στην ψηφιακή εποχή (δικτύωση σχολείων και Πανεπιστημίων)
- Δυναμική οικονομική ανάπτυξη (δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ανάδυση νέων κλάδων)
- Αύξηση της απασχόλησης (ανάπτυξη νέων μορφών εργασίας)
- Ανάδειξη του πολιτισμού με νέα μέσα (τεκμηρίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, προστασία της γλώσσας)
- Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (διασφάλιση πολυφωνίας και ελεύθερης έκφρασης)
- Ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών (αποκέντρωση, ενθάρρυνση πρωτοβουλιών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο)
- Ανάπτυξη εθνικής υποδομής επικοινωνιών
- Προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και του καταναλωτή

Περισσότερα από 76 εκατομμύρια άτομα ηλικίας 25-64 ετών, απασχολούνται στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat), το 38,8% του ανθρωπίνου δυναμικού (περίπου 30 εκατομμύρια άτομα) έχει σπουδές πάνω σε αυτούς τους τομείς στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το συγκεκριμένο ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί τον πυρήνα των πόρων στους τομείς αυτούς (Human Resources in Science and Technology Core, HRSTC). Το 2004 ο κύριος όγκος των απασχολούμενων ατόμων στους τομείς έρευνας και τεχνολογίας εργαζόταν σε υπηρεσίες εντάσεως γνώσης όπως η υγεία, η παιδεία και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. (Καθημερινή 07-01-07).

1.5.1. Διακυβευόμενα της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινωνίας για την Κοινωνία της Πληροφορίας μετά το 2005

Σε ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, της 19ης Νοεμβρίου 2004: «Προκλήσεις για την ευρωπαϊκή

κοινωνία της πληροφορίας μετά το 2005» «συνιστά την ευρύτερη χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών . Η διάδοσή τους σε μεγάλη κλίμακα θα εξαρτηθεί την ικανότητα της ΕΕ να ρυθμίσει τα πολυάριθμα προβλήματα που δημιουργούνται από τη χρήση τους και να καταστήσει εμφανέστερα τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η χρησιμοποίησή τους. Επιπλέον, πρέπει να διασφαλιστεί ότι επωφελούνται από τις εν λόγω τεχνολογίες όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι. Η Επιτροπή καθόρισε τα ζητήματα που θεωρεί ως πιο σημαντικά. όσον αφορά στο περιεχόμενο και τις υπηρεσίες, στην ένταξη στην κοινωνία της πληροφορίας και στην άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, στις δημόσιες υπηρεσίες, στις δεξιότητες και επαγγελματική δραστηριότητα, στις ΤΠΕ ως βασικό τομέα δραστηριότητας, στη διαλειτουργικότητα, στην εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία και τέλος στην αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις.

Πιο συγκεκριμένα η Ευρωπαϊκή Ένωση (<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/l24262.htm>) πρέπει να υποστηρίξει τους παροχείς περιεχομένου και να ενθαρρύνει την εμφάνιση καινοτόμων υπηρεσιών. Τα διάφορα εμπόδια που αποτελούν τροχοπέδη στην εφαρμογή νέων υπηρεσιών και περιεχομένων πρέπει να εξαλειφθούν, ούτως ώστε οι χρήστες και οι επιχειρήσεις να μπορέσουν να επωφεληθούν από αυτά. Όσον αφορά στην ένταξη στην κοινωνία της πληροφορίας και η άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, η άσκηση της ιδιότητας του πολίτη σημαίνει συμμετοχή όλων στην κοινωνία. Μέσω των πολιτικών «ηλεκτρονικής ένταξης», στόχος είναι να διασφαλιστεί σε όλους η ίδια πρόσβαση στις ΤΠΕ και η ίδια διαθεσιμότητα σε προσιτές τιμές. Ωστόσο, η εμφάνιση νέων πολύπλοκων τεχνολογιών βάζει στο περιθώριο τις ομάδες που δεν είναι σε θέση να τις χρησιμοποιήσουν. Προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία νέου χάσματος, είναι ανάγκη να διασφαλιστεί για τον καθένα ψηφιακή μόρφωση και να ληφθεί μέριμνα ούτως ώστε οι τεχνολογίες να είναι εύχρηστες. Ως προς τις δημόσιες υπηρεσίες, η χρήση των ΤΠΕ στον τομέα αυτό , θα ενισχύσει τη δημοκρατία και τη διαφάνεια και επιπλέον, η χρήση τους θα διασφαλίσει αποτελεσματικότερες και καλύτερης ποιότητας υπηρεσίες.

Σημαντικός είναι ο τομέας των δεξιοτήτων και επαγγελματική δραστηριότητα, καθώς είναι ανάγκη να ενισχυθεί το σκέλος ΤΠΕ κατά τη διάρκεια όλων των κύκλων μάθησης, ούτως ώστε όλοι να μπορούν να αποκτήσουν δεξιότητες στον εν λόγω

τομέα. Η Ευρώπη πρέπει να εφαρμόσει τις ΤΠΕ στο χώρο εργασίας, ούτως ώστε να αυξήσει την αποτελεσματικότητά τους και να παράσχει πιο εξειδικευμένες θέσεις απασχόλησης. Άλλωστε οι ΤΠΕ συνιστούν μείζονος σημασίας οικονομική δραστηριότητα διότι καλύπτουν τις αγορές πληροφορικής, ηλεκτρονικών επικοινωνιών και οπτικοακουστικών μέσων. Για να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερη στους ξένους επενδυτές, έχει σημασία να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τον ανταγωνισμό, το οποίο θα είναι επίσης κατά το δυνατόν διαφανές και απλό. Βεβαίως η διαλειτουργικότητα πρέπει να διασφαλίζεται σε όλα τα επίπεδα -φορείς εκμετάλλευσης, παροχείς περιεχομένου ή υπηρεσιών και καταναλωτές - καθώς και μεταξύ υπηρεσιών, νομοθεσιών και διοικητικών πρακτικών οι οποίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Επιπροσθέτως είναι εξίσου βασικό τα δίκτυα να είναι συγχρόνως ασφαλή και αξιόπιστα. Αφενός, οι καταναλωτές θέλουν να διασφαλίζεται η ιδιωτική τους ζωή και να καταπολεμούνται οι παράνομες εμπορικές πρακτικές και κάθε αθέμιτο περιεχόμενο. Αφετέρου, οι υποδομές της σύγχρονης ζωής βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις ΤΠΕ και βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης, έτσι ώστε κάθε δυσλειτουργία μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες. Τέλος η αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις παραμένει καθοριστικός παράγοντας για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα, είναι ανάγκη οι επιχειρήσεις και ιδίως οι ΜΜΕ να τις χρησιμοποιούν περισσότερο.

1. 6. Η ψηφιακή στρατηγική για την Ελλάδα 2006-2013

Με βασικό στόχο την περαιτέρω αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, το Υπουργικό Συμβούλιο κατόπιν της πρότασης του Πρωθυπουργού δημιούργησε την Επιτροπή για τον καθορισμό της στρατηγικής και την ανάπτυξη της Πληροφορικής σε εθνικό επίπεδο.

Η Επιτροπή αυτή συστήθηκε, έχοντας τις ακόλουθες αρμοδιότητες, τη διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων και στόχων της Κυβερνητικής Πολιτικής για την Πληροφορική σε επιμέρους τομείς, όπως η εκπαίδευση, η έρευνα και η τεχνολογία., τον προσδιορισμό του πλαισίου ανάπτυξης και λειτουργίας των συστημάτων Πληροφορίας του Δημοσίου, τον προσδιορισμό του πλαισίου υποστήριξης των φορέων του Δημοσίου για την ανάπτυξη και παραγωγική λειτουργία συστημάτων Πληροφορικής, την προώθηση της διείσδυσης της Κοινωνίας της

Πληροφορίας στο Δημόσιο Τομέα, μέσω και του αντίστοιχου επιχειρησιακού προγράμματος, τη διαμόρφωση στρατηγικής για τη σύγκλιση της Έρευνας και Τεχνολογίας και της ανάπτυξης τεχνολογιών Πληροφορικής σε εθνικό επίπεδο και την πρόταση αναδιαμόρφωσης θεσμικού πλαισίου για την αρτιότερη εκτέλεση του επιχειρησιακού προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Η νέα ψηφιακή στρατηγική αφορά στην περίοδο 2006-2013 . Η υλοποίησή της πραγματοποιείται σε δύο χρονικούς ορίζοντες: στο βραχυπρόθεσμο ορίζοντα (έως το 2008) και στο μεσοπρόθεσμο ορίζοντα (έως το 2013). Η ψηφιακή στρατηγική αξιοποιεί και ενισχύει το υφιστάμενο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας», το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ (2000-2008), αναδεικνύοντας το ρόλο του. Παράλληλα, θέτει τις βάσεις για το αντίστοιχο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα στη μορφή που θα λάβει στην Δ' Προγραμματική Περίοδο (2007-2013). Ωστόσο, η υλοποίηση της ψηφιακής στρατηγικής δεν περιορίζεται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα και λαμβάνει υπόψη της όλα τα διαθέσιμα εργαλεία και ιδιαιτέρως τις δυνατότητες σύμπραξης δημόσιου-ιδιωτικού τομέα σε έργα υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Με δεδομένες τις χαμηλές στους περισσότερους δείκτες τεχνολογικής κατάταξης στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, η νέα ψηφιακή στρατηγική αποσκοπεί στην πραγματοποίηση ενός «ψηφιακού άλματος» στην παραγωγικότητα και την ποιότητα ζωής έως το 2013, αναδεικνύοντας τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών καθώς και τις νέες δεξιότητες ως βασική στρατηγική κατεύθυνση της χώρας για την επόμενη περίοδο, αντικαθιστά τη «Λευκή Βίβλο» για την Κοινωνία της Πληροφορίας, η οποία συντάχθηκε αρχικώς το 1999 και επικαιροποιήθηκε διαδοχικά το 2000 και το 2002 σε επιμέρους σημεία, ενισχύει το ρόλο του υφιστάμενου Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας», διορθώνοντας τις στοχεύσεις του, απαντά στις προκλήσεις της Δ' Προγραμματικής Περιόδου για την περίοδο 2007- 2013, και είναι συμβατή με την νέα ευρωπαϊκή πολιτική για την Κοινωνία της Πληροφορίας «i2010» και το σχέδιο δράσης «Jobs & Growth» της Ε.Ε. που καταρτίστηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2005.

Η Επιτροπή Πληροφορικής ακολούθησε τέσσερα βήματα προκειμένου να χαράξει την ψηφιακή πορεία της χώρας για την περίοδο 2006-2013. Πρώτον εστίασαν στη διάγνωση και στον εντοπισμό της ρίζας των προβλημάτων που δυσχεραίνουν τη διάδοση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στη

χώρα. Κατά δεύτερον ανέλυσε τις διεθνείς πολιτικές που αφορούν στην Κοινωνία της Πληροφορίας και στις νέες τεχνολογίες και εντόπισε τα καλά παραδειγμάτων αλλά και τα σημεία αποτυχιών άλλων χωρών. Κατά τρίτον μελέτησε τις διεθνείς και Ευρωπαϊκές εξελίξεις στον τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας και διαμόρφωσε τις βασικές κατευθύνσεις της ψηφιακής στρατηγικής για την περίοδο έως το 2013, συνεκτιμώντας τις ιδιαιτερότητες της Ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Βάσει όσων αναφέρθηκαν προέκυψαν οι παρακάτω συνιστώσες, οι οποίες συνθέτουν τους στόχους της ψηφιακής στρατηγικής. Ο πρώτος στόχος αφορά στη βελτίωση της παραγωγικότητας, μέσω της ενίσχυση χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από τις επιχειρήσεις, καθώς και την αξιοποίηση των νέων δεξιοτήτων από το δημόσιο τομέα, προκειμένου να βελτιώσει τις εσωτερικές του διαδικασίες, εξασφαλίζοντας τη διαφάνεια και διευκολύνοντας παράλληλα τη λειτουργία του επιχειρηματικού ιστού της χώρας, συμβάλλοντας παράλληλα στην επιχειρηματικότητα και ειδικά στους τομείς που αξιοποιούν την τεχνολογία, αλλά και στην προώθηση του κλάδου των νέων τεχνολογιών, ώστε να συμβάλει με περισσότερο δυναμικό τρόπο στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Ο δεύτερος στόχος αφορά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών με πρακτικό τρόπο μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, αλλά και με την ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών για τον πολίτη, οι οποίες εξοικονομούν χρόνο, προσφέρουν νέες δυνατότητες αντιμετώπισης της γραφειοκρατίας, και αυξάνουν τις επιλογές του. Η έννοια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι οριζόντια αγγίζοντας και τους δύο στρατηγικούς στόχους.

Προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της βελτιωμένης παραγωγικότητας και της καλύτερης ποιότητας ζωής μέσω των νέων τεχνολογιών, αποτελεί η ευρεία διασύνδεση μέσω ευρυζωνικών υποδομών. Επίσης στο επίκεντρο όλων των προσπαθειών για την υλοποίηση της ψηφιακής στρατηγικής βρίσκεται το ανθρώπινο κεφάλαιο, το οποίο αναπτύσσεται, εμπλουτίζοντας τις δεξιότητές του και τη μόρφωσή του μέσω των νέων τεχνολογιών.

1.7. Κοινωνία της Πληροφορίας και Τοπική Ανάπτυξη

Η τοπική αυτοδιοίκηση, ως ο πιο κοντινός στον πολίτη θεσμός, μπορεί και πρέπει να έχει τον βασικότερο ρόλο στην προώθηση και διάχυση των τεχνολογιών στην τοπική κοινωνία. Όλο και περισσότερο γίνεται αντιληπτό τόσο σε ευρωπαϊκό

όσο και εθνικό επίπεδο ότι αυτό που ονομάζεται «δημόσιο συμφέρον» δεν οριοθετείται και δεν αντιπροσωπεύεται επαρκώς στα κέντρα των αποφάσεων. Οι αποτελεσματικές αποκεντρωμένες δομές και κυρίως η ισχυρή αυτοδιοίκηση, αποτελούν σημαντικό δρόμο ανάπτυξης. Οι νέες πληροφορικές τεχνολογίες και το Διαδίκτυο μπορούν να αποτελέσει πολύ χρήσιμα εργαλεία για την ισχυροποίηση της τοπικής κοινωνίας και της εμπέδωσης της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Η αειφόρος ανάπτυξη είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας όπου οργανισμοί, ινστιτούτα, πολίτες επικοινωνούν και αλληλοσυμπληρώνονται στις ενέργειες τους μέσα από συνθήκες καθολικής πρόσβασης στην πληροφορία, ανάλυσής και χρήσης της για το σχηματισμό και την λήψη αποφάσεων. Το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2005 χαρακτήρισε τη γνώση και την καινοτομία ως κινητήρες της αειφόρου ανάπτυξης και δήλωσε ότι είναι απαραίτητη η οικοδόμηση μιας κοινωνίας της πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς, βασισμένης στην ευρεία χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στις δημόσιες υπηρεσίες, τις ΜΜΕ και τα νοικοκυριά.

Βέβαια η σύνδεση αυτή δεν έχει να κάνει μόνο με την διάχυση της χρήσης του διαδικτύου ή του υπολογιστή αλλά και με οριζόντιες ενέργειες και σχεδιασμό σε πολλαπλά επίπεδα, όπως οι εφαρμογές, όπου δραστηριοποιούνται διαφορετικοί τομείς. Στην κατεύθυνση αυτή το κλειδί είναι η συνεχής προσπάθεια για ελεύθερη διάδοση της γνώσης στην κοινωνία, λαμβάνοντας υπόψη την αυτονομία των πολιτών που συμμετέχουν στην διαδικασία αυτή.

Έτσι για την επίτευξη του σκοπού αυτού, πολύ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η συμμετοχή και διαπραγμάτευση σε τοπικό επίπεδο με κεντρικό συντονισμό. Το ζήτημα της αποδοτικής και αποτελεσματικής υλοποίησης έργων, δράσεων και συναφών πρωτοβουλιών είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία οποιασδήποτε στρατηγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ. Επιπροσθέτως η ανάπτυξη ευρέων πολιτικοκοινωνικών συνεργασιών συνιστά βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη έργων ΤΠΕ μέσω συνεργασιών των δήμων, εφαρμόζοντας τη λογική των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και παρόμοιων μοντέλων συνεργασίας. Η επένδυση στις ανθρώπινες δεξιότητες σε όλα τα επίπεδα συνιστά έναν ακόμη καθοριστικό παράγοντα. Ο χρήστης της τεχνολογίας (δημότης, επιχείρηση, τοπικός φορέας, εργαζόμενος στον δήμο, αιρετός) πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο μιας στρατηγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ. Αυτό σημαίνει δημιουργία και διάθεση εκπαιδευτικού υλικού, συνεχή προγράμματα κατάρτισης από διαφορετικούς φορείς

που απαντά στις προκλήσεις των ΤΠΕ και της στρατηγικής ενσωμάτωσης που τις συνοδεύει.

1.8 Το Δίκαιο στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Δίκαιο είναι το σύνολο των νόμων και των κανόνων που ρυθμίζουν, κατά ένα καθορισμένο τρόπο, τις σχέσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Το Δίκαιο δεν είναι αμέτοχο στις διαδικασίες των κοινωνικών μεταβολών, αλλά όντας ένας βασικός θεσμός, συνιστά έναν ρυθμιστικό παράγοντα, ο οποίος συνδιαμορφώνει τις κοινωνικές αλλαγές. Για την όποια κοινωνική μεταβολή είναι ταυτόχρονα προϋπόθεση και αποτέλεσμα (Θ. Παπαχρίστου, 1999). Το δίκαιο σε σχέση με την Κοινωνία της Πληροφορίας και τις νέες τεχνολογίες καλείται να οριοθετήσει την ιδιοκτησία και τη χρήση της, να ρυθμίσει και να αποτρέψει κινδύνους από ενέργειες και δραστηριότητες, όπου το κοινωνικό υποκείμενο είναι παράλληλα δρών και θιγόμενος (Λ. Μήτρου, 2002). Καλείται, δηλαδή, μέσω ενός δεσμευτικού πλαισίου, να καθορίσει τις κοινωνικά επιτρεπτές συμπεριφορές στο πλαίσιο των φαινομένων της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Για αυτό το λόγο, όπως υποστηρίζει ο V. Mayer-Schonberger (2001), χρειάζεται να καθοριστεί το στοιχείο συναλλαγής και των σχέσεων που αναπτύσσονται σε αυτές τις υποδομές, καθώς μια συμπεριφορά στο διαδίκτυο ενδέχεται να άπτεται περισσότερες των μία κατηγοριών του δικαίου.

Ωστόσο υπό το πρίσμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας τα χρονικά και εδαφικά όρια που συνιστούσαν παραδοσιακές βάσεις του δικαίου, ανατρέπονται. Η πληροφορική τεχνολογία μέσω του διαδικτύου δυναμιτίζει τη δυνατότητα του χώρου να δηλώνει το εφαρμοστέο δίκαιο, τη δυνατότητα των εθνικών κυβερνήσεων να διεκδικήσουν τον έλεγχο επί των on line συμπεριφορών. Οι νέες τεχνολογίες προσδίδουν στο δίκαιο έναν ρευστό χαρακτήρα, ο οποίος αφορά και στο χρόνο εξαιτίας των συνεχών τεχνολογικών εξελίξεων (Λ. Μήτρου, 2002). Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, το δίκαιο τίθεται σε αμφισβήτηση όσον αφορά στα μέσα και στις διαδικασίες παραγωγής και επιβολής των κανόνων, ωστόσο «ως προς τις αρχές το δικαιοκρατικό και συνταγματικό παράδειγμα δεν αλλάζει» (Λ. Μήτρου, 2002: 63).

Ρυθμιστικός παράγοντας παραμένει το κράτος και όλοι οι υπερεθνικοί οργανισμοί που παράγουν κανόνες δικαίου. Σταδιακά διαμορφώνεται ένας «ενιαίος ευρωπαϊκός νομικός χώρος». Τα πεδία στα οποία επεμβαίνει ο κοινοτικός νομοθέτης αυξάνονται και αφορούν στις ηλεκτρονικές υπογραφές, στην προστασία των

επενδύσεων, στην πνευματική ιδιοκτησία, στο ηλεκτρονικό εμπόριο, στην προστασία των ανηλίκων και στην καταπολέμηση ευρύτερα του ηλεκτρονικού εγκλήματος (Λ. Μήτρου, 2002), σε μια προσπάθεια του Δικαίου να εξειδικεύσει τους κανόνες του, ώστε να διασφαλίσει την αρχή της ασφάλειας του ίδιου (Δ. Μανιώτης, 2004). Έτσι η έννοια της κοινωνία της πληροφορίας, πέραν από την άτυπη αλλά ουσιαστική εννοιοθέτηση της στον κοινωνικό βίο, εισάγεται και τυπικά, αντικατοπτριζόμενη στο θεσμικό πλαίσιο. Με αυτόν τον τρόπο οριοθετείται πολιτικά, οικονομικά και σε ένα δεύτερο επίπεδο και πολιτισμικά.

Το άρθρο 5 παρ.2 του Συντάγματος της Ελλάδας αναφέρει συγκεκριμένα «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α, και 19.».

Σε σχόλιο του ο Ευάγγελος Βενιζέλος αναφέρει «Ιδιαίτερη σημασία για την ψηφιακή εποχή έχει η παράγραφος 2 του άρθρου 5Α που εισάγει το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δηλαδή στην τεχνολογική βάση πάνω στην οποία είναι οργανωμένη η νέα οικονομία και η ψηφιακή εποχή. Το κράτος αναλαμβάνει για τον σκοπό αυτό την υποχρέωση να διευκολύνει τεχνικά, θεσμικά, οικονομικά, εκπαιδευτικά και με κάθε άλλο πρόσφορο και αναγκαίο τρόπο την πρόσβαση στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, αλλά και την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοσή τους⁹». Όπως διαφαίνεται το κράτος βρίσκεται σε μια αναστοχαστική φάση όσον αφορά στις μορφές παρέμβασης του σε σχέση με τις εξελίξεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας, ωστόσο ακόμα και αν προστίθενται νέες μορφές ρυθμιστικών παρεμβάσεων, αυτές είναι προσαρμοσμένες στις ήδη υπάρχουσες και εδραιωμένες κοινωνικές αξίες.

1.9.Η Κοινωνία της Πληροφορίας: Ένας νέος τύπος Κοινωνίας;

Οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί που συντελούνται υπό το πλαίσιο δράσης των κοινωνικών υποκειμένων των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, ως αποτέλεσμα κοινωνικών συγκρούσεων¹⁰ στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, προκύπτουν αλλά και οδηγούν, μέσα από μια συνεχή διάδραση, στην ανάδυση συγκεκριμένων φαινομένων, υπό τον όρο Κοινωνία της Πληροφορίας, και χρήζουν ερμηνευτικής

⁹ Πηγή: (<http://www.ceid.upatras.gr/courses/SocialLegalAspects/Art5A>)

¹⁰ Βλέπε I. Craib (2000)

ανάλυσης. Τα φαινόμενα αυτά έρχονται να αναδιαμορφώσουν και να επαναπροσδιορίσουν ένα ευρύ κοινωνικό φάσμα, το οποίο καλύπτει πτυχές του πολιτικού, οικονομικού και πολιτισμικού βίου των υποκειμένων.

Για να στοιχειοθετηθεί όμως σε πόση έκταση και με ποιους τρόπους ένα κοινωνικό σύστημα μεταβάλλεται, χρειάζεται να αναδειχθεί σε ποιο βαθμό υφίστανται μεταβολές οι βασικοί θεσμοί του κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου (Giddens, 2000).

Όλες οι θεωρητικές προσεγγίσεις που αναφέρθηκαν στα άνω υποκεφάλαια, αλλά και οι προσεγγίσεις των θεσμικών οργάνων(Ευρωπαϊκή Ένωση, Εθνικές Επιτροπές Ελλάδας σε σχέση με το εθνικό και τοπικό επίπεδο) όσον αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δεν διακρίνονται από ένα ενιαίο ταξινομικό σχήμα ως προς την κοινωνική τυπολογία τους. Μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία δύναται να ερμηνεύσει στο σύνολο τους τα κοινωνικά αυτά φαινόμενα που διέπουν τον όρο κοινωνία της πληροφορίας, καθώς ενέχει ένα ενιαίο ταξινομικό σχήμα για την κοινωνία, είναι η μαρξιστική προσέγγιση.

Η προσέγγιση αυτή οριοθετεί την κοινωνία της πληροφορίας σύμφωνα με τη βασική έννοια που διακρίνει την κοινωνική τυπολογία της, όπου για να καθίσταται κατανοητή κάθε έκφανση του κοινωνικού συστήματος χρειάζεται να συσχετισθεί ανάλογα, με τη λειτουργία του συστήματος παραγωγής και τις σχέσεις παραγωγής που διακρίνουν τα κοινωνικά υποκείμενα. Από τη στιγμή, λοιπόν, που η κοινωνία της πληροφορίας, προς το παρόν τουλάχιστον, δε διέπεται από την ανάδυση ενός νέου τρόπου παραγωγής και από χαρακτηριστικές αλλαγές των παραγωγικών σχέσεων, δε δύναται να προσεγγίζεται ως ένας νέος τύπος κοινωνίας, αλλά ως μια σύγχρονη μετεξέλιξη της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Η μετεξέλιξη αυτή δεν καθορίζεται από μεταβολές στις σχέσεις παραγωγής, αλλά από μια αναδιάρθρωση, ουσιαστικά, των όρων παραγωγής, αποδίδοντας έτσι, μεγαλύτερη έμφαση στον τριτογενή τομέα, τον τομέα των υπηρεσιών. «Το υποκείμενο είναι ο ρυθμιστής της πραγματικότητας σε διαλεκτική πάντοτε συνάρτηση με την υλική της υποδομή ιστορικά προσδιορισμένη» (Ν. Τάτσης, 1997:107). Τα κοινωνικά υποκείμενα, λοιπόν, δεν έχουν ρυθμίσει διαφορετικά την κοινωνική πραγματικότητα, την έχουν αναδιαμορφώσει, αλλά οι υπάρχουσες ρυθμίσεις της ακόμα και σε θεσμικό επίπεδο παραμένουν ίδιες.

Σε καμία περίπτωση, λοιπόν, εξαιτίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν έχει αλλάξει η δομή της εργασίας. Μεταβολές υφίστανται οι μορφές των εργασιακών

συνθηκών, και όχι οι μορφές των επαγγελματικών σχέσεων, καθώς ορισμένες υπηρεσίες αναπροσαρμόζονται, εισάγοντας νέες τεχνολογίες και καινοτομίες, θέτοντας ως στόχο την αύξηση της κατανάλωσης. Άλλωστε η τάση προς τα επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών δεν είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο. Παρατηρείται από τις απαρχές του βιομηχανισμού, συνοδευόμενο από μία μείωση της απασχόλησης σε άλλους τομείς της παραγωγής. Επιπροσθέτως ο τομέας των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα ετερογενής και πολλές από τις εργασίες παροχής υπηρεσιών προσφέρονται σε διαδικασίες που τελικά παράγουν υλικά αγαθά (Giddens, 2000). Το κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο παραμένει σταθερό στη δομή του καπιταλιστικού συστήματος με την πληροφορία να αποτελεί έναν ακόμα πόρο παραγωγής, ιδιοκτησίας και πώλησης.

Απόρροια αυτού είναι να μη μεταβάλλονται οι στέρεες δομές και άλλων πτυχών του κοινωνικού βίου, όπως η γνώση και η εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό άλλωστε, αν και οι πληροφορίες μεταδίδονται πολύ πιο γρήγορα και εύκολα, δεν έχει επιλυθεί το πρόβλημα της αναζήτησης, αφού η γνώση παράγεται και διακινείται με τον ίδιο τρόπο, χωρίς οι νέες τεχνολογίες να ανατρέπουν τον τρόπο αυτό (Κάλλας, 2001).

Χρειάζεται όμως να σημειωθεί, λαμβάνοντας υπόψη ότι η νοηματοδότηση της κοινωνικής πραγματικότητας προσδιορίζεται από τη διαντίδραση ατομικού και κοινωνικού πράττειν, ότι η εισαγωγή των εννοιών της πληροφορίας και της πληροφορικής τεχνολογίας, έχει επαναπροσδιορίσει κάποιες πτυχές της. Ο επαναπροσδιορισμός αυτός όμως, όπως διαφαίνεται και από τη μαρξιστική προσέγγιση, δεν αφορά σε μεταβολές της οντολογικής ουσίας των ήδη δομημένων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών σχέσεων του βίου των κοινωνικών δρώντων, αλλά σε μεταβολές στη μορφή και στα χαρακτηριστικά των σχέσεων που διέπουν το βίο τους.

Η τεχνολογία δεν είναι σε θέση να προκαλέσει από μόνη της σημαντικές κοινωνικές αλλαγές. «εκείνο που έχει σημασία είναι η ιδιαίτερη συνάρθρωση τους με τις κοινωνικές σχέσεις, και ιδιαίτερα με τις παραγωγικές σχέσεις, ο τρόπος αφομοίωσης τους από την κοινωνία» (Κάλλας, 2001:74). Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι το γαλλικό Conseil d'Etat¹¹ σε σχετική του μελέτη επιβεβαιώνει ότι δεν

---

¹¹ Το Conseil d'Etat είναι συμβουλευτικό όργανο της κυβέρνησης. Εξετάζει τα projects που αφορούν στην επιβολή του νόμου πριν υποβληθούν στο Συμβούλιο των Υπουργών. Το Συμβούλιο του Κράτους ελέγχει τη νομική κανονικότητα των κειμένων, τη μορφή τους και τη διοικητική σκοπιμότητά τους. Πηγή: Conseil d'Etat (www.conseil-etat.fr/ce/missio/index_mi_ce01.shtml)

υφίσταται ανάγκη δημιουργίας δικαίου για το διαδίκτυο, αλλά υποστηρίζει ότι η εφαρμογή του συνόλου της υπάρχουσας νομοθεσίας είναι αρκετή.

Φθάνοντας προς το τέλος του κεφαλαίου αυτού, χρειάζεται να αναφερθεί ότι αν και η μαρξιστική προσέγγιση είναι αυτή που υιοθετείται σε μεγάλο βαθμό, δεν μπορεί να παραγνωρισθεί η σημασία της κριτικής που ασκεί ο Giddens (2000). Όλες οι θεωρίες που αναφέρονται στην κοινωνία της πληροφορίας, είτε με το συγκεκριμένο όρο, είτε με τον όρο μετα-βιομηχανική κοινωνία, αποδίδουν τις κοινωνικές μεταβολές κατά βάση σε οικονομικούς παράγοντες, ως αποτέλεσμα δηλαδή της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στις εξελίξεις της οικονομίας.

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πολιτιστικοί παράγοντες, και συγκεκριμένα τα συστήματα επικοινωνίας, συνιστούν κύρια επιρροή στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς, αναδεικνύοντας χαρακτηριστικά μιας μετανεωτερικής κατάστασης. Οι εμπειρίες λαμβάνουν χώρα σε ένα πλαίσιο που κατασκευάζεται όλο και περισσότερο από την πληροφορία, αφομοιώνεται από τους κοινωνικούς δρώντες, μετασχηματίζοντας την πραγματικότητα τους σε σημεία και εικόνες, των οποίων γίνονται παραγωγοί και καταναλωτές (Melucci, 2002). Ο Habermas υποστηρίζει ότι οι νέες συγκρούσεις της κοινωνικής ζωής «προκύπτουν στο σύνορο του συστήματος και του βιόκοσμου»(Habermas, 1992:136).

Και παρ' όλο που τα συστήματα επικοινωνίας συνεχίζουν να έχουν υλική βάση, κατασκευάζοντας αυτόνομα συμβολικά συστήματα, δημιουργούν ένα πεδίο εξατομίκευσης, όπου η κατασκευή του νοήματος από τα άτομα ξεχωριστά, αποτελεί διαδραστικά¹², συστατικό των κοινωνικών διεργασιών. Ο D. Bell στο έργο του «Οι πολιτιστικές αντιφάσεις του Καπιταλισμού» γράφει «εκείνο το οποίο θεωρώ όντως εκπληκτικό σήμερα είναι η ριζοσπαστική απόκλιση ανάμεσα στην κοινωνική δομή και την κουλτούρα. Η πρώτη κυριαρχείται και κατευθύνεται από οικονομικές αρχές, οι οποίες με τη σειρά τους ορίζονται με βάση την επάρκεια και το λειτουργικό ορθολογισμό τους στην οργάνωση της παραγωγής...Η δεύτερη χαρακτηρίζεται από ασωτία και ελευθεριότητα ηθών, κυριαρχείται από αντι-ορθολογισμό και αντιδιανοητική προδιάθεση, όπου ο «εαυτός» εκάστου λαμβάνεται ως κεντρικό σημείο αναφοράς κάθε πολιτιστικής κρίσης, και οι συνέπειες πάνω στον «εαυτό» ως μέτρο αισθητικής αξιολόγησης της εμπειρίας» (N. Τάτσης, 1997:284).

---

¹² Βλέπε Ritzer, G., «*Θεωρία των συμβολικών Διαντιδράσεων*», στο Πετμεζίδου Μ., «*Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία*», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1996

Ολοκληρώνοντας λοιπόν, επισημαίνεται ότι η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά μια εξελιγμένη μορφή του καπιταλιστικού οικονομικο- κοινωνικού συστήματος , όπου η παραγωγή, η διαχείριση, η επεξεργασία και η σημασία της πληροφορίας, μέσω της πληροφορικής τεχνολογίας, ενέχει καθοριστικό ρόλο και χαρακτηρίζεται από αλλαγές στους όρους της επικοινωνίας, από μεταβολές στη συμβολική παραγωγή, από μεταβολές στη χωροχρονική οργάνωση της κοινωνίας, από την ανάδυση μιας οικονομίας της πληροφορίας, καθώς και από μεταβολές στον καταμερισμό και την εξειδίκευση της εργασίας. (Κάλλας, 2006) .

Οι νέες τεχνολογίες συνιστούν μια κοινωνική κατασκευή. «Οι τεχνικές αλλαγές που γνώρισε μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα δεν ήταν η μοναδική τεχνολογική επιλογή που θα μπορούσε να γίνει, ως έκφραση ενός και μόνο αντικειμενικού δρόμου για την ανάπτυξη και την πρόοδο. Ήταν μία από τις πιθανές μορφές που μπορούσε να πάρει μέσα από ένα σύνολο γνώσεων και στα πλαίσια ενός ιστορικά προσδιορισμένου κοινωνικού σχηματισμού»(Ναζάκης,1998: 63). Στο πλαίσιο αυτό επανατίθενται ζητήματα, με επαναπροσδιορισμένες ή ακόμα και νέες μορφές, τα οποία έχουν απασχολήσει τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες.

Το γεγονός αυτό λαμβάνει χώρα, καθώς πέρα από τις θετικές διαστάσεις που ενέχονται στην Κοινωνία της Πληροφορίας, η χρήση των νέων τεχνολογιών εγείρει θέματα που αφορούν στα ατομικά δικαιώματα, στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, στην ασφάλεια των δικτύων, σε εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα στον κυβερνοχώρο. Η τεχνολογία των υπολογιστών και επικοινωνιών κατέστησε δυνατή τη διάπραξη ενός φάσματος εγκλημάτων, τα οποία απαιτούν εξειδίκευση, κατάρτιση και αυξημένες ικανότητες. Ταυτόχρονα, το διαδίκτυο αποτέλεσε το μέσο για την ταχύτερη διάδοση των εγκληματικών φαινομένων. Οι νέες μορφές εγκληματικότητας προσδιορίζονται με τον όρο «ηλεκτρονικό έγκλημα», ο οποίος περιλαμβάνει όλες τις αξιόποινες πράξεις που διεξάγονται με τη χρήση των υπολογιστών, δικτύων και συστημάτων επικοινωνίας και υπό το πρίσμα της Κοινωνίας της πληροφορίας είναι το φαινόμενο που θα εξετασθεί στα επόμενα κεφάλαια.

Κεφάλαιο 1^ο

Η κοινωνία της πληροφορίας

1.1. Εισαγωγή στην έννοια της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Οι ριζικές αλλαγές στις διαδικασίες παραγωγής και διάχυσης των ιδεών και της γνώσης, η τεράστια ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος συνιστά το επίκεντρο της οικονομικής δραστηριότητας, η παγκοσμιοποίηση και ψηφιοποίηση της οικονομίας, η αύξηση του αριθμού και η κυρίαρχη θέση των πολυεθνικών εταιρειών, η άνοδος του παγκόσμιου εμπορίου, η προσπάθεια ανάδειξης της γνώσης σε κύρια πηγή παραγωγικότητας και η διάχυση της στον οικονομικό τομέα χάρη στην πληροφορική τεχνολογία, η αύξηση της κοινωνικής πολυπλοκότητας, εξαιτίας των αλλαγών στους όρους της επικοινωνίας, και η σημασία που αποκτά η καταγραφή στην κατανόηση της, συνιστούν φαινόμενα, που για την ανάλυση και την ερμηνεία τους έχουν στοιχειοθετηθεί αρκετές θεωρητικές προσεγγίσεις.

Οι προσεγγίσεις αυτές, παρ' όλο που η αφετηρία τους έγκειται σε διαφορετικό θεωρητικό και εννοιολογικό υπόβαθρο, αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα που διαδραματίζει ο ρόλος της πληροφορίας στην ανάδυση αυτών των φαινομένων. Όντας ο ρόλος της πληροφορίας, το κοινό στοιχείο που διακρίνει αυτές τις οπτικές, κρίνεται σκόπιμο τα φαινόμενα αυτά να αναλυθούν υπό το πρίσμα μιας πλουραλιστικής έννοιας, αυτής της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Ωστόσο για να καταστεί δυνατή η νοηματοδότηση αυτής της έννοιας σε όλο της το φάσμα, είναι απαραίτητο να στραφούμε προς το υπάρχον θεωρητικό έργο που πλαισιώνει την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, καθώς πολλάκις έχουν χρησιμοποιηθεί αδόκιμοι όροι, που μόνο σύγχυση έχουν επιφέρει. Λόγου χάρη στην Ελλάδα πολλοί πολίτες και επιχειρήσεις για αρκετά από τα προηγούμενα χρόνια είχαν συνδυάσει την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας αποκλειστικά με ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα στο πλαίσιο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ' ΚΠΣ) και κατ' επέκταση με κάποια έργα πληροφορικής για το δημόσιο τομέα.

Η έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας αποτελεί ένα θεωρητικό πεδίο, το οποίο παρουσιάζεται ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο και προσεγγίζεται από αρκετές διαφορετικές οπτικές. Οι θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγοριοποιήσεις, θέτοντας ως βασικό κριτήριο διαφοροποίησης, το ζήτημα του αν η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά ένα νέο τύπο κοινωνίας ή αν υφίσταται ως ένα στάδιο μετεξέλιξης των καπιταλιστικών κοινωνιών. Βάσει των δύο αυτών κατηγοριών μπορούν να διακριθούν θεωρητικές προσεγγίσεις για την κοινωνία της

πληροφορίας, οι οποίες αναλύουν την ανάδυση των νέων φαινομένων σύμφωνα με τεχνολογικά, οικονομικά, εργασιακά, χωρικά και πολιτισμικά κριτήρια.

1.2. Προς τη διαμόρφωση της έννοιας της κοινωνίας της πληροφορίας-Θεωρητικές Προσεγγίσεις

Ο όρος Κοινωνία της Πληροφορίας εμφανίζεται για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1970 από θεωρητικούς όπως οι Evans(1979), Martin(1978) και Toffler(1980) που ουσιαστικά ενστερνίζονται την οπτική ενός απόλυτου τεχνολογικού ντετερμινισμού, υποστηρίζοντας ότι η κοινωνία οδηγείται σε ριζικούς μετασχηματισμούς, εξαιτίας της εισαγωγής νέων τεχνολογιών. Ο Toffler μάλιστα υποστηρίζει ότι η σύγκρουση μεταφέρεται από το παραδοσιακό πεδίο του πολέμου και μεταφέρεται στο εξομοιωμένο πεδίο του σκληρού ανταγωνισμού. Τα όπλα σε αυτόν τον πόλεμο δεν είναι άλλα από την τεχνολογία. (E. Mumford, 1998). Στη δεκαετία του 1990 με την επεκταμένη χρήση του διαδικτύου, θεωρητικοί όπως ο Δερτούζος και ο Νεγροπόντε αποτελούν τους συνεχιστές της οπτικής αυτής, υποστηρίζοντας ακράδαντα ότι υφίσταται μετάβαση σε ένα νέο τύπο κοινωνίας, ο οποίος διακρίνεται από τις θετικές επιδράσεις της χρήσης των νέων τεχνολογιών, λόγω των μεταβολών στον τομέα των επικοινωνιών.

Σε συνέντευξη του στην εφημερίδα Βήμα (28-12-1997, σελ. 108) ο Μαικλ Δερτούζος¹³ χαρακτηριστικά αναφέρει «Η Επανάσταση της Πληροφορίας επιβάλλει πιεστικά την ενοποίηση. Ας πάμε πίσω στον Ντεκάρτ, στον Μπέικον και στον Διαφωτισμό. Τότε διαπράχθηκε ένα τρομερό λάθος: χωρίστηκε η πίστη από τη λογική και ο άνθρωπος από τη φύση. Αυτό βέβαια έκανε δυνατές τις εξελίξεις στην επιστήμη και στη Βιομηχανική Επανάσταση. Ανακαλύψαμε όμως ότι κάτι μας λείπει γιατί, παρ' ότι γίναμε πλούσιοι, δεν ολοκληρωθήκαμε ως άνθρωποι. Με το Internet και την εικονική πραγματικότητα, ο παλαιός αυτός διαχωρισμός ανάμεσα στο τεχνολογικό και στο ανθρωπιστικό θα γίνει πιο βαθύς από ποτέ.»

---

¹³ Ο Μάικλ Δερτούζος είναι διευθυντής του Εργαστηρίου της Επιστήμης της Πληροφορικής του MIT και καθηγητής της Επιστήμης της Πληροφορικής και της Ηλεκτρολογίας στο ίδιο πανεπιστήμιο. Το 1980 ήταν ο πρώτος που έγραψε για την Αγορά της Πληροφορίας. Εκτοτε έχει γράψει εκτενή πονήματα για το θέμα, με κορυφαίο το τελευταίο του βιβλίο «What Will Be» (1997). Είναι μέλος της Εθνικής Ακαδημίας Μηχανολογίας των ΗΠΑ και της Ακαδημίας Αθηνών.

Αντίστοιχα ο Νικόλας Νεγκροπόντε¹⁴ ερωτώμενος για το ρόλο του Media Lab του MIT, αναφέρει «Σε γενικές γραμμές, μόλις μια τεχνολογία υιοθετηθεί από ένα ευρύ κοινό δεν μπορείς να αλλάξεις τόσο πολλά όσα όταν αυτή ήταν ένα μικρό, σχεδόν προσωπικό, μέσο. Για να ακριβολογούμε, ο ρόλος του Media Lab ήταν το interface εν γένει και η επινόηση των πολυμέσων ειδικότερα κάτι το οποίο βρήκε τον δρόμο του στο Web. Η θέση μας σήμερα έχει να κάνει περισσότερο με το αύριο: πράγματα που σκέφτονται, κομπιούτερ και κοινή λογική, κομπιούτερ που μπορούν να φορεθούν, ψηφιακές κοινότητες. Το κοινό σημείο τους είναι, μεταξύ άλλων, ότι χρειάζεται ακόμη πάρα πολύς χρόνος ως την υλοποίησή τους και ότι είναι υπερβολικά ριψοκίνδυνο για τη βιομηχανία να ασχοληθεί με αυτά βάσει της εταιρείας ανά εταιρεία. Δουλειά μας είναι να παραμένουμε στη μειονότητα των φανατικών των άκρων».

Διαφαίνεται λοιπόν άμεσα από τα παραπάνω, ότι η τεχνολογική πρόοδος «θεωρείται ανεξάρτητη από τα κοινωνικοπολιτικά καθεστώτα και οδηγεί έτσι το τρένο της ανάπτυξης, ο μαθηματικός υπολογισμός, η μηχανοποίηση, η τεχνική λύση, η ορθολογική δυνατότητα να μετρηθούν τα πάντα, αποτελούν τις νέες υπέρτατες αξίες». (Χ. Ναζάκης, 1998: 61)

Η θεωρητική αυτή οπτική όμως δύναται να επιδεχθεί κριτικής καθώς η εξέλιξη της τεχνολογίας δεν μπορεί να προκαλέσει αυτοδικαίως κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Η διάχυση και η χρήση της καθορίζεται βάσει των πολιτικών και οικονομικών επιταγών, διαμορφώνοντας έτσι το πλαίσιο λειτουργίας της, ώστε αυτό να αντικατοπτρίζεται στο κοινωνικό πεδίο. Χαρακτηριστικά ο Shalins (2003) αναφέρει ότι «οι υλικές δυνάμεις από μόνες τους στερούνται ζωτικότητας. Μόνο χάρη στη διαμεσολάβηση του συμβολικού λόγου οι υλικοί παράγοντες, η τεχνολογία, η οικονομία και το φυσικό περιβάλλον αποκτούν την ιδιότητα του αιτίου.» (Κάλλας, 2006:49). Ο συμβολικός αυτός λόγος, ως μια διάπλαση κοινών νοητικών προσανατολισμών, καθορίζεται αποκλειστικά από τους κοινωνικούς δρώντες, στο πλαίσιο ανάπτυξης ενός επικοινωνιακού δικτύου, το οποίο όπως υποστηρίζει ο Merton (1968) συνιστά λειτουργική προϋπόθεση της κοινωνίας και της συλλογικής ζωής.

---

¹⁴ Ο Νικόλας Νεγκροπόντε είναι ιδρυτής και διευθυντής του Media Laboratory του Ινστιτούτου Τεχνολογίας της Μασαχουσέτης (MIT). Το παρόν απόσπασμα προέρχεται από συνέντευξη του στην εφημερίδα Βήμα (Σελ.: Ι09) στις 28/12/1997.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις, λοιπόν, αν και επιδρούν στις διαδικασίες της κοινωνικής ανάπτυξης, έπονται και υπόκεινται στο πλαίσιο πολιτικών και αργότερα οικονομικών και κοινωνικών αποφάσεων. Δεν αναπτύσσονται και δε λειτουργούν αυτόνομα, μετασχηματίζοντας ριζικά τις δομές των κοινωνικών σχέσεων σε επίπεδο πολιτικό και οικονομικό. Μια τέτοια πεποίθηση θα οδηγούσε αναπόφευκτα σε ένα τεχνολογικό ντετερμινισμό, ο οποίος δεν μπορεί να βρει θέση στο πεδίο των κοινωνικών διαδράσεων.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στο κείμενο «Η Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ελλάδα: Στρατηγική και Δράσεις 2002»¹⁵, το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την πρόταση που αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας στο Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006 και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ΄ ΚΠΣ το οποίο ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο του 2000, η έννοια Κοινωνία της πληροφορίας περιγράφεται ως εξής:

«Ο όρος «Κοινωνία της Πληροφορίας» αναφέρεται σε μια μορφή κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης όπου η απόκτηση, αποθήκευση, επεξεργασία, αποτίμηση, μεταβίβαση και διάχυση πληροφοριών οδηγεί στη δημιουργία γνώσης και στην ικανοποίηση αναγκών ατόμων και επιχειρήσεων παίζοντας έτσι κεντρικό ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα, την παραγωγή πλούτου και τη διαμόρφωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών. Στις ανεπτυγμένες οικονομίες, ποικίλοι τομείς με έμφαση στη γνώση, όπως η πληροφορική και οι επικοινωνίες, η εκπαίδευση ή η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στις επιχειρήσεις, φθάνουν ως το 50% του ΑΕΠ και απασχολούν συνεχώς αυξανόμενο τμήμα του εργατικού δυναμικού».

Αργότερα στο κείμενο Στρατηγικής για την Κοινωνία της Πληροφορίας – 2004 ο ορισμός της κοινωνίας της πληροφορίας τίθεται σε διαφορετική βάση, έχοντας ως επίκεντρο και αυτοσκοπό την ίδια την κοινωνία, αναδεικνύοντας ότι πλέον δε διαδραματίζει η πληροφορική τεχνολογία κεντρικό ρόλο, αλλά η κοινωνική διαχείριση της κοινωνίας της πληροφορίας.

Όπως αναφέρεται λοιπόν στο κείμενο, «Η Κοινωνία της Πληροφορίας είναι πρωτίστως κοινωνία. Η τεχνολογική της διάσταση αποτελεί μεν το αναγκαίο υπόβαθρο και ασφαλώς το εντυπωσιακό σκέλος της, αλλά ουσιαστικά δεν είναι παρά μια μόνον όψη της. Η Κοινωνία της Πληροφορίας αναδύεται μέσα από ένα σύνολο μετασχηματισμών που προκαλούνται από την αμφίδρομη σχέση των τεχνολογιών

---

¹⁵ Πηγή: www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp

πληροφορικής και επικοινωνιών με τις αντίστοιχες οργανωτικές δομές, τις κοινωνικές σχέσεις και τις ατομικές και συλλογικές συμπεριφορές. Βιώνουμε έναν εν εξελίξει κοινωνικό μετασχηματισμό που συνοδεύεται από μια κλασική διεργασία κοινωνικής εκμάθησης. Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών αποτελούν την κινητήρια δύναμη.»

Μια άλλη μερίδα θεωρητικών ονοματίζουν τα φαινόμενα που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, διακρινόμενα από τον κυρίαρχο ρόλο της πληροφορίας, υπό την έννοια της μετά- βιομηχανικής κοινωνίας. Ο Daniel Bell (1973) στο έργο του «Η έλευση της Μετά- Βιομηχανικής Κοινωνίας» αποδίδει πέντε διαστάσεις στη μεταβιομηχανική κοινωνία . Η πρώτη αφορά στην οικονομική σφαίρα και στη μετατόπιση προς τον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών, η δεύτερη στην ανάδειξη νέων και ειδικών επαγγελμάτων, η τρίτη στην ανάδειξη της γνώσης ως πρωτεύων παράγοντα σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, η τέταρτη στην ανάδειξη της τεχνολογίας ως πρωταρχικός φορέας κοινωνικής αλλαγής και η πέμπτη αφορά στη διαφορετικότητα της κοινωνικής ιεραρχίας με πρωταγωνιστές τους κατόχους της γνώσης. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση ταυτίζει τη γνώση με την πληροφορία, γεγονός που δε βοηθάει στην ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων.

Οι Πασιάς Γ. και Φλουρής Γ. (2005:377) αναφέρουν ότι οι «Οι σύγχρονες μετά-βιομηχανικές οικονομίες θεωρούνται ως οι οικονομίες της γνώσης (knowledge based economies), χαρακτηρίζονται ως πληροφορικές, παγκόσμιες και δικτυακές και στηρίζονται στην αξιοποίηση του γνωστικού κεφαλαίου με άξονες την παραγωγή της γνώσης, την επεξεργασία των πληροφοριών και τη διαχείριση των συμβολικών πόρων». Ο Σ. Μπουζάκης (2005:136) αποδίδει έναν ορισμό για το σύνολο των αναδυόμενων φαινομένων, ο οποίος αναφέρεται «στην κοινωνία στην οποία η Γνώση αποτελεί τον θεμελιώδη παράγοντα τόσο για την οικονομική (Economic Development) όσο και για την Κοινωνική αλλά και την Ατομική Ανάπτυξη (Social and Personal Development), αφενός αλλά και τον βασικό οικονομικό πόρο (ή συντελεστή παραγωγής), αφετέρου».

Θέλοντας να αποδώσουμε ένα πλήρη και σαφή ορισμό όσον αφορά στην έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα. Όποια κριτήρια και αν θέτουν οι προσεγγίσεις αυτές, είναι κοινώς αποδεκτό ότι περιγράφουν φαινόμενα, τα οποία εμφανίζονται στη σημερινή κοινωνία υπό την ομπρέλα αυτού του εννοιολογικού πλαισίου, τα οποία κυρίως οφείλονται στην

εισαγωγή των εννοιών της πληροφορίας και της χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας.

Το πρώτο βασικό στοιχείο, όμως, που χαρακτηρίζει όλα αυτά τα φαινόμενα αποτελεί η πρόσβαση και η διαχείριση της πληροφορίας. Έτσι αποδίδοντας έναν ορισμό σε πρωταρχικό επίπεδο, ως κοινωνία της πληροφορίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η κοινωνία στην οποία η πληροφορία συνιστά το θεμελιώδη παράγοντα τόσο για την οικονομική ανάπτυξη του κάθε κοινωνικού υποκειμένου, ως υλικός πόρος, όσο και για τη διάσταση της θεμελίωσης της κοινωνικής και ατομικής του ανάπτυξης, ως συμβολικός πόρος. Ο Jonscher (Κάλλας, 2006:43) «αναφέρει ότι αφού το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής μας δραστηριότητας σχετίζεται με την πληροφορία δικαιούμαστε να ομιλούμε για μια κοινωνία της πληροφορίας.»

Καθίσταται άμεσα κατανοητό, δηλαδή, μέσα από όλα αυτά τα φαινόμενα ότι, η πληροφορία, η οποία πλέον διαχέεται αμεσότερα με τη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας, είναι ένα σημαντικό τμήμα βάσει του οποίου αναπτύσσονται και διαρθρώνονται οι ανθρώπινες δραστηριότητες εν συνόλω. Η διάχυση τους διαδραματίζει πλέον κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση του σύγχρονου κοινωνικού βίου, καθώς οδήγησε στην ανανοηματοδότηση και στον επαναπροσδιορισμό πολλών πρακτικών των κοινωνικών δράσεων. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε αναλυτικότερα στο ρόλο που διαδραματίζει κάθε μία από τις δύο αυτές παραμέτρους.

1.3. Ο ρόλος της πληροφορίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Η έννοια και ο ρόλος της πληροφορίας έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία για την κατανόηση και την ερμηνεία των κοινωνικών εξελίξεων, καθώς αποκτούν έναν δυναμικότερο περιεχόμενο στην εποχή της ανάπτυξης του τριτογενή τομέα, της δικτυακής οικονομίας και των αμφίδρομων και διαδραστικών συνάψεων. Η δομική και λειτουργική σύγκλιση των διακεκριμένων - στο παρελθόν - πληροφοριακών υποδομών καθώς και μια σύστοιχη δέσμη πολιτικών στρατηγικών φιλελευθεροποίησης, απορρύθμισης και συγκεντροποίησης των αγορών συνετέλεσαν στη ραγδαία μετάβαση προς ένα διαφοροποιημένο κοινωνικό-οικονομικό παράδειγμα, όπου η πληροφορία πρωταγωνιστεί. Ο πρωταγωνιστικός αυτός ρόλος έχει επέλθει από τη στιγμή που η πληροφορία λαμβάνει ψηφιακή μορφή, καθώς οι μέχρι πρότινος περιορισμοί όσον αφορά στις δυνατότητες πρόσβασης, διάχυσης, συσσώρευσης αλλά και ταξινόμησης «περιορίζονται». Ο Anthony Giddens

χαρακτηριστικά αναφέρει «ότι οι καταβολές της κοινωνίας της πληροφορίας χρειάζεται να αναζητηθούν στις δραστηριότητες της καταγραφής».

Θέλοντας να αποδώσουμε έναν ευρύτερο ορισμό για την έννοια της πληροφορίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι θεωρείται «ως πληροφορία κάθε αναπαράσταση που μπορεί να μεταδοθεί από ένα οποιοδήποτε σύστημα επικοινωνίας.»(Κάλλας, 2006:76). Ωστόσο λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η πληροφορία είναι μία έννοια που χρησιμοποιείται σε πολλές επιστημονικές προσεγγίσεις, διαφορετικού υπόβαθρου, μπορούν να αποδοθούν και άλλου τύπου ορισμοί, που είτε αναφέρονται στην έννοια της πληροφορίας ως προς το περιεχόμενο της είτε προς την υλική της διάσταση. Έτσι μπορεί να ειπωθεί ότι «η πληροφορία συνιστά το κοινό νόημα που αποδίδεται σε ένα απλό ή σύνθετο σύμβολο από δύο ή περισσότερα υποκείμενα. Κατ' επέκταση η έννοια πληροφορία σηματοδοτεί εκείνο το νοηματικό περιεχόμενο που είναι ολοκληρωμένο και σαφές, υπό οποιαδήποτε μορφή. Από την πλευρά της επιστήμης της Πληροφορικής, η πληροφορία σηματοδοτείται από την ποιοτική αξία του 1 bit (0 ή 1) ή του quantum bit (0 έως 1). Ο υπολογιστής επεξεργάζεται δεδομένα και παράγει επεξεργασμένα δεδομένα. Ο άνθρωπος προσδίδει νόημα στα επεξεργασμένα δεδομένα μετατρέποντας τα σε πληροφορία»(<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%>).

Χρησιμοποιώντας τον ορισμό των Shannon (1948) και Wiener (1948), ο οποίος αποδίδει έμφαση στην υλική διάσταση της πληροφορίας, η έννοια της δεν ταυτίζεται με αυτήν της πληροφόρησης, αλλά προσιδιάζει τη σηματοδότηση που της αποδίδει η επιστήμη της πληροφορικής. «Η πληροφορία είναι μία έννοια με καθαρά ποσοτικό περιεχόμενο, που αναφέρεται, ακριβώς σε αυτή την ποσότητα της ύλης ή της ενέργειας που μεταφέρει αυτή τη σημασία» (Κάλλας, 2006:73). Με αυτήν την έννοια η πληροφορία δε συνιστά μια αυθύπαρκτη έννοια αλλά λειτουργεί ως μέσο. Ωστόσο είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι πέρα από τη λειτουργικότητα της ως μέσο, το περιεχόμενο που μεταφέρει, είναι αυτό που διαδραματίζει το λειτουργικό ρόλο για τη νοηματοδότηση του κοινωνικού βίου.

Οι θεωρητικοί S.C. Pierce και S.W. Morris¹⁶ απέδωσαν συγκεκριμένες ιδιότητες στην πληροφορία, οι οποίες οριοθετούνται σε τρία επίπεδα, το συντακτικό, το εννοιολογικό και το πραγματιστικό. Το συντακτικό επίπεδο αφορά στους κανόνες

---

¹⁶Πηγή: (<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%>)

που διέπουν την επικοινωνία και συγκεκριμένα στο σχεδιασμό συστημάτων και μεθόδων κωδικοποίησης για μετάδοση, επεξεργασία και αποθήκευση της πληροφορίας. Το εννοιολογικό επίπεδο αφορά στο νόημα που φέρει η πληροφορία, όσον αφορά τουλάχιστον στις πληροφορίες που δίνονται σε φυσική γλώσσα, οι οποίες έχουν βασιστεί σε συμφωνημένες, γραπτές ή άγραφες, πολιτισμικές και πολιτιστικές πρακτικές, ηθικές ή απλά συμφωνημένες συμβάσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνικής ομάδας. Στο πραγματιστικό επίπεδο η πληροφορία σχετίζεται με την αξία της χρησιμότητάς, η οποία καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο του λήπτη, καθώς και με τη χρονική διάρκεια. Με αυτήν την ανάλυση των ιδιοτήτων της πληροφορίας, οριοθετημένες στα τρία προαναφερθέντα επίπεδα, δύναται να καταστεί κατανοητός ο σημαντικότερος και πολυεπίπεδος ρόλος που διαδραματίζει η πληροφορία ώστε να προσδιοριστεί το θεωρητικό υπόβαθρο της κοινωνίας της πληροφορίας.

Όσον αφορά όμως στο πραγματιστικό επίπεδο των ιδιοτήτων της πληροφορίας, χρειάζεται να αποδοθεί ιδιαίτερη έμφαση, καθώς η αξία της χρησιμότητας της είναι καθοριστική για την ανάλυση των φαινομένων. Ο John Keane υποδεικνύει ότι στη σύγχρονη κοινωνία πραγματοποιείται μια «μετάβαση από μια έννοια ανεπάρκειας σε μια έννοια αφθονίας της πληροφορίας»(Melucci, 2002:248). Η υπόδειξη αυτή αναφέρεται στο γεγονός της υπέρβασης του χώρου, του χρόνου και του κόστους που χρειαζόταν η πληροφορία, στο παρελθόν, για να καταγραφεί, να επεξεργασθεί, να αναπαραχθεί και κυρίως για να καρπωθεί σε ένα επίπεδο πραγματικών δυνατοτήτων. Σε αυτή τη φάση η πληροφορία, λόγω των καινούριων πληροφορικών μέσων επικοινωνίας, διαδίδεται πολύ πιο εύκολα και άμεσα. Ωστόσο το ζήτημα που διακυβεύεται πλέον δεν είναι η ανεπάρκεια της πληροφορίας, αλλά ο τρόπος παραγωγής, κατασκευής και διάδοσης της, καθώς μέχρι τώρα το κράτος αποτελούσε το μόνος φορέα καταγραφής και ελέγχου των πληροφοριών, λειτουργώντας ως ρυθμιστικός παράγων ελέγχου και επιτήρησης.

Η εξουσία ασκείται πλέον με τον έλεγχο της πληροφορίας, καθορίζοντας την ποιότητα της, διαμορφώνοντας τα νοήματα που μεταδίδονται ανάμεσα σε πομπούς και δέκτες, ως προϊόν μιας διαμεσολαβημένης εμπειρίας.

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν διαφαίνεται άμεσα ότι ο ρόλος της πληροφορίας, ως πόρος, είναι διττός και λειτουργεί σε υλικό και σε συμβολικό επίπεδο. Για να καταστεί όμως ο κρίσιμος πόρος, ο οποίος θα επιφέρει ριζικές αλλαγές, χρειάζεται να έχει παραχθεί μια επαρκής αυτονομία της συμβολικής

σφαίρας από τα υλικά της δεσμά (Melucci, 2002). Στην ανάδειξη του συγκεκριμένου ζητήματος τον κυρίαρχο ρόλο ενέχει η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας, ως δεύτερο βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την κοινωνία της πληροφορίας, καθώς η ανάπτυξη της πληροφορίας είναι πλέον άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαδικασία της τεχνολογική προόδου.

1. 4. Ο ρόλος της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας

1.4.1. Η εισαγωγή και η εμπορευματοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας στο πεδίο του κοινωνικού

Η διείσδυση των πληροφορικών τεχνολογιών και ειδικότερα η εξάπλωση του internet στην οργάνωση των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, όσον αφορά στον οικονομικό τομέα, στα κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων αλλά και στον καθημερινό βίο των πολιτών, επηρεάζοντας μορφές των κοινωνικών και πολιτισμικών πτυχών αυτού, είναι αλματώδης τις τελευταίες δεκαετίες. Η αύξηση αυτή παρατηρείται καθώς συντρέχουν οικονομικό- κοινωνικοί παράγοντες. Κατά πρώτον αυξάνεται η υπολογιστική ισχύς των ηλεκτρονικών υπολογιστών και παράλληλα μειώνεται διαρκώς το κόστος του εξοπλισμού τους.

«Η πληροφορική τεχνολογία συγκροτήθηκε μέσα από τη σύγκλιση των τεχνολογιών καταγραφής, τηλεπικοινωνιών και υπολογισμού με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας. Η σύγκλιση αυτή δημιούργησε ένα ενιαίο τεχνολογικό υπόβαθρο με κυριότερα πεδία εφαρμογής την επικοινωνία και την παραγωγή γνώσης.» Κάλλας, (2006:80). Βάσει αυτού του υπόβαθρου, η τεχνολογία έρχεται να αποτελέσει παράγοντα εδραίωσης των υπαρχουσών δομών, αυξάνοντας σημαντικά την κυκλοφορία της γνώσης και διευρύνοντας τις δυνατότητες πρόσβασης σε αυτήν.

Η πληροφορική τεχνολογία αρχικά χρησιμοποιήθηκε από τις επιχειρήσεις για εσωτερική χρήση και στη συνέχεια διαχύθηκε στους πολίτες, όταν κατέστη κατανοητό ότι, ως εμπορεύσιμο προϊόν, δύναται να αυξήσει σημαντικά τα κέρδη των επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί επιγραμματικά μια

ιστορική καταγραφή¹⁷ όσον αφορά στη δημιουργία και στη διάχυση της χρήσης του διαδικτύου στο ευρύ κοινό.

Τα πρώτα συστήματα δικτύου εμφανίζεται στο απόγειο του Ψυχρού Πολέμου εξυπηρετώντας αμυντικούς σκοπούς του αμερικανικού στρατού. Το υπουργείο άμυνας των ΗΠΑ ως απάντηση στο ρωσικό δορυφόρο Sputnik, το 1957 δημιουργεί την υπηρεσία ερευνών ARPA (Advanced Research Projects Agency), η οποία θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του διαδικτύου. Το 1960 ειδικοί επιστήμονες της Rand Corporation, της κορυφαίας αμερικανικής «δεξαμενής σκέψης» (think tank) που εδρεύει στην Καλιφόρνια, αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές και οι στρατιωτικές αρχές θα μπορούσαν να παραμείνουν σε επαφή ύστερα από πυρηνική επίθεση. Ήδη από το 1963 οι πρωτοπόροι των υπολογιστών Τ. Ρ. Λίκλιντερ της ARPA και Λάρι Ρόμπερτς του Lincoln Labs της Μασαχουσέτης οραματίζονται ένα μελλοντικό σύστημα Internet το οποίο θα δίνει τη δυνατότητα για «την κοινή χρήση των υπολογιστών».

Το 1969 η αμερικανική εταιρεία συμβούλων Bolt, Beranek & Newman (BBN), χρηματοδοτούμενη από την ARPA, προτείνει το Network Control Protocol (NCP), το οποίο θα μεταφέρει πληροφορίες και θα επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ χρηστών του ίδιου δικτύου. Στη συνέχεια το ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network) επιτρέπει στους ερευνητές να μοιράζονται υπερυπολογιστές. Τέσσερα αμερικανικά πανεπιστήμια συνδέονται για πρώτη φορά: το Ερευνητικό Ινστιτούτο του Στάνφορντ, το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Λος Άντζελες, το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στη Σάντα Μπάρμπαρα και το Πανεπιστήμιο της Γιούτας. Δύο χρόνια αργότερα, το ARPANET μεγαλώνει, φθάνει τους 23 hosts και συνδέει πανεπιστήμια και κυβερνητικά κέντρα ερευνών σε ολόκληρη τη χώρα. Μία ιστοσελίδα στο Net κοστίζει περίπου 250.000 δολάρια τον χρόνο.

Το 1972 υπό τη διοργάνωση του Ρόμπερτ Καν στην Ουάσιγκτον, το ARPANET παρουσιάζεται για πρώτη φορά δημόσια, συνδέοντας τότε 40 τερματικά και το Terminal Interface Processor (TIP). Την ίδια χρονιά ο Ρέι Τόμλινσον της BBN

---

¹⁷ Πηγές για την ιστορική καταγραφή της πορείας του internet αποτέλεσε το κεφάλαιο από το βιβλίο του A. Giddens Κοινωνιολογία, το άρθρο «15 Χρόνια Παγκόσμιος Ιστός» από το τεύχος 47 (Σεπτέμβριος 2006), σελ. 10, του περιοδικού Infosoc του έντυπου και ηλεκτρονικού περιοδικού που εκδίδει κάθε μήνα η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. "ΚτΠ", στο πλαίσιο των δράσεων Πληροφόρησης και Δημοσιότητας, και από το άρθρο της εφημερίδας Βήμα με τίτλο "το έπος του internet" Σελ.: 116, στις 28/12/1997.

εφευρίσκει το πρώτο πρόγραμμα e-mail, ενώ η Διεθνής Ομάδα Εργασίας Δικτύου (International Network Working Group ή INWG) είναι ο πρώτος φορέας που κυβερνά το εξαπλωμένο δίκτυο. Ο ηλικίας 29 ετών Βίντον Σερφ εκλέγεται πρόεδρος της INWG και αργότερα γίνεται γνωστός ως «πατέρας του Internet», όντας και εφευρέτης του πρωτοκόλλου IP.

Κατά τη διάρκεια του 1973 κάθε 20 ημέρες ακόμη ένας υπολογιστής συνδέεται στο ARPANET και παράλληλα το δίκτυο γίνεται διεθνές, αποκτώντας συνδέσεις με το University College του Λονδίνου, στη Βρετανία, και το Royal Radar Establishment, στη Νορβηγία. Ο Ρόμπερτ Καν της ARPA και ο Βίντον Σερφ του Στάνφορντ συνεργάζονται για ένα πρόγραμμα που θα επιτρέπει σε δίκτυα και τερματικά να επικοινωνούν μέσω web. Το 1974 το ARPANET απομακρύνεται από τις στρατιωτικές ρίζες του. Η BBN εγκαινιάζει το Telenet, την πρώτη εμπορική εκδοχή του ARPANET, ενώ ο Βίντον Σερφ και ο Ρόμπερτ Καν χρησιμοποιούν για πρώτη φορά τον όρο Internet (Interconnected Networks, δηλαδή Διασυνδεδεμένα Δίκτυα). Το 1976 ο Μάικ Λεσκ των εργαστηρίων της AT&T Bell αναπτύσσει ένα πρόγραμμα το οποίο ονομάζεται UUCP (Unix-to-Unix CoPy) και επιτρέπει σε δύο τερματικά που χρησιμοποιούν το λειτουργικό σύστημα Unix να επικοινωνούν μέσω τηλεφωνικών γραμμών και ενός μόντεμ. Ένα χρόνο αργότερα το σύστημα εξελίσσεται στο UUnet, το πρώτο παγκόσμιο δίκτυο που βασίζεται κυρίως στη χρήση των τηλεφωνικών γραμμών, ενώ το 1977 το e-mail παρέχεται σε πάνω από 100 ερευνητές της επιστήμης των υπολογιστών.

Το 1982 δημιουργείται το EUnet (European Unix Network) για να προσφέρει υπηρεσίες e-mail και USENET. Το 1983 η ARPANET διαιρείται στα δύο: η MILNET χρησιμοποιείται για στρατιωτικούς σκοπούς και η νέα ARPANET για ερευνητικούς. Ο όρος «Internet» αντικαθιστά σταδιακά τον «ARPANET». Το 1985 ιδρύεται η America Online, η μεγαλύτερη εταιρία παροχής υπηρεσιών Internet. Σήμερα αριθμεί περίπου 9 εκατομμύρια συνδρομητές.

Από το 1991 με τη γρήγορη ανάπτυξη των πακέτων πλοήγησης και της τεχνολογίας του WWW, το Internet μπαίνει σε μια νέα φάση εμπορευματοποίησης. Το NSF καταργεί την απαγόρευση της χρήσης του Internet για εμπορικούς σκοπούς, ανοίγοντας τον δρόμο για την εποχή του ηλεκτρονικού εμπορίου. Στις 16 Αυγούστου του 1991 ο Τιμ Μπέρνερς-Λι έδωσε στη δημοσιότητα όλες τις τεχνικές λεπτομέρειες της «ανακάλυψης» του, για να μπορέσουν κι άλλοι να τη χρησιμοποιήσουν. Στα μέσα Δεκεμβρίου ο Πολ Κουντς δημιούργησε το πρώτο website στις Ηνωμένες Πολιτείες,

στο πανεπιστήμιο του Στάνφορντ, και μέσα στον επόμενο χρόνο έκαναν την εμφάνισή τους άλλα 25. Στις 30 Απριλίου του 1993 το CERN ανακοίνωσε ότι η χρήση του World Wide Web είναι ελεύθερη για όλους. Δυο μήνες αργότερα έκανε την εμφάνισή της η γλώσσα προγραμματισμού html για τη δημιουργία ιστοσελίδων κι ένα χρόνο αργότερα η Netscape παρουσίασε τον πρώτο browser. Το 1994 το ARPANET/Internet γιόρτασε τα 25α γενέθλιά του. Περισσότεροι από 3 εκατομμύρια hosts ήταν συνδεδεμένοι.

Ο Μαρκ Αντρισεν και ο Τζιμ Κλαρκ στήνουν τη Netscape Communications και κυκλοφορούν την πρώτη εκδοχή ενός νέου πακέτου πλοήγησης, του Netscape Navigator ONE. Το Internet χρησιμοποιείται για μάρκετινγκ, ψώνια, τραπεζικές εργασίες, ραδιοφωνικές μεταδόσεις και ζωντανές συναυλίες. Το κέρδος υπερβαίνει το ένα δισεκατομμύριο δολάρια τον χρόνο. Τον Αύγουστο του 1995 –όταν έκανε την εμφάνισή του και ο πρώτος Internet Explorer από τη Microsoft- υπήρχαν πια σχεδόν 19.000 ιστοσελίδες. Η πρώτη μηχανή αναζήτησης, η AltaVista, παρουσιάστηκε τον Δεκέμβριο του 1995, ενώ στις 4 Ιουλίου 1996 (την ημέρα της Ελευθερίας για τους Αμερικανούς), έκανε την εμφάνισή του το πρώτο δωρεάν πρόγραμμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, το hotmail.com. Από το 1990 και την ίδρυση του World Wide Web επτά χρόνια χωρίζουν τη διάχυση του Internet από το ευρύ κοινό, το οποίο απέκτησε πάνω από 80 εκατομμύρια χρήστες το 1997.

Σε αυτό το σημείο, ωστόσο χρειάζεται να σημειωθεί, ότι η εμπορευματοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας δε συνιστά αποτέλεσμα διεργασιών της κοινωνίας της πληροφορίας, αφού ήδη από τη βιομηχανική κοινωνία ένας μεγάλος όγκος πληροφοριών έχει εμπορευματοποιηθεί. Το σημαντικό στοιχείο όμως όσον αφορά στη λειτουργικότητα της πληροφορικής τεχνολογίας για τη διαμόρφωση της κοινωνίας της πληροφορίας είναι, ότι η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας καθορίζει τους όρους της εμπορευματοποίησης της, καθιστώντας την πληροφορία πιο προσιτή και πιο γρήγορη. Και παρ' όλο που ο ιδιωτικός τομέας παραμένει ο καθοριστικός παράγων όσον αφορά στο οικονομικό πεδίο, η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας μεταβαίνει και στα υπόλοιπα πεδία του κοινωνικού βίου.

1.4.2. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας ως αρωγός κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης¹⁸

A. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στην εκπαίδευση

Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν ένα καθοριστικό παράγοντα όσον αφορά στην ποιοτική βελτίωση της διαδικασίας της μάθησης, μετατρέποντας το σχολείο σε χώρο αναζήτησης και ανακάλυψης της γνώσης, ανταλλαγής ιδεών και απόψεων, καθώς και δημιουργικής απασχόλησης. Η Πληροφορική δύναται να είναι αρωγός στην αντιμετώπιση προβλημάτων των παραδοσιακών μεθόδων διδασκαλίας, όπως είναι η δυσκολία οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε μεγάλη κλίμακα, η διδασκαλία τυποποιημένων γνώσεων που αφορούν στο σύνολο των μαθητών, ανεξάρτητα από τις ικανότητες και τις ιδιαιτερότητες τους, η έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των εκπαιδευόμενων, καθώς και η ελάχιστη ύπαρξη πρωτοβουλιών για περαιτέρω διερεύνηση των εκπαιδευτικών θεμάτων, αλλά και το ζήτημα των παρεχόμενων γνώσεων μόνο από μία πηγή (ένα βιβλίο) που μπορεί να είναι ελλιπής και μη κατανοητή.

Τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρει η χρήση τους αφορούν στην ευέλικτη προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στον εκπαιδευόμενο και τις ιδιαιτερότητες του, παρέχοντας εξατομικευμένη εκπαίδευση, στην αυξημένη συμμετοχή από πλευράς εκπαιδευόμενου, αφού οι εφαρμογές είναι βασισμένες σε σύγχρονα φιλικά περιβάλλοντα διεπαφής, που προωθούν την ενεργητική μάθηση, στην εύκολη και διαρκή ενημέρωση των διδασκόντων και στη δυνατότητα βελτίωσης του λογισμικού, ώστε να εμπλουτίζεται συνεχώς η εκπαιδευτική διαδικασία με νέα στοιχεία.

B. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στη Διακυβέρνηση και στη Δημόσια Διοίκηση

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στις σύγχρονες κοινωνίες προσφέρουν τα απαραίτητα εργαλεία για την επίτευξη του σκοπού της παροχής υπηρεσιών υψηλής ποιότητας σε πολίτες και επιχειρήσεις, άμεσα και με το

---

¹⁸ Τα παρακάτω στοιχεία που αφορούν στο λειτουργικό ρόλο της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας σε τομείς του κοινωνικού βίου, προέρχονται από τη «Μελέτη Επισκόπησης της Πληροφορικής στην Ελλάδα, Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας, 2006», η οποία δημοσιεύθηκε και από το Ελληνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας.

μικρότερο δυνατό κόστος, ενώ παράλληλα διευκολύνεται το έργο της Δημόσιας Διοίκησης το οποίο απαλλάσσεται από τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες και γίνεται περισσότερο διαφανές. Στην Ελλάδα, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στη Δημόσια Διοίκηση είναι μέρος της στρατηγικής που χαράσσεται για την αποκέντρωση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων του κράτους, και την αναδιοργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών. Το μεγαλύτερο μέρος των δρομολογημένων αλλαγών βασίζονται στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο χώρο της πληροφορικής και των επικοινωνιών. Στις δημόσιες υπηρεσίες λειτουργούν έργα πληροφορικής τα οποία υποστηρίζουν διαχειριστικές λειτουργίες της διοίκησης.

Στο πλαίσιο του Β΄ ΚΠΣ έχουν υλοποιηθεί σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς έργα πληροφορικής συνολικού προϋπολογισμού της τάξης των 60 εκατ. €. Τα έργα αυτά είχαν τους εξής στόχους, τη βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας σημαντικών τομέων της Δημόσιας Διοίκησης, την υποβοήθηση στην άσκηση ορθολογικής διαχείρισης των διαθέσιμων πόρων, τη δημιουργία κατάλληλου τεχνικό περιβάλλοντος για την υποστήριξη της διοικητικής διαδικασίας, τη διατήρηση βάσεων δεδομένων με στοιχεία για τις επιχειρήσεις, τους επαγγελματίες, την απασχόληση, τη βιομηχανία, το εμπόριο, το περιβάλλον, τις μεταφορές, την υγεία, τη δημιουργία ενδο-υπηρεσιακής και δι-υπηρεσιακής δικτυακής υποδομής και την εξασφάλιση διαλειτουργικότητας και συνδεσιμότητας των συστημάτων. Πολλά άλλα έργα νέων τεχνολογιών έχουν αναπτυχθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξής τους για την εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών (συναλλαγών και ενημέρωσης) των δημοσίων τραπεζών, Κέντρων Εξυπηρέτησης του Πολίτη, Νοσοκομείων, Υγειονομικών Υπηρεσιών και άλλων δημοσίων φορέων.

Γ. Επιδράσεις της πληροφορικής τεχνολογίας στην εργασία

Η εισχώρηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην παραγωγική διαδικασία με την χρήση πληροφοριακών συστημάτων και δικτύων επικοινωνιών έχουν διαφοροποιήσει τις χρονικές και τοπικές παραμέτρους των σύγχρονων μορφών εργασίας. Οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν την ανάπτυξη νέων προϊόντων που δεν υπήρχαν παλιότερα, δημιουργώντας παράλληλα και νέες θέσεις εργασίας, καθώς δημιουργούνται νέες εργασιακές ανάγκες. Από την άλλη πλευρά, η αρχική μείωση των θέσεων εργασίας στις προϋπάρχουσες επιχειρήσεις που

εισαγάγουν νέες τεχνολογίες στην παραγωγική τους διαδικασία για να γίνουν πιο ανταγωνιστικές, αντισταθμίζεται από την δημιουργία νέων αγορών και την αυξημένη ζήτηση σε προϊόντα και υπηρεσίες. Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να γίνουν πηγή νέων θέσεων εργασίας, αλλά συγχρόνως δημιουργούν την ανάγκη για προσαρμογή του εργατικού δυναμικού.

Για την αντιμετώπιση της ανεργίας που προέρχεται από το χάσμα δεξιοτήτων, από την έλλειψη γνώσεων που σχετίζονται με την πληροφορική και τις επικοινωνίες, έχουν ξεκινήσει να πραγματοποιούνται πολλές δράσεις τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, ο οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) με τη μορφή των τριών Α.Ε. που έχει πάρει, την εταιρία «Υποστήριξης Ανθρώπινου Δυναμικού ΑΕ», την εταιρία «Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.» και την εταιρία «Παρατηρητήριο Απασχόλησης, Ερευνητική – Πληροφορική Α.Ε.», όσον αφορά στην κατάρτιση, δίνει προτεραιότητα σε προγράμματα που προβλέπουν την προσαρμογή στη χρήση τεχνολογιών ΤΠΕ. Αξιοποιούνται κοινοτικά προγράμματα όπως το NOW, HORIZON, YOUTHSTART, ADAPT, τα οποία δίνουν την ευκαιρία εξοικείωσης εργαζομένων και ανέργων με τις νέες τεχνολογίες. Επιπλέον λειτουργήσαν προγράμματα «stage», προγράμματα «σύνδεσης – κατάρτισης – απασχόλησης», «προώθησης στην απασχόληση με νέες θέσεις εργασίας και νέους ελεύθερους επαγγελματίες».

Η εξέλιξη της απασχόλησης στους κλάδους Πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για τα προηγούμενα έτη φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί. Ειδικά για τους εργαζόμενους στον κλάδο της πληροφορικής παρατηρείται μια συνεχόμενη αύξηση κατά έτος. Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις για την αγορά εργασίας της Ελλάδας, οι ανάγκες για ειδικούς στις ΤΠΕ για τα επόμενα χρόνια είναι περίπου 50.000, ωστόσο χρειάζεται να σημειωθεί ότι οι θέσεις αυτές αναμένεται να υπερκαλυφθούν πολύ εύκολα από τον μεγάλο αριθμό αποφοίτων πανεπιστημιακών και τεχνολογικών τμημάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΕΤΟΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ
1998	5.710	27.334
1999	6.812	26.103
2000	7.896	27.496
2001	9.181	28.333
2002	10.598	27.899

Δ. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στον τομέα της υγείας

Οι σύγχρονες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη βελτίωση των υπηρεσιών υγείας, οι οποίες αποτελούν ένα πολύ σημαντικό τομέα της καθημερινότητας των πολιτών. Οι υπάρχουσες δυνατότητες των νέων τεχνολογιών σε θέματα ψηφιοποίησης, συστηματικής οργάνωσης, επεξεργασίας και μεταφοράς των ιατρικών δεδομένων με πολύ μικρό κόστος θέτουν τις βάσεις για σημαντική βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε πολίτη. Ο στόχος του να έχουν όλοι οι πολίτες πρόσβαση στις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας φροντίδας υγείας, στο πλαίσιο ενός αποκεντρωμένου συστήματος, όπου η ιατρική εξειδίκευση και εμπειρία είναι διαθέσιμη σε όλους, ανεξάρτητα κοινωνικοοικονομικού επιπέδου ή αναπηρίας, παραμένει ο ίδιος και με τη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας μπορεί να επιτευχθεί σε μεγαλύτερο βαθμό.

Οι νέες τεχνολογίες απλοποιούν τις υφιστάμενες διαδικασίες λειτουργίας των μονάδων υγείας, ελαττώνουν τον καθημερινό φόρτο εργασίας βελτιώνοντας σημαντικά τις συνθήκες εργασίας του προσωπικού. Η εισαγωγή ολοκληρωμένων πληροφορικών συστημάτων και η πρόσβαση των νοσοκομείων και σταθμών υγείας κάνοντας χρήση της εθνικής τηλεπικοινωνιακής γραμμής μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα της συνεχούς φροντίδας υγείας σε ότι αφορά τη διάγνωση, στη θεραπεία και αποκατάσταση του ασθενούς. Όλα αυτά αποτελούν σοβαρά κίνητρα για τη χρήση τους από το προσωπικό των νοσοκομείων. Για τη δημιουργική και αποτελεσματική ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών απαιτούνται οργανωτικές και θεσμικές αλλαγές, ενθάρρυνση της χρήσης τους από το υπάρχον προσωπικό και στελέχωση των νοσηλευτικών μονάδων με νέο - τεχνικά καταρτισμένο, ισχυρή τεχνική υποστήριξη κατά τη χρήση των υπολογιστικών συστημάτων, συνεργασία κατά την ανάπτυξη εξειδικευμένων εφαρμογών.

Ε. Πληροφορική τεχνολογία και Πολιτισμός

Η εξοικείωση των χρηστών με τις νέες τεχνολογίες και η ραγδαία ανάπτυξη των πολυμέσων, έχει αλλάξει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον πολιτισμό. Η ψηφιακή τεχνολογία μεταλλάσσει τη δομή και το

περιεχόμενο της πολιτιστικής βιομηχανίας δίνοντας νέες δυνατότητες καλλιτεχνικής δημιουργίας και επικοινωνίας με νέα μέσα. Με την επανάσταση της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, και την εισχώρηση σε όλους τους τομείς της καθημερινότητά μας, δημιουργούνται νέοι τρόποι προσέγγισης, διάσωσης και διάδοσης του πολιτισμού. Οι σύγχρονες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας, η μουσική βιομηχανία, τα μέσα ενημέρωσης, η οπτικοακουστική βιομηχανία, η λογοτεχνία, πατούν πλέον γερά σε τεχνολογικές βάσεις. Άμεσο επακόλουθο της νέας μορφής της πολιτιστικής βιομηχανίας είναι και η παραγωγή νέων πολιτιστικών προϊόντων και το άνοιγμα νέων αγορών τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρόσφατης στατιστικής έρευνας, περίπου το 20% των Ευρωπαίων πολιτών εκδηλώνει ενδιαφέρον για την πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά μέσω του δικτύου.

ΣΤ. Πληροφορική τεχνολογία και οικονομία

Με την ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και την ταυτόχρονη μείωση του κόστους της απαραίτητης υποδομής, οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα αλλά και την υποχρέωση να λειτουργήσουν σε μία παγκόσμια οικονομία όπου τα σύνορα παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων έχουν καταργηθεί. Το γεγονός αυτό έχει άμεσα αποτελέσματα στον τρόπο διεξαγωγής του εμπορίου, καθώς από την πλευρά του πωλητή προσφέρεται σε χαμηλό κόστος πρόσβαση σε μια τεράστια αγορά προσεγγίζοντας πελάτες σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ από την πλευρά του καταναλωτή η δυνατότητα άμεσης ενημέρωσης και σύγκρισης των προϊόντων ισχυροποιεί την αγοραστική του δύναμη.

Συνολικά λοιπόν, δημιουργείται ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον με πολλές ευκαιρίες αλλά και πολλούς κινδύνους, στο οποίο οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προσαρμοστούν και να καταφέρουν να λειτουργήσουν με επιτυχία. Παράλληλα καλούνται να αναπροσαρμόσουν τις κλασσικές τους επιχειρηματικές δραστηριότητες επιτυγχάνοντας κατάλληλες διεπιχειρησιακές συνεργασίες. Η εκτεταμένη χρήση των δικτύων επικοινωνίας, έχει ωθήσει σε στρατηγικές συμμαχίες και συνεργασίες και στην ανάπτυξη στενών δεσμών μεταξύ επιχειρήσεων με γνώμονα τους κοινούς στόχους και τα οφέλη. Συνολικά, η ευρεία χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από όλες τις κοινωνικές ομάδες για καθημερινά θέματα που αφορούν

τον σύγχρονο τρόπο ζωής δημιουργούν ευκαιρίες για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες, παρέχοντας τις βάσεις για οικονομική ανάπτυξη.

Οι επιχειρήσεις υιοθετούν διαδικασίες βασισμένες στην πληροφορία που προέρχεται από την πληροφορική τεχνολογία σε τρία στάδια, το στάδιο της Ορατότητας, του Κατοπτρισμού και ανάπτυξης νέων σχέσεων με τους πελάτες. Στο πρώτο στάδιο οι επιχειρήσεις αποκτούν τη δυνατότητα της παρακολούθησης των φυσικών διαδικασιών μέσα από την πληροφορία, ώστε να είναι ξεκάθαρος ο ρόλος των τμημάτων της φυσική αλυσίδας αξίας¹⁹ από το ένα άκρο στο άλλο. Η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής σκοπεύει στον αποδοτικότερο συντονισμό των φυσικών διαδικασιών της αλυσίδας αξίας (π.χ. εφαρμόζοντας μηχανισμούς ελέγχου ποιότητας παραγωγής). Για να πραγματοποιηθεί ο συντονισμός αυτός απαραίτητη είναι η δημιουργία μίας ιδεατής αλυσίδας αξίας.

Στο δεύτερο στάδιο οι επιχειρήσεις δημιουργούν παράλληλα με τις φυσικές διαδικασίες και ιδεατές. Έτσι μπορούν να χρησιμοποιήσουν την πληροφορία σε ένα επίπεδο παραπάνω από την απλή παρακολούθηση των βημάτων της αλυσίδας αξίας, ώστε να δημιουργήσουν ταχύτερες, αποδοτικότερες, με μεγαλύτερη ευελιξία διαδικασίες, οι οποίες αντικαθιστούν κομμάτια της κλασικής αλυσίδας (π.χ. εξομοιωτές που ελέγχουν και βελτιστοποιούν την ποιότητα των προϊόντων). Στο τρίτο στάδιο η ροή της πληροφορίας πάνω στην ιδεατή αλυσίδα αξίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να συνδεθούν οι πελάτες πάνω στην αλυσίδα με νέους τρόπους. Εκτός από το να προσθέτουν αξία στην αλυσίδα αξίας, θέλουν να εξάγουν αξία από αυτή. Αυτό επιτυγχάνεται αν οι σχέσεις με τους πελάτες μεταφερθούν στον ιδεατό κόσμο της πληροφορίας (π.χ. καταγραφή του προφίλ των πελατών και η προσαρμογή του προϊόντος στις απαιτήσεις του κάθε προφίλ). Η υλοποίηση του σταδίου αυτού γίνεται μέσα από την συλλογή της πληροφορίας, την οργάνωσή της για τον πελάτη, την επιλογή της πολύτιμης πληροφορίας, τη σύνθεση και τη διανομή της. Πολλές επιχειρήσεις που προσπάθησαν να συνδυάσουν και τις δύο μορφές της αλυσίδας αξίας πέτυχαν σημαντικά οικονομικά οφέλη.

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν καθίσταται κατανοητό ότι η διαδεδομένη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας έρχεται να εξυπηρετήσει τους στόχους και τις

---

¹⁹ Η παραγωγή ενός προϊόντος συνίσταται σε μία αλληλουχία πολλών και συντονισμένων ενεργειών, οι οποίες είναι: η απόκτηση των πρώτων υλών, την παραγωγή των ενδιάμεσων προϊόντων ή μερών που θα χρησιμεύσουν ως πρώτες ύλες σε επόμενα στάδια, και τέλος τη συναρμολόγηση όλων των μερών και την όδευση του προϊόντος στον τελικό καταναλωτή. Κάθε φάση της αλληλουχίας αυτής προσθέτει αξία στο παραγόμενο προϊόν και για αυτό είναι γνωστή με το όνομα «αλυσίδα αξίας» (value chain).

κοινωνικές αξίες που έχει ήδη καθιερώσει οι υπάρχουσες κοινωνικές, πολιτικές και θεσμικές επιταγές. Καθίσταται προσιτή σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού, όχι μόνο για οικονομικούς παράγοντες, αλλά και γιατί επιβάλλεται ως στοιχείο της κοινωνικής ζωής, το οποίο διευκολύνει πολλούς τομείς της. Η πληροφορική τεχνολογία ναι μεν, παράγει νέα γνώση, αλλά η γνώση αυτή αφορά στους τρόπους με τους οποίους η ήδη υπάρχουσα γνώση θα εκμηχανισθεί, θα τυποποιηθεί, θα επεξεργασθεί, θα κωδικοποιηθεί και η διάχυση της να είναι πιο συλλογική.

Η πληροφορική τεχνολογία δεν αρκεί ώστε να δημιουργεί κοινωνικές αλλαγές. «Πρόκειται για μια τεχνολογία που στο εσωτερικό της εγγράφονται, εμπεριέχονται, τα κυρίαρχα κοινωνικά πρότυπα και οι σχέσεις εξουσίας που τα γέννησαν». (Χ. Ναζιάκης, 1998:63-64). Για το λόγο αυτό θέσεις όπως του Jean Baudrillard (Βήμα, 28/12/97, σελ 111) ότι «ο εικονικός κόσμος δεν έχει εναλλαγές. Για να συμμετάσχει κανείς πρέπει να δεχθεί τον κώδικά του, δεν υπάρχει περιθώριο για ιδιαιτερότητες» κρίνονται με το ίδιο ορόσημο με τις θέσεις που ενστερνίζονται τον τεχνολογικό ντετερμινισμό.

1.5. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι πολιτικές της για την Κοινωνία της Πληροφορίας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όντας ένας οργανισμός ο οποίος έχει αναγνωρίσει τη σημασία των μεταβολών αυτών λόγω της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας, προσπαθεί να διαμορφώσει την πολιτική της, προωθώντας την κοινωνία της πληροφορίας, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι η ανάπτυξη και η διάδοση της κοινωνίας της πληροφορίας δε γίνεται σε όλο τον κόσμο ούτε με τον ίδιο τρόπο ούτε με την ίδια ταχύτητα. Ειδικότερα όμως εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης στόχος αποτελεί η διάδοση της γνώσης των νέων τεχνολογιών σε όλους τους πολίτες²⁰. Επιδιώκεται να δημιουργηθεί μια Ευρώπη που να διαθέτει στοιχειώδη κατάρτιση στην ψηφιακή τεχνολογία και να εξασφαλίσει ότι όλη η διαδικασία απευθύνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, δημιουργώντας εμπιστοσύνη στους καταναλωτές και μειώνοντας το χάσμα ανάμεσα στους έχοντες και μη έχοντες.

«Η έναρξη εφαρμογής συμπαγούς και καθολικής ευρωπαϊκής πολιτικής στο πεδίο της κοινωνίας της πληροφορίας συντελέστηκε το 1994, στα βήματα της Λευκής Βίβλου της Επιτροπής για την "Ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση" που είχε δημοσιευθεί το 1993. Στη Λευκή Βίβλο υπογραμμίζοταν η

---

²⁰ Πηγή: Λευκή Βίβλος

σημασία που έχει η κοινωνία της πληροφορίας αποτελώντας στοιχείο καίριας σημασίας για τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής για όλους τους Ευρωπαίους. Την έμπρακτη συνέχεια της Λευκής Βίβλου αποτέλεσε η έκθεση με τίτλο "Η Ευρώπη και η κοινωνία της πληροφορίας σε παγκόσμια κλίμακα", η οποία εκπονήθηκε από την ομάδα ανωτάτου επιπέδου που ήταν επιφορτισμένη με τα θέματα της κοινωνίας της πληροφορίας. Στην έκθεση διατυπώνονταν συστάσεις για τον τρόπο με τον οποίο η Ένωση θα μπορούσε να συμβάλει στην εγκαθίδρυση του ευνοϊκού κανονιστικού, τεχνολογικού και κοινωνικού πλαισίου για την η κοινωνία της πληροφορίας. Η έκθεση αποτέλεσε το υπόβαθρο για την υιοθέτηση, τον Ιούνιο του 1994, του πρώτου προγράμματος δράσης της ΕΕ στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας με τίτλο "Η πορεία της Ευρώπης προς την η κοινωνία της πληροφορίας". Στους κύριους στόχους του προγράμματος δράσης συγκαταλεγόταν η επιτάχυνση του ρυθμού ολοσχερούς απελευθέρωσης των υπηρεσιών και υποδομών στο χώρο των τηλεπικοινωνιών, η οποία συντελέστηκε το 1998, η ενίσχυση και ο αναπροσανατολισμός των ερευνητικών προγραμμάτων ΤΠΕ και η ένταξη της νέας διάστασης της κοινωνίας της πληροφορίας σε όλες τις συναφείς κοινοτικές πολιτικές. Το 1996 εγκρίθηκε το αναθεωρημένο κείμενο του προγράμματος δράσης. Παρά την επιτυχία αυτής της αρχικής φάσης, το 1999 είχε γίνει σαφές ότι χρειαζόταν να δοθεί νέα ώθηση στην πολιτική που εφάρμοζε η Ε.Ε. στα θέματα της κοινωνίας της πληροφορίας.» (<http://www.oke.gr/greek/gnomi85.htm>)

Πέρα από τη σημαντικότητα της οικονομικής διάστασης που αποδίδεται στην κοινωνία της πληροφορίας, εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί η αξιοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, στη βάση όμως πρακτικών και αισθητών λύσεων για την καθημερινότητα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις σκοπιμότητες της για την περίοδο 2007-2013 έχει μετατοπίσει σημαντικά το κέντρο βάρους της προς τον άνθρωπο και στην προσπάθεια για τη βελτίωση των δεξιοτήτων του, των δυνατοτήτων απασχόλησης του και της βελτίωσης των επιλογών του.

Η πολιτική της κοινωνίας της πληροφορίας έχει ως στόχο τη χρήση των νέων τεχνολογιών για τη διαμόρφωση μιας ανοικτής και αποτελεσματικής διακυβέρνησης, και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η πολιτική αυτή έχοντας ως βασικές αρχές τη δημιουργία ίσων ευκαιριών και πρόσβαση για όλους, τη δημιουργία περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της καινοτομίας και την άνθιση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, τη

διαφύλαξη ατομικών ελευθεριών και λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών προβαίνει πιο συγκεκριμένα στην οριοθέτηση των παρακάτω στόχων.

- Βελτίωση των υπηρεσιών προς τον πολίτη και τις επιχειρήσεις
- Καλύτερη ποιότητα ζωής (εφαρμογές τεχνολογιών και επικοινωνίας στην υγεία και την πρόνοια, το περιβάλλον και τις μεταφορές)
- Εκπαιδευτικό σύστημα και έρευνα προσαρμοσμένα στην ψηφιακή εποχή (δικτύωση σχολείων και Πανεπιστημίων)
- Δυναμική οικονομική ανάπτυξη (δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ανάδυση νέων κλάδων)
- Αύξηση της απασχόλησης (ανάπτυξη νέων μορφών εργασίας)
- Ανάδειξη του πολιτισμού με νέα μέσα (τεκμηρίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, προστασία της γλώσσας)
- Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (διασφάλιση πολυφωνίας και ελεύθερης έκφρασης)
- Ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών (αποκέντρωση, ενθάρρυνση πρωτοβουλιών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο)
- Ανάπτυξη εθνικής υποδομής επικοινωνιών
- Προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και του καταναλωτή

Περισσότερα από 76 εκατομμύρια άτομα ηλικίας 25-64 ετών, απασχολούνται στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat), το 38,8% του ανθρωπίνου δυναμικού (περίπου 30 εκατομμύρια άτομα) έχει σπουδές πάνω σε αυτούς τους τομείς στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το συγκεκριμένο ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί τον πυρήνα των πόρων στους τομείς αυτούς (Human Resources in Science and Technology Core, HRSTC). Το 2004 ο κύριος όγκος των απασχολούμενων ατόμων στους τομείς έρευνας και τεχνολογίας εργαζόταν σε υπηρεσίες εντάσεως γνώσης όπως η υγεία, η παιδεία και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. (Καθημερινή 07-01-07).

1.5.1. Διακυβευόμενα της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινωνίας για την Κοινωνία της Πληροφορίας μετά το 2005

Σε ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, της 19ης Νοεμβρίου 2004: «Προκλήσεις για την ευρωπαϊκή

κοινωνία της πληροφορίας μετά το 2005» «συνιστά την ευρύτερη χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών . Η διάδοσή τους σε μεγάλη κλίμακα θα εξαρτηθεί την ικανότητα της ΕΕ να ρυθμίσει τα πολυάριθμα προβλήματα που δημιουργούνται από τη χρήση τους και να καταστήσει εμφανέστερα τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η χρησιμοποίησή τους. Επιπλέον, πρέπει να διασφαλιστεί ότι επωφελούνται από τις εν λόγω τεχνολογίες όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι. Η Επιτροπή καθόρισε τα ζητήματα που θεωρεί ως πιο σημαντικά. όσον αφορά στο περιεχόμενο και τις υπηρεσίες, στην ένταξη στην κοινωνία της πληροφορίας και στην άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, στις δημόσιες υπηρεσίες, στις δεξιότητες και επαγγελματική δραστηριότητα, στις ΤΠΕ ως βασικό τομέα δραστηριότητας, στη διαλειτουργικότητα, στην εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία και τέλος στην αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις.

Πιο συγκεκριμένα η Ευρωπαϊκή Ένωση (<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/l24262.htm>) πρέπει να υποστηρίξει τους παροχείς περιεχομένου και να ενθαρρύνει την εμφάνιση καινοτόμων υπηρεσιών. Τα διάφορα εμπόδια που αποτελούν τροχοπέδη στην εφαρμογή νέων υπηρεσιών και περιεχομένων πρέπει να εξαλειφθούν, ούτως ώστε οι χρήστες και οι επιχειρήσεις να μπορέσουν να επωφεληθούν από αυτά. Όσον αφορά στην ένταξη στην κοινωνία της πληροφορίας και η άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, η άσκηση της ιδιότητας του πολίτη σημαίνει συμμετοχή όλων στην κοινωνία. Μέσω των πολιτικών «ηλεκτρονικής ένταξης», στόχος είναι να διασφαλιστεί σε όλους η ίδια πρόσβαση στις ΤΠΕ και η ίδια διαθεσιμότητα σε προσιτές τιμές. Ωστόσο, η εμφάνιση νέων πολύπλοκων τεχνολογιών βάζει στο περιθώριο τις ομάδες που δεν είναι σε θέση να τις χρησιμοποιήσουν. Προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία νέου χάσματος, είναι ανάγκη να διασφαλιστεί για τον καθένα ψηφιακή μόρφωση και να ληφθεί μέριμνα ούτως ώστε οι τεχνολογίες να είναι εύχρηστες. Ως προς τις δημόσιες υπηρεσίες, η χρήση των ΤΠΕ στον τομέα αυτό , θα ενισχύσει τη δημοκρατία και τη διαφάνεια και επιπλέον, η χρήση τους θα διασφαλίσει αποτελεσματικότερες και καλύτερης ποιότητας υπηρεσίες.

Σημαντικός είναι ο τομέας των δεξιοτήτων και επαγγελματική δραστηριότητα, καθώς είναι ανάγκη να ενισχυθεί το σκέλος ΤΠΕ κατά τη διάρκεια όλων των κύκλων μάθησης, ούτως ώστε όλοι να μπορούν να αποκτήσουν δεξιότητες στον εν λόγω

τομέα. Η Ευρώπη πρέπει να εφαρμόσει τις ΤΠΕ στο χώρο εργασίας, ούτως ώστε να αυξήσει την αποτελεσματικότητά τους και να παράσχει πιο εξειδικευμένες θέσεις απασχόλησης. Άλλωστε οι ΤΠΕ συνιστούν μείζονος σημασίας οικονομική δραστηριότητα διότι καλύπτουν τις αγορές πληροφορικής, ηλεκτρονικών επικοινωνιών και οπτικοακουστικών μέσων. Για να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερη στους ξένους επενδυτές, έχει σημασία να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τον ανταγωνισμό, το οποίο θα είναι επίσης κατά το δυνατόν διαφανές και απλό. Βεβαίως η διαλειτουργικότητα πρέπει να διασφαλίζεται σε όλα τα επίπεδα -φορείς εκμετάλλευσης, παροχείς περιεχομένου ή υπηρεσιών και καταναλωτές - καθώς και μεταξύ υπηρεσιών, νομοθεσιών και διοικητικών πρακτικών οι οποίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Επιπροσθέτως είναι εξίσου βασικό τα δίκτυα να είναι συγχρόνως ασφαλή και αξιόπιστα. Αφενός, οι καταναλωτές θέλουν να διασφαλίζεται η ιδιωτική τους ζωή και να καταπολεμούνται οι παράνομες εμπορικές πρακτικές και κάθε αθέμιτο περιεχόμενο. Αφετέρου, οι υποδομές της σύγχρονης ζωής βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις ΤΠΕ και βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης, έτσι ώστε κάθε δυσλειτουργία μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες. Τέλος η αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις παραμένει καθοριστικός παράγοντας για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα, είναι ανάγκη οι επιχειρήσεις και ιδίως οι ΜΜΕ να τις χρησιμοποιούν περισσότερο.

1. 6. Η ψηφιακή στρατηγική για την Ελλάδα 2006-2013

Με βασικό στόχο την περαιτέρω αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, το Υπουργικό Συμβούλιο κατόπιν της πρότασης του Πρωθυπουργού δημιούργησε την Επιτροπή για τον καθορισμό της στρατηγικής και την ανάπτυξη της Πληροφορικής σε εθνικό επίπεδο.

Η Επιτροπή αυτή συστήθηκε, έχοντας τις ακόλουθες αρμοδιότητες, τη διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων και στόχων της Κυβερνητικής Πολιτικής για την Πληροφορική σε επιμέρους τομείς, όπως η εκπαίδευση, η έρευνα και η τεχνολογία., τον προσδιορισμό του πλαισίου ανάπτυξης και λειτουργίας των συστημάτων Πληροφορίας του Δημοσίου, τον προσδιορισμό του πλαισίου υποστήριξης των φορέων του Δημοσίου για την ανάπτυξη και παραγωγική λειτουργία συστημάτων Πληροφορικής, την προώθηση της διείσδυσης της Κοινωνίας της

Πληροφορίας στο Δημόσιο Τομέα, μέσω και του αντίστοιχου επιχειρησιακού προγράμματος, τη διαμόρφωση στρατηγικής για τη σύγκλιση της Έρευνας και Τεχνολογίας και της ανάπτυξης τεχνολογιών Πληροφορικής σε εθνικό επίπεδο και την πρόταση αναδιαμόρφωσης θεσμικού πλαισίου για την αρτιότερη εκτέλεση του επιχειρησιακού προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Η νέα ψηφιακή στρατηγική αφορά στην περίοδο 2006-2013 . Η υλοποίησή της πραγματοποιείται σε δύο χρονικούς ορίζοντες: στο βραχυπρόθεσμο ορίζοντα (έως το 2008) και στο μεσοπρόθεσμο ορίζοντα (έως το 2013). Η ψηφιακή στρατηγική αξιοποιεί και ενισχύει το υφιστάμενο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας», το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ (2000-2008), αναδεικνύοντας το ρόλο του. Παράλληλα, θέτει τις βάσεις για το αντίστοιχο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα στη μορφή που θα λάβει στην Δ' Προγραμματική Περίοδο (2007-2013). Ωστόσο, η υλοποίηση της ψηφιακής στρατηγικής δεν περιορίζεται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα και λαμβάνει υπόψη της όλα τα διαθέσιμα εργαλεία και ιδιαιτέρως τις δυνατότητες σύμπραξης δημόσιου-ιδιωτικού τομέα σε έργα υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Με δεδομένες τις χαμηλές στους περισσότερους δείκτες τεχνολογικής κατάταξης στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, η νέα ψηφιακή στρατηγική αποσκοπεί στην πραγματοποίηση ενός «ψηφιακού άλματος» στην παραγωγικότητα και την ποιότητα ζωής έως το 2013, αναδεικνύοντας τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών καθώς και τις νέες δεξιότητες ως βασική στρατηγική κατεύθυνση της χώρας για την επόμενη περίοδο, αντικαθιστά τη «Λευκή Βίβλο» για την Κοινωνία της Πληροφορίας, η οποία συντάχθηκε αρχικώς το 1999 και επικαιροποιήθηκε διαδοχικά το 2000 και το 2002 σε επιμέρους σημεία, ενισχύει το ρόλο του υφιστάμενου Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας», διορθώνοντας τις στοχεύσεις του, απαντά στις προκλήσεις της Δ' Προγραμματικής Περιόδου για την περίοδο 2007- 2013, και είναι συμβατή με την νέα ευρωπαϊκή πολιτική για την Κοινωνία της Πληροφορίας «i2010» και το σχέδιο δράσης «Jobs & Growth» της Ε.Ε. που καταρτίστηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2005.

Η Επιτροπή Πληροφορικής ακολούθησε τέσσερα βήματα προκειμένου να χαράξει την ψηφιακή πορεία της χώρας για την περίοδο 2006-2013. Πρώτον εστίασαν στη διάγνωση και στον εντοπισμό της ρίζας των προβλημάτων που δυσχεραίνουν τη διάδοση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στη

χώρα. Κατά δεύτερον ανέλυσε τις διεθνείς πολιτικές που αφορούν στην Κοινωνία της Πληροφορίας και στις νέες τεχνολογίες και εντόπισε τα καλά παραδειγμάτων αλλά και τα σημεία αποτυχιών άλλων χωρών. Κατά τρίτον μελέτησε τις διεθνείς και Ευρωπαϊκές εξελίξεις στον τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας και διαμόρφωσε τις βασικές κατευθύνσεις της ψηφιακής στρατηγικής για την περίοδο έως το 2013, συνεκτιμώντας τις ιδιαιτερότητες της Ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Βάσει όσων αναφέρθηκαν προέκυψαν οι παρακάτω συνιστώσες, οι οποίες συνθέτουν τους στόχους της ψηφιακής στρατηγικής. Ο πρώτος στόχος αφορά στη βελτίωση της παραγωγικότητας, μέσω της ενίσχυση χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από τις επιχειρήσεις, καθώς και την αξιοποίηση των νέων δεξιοτήτων από το δημόσιο τομέα, προκειμένου να βελτιώσει τις εσωτερικές του διαδικασίες, εξασφαλίζοντας τη διαφάνεια και διευκολύνοντας παράλληλα τη λειτουργία του επιχειρηματικού ιστού της χώρας, συμβάλλοντας παράλληλα στην επιχειρηματικότητα και ειδικά στους τομείς που αξιοποιούν την τεχνολογία, αλλά και στην προώθηση του κλάδου των νέων τεχνολογιών, ώστε να συμβάλει με περισσότερο δυναμικό τρόπο στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Ο δεύτερος στόχος αφορά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών με πρακτικό τρόπο μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, αλλά και με την ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών για τον πολίτη, οι οποίες εξοικονομούν χρόνο, προσφέρουν νέες δυνατότητες αντιμετώπισης της γραφειοκρατίας, και αυξάνουν τις επιλογές του. Η έννοια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι οριζόντια αγγίζοντας και τους δύο στρατηγικούς στόχους.

Προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της βελτιωμένης παραγωγικότητας και της καλύτερης ποιότητας ζωής μέσω των νέων τεχνολογιών, αποτελεί η ευρεία διασύνδεση μέσω ευρυζωνικών υποδομών. Επίσης στο επίκεντρο όλων των προσπαθειών για την υλοποίηση της ψηφιακής στρατηγικής βρίσκεται το ανθρώπινο κεφάλαιο, το οποίο αναπτύσσεται, εμπλουτίζοντας τις δεξιότητές του και τη μόρφωσή του μέσω των νέων τεχνολογιών.

1.7. Κοινωνία της Πληροφορίας και Τοπική Ανάπτυξη

Η τοπική αυτοδιοίκηση, ως ο πιο κοντινός στον πολίτη θεσμός, μπορεί και πρέπει να έχει τον βασικότερο ρόλο στην προώθηση και διάχυση των τεχνολογιών στην τοπική κοινωνία. Όλο και περισσότερο γίνεται αντιληπτό τόσο σε ευρωπαϊκό

όσο και εθνικό επίπεδο ότι αυτό που ονομάζεται «δημόσιο συμφέρον» δεν οριοθετείται και δεν αντιπροσωπεύεται επαρκώς στα κέντρα των αποφάσεων. Οι αποτελεσματικές αποκεντρωμένες δομές και κυρίως η ισχυρή αυτοδιοίκηση, αποτελούν σημαντικό δρόμο ανάπτυξης. Οι νέες πληροφορικές τεχνολογίες και το Διαδίκτυο μπορούν να αποτελέσει πολύ χρήσιμα εργαλεία για την ισχυροποίηση της τοπικής κοινωνίας και της εμπέδωσης της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Η αειφόρος ανάπτυξη είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας όπου οργανισμοί, ινστιτούτα, πολίτες επικοινωνούν και αλληλοσυμπληρώνονται στις ενέργειες τους μέσα από συνθήκες καθολικής πρόσβασης στην πληροφορία, ανάλυσής και χρήσης της για το σχηματισμό και την λήψη αποφάσεων. Το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2005 χαρακτήρισε τη γνώση και την καινοτομία ως κινητήρες της αειφόρου ανάπτυξης και δήλωσε ότι είναι απαραίτητη η οικοδόμηση μιας κοινωνίας της πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς, βασισμένης στην ευρεία χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στις δημόσιες υπηρεσίες, τις ΜΜΕ και τα νοικοκυριά.

Βέβαια η σύνδεση αυτή δεν έχει να κάνει μόνο με την διάχυση της χρήσης του διαδικτύου ή του υπολογιστή αλλά και με οριζόντιες ενέργειες και σχεδιασμό σε πολλαπλά επίπεδα, όπως οι εφαρμογές, όπου δραστηριοποιούνται διαφορετικοί τομείς. Στην κατεύθυνση αυτή το κλειδί είναι η συνεχής προσπάθεια για ελεύθερη διάδοση της γνώσης στην κοινωνία, λαμβάνοντας υπόψη την αυτονομία των πολιτών που συμμετέχουν στην διαδικασία αυτή.

Έτσι για την επίτευξη του σκοπού αυτού, πολύ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η συμμετοχή και διαπραγμάτευση σε τοπικό επίπεδο με κεντρικό συντονισμό. Το ζήτημα της αποδοτικής και αποτελεσματικής υλοποίησης έργων, δράσεων και συναφών πρωτοβουλιών είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία οποιασδήποτε στρατηγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ. Επιπροσθέτως η ανάπτυξη ευρέων πολιτικοκοινωνικών συνεργασιών συνιστά βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη έργων ΤΠΕ μέσω συνεργασιών των δήμων, εφαρμόζοντας τη λογική των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και παρόμοιων μοντέλων συνεργασίας. Η επένδυση στις ανθρώπινες δεξιότητες σε όλα τα επίπεδα συνιστά έναν ακόμη καθοριστικό παράγοντα. Ο χρήστης της τεχνολογίας (δημότης, επιχείρηση, τοπικός φορέας, εργαζόμενος στον δήμο, αιρετός) πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο μιας στρατηγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ. Αυτό σημαίνει δημιουργία και διάθεση εκπαιδευτικού υλικού, συνεχή προγράμματα κατάρτισης από διαφορετικούς φορείς

που απαντά στις προκλήσεις των ΤΠΕ και της στρατηγικής ενσωμάτωσης που τις συνοδεύει.

1.8 Το Δίκαιο στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Δίκαιο είναι το σύνολο των νόμων και των κανόνων που ρυθμίζουν, κατά ένα καθορισμένο τρόπο, τις σχέσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Το Δίκαιο δεν είναι αμέτοχο στις διαδικασίες των κοινωνικών μεταβολών, αλλά όντας ένας βασικός θεσμός, συνιστά έναν ρυθμιστικό παράγοντα, ο οποίος συνδιαμορφώνει τις κοινωνικές αλλαγές. Για την όποια κοινωνική μεταβολή είναι ταυτόχρονα προϋπόθεση και αποτέλεσμα (Θ. Παπαχρίστου, 1999). Το δίκαιο σε σχέση με την Κοινωνία της Πληροφορίας και τις νέες τεχνολογίες καλείται να οριοθετήσει την ιδιοκτησία και τη χρήση της, να ρυθμίσει και να αποτρέψει κινδύνους από ενέργειες και δραστηριότητες, όπου το κοινωνικό υποκείμενο είναι παράλληλα δρών και θιγόμενος (Λ. Μήτρου, 2002). Καλείται, δηλαδή, μέσω ενός δεσμευτικού πλαισίου, να καθορίσει τις κοινωνικά επιτρεπτές συμπεριφορές στο πλαίσιο των φαινομένων της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Για αυτό το λόγο, όπως υποστηρίζει ο V. Mayer-Schonberger (2001), χρειάζεται να καθοριστεί το στοιχείο συναλλαγής και των σχέσεων που αναπτύσσονται σε αυτές τις υποδομές, καθώς μια συμπεριφορά στο διαδίκτυο ενδέχεται να άπτεται περισσότερες των μία κατηγοριών του δικαίου.

Ωστόσο υπό το πρίσμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας τα χρονικά και εδαφικά όρια που συνιστούσαν παραδοσιακές βάσεις του δικαίου, ανατρέπονται. Η πληροφορική τεχνολογία μέσω του διαδικτύου δυναμιτίζει τη δυνατότητα του χώρου να δηλώνει το εφαρμοστέο δίκαιο, τη δυνατότητα των εθνικών κυβερνήσεων να διεκδικήσουν τον έλεγχο επί των on line συμπεριφορών. Οι νέες τεχνολογίες προσδίδουν στο δίκαιο έναν ρευστό χαρακτήρα, ο οποίος αφορά και στο χρόνο εξαιτίας των συνεχών τεχνολογικών εξελίξεων (Λ. Μήτρου, 2002). Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, το δίκαιο τίθεται σε αμφισβήτηση όσον αφορά στα μέσα και στις διαδικασίες παραγωγής και επιβολής των κανόνων, ωστόσο «ως προς τις αρχές το δικαιοκρατικό και συνταγματικό παράδειγμα δεν αλλάζει» (Λ. Μήτρου, 2002: 63).

Ρυθμιστικός παράγοντας παραμένει το κράτος και όλοι οι υπερεθνικοί οργανισμοί που παράγουν κανόνες δικαίου. Σταδιακά διαμορφώνεται ένας «ενιαίος ευρωπαϊκός νομικός χώρος». Τα πεδία στα οποία επεμβαίνει ο κοινοτικός νομοθέτης αυξάνονται και αφορούν στις ηλεκτρονικές υπογραφές, στην προστασία των

επενδύσεων, στην πνευματική ιδιοκτησία, στο ηλεκτρονικό εμπόριο, στην προστασία των ανηλίκων και στην καταπολέμηση ευρύτερα του ηλεκτρονικού εγκλήματος (Λ. Μήτρου, 2002), σε μια προσπάθεια του Δικαίου να εξειδικεύσει τους κανόνες του, ώστε να διασφαλίσει την αρχή της ασφάλειας του ίδιου (Δ. Μανιώτης, 2004). Έτσι η έννοια της κοινωνία της πληροφορίας, πέραν από την άτυπη αλλά ουσιαστική εννοιοθέτηση της στον κοινωνικό βίο, εισάγεται και τυπικά, αντικατοπτριζόμενη στο θεσμικό πλαίσιο. Με αυτόν τον τρόπο οριοθετείται πολιτικά, οικονομικά και σε ένα δεύτερο επίπεδο και πολιτισμικά.

Το άρθρο 5 παρ.2 του Συντάγματος της Ελλάδας αναφέρει συγκεκριμένα «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α, και 19.».

Σε σχόλιο του ο Ευάγγελος Βενιζέλος αναφέρει «Ιδιαίτερη σημασία για την ψηφιακή εποχή έχει η παράγραφος 2 του άρθρου 5Α που εισάγει το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δηλαδή στην τεχνολογική βάση πάνω στην οποία είναι οργανωμένη η νέα οικονομία και η ψηφιακή εποχή. Το κράτος αναλαμβάνει για τον σκοπό αυτό την υποχρέωση να διευκολύνει τεχνικά, θεσμικά, οικονομικά, εκπαιδευτικά και με κάθε άλλο πρόσφορο και αναγκαίο τρόπο την πρόσβαση στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, αλλά και την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοσή τους²¹». Όπως διαφαίνεται το κράτος βρίσκεται σε μια αναστοχαστική φάση όσον αφορά στις μορφές παρέμβασης του σε σχέση με τις εξελίξεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας, ωστόσο ακόμα και αν προστίθενται νέες μορφές ρυθμιστικών παρεμβάσεων, αυτές είναι προσαρμοσμένες στις ήδη υπάρχουσες και εδραιωμένες κοινωνικές αξίες.

1.9.Η Κοινωνία της Πληροφορίας: Ένας νέος τύπος Κοινωνίας;

Οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί που συντελούνται υπό το πλαίσιο δράσης των κοινωνικών υποκειμένων των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, ως αποτέλεσμα κοινωνικών συγκρούσεων²² στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, προκύπτουν αλλά και οδηγούν, μέσα από μια συνεχή διάδραση, στην ανάδυση συγκεκριμένων φαινομένων, υπό τον όρο Κοινωνία της Πληροφορίας, και χρήζουν ερμηνευτικής

²¹ Πηγή: (<http://www.ceid.upatras.gr/courses/SocialLegalAspects/Art5A>)

²² Βλέπε I. Craib (2000)

ανάλυσης. Τα φαινόμενα αυτά έρχονται να αναδιαμορφώσουν και να επαναπροσδιορίσουν ένα ευρύ κοινωνικό φάσμα, το οποίο καλύπτει πτυχές του πολιτικού, οικονομικού και πολιτισμικού βίου των υποκειμένων.

Για να στοιχειοθετηθεί όμως σε πόση έκταση και με ποιους τρόπους ένα κοινωνικό σύστημα μεταβάλλεται, χρειάζεται να αναδειχθεί σε ποιο βαθμό υφίστανται μεταβολές οι βασικοί θεσμοί του κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου (Giddens, 2000).

Όλες οι θεωρητικές προσεγγίσεις που αναφέρθηκαν στα άνω υποκεφάλαια, αλλά και οι προσεγγίσεις των θεσμικών οργάνων(Ευρωπαϊκή Ένωση, Εθνικές Επιτροπές Ελλάδας σε σχέση με το εθνικό και τοπικό επίπεδο) όσον αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δεν διακρίνονται από ένα ενιαίο ταξινομικό σχήμα ως προς την κοινωνική τυπολογία τους. Μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση , η οποία δύναται να ερμηνεύσει στο σύνολο τους τα κοινωνικά αυτά φαινόμενα που διέπουν τον όρο κοινωνία της πληροφορίας, καθώς ενέχει ένα ενιαίο ταξινομικό σχήμα για την κοινωνία, είναι η μαρξιστική προσέγγιση.

Η προσέγγιση αυτή οριοθετεί την κοινωνία της πληροφορίας σύμφωνα με τη βασική έννοια που διακρίνει την κοινωνική τυπολογία της, όπου για να καθίσταται κατανοητή κάθε έκφανση του κοινωνικού συστήματος χρειάζεται να συσχετισθεί ανάλογα, με τη λειτουργία του συστήματος παραγωγής και τις σχέσεις παραγωγής που διακρίνουν τα κοινωνικά υποκείμενα. Από τη στιγμή, λοιπόν, που η κοινωνία της πληροφορίας, προς το παρόν τουλάχιστον, δε διέπεται από την ανάδυση ενός νέου τρόπου παραγωγής και από χαρακτηριστικές αλλαγές των παραγωγικών σχέσεων, δε δύναται να προσεγγίζεται ως ένας νέος τύπος κοινωνίας, αλλά ως μια σύγχρονη μετεξέλιξη της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Η μετεξέλιξη αυτή δεν καθορίζεται από μεταβολές στις σχέσεις παραγωγής, αλλά από μια αναδιάρθρωση, ουσιαστικά, των όρων παραγωγής, αποδίδοντας έτσι, μεγαλύτερη έμφαση στον τριτογενή τομέα, τον τομέα των υπηρεσιών. «Το υποκείμενο είναι ο ρυθμιστής της πραγματικότητας σε διαλεκτική πάντοτε συνάρτηση με την υλική της υποδομή ιστορικά προσδιορισμένη» (Ν. Τάτσης, 1997:107). Τα κοινωνικά υποκείμενα, λοιπόν, δεν έχουν ρυθμίσει διαφορετικά την κοινωνική πραγματικότητα, την έχουν αναδιαμορφώσει, αλλά οι υπάρχουσες ρυθμίσεις της ακόμα και σε θεσμικό επίπεδο παραμένουν ίδιες.

Σε καμία περίπτωση, λοιπόν, εξαιτίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν έχει αλλάξει η δομή της εργασίας. Μεταβολές υφίστανται οι μορφές των εργασιακών

συνθηκών, και όχι οι μορφές των επαγγελματικών σχέσεων, καθώς ορισμένες υπηρεσίες αναπροσαρμόζονται, εισάγοντας νέες τεχνολογίες και καινοτομίες, θέτοντας ως στόχο την αύξηση της κατανάλωσης. Άλλωστε η τάση προς τα επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών δεν είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο. Παρατηρείται από τις απαρχές του βιομηχανισμού, συνοδευόμενο από μία μείωση της απασχόλησης σε άλλους τομείς της παραγωγής. Επιπροσθέτως ο τομέας των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα ετερογενής και πολλές από τις εργασίες παροχής υπηρεσιών προσφέρονται σε διαδικασίες που τελικά παράγουν υλικά αγαθά (Giddens, 2000). Το κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο παραμένει σταθερό στη δομή του καπιταλιστικού συστήματος με την πληροφορία να αποτελεί έναν ακόμα πόρο παραγωγής, ιδιοκτησίας και πώλησης.

Απόρροια αυτού είναι να μη μεταβάλλονται οι στέρεες δομές και άλλων πτυχών του κοινωνικού βίου, όπως η γνώση και η εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό άλλωστε, αν και οι πληροφορίες μεταδίδονται πολύ πιο γρήγορα και εύκολα, δεν έχει επιλυθεί το πρόβλημα της αναζήτησης, αφού η γνώση παράγεται και διακινείται με τον ίδιο τρόπο, χωρίς οι νέες τεχνολογίες να ανατρέπουν τον τρόπο αυτό (Κάλλας, 2001).

Χρειάζεται όμως να σημειωθεί, λαμβάνοντας υπόψη ότι η νοηματοδότηση της κοινωνικής πραγματικότητας προσδιορίζεται από τη διαντίδραση ατομικού και κοινωνικού πράττειν, ότι η εισαγωγή των εννοιών της πληροφορίας και της πληροφορικής τεχνολογίας, έχει επαναπροσδιορίσει κάποιες πτυχές της. Ο επαναπροσδιορισμός αυτός όμως, όπως διαφαίνεται και από τη μαρξιστική προσέγγιση, δεν αφορά σε μεταβολές της οντολογικής ουσίας των ήδη δομημένων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών σχέσεων του βίου των κοινωνικών δρώντων, αλλά σε μεταβολές στη μορφή και στα χαρακτηριστικά των σχέσεων που διέπουν το βίο τους.

Η τεχνολογία δεν είναι σε θέση να προκαλέσει από μόνη της σημαντικές κοινωνικές αλλαγές. «εκείνο που έχει σημασία είναι η ιδιαίτερη συνάρθρωση τους με τις κοινωνικές σχέσεις, και ιδιαίτερα με τις παραγωγικές σχέσεις, ο τρόπος αφομοίωσης τους από την κοινωνία» (Κάλλας, 2001:74). Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι το γαλλικό Conseil d'Etat²³ σε σχετική του μελέτη επιβεβαιώνει ότι δεν

---

²³ Το Conseil d'Etat είναι συμβουλευτικό όργανο της κυβέρνησης. Εξετάζει τα projects που αφορούν στην επιβολή του νόμου πριν υποβληθούν στο Συμβούλιο των Υπουργών. Το Συμβούλιο του Κράτους ελέγχει τη νομική κανονικότητα των κειμένων, τη μορφή τους και τη διοικητική σκοπιμότητά τους. Πηγή: Conseil d'Etat (www.conseil-etat.fr/ce/missio/index_mi_ce01.shtml)

υφίσταται ανάγκη δημιουργίας δικαίου για το διαδίκτυο, αλλά υποστηρίζει ότι η εφαρμογή του συνόλου της υπάρχουσας νομοθεσίας είναι αρκετή.

Φθάνοντας προς το τέλος του κεφαλαίου αυτού, χρειάζεται να αναφερθεί ότι αν και η μαρξιστική προσέγγιση είναι αυτή που υιοθετείται σε μεγάλο βαθμό, δεν μπορεί να παραγνωρισθεί η σημασία της κριτικής που ασκεί ο Giddens (2000). Όλες οι θεωρίες που αναφέρονται στην κοινωνία της πληροφορίας, είτε με το συγκεκριμένο όρο, είτε με τον όρο μετα-βιομηχανική κοινωνία, αποδίδουν τις κοινωνικές μεταβολές κατά βάση σε οικονομικούς παράγοντες, ως αποτέλεσμα δηλαδή της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στις εξελίξεις της οικονομίας.

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πολιτιστικοί παράγοντες, και συγκεκριμένα τα συστήματα επικοινωνίας, συνιστούν κύρια επιρροή στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς, αναδεικνύοντας χαρακτηριστικά μιας μετανεωτερικής κατάστασης. Οι εμπειρίες λαμβάνουν χώρα σε ένα πλαίσιο που κατασκευάζεται όλο και περισσότερο από την πληροφορία, αφομοιώνεται από τους κοινωνικούς δρώντες, μετασχηματίζοντας την πραγματικότητα τους σε σημεία και εικόνες, των οποίων γίνονται παραγωγοί και καταναλωτές (Melucci, 2002). Ο Habermas υποστηρίζει ότι οι νέες συγκρούσεις της κοινωνικής ζωής «προκύπτουν στο σύνορο του συστήματος και του βίόκοσμου»(Habermas, 1992:136).

Και παρ' όλο που τα συστήματα επικοινωνίας συνεχίζουν να έχουν υλική βάση, κατασκευάζοντας αυτόνομα συμβολικά συστήματα, δημιουργούν ένα πεδίο εξατομίκευσης, όπου η κατασκευή του νοήματος από τα άτομα ξεχωριστά, αποτελεί διαδραστικά²⁴, συστατικό των κοινωνικών διεργασιών. Ο D. Bell στο έργο του «Οι πολιτιστικές αντιφάσεις του Καπιταλισμού» γράφει «εκείνο το οποίο θεωρώ όντως εκπληκτικό σήμερα είναι η ριζοσπαστική απόκλιση ανάμεσα στην κοινωνική δομή και την κουλτούρα. Η πρώτη κυριαρχείται και κατευθύνεται από οικονομικές αρχές, οι οποίες με τη σειρά τους ορίζονται με βάση την επάρκεια και το λειτουργικό ορθολογισμό τους στην οργάνωση της παραγωγής...Η δεύτερη χαρακτηρίζεται από ασωτία και ελευθεριότητα ηθών, κυριαρχείται από αντι-ορθολογισμό και αντιδιανοητική προδιάθεση, όπου ο «εαυτός» εκάστου λαμβάνεται ως κεντρικό σημείο αναφοράς κάθε πολιτιστικής κρίσης, και οι συνέπειες πάνω στον «εαυτό» ως μέτρο αισθητικής αξιολόγησης της εμπειρίας» (N. Τάτσης, 1997:284).

---

²⁴ Βλέπε Ritzer, G., «*Θεωρία των συμβολικών Διαντιδράσεων*», στο Πετμεζίδου Μ., «*Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία*», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1996

Ολοκληρώνοντας λοιπόν, επισημαίνεται ότι η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά μια εξελιγμένη μορφή του καπιταλιστικού οικονομικο- κοινωνικού συστήματος , όπου η παραγωγή, η διαχείριση, η επεξεργασία και η σημασία της πληροφορίας, μέσω της πληροφορικής τεχνολογίας, ενέχει καθοριστικό ρόλο και χαρακτηρίζεται από αλλαγές στους όρους της επικοινωνίας, από μεταβολές στη συμβολική παραγωγή, από μεταβολές στη χωροχρονική οργάνωση της κοινωνίας, από την ανάδυση μιας οικονομίας της πληροφορίας, καθώς και από μεταβολές στον καταμερισμό και την εξειδίκευση της εργασίας. (Κάλλας, 2006) .

Οι νέες τεχνολογίες συνιστούν μια κοινωνική κατασκευή. «Οι τεχνικές αλλαγές που γνώρισε μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα δεν ήταν η μοναδική τεχνολογική επιλογή που θα μπορούσε να γίνει, ως έκφραση ενός και μόνο αντικειμενικού δρόμου για την ανάπτυξη και την πρόοδο. Ήταν μία από τις πιθανές μορφές που μπορούσε να πάρει μέσα από ένα σύνολο γνώσεων και στα πλαίσια ενός ιστορικά προσδιορισμένου κοινωνικού σχηματισμού»(Ναζάκης,1998: 63). Στο πλαίσιο αυτό επανατίθενται ζητήματα, με επαναπροσδιορισμένες ή ακόμα και νέες μορφές, τα οποία έχουν απασχολήσει τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες.

Το γεγονός αυτό λαμβάνει χώρα, καθώς πέρα από τις θετικές διαστάσεις που ενέχονται στην Κοινωνία της Πληροφορίας, η χρήση των νέων τεχνολογιών εγείρει θέματα που αφορούν στα ατομικά δικαιώματα, στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, στην ασφάλεια των δικτύων, σε εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα στον κυβερνοχώρο. Η τεχνολογία των υπολογιστών και επικοινωνιών κατέστησε δυνατή τη διάπραξη ενός φάσματος εγκλημάτων, τα οποία απαιτούν εξειδίκευση, κατάρτιση και αυξημένες ικανότητες. Ταυτόχρονα, το διαδίκτυο αποτέλεσε το μέσο για την ταχύτερη διάδοση των εγκληματικών φαινομένων. Οι νέες μορφές εγκληματικότητας προσδιορίζονται με τον όρο «ηλεκτρονικό έγκλημα», ο οποίος περιλαμβάνει όλες τις αξιόποινες πράξεις που διεξάγονται με τη χρήση των υπολογιστών, δικτύων και συστημάτων επικοινωνίας και υπό το πρίσμα της Κοινωνίας της πληροφορίας είναι το φαινόμενο που θα εξετασθεί στα επόμενα κεφάλαια.

Κεφάλαιο 1^ο

Η κοινωνία της πληροφορίας

1.1. Εισαγωγή στην έννοια της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Οι ριζικές αλλαγές στις διαδικασίες παραγωγής και διάχυσης των ιδεών και της γνώσης, η τεράστια ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος συνιστά το επίκεντρο της οικονομικής δραστηριότητας, η παγκοσμιοποίηση και ψηφιοποίηση της οικονομίας, η αύξηση του αριθμού και η κυρίαρχη θέση των πολυεθνικών εταιρειών, η άνοδος του παγκόσμιου εμπορίου, η προσπάθεια ανάδειξης της γνώσης σε κύρια πηγή παραγωγικότητας και η διάχυση της στον οικονομικό τομέα χάρη στην πληροφορική τεχνολογία, η αύξηση της κοινωνικής πολυπλοκότητας, εξαιτίας των αλλαγών στους όρους της επικοινωνίας, και η σημασία που αποκτά η καταγραφή στην κατανόηση της, συνιστούν φαινόμενα, που για την ανάλυση και την ερμηνεία τους έχουν στοιχειοθετηθεί αρκετές θεωρητικές προσεγγίσεις.

Οι προσεγγίσεις αυτές, παρ' όλο που η αφετηρία τους έγκειται σε διαφορετικό θεωρητικό και εννοιολογικό υπόβαθρο, αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα που διαδραματίζει ο ρόλος της πληροφορίας στην ανάδυση αυτών των φαινομένων. Όντας ο ρόλος της πληροφορίας, το κοινό στοιχείο που διακρίνει αυτές τις οπτικές, κρίνεται σκόπιμο τα φαινόμενα αυτά να αναλυθούν υπό το πρίσμα μιας πλουραλιστικής έννοιας, αυτής της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Ωστόσο για να καταστεί δυνατή η νοηματοδότηση αυτής της έννοιας σε όλο της το φάσμα, είναι απαραίτητο να στραφούμε προς το υπάρχον θεωρητικό έργο που πλαισιώνει την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, καθώς πολλάκις έχουν χρησιμοποιηθεί αδόκιμοι όροι, που μόνο σύγχυση έχουν επιφέρει. Λόγου χάρη στην Ελλάδα πολλοί πολίτες και επιχειρήσεις για αρκετά από τα προηγούμενα χρόνια είχαν συνδυάσει την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας αποκλειστικά με ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα στο πλαίσιο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ' ΚΠΣ) και κατ' επέκταση με κάποια έργα πληροφορικής για το δημόσιο τομέα.

Η έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας αποτελεί ένα θεωρητικό πεδίο, το οποίο παρουσιάζεται ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο και προσεγγίζεται από αρκετές διαφορετικές οπτικές. Οι θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγοριοποιήσεις, θέτοντας ως βασικό κριτήριο διαφοροποίησης, το ζήτημα του αν η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά ένα νέο τύπο κοινωνίας ή αν υφίσταται ως ένα στάδιο μετεξέλιξης των καπιταλιστικών κοινωνιών. Βάσει των δύο αυτών κατηγοριών μπορούν να διακριθούν θεωρητικές προσεγγίσεις για την κοινωνία της

πληροφορίας, οι οποίες αναλύουν την ανάδυση των νέων φαινομένων σύμφωνα με τεχνολογικά, οικονομικά, εργασιακά, χωρικά και πολιτισμικά κριτήρια.

1.2. Προς τη διαμόρφωση της έννοιας της κοινωνίας της πληροφορίας-Θεωρητικές Προσεγγίσεις

Ο όρος Κοινωνία της Πληροφορίας εμφανίζεται για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1970 από θεωρητικούς όπως οι Evans(1979), Martin(1978) και Toffler(1980) που ουσιαστικά ενστερνίζονται την οπτική ενός απόλυτου τεχνολογικού ντετερμινισμού, υποστηρίζοντας ότι η κοινωνία οδηγείται σε ριζικούς μετασχηματισμούς, εξαιτίας της εισαγωγής νέων τεχνολογιών. Ο Toffler μάλιστα υποστηρίζει ότι η σύγκρουση μεταφέρεται από το παραδοσιακό πεδίο του πολέμου και μεταφέρεται στο εξομοιωμένο πεδίο του σκληρού ανταγωνισμού. Τα όπλα σε αυτόν τον πόλεμο δεν είναι άλλα από την τεχνολογία. (E. Mumford, 1998). Στη δεκαετία του 1990 με την επεκταμένη χρήση του διαδικτύου, θεωρητικοί όπως ο Δερτούζος και ο Νεγροπόντε αποτελούν τους συνεχιστές της οπτικής αυτής, υποστηρίζοντας ακράδαντα ότι υφίσταται μετάβαση σε ένα νέο τύπο κοινωνίας, ο οποίος διακρίνεται από τις θετικές επιδράσεις της χρήσης των νέων τεχνολογιών, λόγω των μεταβολών στον τομέα των επικοινωνιών.

Σε συνέντευξη του στην εφημερίδα Βήμα (28-12-1997, σελ. 108) ο Μαικλ Δερτούζος²⁵ χαρακτηριστικά αναφέρει «Η Επανάσταση της Πληροφορίας επιβάλλει πιεστικά την ενοποίηση. Ας πάμε πίσω στον Ντεκάρτ, στον Μπέικον και στον Διαφωτισμό. Τότε διαπράχθηκε ένα τρομερό λάθος: χωρίστηκε η πίστη από τη λογική και ο άνθρωπος από τη φύση. Αυτό βέβαια έκανε δυνατές τις εξελίξεις στην επιστήμη και στη Βιομηχανική Επανάσταση. Ανακαλύψαμε όμως ότι κάτι μας λείπει γιατί, παρ' ότι γίναμε πλούσιοι, δεν ολοκληρωθήκαμε ως άνθρωποι. Με το Internet και την εικονική πραγματικότητα, ο παλαιός αυτός διαχωρισμός ανάμεσα στο τεχνολογικό και στο ανθρωπιστικό θα γίνει πιο βαθύς από ποτέ.»

---

²⁵ Ο Μάικλ Δερτούζος είναι διευθυντής του Εργαστηρίου της Επιστήμης της Πληροφορικής του MIT και καθηγητής της Επιστήμης της Πληροφορικής και της Ηλεκτρολογίας στο ίδιο πανεπιστήμιο. Το 1980 ήταν ο πρώτος που έγραψε για την Αγορά της Πληροφορίας. Εκτοτε έχει γράψει εκτενή πονήματα για το θέμα, με κορυφαίο το τελευταίο του βιβλίο «What Will Be» (1997). Είναι μέλος της Εθνικής Ακαδημίας Μηχανολογίας των ΗΠΑ και της Ακαδημίας Αθηνών.

Αντίστοιχα ο Νικόλας Νεγκροπόντε²⁶ ερωτώμενος για το ρόλο του Media Lab του MIT, αναφέρει «Σε γενικές γραμμές, μόλις μια τεχνολογία υιοθετηθεί από ένα ευρύ κοινό δεν μπορείς να αλλάξεις τόσο πολλά όσα όταν αυτή ήταν ένα μικρό, σχεδόν προσωπικό, μέσο. Για να ακριβολογούμε, ο ρόλος του Media Lab ήταν το interface εν γένει και η επινόηση των πολυμέσων ειδικότερα κάτι το οποίο βρήκε τον δρόμο του στο Web. Η θέση μας σήμερα έχει να κάνει περισσότερο με το αύριο: πράγματα που σκέφτονται, κομπιούτερ και κοινή λογική, κομπιούτερ που μπορούν να φορεθούν, ψηφιακές κοινότητες. Το κοινό σημείο τους είναι, μεταξύ άλλων, ότι χρειάζεται ακόμη πάρα πολύς χρόνος ως την υλοποίησή τους και ότι είναι υπερβολικά ριψοκίνδυνο για τη βιομηχανία να ασχοληθεί με αυτά βάσει της εταιρείας ανά εταιρεία. Δουλειά μας είναι να παραμένουμε στη μειονότητα των φανατικών των άκρων».

Διαφαίνεται λοιπόν άμεσα από τα παραπάνω, ότι η τεχνολογική πρόοδος «θεωρείται ανεξάρτητη από τα κοινωνικοπολιτικά καθεστώτα και οδηγεί έτσι το τρένο της ανάπτυξης, ο μαθηματικός υπολογισμός, η μηχανοποίηση, η τεχνική λύση, η ορθολογική δυνατότητα να μετρηθούν τα πάντα, αποτελούν τις νέες υπέρτατες αξίες». (X. Ναζάκης, 1998: 61)

Η θεωρητική αυτή οπτική όμως δύναται να επιδεχθεί κριτικής καθώς η εξέλιξη της τεχνολογίας δεν μπορεί να προκαλέσει αυτοδικαίως κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Η διάχυση και η χρήση της καθορίζεται βάσει των πολιτικών και οικονομικών επιταγών, διαμορφώνοντας έτσι το πλαίσιο λειτουργίας της, ώστε αυτό να αντικατοπτρίζεται στο κοινωνικό πεδίο. Χαρακτηριστικά ο Shalins (2003) αναφέρει ότι «οι υλικές δυνάμεις από μόνες τους στερούνται ζωτικότητας. Μόνο χάρη στη διαμεσολάβηση του συμβολικού λόγου οι υλικοί παράγοντες, η τεχνολογία, η οικονομία και το φυσικό περιβάλλον αποκτούν την ιδιότητα του αιτίου.» (Κάλλας, 2006:49). Ο συμβολικός αυτός λόγος, ως μια διάπλαση κοινών νοητικών προσανατολισμών, καθορίζεται αποκλειστικά από τους κοινωνικούς δρώντες, στο πλαίσιο ανάπτυξης ενός επικοινωνιακού δικτύου, το οποίο όπως υποστηρίζει ο Merton (1968) συνιστά λειτουργική προϋπόθεση της κοινωνίας και της συλλογικής ζωής.

---

²⁶ Ο Νικόλας Νεγκροπόντε είναι ιδρυτής και διευθυντής του Media Laboratory του Ινστιτούτου Τεχνολογίας της Μασαχουσέτης (MIT). Το παρόν απόσπασμα προέρχεται από συνέντευξη του στην εφημερίδα Βήμα (Σελ.: Ι09) στις 28/12/1997.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις, λοιπόν, αν και επιδρούν στις διαδικασίες της κοινωνικής ανάπτυξης, έπονται και υπόκεινται στο πλαίσιο πολιτικών και αργότερα οικονομικών και κοινωνικών αποφάσεων. Δεν αναπτύσσονται και δε λειτουργούν αυτόνομα, μετασχηματίζοντας ριζικά τις δομές των κοινωνικών σχέσεων σε επίπεδο πολιτικό και οικονομικό. Μια τέτοια πεποίθηση θα οδηγούσε αναπόφευκτα σε ένα τεχνολογικό ντετερμινισμό, ο οποίος δεν μπορεί να βρει θέση στο πεδίο των κοινωνικών διαδράσεων.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στο κείμενο «Η Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ελλάδα: Στρατηγική και Δράσεις 2002»²⁷, το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την πρόταση που αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας στο Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006 και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ΄ ΚΠΣ το οποίο ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο του 2000, η έννοια Κοινωνία της πληροφορίας περιγράφεται ως εξής:

«Ο όρος «Κοινωνία της Πληροφορίας» αναφέρεται σε μια μορφή κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης όπου η απόκτηση, αποθήκευση, επεξεργασία, αποτίμηση, μεταβίβαση και διάχυση πληροφοριών οδηγεί στη δημιουργία γνώσης και στην ικανοποίηση αναγκών ατόμων και επιχειρήσεων παίζοντας έτσι κεντρικό ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα, την παραγωγή πλούτου και τη διαμόρφωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών. Στις ανεπτυγμένες οικονομίες, ποικίλοι τομείς με έμφαση στη γνώση, όπως η πληροφορική και οι επικοινωνίες, η εκπαίδευση ή η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στις επιχειρήσεις, φθάνουν ως το 50% του ΑΕΠ και απασχολούν συνεχώς αυξανόμενο τμήμα του εργατικού δυναμικού».

Αργότερα στο κείμενο Στρατηγικής για την Κοινωνία της Πληροφορίας – 2004 ο ορισμός της κοινωνίας της πληροφορίας τίθεται σε διαφορετική βάση, έχοντας ως επίκεντρο και αυτοσκοπό την ίδια την κοινωνία, αναδεικνύοντας ότι πλέον δε διαδραματίζει η πληροφορική τεχνολογία κεντρικό ρόλο, αλλά η κοινωνική διαχείριση της κοινωνίας της πληροφορίας.

Όπως αναφέρεται λοιπόν στο κείμενο, «Η Κοινωνία της Πληροφορίας είναι πρωτίστως κοινωνία. Η τεχνολογική της διάσταση αποτελεί μεν το αναγκαίο υπόβαθρο και ασφαλώς το εντυπωσιακό σκέλος της, αλλά ουσιαστικά δεν είναι παρά μια μόνον όψη της. Η Κοινωνία της Πληροφορίας αναδύεται μέσα από ένα σύνολο μετασχηματισμών που προκαλούνται από την αμφίδρομη σχέση των τεχνολογιών

---

²⁷ Πηγή: www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/epktp

πληροφορικής και επικοινωνιών με τις αντίστοιχες οργανωτικές δομές, τις κοινωνικές σχέσεις και τις ατομικές και συλλογικές συμπεριφορές. Βιώνουμε έναν εν εξελίξει κοινωνικό μετασχηματισμό που συνοδεύεται από μια κλασική διεργασία κοινωνικής εκμάθησης. Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών αποτελούν την κινητήρια δύναμη.»

Μια άλλη μερίδα θεωρητικών ονοματίζουν τα φαινόμενα που χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, διακρινόμενα από τον κυρίαρχο ρόλο της πληροφορίας, υπό την έννοια της μετά- βιομηχανικής κοινωνίας. Ο Daniel Bell (1973) στο έργο του «Η έλευση της Μετά- Βιομηχανικής Κοινωνίας» αποδίδει πέντε διαστάσεις στη μεταβιομηχανική κοινωνία . Η πρώτη αφορά στην οικονομική σφαίρα και στη μετατόπιση προς τον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών, η δεύτερη στην ανάδειξη νέων και ειδικών επαγγελμάτων, η τρίτη στην ανάδειξη της γνώσης ως πρωτεύων παράγοντα σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, η τέταρτη στην ανάδειξη της τεχνολογίας ως πρωταρχικός φορέας κοινωνικής αλλαγής και η πέμπτη αφορά στη διαφορετικότητα της κοινωνικής ιεραρχίας με πρωταγωνιστές τους κατόχους της γνώσης. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση ταυτίζει τη γνώση με την πληροφορία, γεγονός που δε βοηθάει στην ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων.

Οι Πασιάς Γ. και Φλουρής Γ. (2005:377) αναφέρουν ότι οι «Οι σύγχρονες μετά-βιομηχανικές οικονομίες θεωρούνται ως οι οικονομίες της γνώσης (knowledge based economies), χαρακτηρίζονται ως πληροφορικές, παγκόσμιες και δικτυακές και στηρίζονται στην αξιοποίηση του γνωστικού κεφαλαίου με άξονες την παραγωγή της γνώσης, την επεξεργασία των πληροφοριών και τη διαχείριση των συμβολικών πόρων». Ο Σ. Μπουζάκης (2005:136) αποδίδει έναν ορισμό για το σύνολο των αναδυόμενων φαινομένων, ο οποίος αναφέρεται «στην κοινωνία στην οποία η Γνώση αποτελεί τον θεμελιώδη παράγοντα τόσο για την οικονομική (Economic Development) όσο και για την Κοινωνική αλλά και την Ατομική Ανάπτυξη (Social and Personal Development), αφενός αλλά και τον βασικό οικονομικό πόρο (ή συντελεστή παραγωγής), αφετέρου».

Θέλοντας να αποδώσουμε ένα πλήρη και σαφή ορισμό όσον αφορά στην έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας, καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα. Όποια κριτήρια και αν θέτουν οι προσεγγίσεις αυτές, είναι κοινώς αποδεκτό ότι περιγράφουν φαινόμενα, τα οποία εμφανίζονται στη σημερινή κοινωνία υπό την ομπρέλα αυτού του εννοιολογικού πλαισίου, τα οποία κυρίως οφείλονται στην

εισαγωγή των εννοιών της πληροφορίας και της χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας.

Το πρώτο βασικό στοιχείο, όμως, που χαρακτηρίζει όλα αυτά τα φαινόμενα αποτελεί η πρόσβαση και η διαχείριση της πληροφορίας. Έτσι αποδίδοντας έναν ορισμό σε πρωταρχικό επίπεδο, ως κοινωνία της πληροφορίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η κοινωνία στην οποία η πληροφορία συνιστά το θεμελιώδη παράγοντα τόσο για την οικονομική ανάπτυξη του κάθε κοινωνικού υποκειμένου, ως υλικός πόρος, όσο και για τη διάσταση της θεμελίωσης της κοινωνικής και ατομικής του ανάπτυξης, ως συμβολικός πόρος. Ο Jonscher (Κάλλας, 2006:43) «αναφέρει ότι αφού το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής μας δραστηριότητας σχετίζεται με την πληροφορία δικαιούμαστε να ομιλούμε για μια κοινωνία της πληροφορίας.»

Καθίσταται άμεσα κατανοητό, δηλαδή, μέσα από όλα αυτά τα φαινόμενα ότι, η πληροφορία, η οποία πλέον διαχέεται αμεσότερα με τη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας, είναι ένα σημαντικό τμήμα βάσει του οποίου αναπτύσσονται και διαρθρώνονται οι ανθρώπινες δραστηριότητες εν συνόλω. Η διάχυση τους διαδραματίζει πλέον κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση του σύγχρονου κοινωνικού βίου, καθώς οδήγησε στην ανανοηματοδότηση και στον επαναπροσδιορισμό πολλών πρακτικών των κοινωνικών δράσεων. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε αναλυτικότερα στο ρόλο που διαδραματίζει κάθε μία από τις δύο αυτές παραμέτρους.

1.3. Ο ρόλος της πληροφορίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Η έννοια και ο ρόλος της πληροφορίας έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία για την κατανόηση και την ερμηνεία των κοινωνικών εξελίξεων, καθώς αποκτούν έναν δυναμικότερο περιεχόμενο στην εποχή της ανάπτυξης του τριτογενή τομέα, της δικτυακής οικονομίας και των αμφίδρομων και διαδραστικών συνάψεων. Η δομική και λειτουργική σύγκλιση των διακεκριμένων - στο παρελθόν - πληροφοριακών υποδομών καθώς και μια σύστοιχη δέσμη πολιτικών στρατηγικών φιλελευθεροποίησης, απορρύθμισης και συγκεντροποίησης των αγορών συνετέλεσαν στη ραγδαία μετάβαση προς ένα διαφοροποιημένο κοινωνικό-οικονομικό παράδειγμα, όπου η πληροφορία πρωταγωνιστεί. Ο πρωταγωνιστικός αυτός ρόλος έχει επέλθει από τη στιγμή που η πληροφορία λαμβάνει ψηφιακή μορφή, καθώς οι μέχρι πρότινος περιορισμοί όσον αφορά στις δυνατότητες πρόσβασης, διάχυσης, συσσώρευσης αλλά και ταξινόμησης «περιορίζονται». Ο Anthony Giddens

χαρακτηριστικά αναφέρει «ότι οι καταβολές της κοινωνίας της πληροφορίας χρειάζεται να αναζητηθούν στις δραστηριότητες της καταγραφής».

Θέλοντας να αποδώσουμε έναν ευρύτερο ορισμό για την έννοια της πληροφορίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι θεωρείται «ως πληροφορία κάθε αναπαράσταση που μπορεί να μεταδοθεί από ένα οποιοδήποτε σύστημα επικοινωνίας.»(Κάλλας, 2006:76). Ωστόσο λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η πληροφορία είναι μία έννοια που χρησιμοποιείται σε πολλές επιστημονικές προσεγγίσεις, διαφορετικού υπόβαθρου, μπορούν να αποδοθούν και άλλου τύπου ορισμοί, που είτε αναφέρονται στην έννοια της πληροφορίας ως προς το περιεχόμενο της είτε προς την υλική της διάσταση. Έτσι μπορεί να ειπωθεί ότι «η πληροφορία συνιστά το κοινό νόημα που αποδίδεται σε ένα απλό ή σύνθετο σύμβολο από δύο ή περισσότερα υποκείμενα. Κατ' επέκταση η έννοια πληροφορία σηματοδοτεί εκείνο το νοηματικό περιεχόμενο που είναι ολοκληρωμένο και σαφές, υπό οποιαδήποτε μορφή. Από την πλευρά της επιστήμης της Πληροφορικής, η πληροφορία σηματοδοτείται από την ποιοτική αξία του 1 bit (0 ή 1) ή του quantum bit (0 έως 1). Ο υπολογιστής επεξεργάζεται δεδομένα και παράγει επεξεργασμένα δεδομένα. Ο άνθρωπος προσδίδει νόημα στα επεξεργασμένα δεδομένα μετατρέποντας τα σε πληροφορία»(<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%>).

Χρησιμοποιώντας τον ορισμό των Shannon (1948) και Wiener (1948), ο οποίος αποδίδει έμφαση στην υλική διάσταση της πληροφορίας, η έννοια της δεν ταυτίζεται με αυτήν της πληροφόρησης, αλλά προσιδιάζει τη σηματοδότηση που της αποδίδει η επιστήμη της πληροφορικής. «Η πληροφορία είναι μία έννοια με καθαρά ποσοτικό περιεχόμενο, που αναφέρεται, ακριβώς σε αυτή την ποσότητα της ύλης ή της ενέργειας που μεταφέρει αυτή τη σημασία» (Κάλλας, 2006:73). Με αυτήν την έννοια η πληροφορία δε συνιστά μια αυθύπαρκτη έννοια αλλά λειτουργεί ως μέσο. Ωστόσο είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι πέρα από τη λειτουργικότητα της ως μέσο, το περιεχόμενο που μεταφέρει, είναι αυτό που διαδραματίζει το λειτουργικό ρόλο για τη νοηματοδότηση του κοινωνικού βίου.

Οι θεωρητικοί S.C. Pierce και S.W. Morris²⁸ απέδωσαν συγκεκριμένες ιδιότητες στην πληροφορία, οι οποίες οριοθετούνται σε τρία επίπεδα, το συντακτικό, το εννοιολογικό και το πραγματιστικό. Το συντακτικό επίπεδο αφορά στους κανόνες

---

²⁸Πηγή: (<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%>)

που διέπουν την επικοινωνία και συγκεκριμένα στο σχεδιασμό συστημάτων και μεθόδων κωδικοποίησης για μετάδοση, επεξεργασία και αποθήκευση της πληροφορίας. Το εννοιολογικό επίπεδο αφορά στο νόημα που φέρει η πληροφορία, όσον αφορά τουλάχιστον στις πληροφορίες που δίνονται σε φυσική γλώσσα, οι οποίες έχουν βασιστεί σε συμφωνημένες, γραπτές ή άγραφες, πολιτισμικές και πολιτιστικές πρακτικές, ηθικές ή απλά συμφωνημένες συμβάσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνικής ομάδας. Στο πραγματιστικό επίπεδο η πληροφορία σχετίζεται με την αξία της χρησιμότητάς, η οποία καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο του λήπτη, καθώς και με τη χρονική διάρκεια. Με αυτήν την ανάλυση των ιδιοτήτων της πληροφορίας, οριοθετημένες στα τρία προαναφερθέντα επίπεδα, δύναται να καταστεί κατανοητός ο σημαντικότερος και πολυεπίπεδος ρόλος που διαδραματίζει η πληροφορία ώστε να προσδιοριστεί το θεωρητικό υπόβαθρο της κοινωνίας της πληροφορίας.

Όσον αφορά όμως στο πραγματιστικό επίπεδο των ιδιοτήτων της πληροφορίας, χρειάζεται να αποδοθεί ιδιαίτερη έμφαση, καθώς η αξία της χρησιμότητας της είναι καθοριστική για την ανάλυση των φαινομένων. Ο John Keane υποδεικνύει ότι στη σύγχρονη κοινωνία πραγματοποιείται μια «μετάβαση από μια έννοια ανεπάρκειας σε μια έννοια αφθονίας της πληροφορίας»(Melucci, 2002:248). Η υπόδειξη αυτή αναφέρεται στο γεγονός της υπέρβασης του χώρου, του χρόνου και του κόστους που χρειαζόταν η πληροφορία, στο παρελθόν, για να καταγραφεί, να επεξεργασθεί, να αναπαραχθεί και κυρίως για να καρπωθεί σε ένα επίπεδο πραγματικών δυνατοτήτων. Σε αυτή τη φάση η πληροφορία, λόγω των καινούριων πληροφορικών μέσων επικοινωνίας, διαδίδεται πολύ πιο εύκολα και άμεσα. Ωστόσο το ζήτημα που διακυβεύεται πλέον δεν είναι η ανεπάρκεια της πληροφορίας, αλλά ο τρόπος παραγωγής, κατασκευής και διάδοσης της, καθώς μέχρι τώρα το κράτος αποτελούσε το μόνος φορέα καταγραφής και ελέγχου των πληροφοριών, λειτουργώντας ως ρυθμιστικός παράγων ελέγχου και επιτήρησης.

Η εξουσία ασκείται πλέον με τον έλεγχο της πληροφορίας, καθορίζοντας την ποιότητα της, διαμορφώνοντας τα νοήματα που μεταδίδονται ανάμεσα σε πομπούς και δέκτες, ως προϊόν μιας διαμεσολαβημένης εμπειρίας.

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν διαφαίνεται άμεσα ότι ο ρόλος της πληροφορίας, ως πόρος, είναι διττός και λειτουργεί σε υλικό και σε συμβολικό επίπεδο. Για να καταστεί όμως ο κρίσιμος πόρος, ο οποίος θα επιφέρει ριζικές αλλαγές, χρειάζεται να έχει παραχθεί μια επαρκής αυτονομία της συμβολικής

σφαίρας από τα υλικά της δεσμά (Melucci, 2002). Στην ανάδειξη του συγκεκριμένου ζητήματος τον κυρίαρχο ρόλο ενέχει η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας, ως δεύτερο βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την κοινωνία της πληροφορίας, καθώς η ανάπτυξη της πληροφορίας είναι πλέον άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαδικασία της τεχνολογική προόδου.

1. 4. Ο ρόλος της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας

1.4.1. Η εισαγωγή και η εμπορευματοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας στο πεδίο του κοινωνικού

Η διείσδυση των πληροφορικών τεχνολογιών και ειδικότερα η εξάπλωση του internet στην οργάνωση των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, όσον αφορά στον οικονομικό τομέα, στα κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων αλλά και στον καθημερινό βίο των πολιτών, επηρεάζοντας μορφές των κοινωνικών και πολιτισμικών πτυχών αυτού, είναι αλματώδης τις τελευταίες δεκαετίες. Η αύξηση αυτή παρατηρείται καθώς συντρέχουν οικονομικό- κοινωνικοί παράγοντες. Κατά πρώτον αυξάνεται η υπολογιστική ισχύς των ηλεκτρονικών υπολογιστών και παράλληλα μειώνεται διαρκώς το κόστος του εξοπλισμού τους.

«Η πληροφορική τεχνολογία συγκροτήθηκε μέσα από τη σύγκλιση των τεχνολογιών καταγραφής, τηλεπικοινωνιών και υπολογισμού με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας. Η σύγκλιση αυτή δημιούργησε ένα ενιαίο τεχνολογικό υπόβαθρο με κυριότερα πεδία εφαρμογής την επικοινωνία και την παραγωγή γνώσης.» Κάλλας, (2006:80). Βάσει αυτού του υπόβαθρου, η τεχνολογία έρχεται να αποτελέσει παράγοντα εδραίωσης των υπαρχουσών δομών, αυξάνοντας σημαντικά την κυκλοφορία της γνώσης και διευρύνοντας τις δυνατότητες πρόσβασης σε αυτήν.

Η πληροφορική τεχνολογία αρχικά χρησιμοποιήθηκε από τις επιχειρήσεις για εσωτερική χρήση και στη συνέχεια διαχύθηκε στους πολίτες, όταν κατέστη κατανοητό ότι, ως εμπορεύσιμο προϊόν, δύναται να αυξήσει σημαντικά τα κέρδη των επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί επιγραμματικά μια

ιστορική καταγραφή²⁹ όσον αφορά στη δημιουργία και στη διάχυση της χρήσης του διαδικτύου στο ευρύ κοινό.

Τα πρώτα συστήματα δικτύου εμφανίζεται στο απόγειο του Ψυχρού Πολέμου εξυπηρετώντας αμυντικούς σκοπούς του αμερικανικού στρατού. Το υπουργείο άμυνας των ΗΠΑ ως απάντηση στο ρωσικό δορυφόρο Sputnik, το 1957 δημιουργεί την υπηρεσία ερευνών ARPA (Advanced Research Projects Agency), η οποία θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του διαδικτύου. Το 1960 ειδικοί επιστήμονες της Rand Corporation, της κορυφαίας αμερικανικής «δεξαμενής σκέψης» (think tank) που εδρεύει στην Καλιφόρνια, αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές και οι στρατιωτικές αρχές θα μπορούσαν να παραμείνουν σε επαφή ύστερα από πυρηνική επίθεση. Ήδη από το 1963 οι πρωτοπόροι των υπολογιστών Τ. Ρ. Λίκλιντερ της ARPA και Λάρι Ρόμπερτς του Lincoln Labs της Μασαχουσέτης οραματίζονται ένα μελλοντικό σύστημα Internet το οποίο θα δίνει τη δυνατότητα για «την κοινή χρήση των υπολογιστών».

Το 1969 η αμερικανική εταιρεία συμβούλων Bolt, Beranek & Newman (BBN), χρηματοδοτούμενη από την ARPA, προτείνει το Network Control Protocol (NCP), το οποίο θα μεταφέρει πληροφορίες και θα επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ χρηστών του ίδιου δικτύου. Στη συνέχεια το ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network) επιτρέπει στους ερευνητές να μοιράζονται υπερυπολογιστές. Τέσσερα αμερικανικά πανεπιστήμια συνδέονται για πρώτη φορά: το Ερευνητικό Ινστιτούτο του Στάνφορντ, το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Λος Άντζελες, το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στη Σάντα Μπάρμπαρα και το Πανεπιστήμιο της Γιούτας. Δύο χρόνια αργότερα, το ARPANET μεγαλώνει, φθάνει τους 23 hosts και συνδέει πανεπιστήμια και κυβερνητικά κέντρα ερευνών σε ολόκληρη τη χώρα. Μία ιστοσελίδα στο Net κοστίζει περίπου 250.000 δολάρια τον χρόνο.

Το 1972 υπό τη διοργάνωση του Ρόμπερτ Καν στην Ουάσιγκτον, το ARPANET παρουσιάζεται για πρώτη φορά δημόσια, συνδέοντας τότε 40 τερματικά και το Terminal Interface Processor (TIP). Την ίδια χρονιά ο Ρέι Τόμλινσον της BBN

---

²⁹ Πηγές για την ιστορική καταγραφή της πορείας του internet αποτέλεσε το κεφάλαιο από το βιβλίο του A. Giddens Κοινωνιολογία, το άρθρο «15 Χρόνια Παγκόσμιος Ιστός» από το τεύχος 47 (Σεπτέμβριος 2006), σελ. 10, του περιοδικού Infosoc του έντυπου και ηλεκτρονικού περιοδικού που εκδίδει κάθε μήνα η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. "ΚτΠ", στο πλαίσιο των δράσεων Πληροφόρησης και Δημοσιότητας, και από το άρθρο της εφημερίδας Βήμα με τίτλο "το έπος του internet" Σελ.: 116, στις 28/12/1997.

εφευρίσκει το πρώτο πρόγραμμα e-mail, ενώ η Διεθνής Ομάδα Εργασίας Δικτύου (International Network Working Group ή INWG) είναι ο πρώτος φορέας που κυβερνά το εξαπλωμένο δίκτυο. Ο ηλικίας 29 ετών Βίντον Σερφ εκλέγεται πρόεδρος της INWG και αργότερα γίνεται γνωστός ως «πατέρας του Internet», όντας και εφευρέτης του πρωτοκόλλου IP.

Κατά τη διάρκεια του 1973 κάθε 20 ημέρες ακόμη ένας υπολογιστής συνδέεται στο ARPANET και παράλληλα το δίκτυο γίνεται διεθνές, αποκτώντας συνδέσεις με το University College του Λονδίνου, στη Βρετανία, και το Royal Radar Establishment, στη Νορβηγία. Ο Ρόμπερτ Καν της ARPA και ο Βίντον Σερφ του Στάνφορντ συνεργάζονται για ένα πρόγραμμα που θα επιτρέπει σε δίκτυα και τερματικά να επικοινωνούν μέσω web. Το 1974 το ARPANET απομακρύνεται από τις στρατιωτικές ρίζες του. Η BBN εγκαινιάζει το Telenet, την πρώτη εμπορική εκδοχή του ARPANET, ενώ ο Βίντον Σερφ και ο Ρόμπερτ Καν χρησιμοποιούν για πρώτη φορά τον όρο Internet (Interconnected Networks, δηλαδή Διασυνδεδεμένα Δίκτυα). Το 1976 ο Μάικ Λεσκ των εργαστηρίων της AT&T Bell αναπτύσσει ένα πρόγραμμα το οποίο ονομάζεται UUCP (Unix-to-Unix CoPy) και επιτρέπει σε δύο τερματικά που χρησιμοποιούν το λειτουργικό σύστημα Unix να επικοινωνούν μέσω τηλεφωνικών γραμμών και ενός μόντεμ. Ένα χρόνο αργότερα το σύστημα εξελίσσεται στο UUnet, το πρώτο παγκόσμιο δίκτυο που βασίζεται κυρίως στη χρήση των τηλεφωνικών γραμμών, ενώ το 1977 το e-mail παρέχεται σε πάνω από 100 ερευνητές της επιστήμης των υπολογιστών.

Το 1982 δημιουργείται το EUnet (European Unix Network) για να προσφέρει υπηρεσίες e-mail και USENET. Το 1983 η ARPANET διαιρείται στα δύο: η MILNET χρησιμοποιείται για στρατιωτικούς σκοπούς και η νέα ARPANET για ερευνητικούς. Ο όρος «Internet» αντικαθιστά σταδιακά τον «ARPANET». Το 1985 ιδρύεται η America Online, η μεγαλύτερη εταιρία παροχής υπηρεσιών Internet. Σήμερα αριθμεί περίπου 9 εκατομμύρια συνδρομητές.

Από το 1991 με τη γρήγορη ανάπτυξη των πακέτων πλοήγησης και της τεχνολογίας του WWW, το Internet μπαίνει σε μια νέα φάση εμπορευματοποίησης. Το NSF καταργεί την απαγόρευση της χρήσης του Internet για εμπορικούς σκοπούς, ανοίγοντας τον δρόμο για την εποχή του ηλεκτρονικού εμπορίου. Στις 16 Αυγούστου του 1991 ο Τιμ Μπέρνερς-Λι έδωσε στη δημοσιότητα όλες τις τεχνικές λεπτομέρειες της «ανακάλυψης» του, για να μπορέσουν κι άλλοι να τη χρησιμοποιήσουν. Στα μέσα Δεκεμβρίου ο Πολ Κουντς δημιούργησε το πρώτο website στις Ηνωμένες Πολιτείες,

στο πανεπιστήμιο του Στάνφορντ, και μέσα στον επόμενο χρόνο έκαναν την εμφάνισή τους άλλα 25. Στις 30 Απριλίου του 1993 το CERN ανακοίνωσε ότι η χρήση του World Wide Web είναι ελεύθερη για όλους. Δυο μήνες αργότερα έκανε την εμφάνισή της η γλώσσα προγραμματισμού html για τη δημιουργία ιστοσελίδων κι ένα χρόνο αργότερα η Netscape παρουσίασε τον πρώτο browser. Το 1994 το ARPANET/Internet γιόρτασε τα 25α γενέθλιά του. Περισσότεροι από 3 εκατομμύρια hosts ήταν συνδεδεμένοι.

Ο Μαρκ Αντρισεν και ο Τζιμ Κλαρκ στήνουν τη Netscape Communications και κυκλοφορούν την πρώτη εκδοχή ενός νέου πακέτου πλοήγησης, του Netscape Navigator ONE. Το Internet χρησιμοποιείται για μάρκετινγκ, ψώνια, τραπεζικές εργασίες, ραδιοφωνικές μεταδόσεις και ζωντανές συναυλίες. Το κέρδος υπερβαίνει το ένα δισεκατομμύριο δολάρια τον χρόνο. Τον Αύγουστο του 1995 –όταν έκανε την εμφάνισή του και ο πρώτος Internet Explorer από τη Microsoft- υπήρχαν πια σχεδόν 19.000 ιστοσελίδες. Η πρώτη μηχανή αναζήτησης, η AltaVista, παρουσιάστηκε τον Δεκέμβριο του 1995, ενώ στις 4 Ιουλίου 1996 (την ημέρα της Ελευθερίας για τους Αμερικανούς), έκανε την εμφάνισή του το πρώτο δωρεάν πρόγραμμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, το hotmail.com. Από το 1990 και την ίδρυση του World Wide Web επτά χρόνια χωρίζουν τη διάχυση του Internet από το ευρύ κοινό, το οποίο απέκτησε πάνω από 80 εκατομμύρια χρήστες το 1997.

Σε αυτό το σημείο, ωστόσο χρειάζεται να σημειωθεί, ότι η εμπορευματοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας δε συνιστά αποτέλεσμα διεργασιών της κοινωνίας της πληροφορίας, αφού ήδη από τη βιομηχανική κοινωνία ένας μεγάλος όγκος πληροφοριών έχει εμπορευματοποιηθεί. Το σημαντικό στοιχείο όμως όσον αφορά στη λειτουργικότητα της πληροφορικής τεχνολογίας για τη διαμόρφωση της κοινωνίας της πληροφορίας είναι, ότι η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας καθορίζει τους όρους της εμπορευματοποίησης της, καθιστώντας την πληροφορία πιο προσιτή και πιο γρήγορη. Και παρ' όλο που ο ιδιωτικός τομέας παραμένει ο καθοριστικός παράγων όσον αφορά στο οικονομικό πεδίο, η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας μεταβαίνει και στα υπόλοιπα πεδία του κοινωνικού βίου.

1.4.2. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας ως αρωγός κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης³⁰

A. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στην εκπαίδευση

Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν ένα καθοριστικό παράγοντα όσον αφορά στην ποιοτική βελτίωση της διαδικασίας της μάθησης, μετατρέποντας το σχολείο σε χώρο αναζήτησης και ανακάλυψης της γνώσης, ανταλλαγής ιδεών και απόψεων, καθώς και δημιουργικής απασχόλησης. Η Πληροφορική δύναται να είναι αρωγός στην αντιμετώπιση προβλημάτων των παραδοσιακών μεθόδων διδασκαλίας, όπως είναι η δυσκολία οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε μεγάλη κλίμακα, η διδασκαλία τυποποιημένων γνώσεων που αφορούν στο σύνολο των μαθητών, ανεξάρτητα από τις ικανότητες και τις ιδιαιτερότητες τους, η έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των εκπαιδευόμενων, καθώς και η ελάχιστη ύπαρξη πρωτοβουλιών για περαιτέρω διερεύνηση των εκπαιδευτικών θεμάτων, αλλά και το ζήτημα των παρεχόμενων γνώσεων μόνο από μία πηγή (ένα βιβλίο) που μπορεί να είναι ελλιπής και μη κατανοητή.

Τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρει η χρήση τους αφορούν στην εύελικτη προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στον εκπαιδευόμενο και τις ιδιαιτερότητες του, παρέχοντας εξατομικευμένη εκπαίδευση, στην αυξημένη συμμετοχή από πλευράς εκπαιδευόμενου, αφού οι εφαρμογές είναι βασισμένες σε σύγχρονα φιλικά περιβάλλοντα διεπαφής, που προωθούν την ενεργητική μάθηση, στην εύκολη και διαρκή ενημέρωση των διδασκόντων και στη δυνατότητα βελτίωσης του λογισμικού, ώστε να εμπλουτίζεται συνεχώς η εκπαιδευτική διαδικασία με νέα στοιχεία.

B. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στη Διακυβέρνηση και στη Δημόσια Διοίκηση

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στις σύγχρονες κοινωνίες προσφέρουν τα απαραίτητα εργαλεία για την επίτευξη του σκοπού της παροχής υπηρεσιών υψηλής ποιότητας σε πολίτες και επιχειρήσεις, άμεσα και με το

---

³⁰ Τα παρακάτω στοιχεία που αφορούν στο λειτουργικό ρόλο της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας σε τομείς του κοινωνικού βίου, προέρχονται από τη «Μελέτη Επισκόπησης της Πληροφορικής στην Ελλάδα, Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας, 2006», η οποία δημοσιεύθηκε και από το Ελληνικό Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας.

μικρότερο δυνατό κόστος, ενώ παράλληλα διευκολύνεται το έργο της Δημόσιας Διοίκησης το οποίο απαλλάσσεται από τις χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες και γίνεται περισσότερο διαφανές. Στην Ελλάδα, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στη Δημόσια Διοίκηση είναι μέρος της στρατηγικής που χαράσσεται για την αποκέντρωση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων του κράτους, και την αναδιοργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών. Το μεγαλύτερο μέρος των δρομολογημένων αλλαγών βασίζονται στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο χώρο της πληροφορικής και των επικοινωνιών. Στις δημόσιες υπηρεσίες λειτουργούν έργα πληροφορικής τα οποία υποστηρίζουν διαχειριστικές λειτουργίες της διοίκησης.

Στο πλαίσιο του Β' ΚΠΣ έχουν υλοποιηθεί σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς έργα πληροφορικής συνολικού προϋπολογισμού της τάξης των 60 εκατ. €. Τα έργα αυτά είχαν τους εξής στόχους, τη βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας σημαντικών τομέων της Δημόσιας Διοίκησης, την υποβοήθηση στην άσκηση ορθολογικής διαχείρισης των διαθέσιμων πόρων, τη δημιουργία κατάλληλου τεχνικό περιβάλλοντος για την υποστήριξη της διοικητικής διαδικασίας, τη διατήρηση βάσεων δεδομένων με στοιχεία για τις επιχειρήσεις, τους επαγγελματίες, την απασχόληση, τη βιομηχανία, το εμπόριο, το περιβάλλον, τις μεταφορές, την υγεία, τη δημιουργία ενδο-υπηρεσιακής και δι-υπηρεσιακής δικτυακής υποδομής και την εξασφάλιση διαλειτουργικότητας και συνδεσιμότητας των συστημάτων. Πολλά άλλα έργα νέων τεχνολογιών έχουν αναπτυχθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξής τους για την εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών (συναλλαγών και ενημέρωσης) των δημοσίων τραπεζών, Κέντρων Εξυπηρέτησης του Πολίτη, Νοσοκομείων, Υγειονομικών Υπηρεσιών και άλλων δημοσίων φορέων.

Γ. Επιδράσεις της πληροφορικής τεχνολογίας στην εργασία

Η εισχώρηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας στην παραγωγική διαδικασία με την χρήση πληροφοριακών συστημάτων και δικτύων επικοινωνιών έχουν διαφοροποιήσει τις χρονικές και τοπικές παραμέτρους των σύγχρονων μορφών εργασίας. Οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν την ανάπτυξη νέων προϊόντων που δεν υπήρχαν παλιότερα, δημιουργώντας παράλληλα και νέες θέσεις εργασίας, καθώς δημιουργούνται νέες εργασιακές ανάγκες. Από την άλλη πλευρά, η αρχική μείωση των θέσεων εργασίας στις προϋπάρχουσες επιχειρήσεις που

εισαγάγουν νέες τεχνολογίες στην παραγωγική τους διαδικασία για να γίνουν πιο ανταγωνιστικές, αντισταθμίζεται από την δημιουργία νέων αγορών και την αυξημένη ζήτηση σε προϊόντα και υπηρεσίες. Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να γίνουν πηγή νέων θέσεων εργασίας, αλλά συγχρόνως δημιουργούν την ανάγκη για προσαρμογή του εργατικού δυναμικού.

Για την αντιμετώπιση της ανεργίας που προέρχεται από το χάσμα δεξιοτήτων, από την έλλειψη γνώσεων που σχετίζονται με την πληροφορική και τις επικοινωνίες, έχουν ξεκινήσει να πραγματοποιούνται πολλές δράσεις τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, ο οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) με τη μορφή των τριών Α.Ε. που έχει πάρει, την εταιρία «Υποστήριξης Ανθρώπινου Δυναμικού ΑΕ», την εταιρία «Επαγγελματική Κατάρτιση Α.Ε.» και την εταιρία «Παρατηρητήριο Απασχόλησης, Ερευνητική – Πληροφορική Α.Ε.», όσον αφορά στην κατάρτιση, δίνει προτεραιότητα σε προγράμματα που προβλέπουν την προσαρμογή στη χρήση τεχνολογιών ΤΠΕ. Αξιοποιούνται κοινοτικά προγράμματα όπως το NOW, HORIZON, YOUTHSTART, ADAPT, τα οποία δίνουν την ευκαιρία εξοικείωσης εργαζομένων και ανέργων με τις νέες τεχνολογίες. Επιπλέον λειτουργήσαν προγράμματα «stage», προγράμματα «σύνδεσης – κατάρτισης – απασχόλησης», «προώθησης στην απασχόληση με νέες θέσεις εργασίας και νέους ελεύθερους επαγγελματίες».

Η εξέλιξη της απασχόλησης στους κλάδους Πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για τα προηγούμενα έτη φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί. Ειδικά για τους εργαζόμενους στον κλάδο της πληροφορικής παρατηρείται μια συνεχόμενη αύξηση κατά έτος. Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις για την αγορά εργασίας της Ελλάδας, οι ανάγκες για ειδικούς στις ΤΠΕ για τα επόμενα χρόνια είναι περίπου 50.000, ωστόσο χρειάζεται να σημειωθεί ότι οι θέσεις αυτές αναμένεται να υπερκαλυφθούν πολύ εύκολα από τον μεγάλο αριθμό αποφοίτων πανεπιστημιακών και τεχνολογικών τμημάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΕΤΟΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ
1998	5.710	27.334
1999	6.812	26.103
2000	7.896	27.496
2001	9.181	28.333
2002	10.598	27.899

Δ. Η χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας στον τομέα της υγείας

Οι σύγχρονες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη βελτίωση των υπηρεσιών υγείας, οι οποίες αποτελούν ένα πολύ σημαντικό τομέα της καθημερινότητας των πολιτών. Οι υπάρχουσες δυνατότητες των νέων τεχνολογιών σε θέματα ψηφιοποίησης, συστηματικής οργάνωσης, επεξεργασίας και μεταφοράς των ιατρικών δεδομένων με πολύ μικρό κόστος θέτουν τις βάσεις για σημαντική βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε πολίτη. Ο στόχος του να έχουν όλοι οι πολίτες πρόσβαση στις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας φροντίδας υγείας, στο πλαίσιο ενός αποκεντρωμένου συστήματος, όπου η ιατρική εξειδίκευση και εμπειρία είναι διαθέσιμη σε όλους, ανεξάρτητα κοινωνικοοικονομικού επιπέδου ή αναπηρίας, παραμένει ο ίδιος και με τη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας μπορεί να επιτευχθεί σε μεγαλύτερο βαθμό.

Οι νέες τεχνολογίες απλοποιούν τις υφιστάμενες διαδικασίες λειτουργίας των μονάδων υγείας, ελαττώνουν τον καθημερινό φόρτο εργασίας βελτιώνοντας σημαντικά τις συνθήκες εργασίας του προσωπικού. Η εισαγωγή ολοκληρωμένων πληροφορικών συστημάτων και η πρόσβαση των νοσοκομείων και σταθμών υγείας κάνοντας χρήση της εθνικής τηλεπικοινωνιακής γραμμής μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα της συνεχούς φροντίδας υγείας σε ότι αφορά τη διάγνωση, στη θεραπεία και αποκατάσταση του ασθενούς. Όλα αυτά αποτελούν σοβαρά κίνητρα για τη χρήση τους από το προσωπικό των νοσοκομείων. Για τη δημιουργική και αποτελεσματική ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών απαιτούνται οργανωτικές και θεσμικές αλλαγές, ενθάρρυνση της χρήσης τους από το υπάρχον προσωπικό και στελέχωση των νοσηλευτικών μονάδων με νέο - τεχνικά καταρτισμένο, ισχυρή τεχνική υποστήριξη κατά τη χρήση των υπολογιστικών συστημάτων, συνεργασία κατά την ανάπτυξη εξειδικευμένων εφαρμογών.

Ε. Πληροφορική τεχνολογία και Πολιτισμός

Η εξοικείωση των χρηστών με τις νέες τεχνολογίες και η ραγδαία ανάπτυξη των πολυμέσων, έχει αλλάξει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον πολιτισμό. Η ψηφιακή τεχνολογία μεταλλάσσει τη δομή και το

περιεχόμενο της πολιτιστικής βιομηχανίας δίνοντας νέες δυνατότητες καλλιτεχνικής δημιουργίας και επικοινωνίας με νέα μέσα. Με την επανάσταση της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, και την εισχώρηση σε όλους τους τομείς της καθημερινότητά μας, δημιουργούνται νέοι τρόποι προσέγγισης, διάσωσης και διάδοσης του πολιτισμού. Οι σύγχρονες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας, η μουσική βιομηχανία, τα μέσα ενημέρωσης, η οπτικοακουστική βιομηχανία, η λογοτεχνία, πατούν πλέον γερά σε τεχνολογικές βάσεις. Άμεσο επακόλουθο της νέας μορφής της πολιτιστικής βιομηχανίας είναι και η παραγωγή νέων πολιτιστικών προϊόντων και το άνοιγμα νέων αγορών τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρόσφατης στατιστικής έρευνας, περίπου το 20% των Ευρωπαίων πολιτών εκδηλώνει ενδιαφέρον για την πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά μέσω του δικτύου.

ΣΤ. Πληροφορική τεχνολογία και οικονομία

Με την ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και την ταυτόχρονη μείωση του κόστους της απαραίτητης υποδομής, οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα αλλά και την υποχρέωση να λειτουργήσουν σε μία παγκόσμια οικονομία όπου τα σύνορα παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων έχουν καταργηθεί. Το γεγονός αυτό έχει άμεσα αποτελέσματα στον τρόπο διεξαγωγής του εμπορίου, καθώς από την πλευρά του πωλητή προσφέρεται σε χαμηλό κόστος πρόσβαση σε μια τεράστια αγορά προσεγγίζοντας πελάτες σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ από την πλευρά του καταναλωτή η δυνατότητα άμεσης ενημέρωσης και σύγκρισης των προϊόντων ισχυροποιεί την αγοραστική του δύναμη.

Συνολικά λοιπόν, δημιουργείται ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον με πολλές ευκαιρίες αλλά και πολλούς κινδύνους, στο οποίο οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προσαρμοστούν και να καταφέρουν να λειτουργήσουν με επιτυχία. Παράλληλα καλούνται να αναπροσαρμόσουν τις κλασσικές τους επιχειρηματικές δραστηριότητες επιτυγχάνοντας κατάλληλες διεπιχειρησιακές συνεργασίες. Η εκτεταμένη χρήση των δικτύων επικοινωνίας, έχει ωθήσει σε στρατηγικές συμμαχίες και συνεργασίες και στην ανάπτυξη στενών δεσμών μεταξύ επιχειρήσεων με γνώμονα τους κοινούς στόχους και τα οφέλη. Συνολικά, η ευρεία χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από όλες τις κοινωνικές ομάδες για καθημερινά θέματα που αφορούν

τον σύγχρονο τρόπο ζωής δημιουργούν ευκαιρίες για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες, παρέχοντας τις βάσεις για οικονομική ανάπτυξη.

Οι επιχειρήσεις υιοθετούν διαδικασίες βασισμένες στην πληροφορία που προέρχεται από την πληροφορική τεχνολογία σε τρία στάδια, το στάδιο της Ορατότητας, του Κατοπτρισμού και ανάπτυξης νέων σχέσεων με τους πελάτες. Στο πρώτο στάδιο οι επιχειρήσεις αποκτούν τη δυνατότητα της παρακολούθησης των φυσικών διαδικασιών μέσα από την πληροφορία, ώστε να είναι ξεκάθαρος ο ρόλος των τμημάτων της φυσική αλυσίδας αξίας³¹ από το ένα άκρο στο άλλο. Η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής σκοπεύει στον αποδοτικότερο συντονισμό των φυσικών διαδικασιών της αλυσίδας αξίας (π.χ. εφαρμόζοντας μηχανισμούς ελέγχου ποιότητας παραγωγής). Για να πραγματοποιηθεί ο συντονισμός αυτός απαραίτητη είναι η δημιουργία μίας ιδεατής αλυσίδας αξίας.

Στο δεύτερο στάδιο οι επιχειρήσεις δημιουργούν παράλληλα με τις φυσικές διαδικασίες και ιδεατές. Έτσι μπορούν να χρησιμοποιήσουν την πληροφορία σε ένα επίπεδο παραπάνω από την απλή παρακολούθηση των βημάτων της αλυσίδας αξίας, ώστε να δημιουργήσουν ταχύτερες, αποδοτικότερες, με μεγαλύτερη ευελιξία διαδικασίες, οι οποίες αντικαθιστούν κομμάτια της κλασικής αλυσίδας (π.χ. εξομοιωτές που ελέγχουν και βελτιστοποιούν την ποιότητα των προϊόντων). Στο τρίτο στάδιο η ροή της πληροφορίας πάνω στην ιδεατή αλυσίδα αξίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να συνδεθούν οι πελάτες πάνω στην αλυσίδα με νέους τρόπους. Εκτός από το να προσθέτουν αξία στην αλυσίδα αξίας, θέλουν να εξάγουν αξία από αυτή. Αυτό επιτυγχάνεται αν οι σχέσεις με τους πελάτες μεταφερθούν στον ιδεατό κόσμο της πληροφορίας (π.χ. καταγραφή του προφίλ των πελατών και η προσαρμογή του προϊόντος στις απαιτήσεις του κάθε προφίλ). Η υλοποίηση του σταδίου αυτού γίνεται μέσα από την συλλογή της πληροφορίας, την οργάνωσή της για τον πελάτη, την επιλογή της πολύτιμης πληροφορίας, τη σύνθεση και τη διανομή της. Πολλές επιχειρήσεις που προσπάθησαν να συνδυάσουν και τις δύο μορφές της αλυσίδας αξίας πέτυχαν σημαντικά οικονομικά οφέλη.

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν καθίσταται κατανοητό ότι η διαδεδομένη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας έρχεται να εξυπηρετήσει τους στόχους και τις

---

³¹ Η παραγωγή ενός προϊόντος συνίσταται σε μία αλληλουχία πολλών και συντονισμένων ενεργειών, οι οποίες είναι: η απόκτηση των πρώτων υλών, την παραγωγή των ενδιάμεσων προϊόντων ή μερών που θα χρησιμεύσουν ως πρώτες ύλες σε επόμενα στάδια, και τέλος τη συναρμολόγηση όλων των μερών και την όδευση του προϊόντος στον τελικό καταναλωτή. Κάθε φάση της αλληλουχίας αυτής προσθέτει αξία στο παραγόμενο προϊόν και για αυτό είναι γνωστή με το όνομα «αλυσίδα αξίας» (value chain).

κοινωνικές αξίες που έχει ήδη καθιερώσει οι υπάρχουσες κοινωνικές, πολιτικές και θεσμικές επιταγές. Καθίσταται προσιτή σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού, όχι μόνο για οικονομικούς παράγοντες, αλλά και γιατί επιβάλλεται ως στοιχείο της κοινωνικής ζωής, το οποίο διευκολύνει πολλούς τομείς της. Η πληροφορική τεχνολογία ναι μεν, παράγει νέα γνώση, αλλά η γνώση αυτή αφορά στους τρόπους με τους οποίους η ήδη υπάρχουσα γνώση θα εκμηχανισθεί, θα τυποποιηθεί, θα επεξεργασθεί, θα κωδικοποιηθεί και η διάχυση της να είναι πιο συλλογική.

Η πληροφορική τεχνολογία δεν αρκεί ώστε να δημιουργεί κοινωνικές αλλαγές. «Πρόκειται για μια τεχνολογία που στο εσωτερικό της εγγράφονται, εμπεριέχονται, τα κυρίαρχα κοινωνικά πρότυπα και οι σχέσεις εξουσίας που τα γέννησαν». (Χ. Ναξάκης, 1998:63-64). Για το λόγο αυτό θέσεις όπως του Jean Baudrillard (Βήμα, 28/12/97, σελ 111) ότι «ο εικονικός κόσμος δεν έχει εναλλαγές. Για να συμμετάσχει κανείς πρέπει να δεχθεί τον κώδικά του, δεν υπάρχει περιθώριο για ιδιαιτερότητες» κρίνονται με το ίδιο ορόσημο με τις θέσεις που ενστερνίζονται τον τεχνολογικό ντετερμινισμό.

1.5. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι πολιτικές της για την Κοινωνία της Πληροφορίας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όντας ένας οργανισμός ο οποίος έχει αναγνωρίσει τη σημασία των μεταβολών αυτών λόγω της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας, προσπαθεί να διαμορφώσει την πολιτική της, προωθώντας την κοινωνία της πληροφορίας, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι η ανάπτυξη και η διάδοση της κοινωνίας της πληροφορίας δε γίνεται σε όλο τον κόσμο ούτε με τον ίδιο τρόπο ούτε με την ίδια ταχύτητα. Ειδικότερα όμως εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης στόχος αποτελεί η διάδοση της γνώσης των νέων τεχνολογιών σε όλους τους πολίτες³². Επιδιώκεται να δημιουργηθεί μια Ευρώπη που να διαθέτει στοιχειώδη κατάρτιση στην ψηφιακή τεχνολογία και να εξασφαλίσει ότι όλη η διαδικασία απευθύνεται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, δημιουργώντας εμπιστοσύνη στους καταναλωτές και μειώνοντας το χάσμα ανάμεσα στους έχοντες και μη έχοντες.

«Η έναρξη εφαρμογής συμπαγούς και καθολικής ευρωπαϊκής πολιτικής στο πεδίο της κοινωνίας της πληροφορίας συντελέστηκε το 1994, στα βήματα της Λευκής Βίβλου της Επιτροπής για την "Ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση" που είχε δημοσιευθεί το 1993. Στη Λευκή Βίβλο υπογραμμίζοταν η

---

³² Πηγή: Λευκή Βίβλος

σημασία που έχει η κοινωνία της πληροφορίας αποτελώντας στοιχείο καίριας σημασίας για τη μελλοντική οικονομική ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής για όλους τους Ευρωπαίους. Την έμπρακτη συνέχεια της Λευκής Βίβλου αποτέλεσε η έκθεση με τίτλο "Η Ευρώπη και η κοινωνία της πληροφορίας σε παγκόσμια κλίμακα", η οποία εκπονήθηκε από την ομάδα ανωτάτου επιπέδου που ήταν επιφορτισμένη με τα θέματα της κοινωνίας της πληροφορίας. Στην έκθεση διατυπώνονταν συστάσεις για τον τρόπο με τον οποίο η Ένωση θα μπορούσε να συμβάλει στην εγκαθίδρυση του ευνοϊκού κανονιστικού, τεχνολογικού και κοινωνικού πλαισίου για την η κοινωνία της πληροφορίας. Η έκθεση αποτέλεσε το υπόβαθρο για την υιοθέτηση, τον Ιούνιο του 1994, του πρώτου προγράμματος δράσης της ΕΕ στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας με τίτλο "Η πορεία της Ευρώπης προς την η κοινωνία της πληροφορίας". Στους κύριους στόχους του προγράμματος δράσης συγκαταλεγόταν η επιτάχυνση του ρυθμού ολοσχερούς απελευθέρωσης των υπηρεσιών και υποδομών στο χώρο των τηλεπικοινωνιών, η οποία συντελέστηκε το 1998, η ενίσχυση και ο αναπροσανατολισμός των ερευνητικών προγραμμάτων ΤΠΕ και η ένταξη της νέας διάστασης της κοινωνίας της πληροφορίας σε όλες τις συναφείς κοινοτικές πολιτικές. Το 1996 εγκρίθηκε το αναθεωρημένο κείμενο του προγράμματος δράσης. Παρά την επιτυχία αυτής της αρχικής φάσης, το 1999 είχε γίνει σαφές ότι χρειαζόταν να δοθεί νέα ώθηση στην πολιτική που εφάρμοζε η Ε.Ε. στα θέματα της κοινωνίας της πληροφορίας.» (<http://www.oke.gr/greek/gnomi85.htm>)

Πέρα από τη σημαντικότητα της οικονομικής διάστασης που αποδίδεται στην κοινωνία της πληροφορίας, εξίσου σημαντικό στόχο αποτελεί η αξιοποίηση της πληροφορικής τεχνολογίας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, στη βάση όμως πρακτικών και αισθητών λύσεων για την καθημερινότητα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις σκοπιμότητες της για την περίοδο 2007-2013 έχει μετατοπίσει σημαντικά το κέντρο βάρους της προς τον άνθρωπο και στην προσπάθεια για τη βελτίωση των δεξιοτήτων του, των δυνατοτήτων απασχόλησης του και της βελτίωσης των επιλογών του.

Η πολιτική της κοινωνίας της πληροφορίας έχει ως στόχο τη χρήση των νέων τεχνολογιών για τη διαμόρφωση μιας ανοικτής και αποτελεσματικής διακυβέρνησης, και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η πολιτική αυτή έχοντας ως βασικές αρχές τη δημιουργία ίσων ευκαιριών και πρόσβαση για όλους, τη δημιουργία περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της καινοτομίας και την άνθιση επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, τη

διαφύλαξη ατομικών ελευθεριών και λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών προβαίνει πιο συγκεκριμένα στην οριοθέτηση των παρακάτω στόχων.

- Βελτίωση των υπηρεσιών προς τον πολίτη και τις επιχειρήσεις
- Καλύτερη ποιότητα ζωής (εφαρμογές τεχνολογιών και επικοινωνίας στην υγεία και την πρόνοια, το περιβάλλον και τις μεταφορές)
- Εκπαιδευτικό σύστημα και έρευνα προσαρμοσμένα στην ψηφιακή εποχή (δικτύωση σχολείων και Πανεπιστημίων)
- Δυναμική οικονομική ανάπτυξη (δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ανάδυση νέων κλάδων)
- Αύξηση της απασχόλησης (ανάπτυξη νέων μορφών εργασίας)
- Ανάδειξη του πολιτισμού με νέα μέσα (τεκμηρίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, προστασία της γλώσσας)
- Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (διασφάλιση πολυφωνίας και ελεύθερης έκφρασης)
- Ισότιμη συμμετοχή των περιφερειών (αποκέντρωση, ενθάρρυνση πρωτοβουλιών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο)
- Ανάπτυξη εθνικής υποδομής επικοινωνιών
- Προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και του καταναλωτή

Περισσότερα από 76 εκατομμύρια άτομα ηλικίας 25-64 ετών, απασχολούνται στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat), το 38,8% του ανθρωπίνου δυναμικού (περίπου 30 εκατομμύρια άτομα) έχει σπουδές πάνω σε αυτούς τους τομείς στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το συγκεκριμένο ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί τον πυρήνα των πόρων στους τομείς αυτούς (Human Resources in Science and Technology Core, HRSTC). Το 2004 ο κύριος όγκος των απασχολούμενων ατόμων στους τομείς έρευνας και τεχνολογίας εργαζόταν σε υπηρεσίες εντάσεως γνώσης όπως η υγεία, η παιδεία και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. (Καθημερινή 07-01-07).

1.5.1. Διακυβευόμενα της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινωνίας για την Κοινωνία της Πληροφορίας μετά το 2005

Σε ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, της 19ης Νοεμβρίου 2004: «Προκλήσεις για την ευρωπαϊκή

κοινωνία της πληροφορίας μετά το 2005» «συνιστά την ευρύτερη χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών . Η διάδοσή τους σε μεγάλη κλίμακα θα εξαρτηθεί την ικανότητα της ΕΕ να ρυθμίσει τα πολυάριθμα προβλήματα που δημιουργούνται από τη χρήση τους και να καταστήσει εμφανέστερα τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η χρησιμοποίησή τους. Επιπλέον, πρέπει να διασφαλιστεί ότι επωφελοούνται από τις εν λόγω τεχνολογίες όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι. Η Επιτροπή καθόρισε τα ζητήματα που θεωρεί ως πιο σημαντικά. όσον αφορά στο περιεχόμενο και τις υπηρεσίες, στην ένταξη στην κοινωνία της πληροφορίας και στην άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, στις δημόσιες υπηρεσίες, στις δεξιότητες και επαγγελματική δραστηριότητα, στις ΤΠΕ ως βασικό τομέα δραστηριότητας, στη διαλειτουργικότητα, στην εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία και τέλος στην αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις.

Πιο συγκεκριμένα η Ευρωπαϊκή Ένωση (<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/l24262.htm>) πρέπει να υποστηρίξει τους παροχείς περιεχομένου και να ενθαρρύνει την εμφάνιση καινοτόμων υπηρεσιών. Τα διάφορα εμπόδια που αποτελούν τροχοπέδη στην εφαρμογή νέων υπηρεσιών και περιεχομένων πρέπει να εξαλειφθούν, ούτως ώστε οι χρήστες και οι επιχειρήσεις να μπορέσουν να επωφεληθούν από αυτά. Όσον αφορά στην ένταξη στην κοινωνία της πληροφορίας και η άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, η άσκηση της ιδιότητας του πολίτη σημαίνει συμμετοχή όλων στην κοινωνία. Μέσω των πολιτικών «ηλεκτρονικής ένταξης», στόχος είναι να διασφαλιστεί σε όλους η ίδια πρόσβαση στις ΤΠΕ και η ίδια διαθεσιμότητα σε προσιτές τιμές. Ωστόσο, η εμφάνιση νέων πολύπλοκων τεχνολογιών βάζει στο περιθώριο τις ομάδες που δεν είναι σε θέση να τις χρησιμοποιήσουν. Προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία νέου χάσματος, είναι ανάγκη να διασφαλιστεί για τον καθένα ψηφιακή μόρφωση και να ληφθεί μέριμνα ούτως ώστε οι τεχνολογίες να είναι εύχρηστες. Ως προς τις δημόσιες υπηρεσίες, η χρήση των ΤΠΕ στον τομέα αυτό , θα ενισχύσει τη δημοκρατία και τη διαφάνεια και επιπλέον, η χρήση τους θα διασφαλίσει αποτελεσματικότερες και καλύτερης ποιότητας υπηρεσίες.

Σημαντικός είναι ο τομέας των δεξιοτήτων και επαγγελματική δραστηριότητα, καθώς είναι ανάγκη να ενισχυθεί το σκέλος ΤΠΕ κατά τη διάρκεια όλων των κύκλων μάθησης, ούτως ώστε όλοι να μπορούν να αποκτήσουν δεξιότητες στον εν λόγω

τομέα. Η Ευρώπη πρέπει να εφαρμόσει τις ΤΠΕ στο χώρο εργασίας, ούτως ώστε να αυξήσει την αποτελεσματικότητά τους και να παράσχει πιο εξειδικευμένες θέσεις απασχόλησης. Άλλωστε οι ΤΠΕ συνιστούν μείζονος σημασίας οικονομική δραστηριότητα διότι καλύπτουν τις αγορές πληροφορικής, ηλεκτρονικών επικοινωνιών και οπτικοακουστικών μέσων. Για να καταστεί η Ευρώπη ελκυστικότερη στους ξένους επενδυτές, έχει σημασία να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τον ανταγωνισμό, το οποίο θα είναι επίσης κατά το δυνατόν διαφανές και απλό. Βεβαίως η διαλειτουργικότητα πρέπει να διασφαλίζεται σε όλα τα επίπεδα -φορείς εκμετάλλευσης, παροχείς περιεχομένου ή υπηρεσιών και καταναλωτές - καθώς και μεταξύ υπηρεσιών, νομοθεσιών και διοικητικών πρακτικών οι οποίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Επιπροσθέτως είναι εξίσου βασικό τα δίκτυα να είναι συγχρόνως ασφαλή και αξιόπιστα. Αφενός, οι καταναλωτές θέλουν να διασφαλίζεται η ιδιωτική τους ζωή και να καταπολεμούνται οι παράνομες εμπορικές πρακτικές και κάθε αθέμιτο περιεχόμενο. Αφετέρου, οι υποδομές της σύγχρονης ζωής βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις ΤΠΕ και βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης, έτσι ώστε κάθε δυσλειτουργία μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες. Τέλος η αξιοποίηση των ΤΠΕ από τις επιχειρήσεις παραμένει καθοριστικός παράγοντας για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα, είναι ανάγκη οι επιχειρήσεις και ιδίως οι ΜΜΕ να τις χρησιμοποιούν περισσότερο.

1. 6. Η ψηφιακή στρατηγική για την Ελλάδα 2006-2013

Με βασικό στόχο την περαιτέρω αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, το Υπουργικό Συμβούλιο κατόπιν της πρότασης του Πρωθυπουργού δημιούργησε την Επιτροπή για τον καθορισμό της στρατηγικής και την ανάπτυξη της Πληροφορικής σε εθνικό επίπεδο.

Η Επιτροπή αυτή συστήθηκε, έχοντας τις ακόλουθες αρμοδιότητες, τη διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων και στόχων της Κυβερνητικής Πολιτικής για την Πληροφορική σε επιμέρους τομείς, όπως η εκπαίδευση, η έρευνα και η τεχνολογία., τον προσδιορισμό του πλαισίου ανάπτυξης και λειτουργίας των συστημάτων Πληροφορίας του Δημοσίου, τον προσδιορισμό του πλαισίου υποστήριξης των φορέων του Δημοσίου για την ανάπτυξη και παραγωγική λειτουργία συστημάτων Πληροφορικής, την προώθηση της διείσδυσης της Κοινωνίας της

Πληροφορίας στο Δημόσιο Τομέα, μέσω και του αντίστοιχου επιχειρησιακού προγράμματος, τη διαμόρφωση στρατηγικής για τη σύγκλιση της Έρευνας και Τεχνολογίας και της ανάπτυξης τεχνολογιών Πληροφορικής σε εθνικό επίπεδο και την πρόταση αναδιαμόρφωσης θεσμικού πλαισίου για την αρτιότερη εκτέλεση του επιχειρησιακού προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Η νέα ψηφιακή στρατηγική αφορά στην περίοδο 2006-2013 . Η υλοποίησή της πραγματοποιείται σε δύο χρονικούς ορίζοντες: στο βραχυπρόθεσμο ορίζοντα (έως το 2008) και στο μεσοπρόθεσμο ορίζοντα (έως το 2013). Η ψηφιακή στρατηγική αξιοποιεί και ενισχύει το υφιστάμενο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας», το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ (2000-2008), αναδεικνύοντας το ρόλο του. Παράλληλα, θέτει τις βάσεις για το αντίστοιχο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα στη μορφή που θα λάβει στην Δ' Προγραμματική Περίοδο (2007-2013). Ωστόσο, η υλοποίηση της ψηφιακής στρατηγικής δεν περιορίζεται στα Επιχειρησιακά Προγράμματα και λαμβάνει υπόψη της όλα τα διαθέσιμα εργαλεία και ιδιαιτέρως τις δυνατότητες σύμπραξης δημόσιου-ιδιωτικού τομέα σε έργα υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Με δεδομένες τις χαμηλές στους περισσότερους δείκτες τεχνολογικής κατάταξης στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, η νέα ψηφιακή στρατηγική αποσκοπεί στην πραγματοποίηση ενός «ψηφιακού άλματος» στην παραγωγικότητα και την ποιότητα ζωής έως το 2013, αναδεικνύοντας τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών καθώς και τις νέες δεξιότητες ως βασική στρατηγική κατεύθυνση της χώρας για την επόμενη περίοδο, αντικαθιστά τη «Λευκή Βίβλο» για την Κοινωνία της Πληροφορίας, η οποία συντάχθηκε αρχικώς το 1999 και επικαιροποιήθηκε διαδοχικά το 2000 και το 2002 σε επιμέρους σημεία, ενισχύει το ρόλο του υφιστάμενου Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας», διορθώνοντας τις στοχεύσεις του, απαντά στις προκλήσεις της Δ' Προγραμματικής Περιόδου για την περίοδο 2007- 2013, και είναι συμβατή με την νέα ευρωπαϊκή πολιτική για την Κοινωνία της Πληροφορίας «i2010» και το σχέδιο δράσης «Jobs & Growth» της Ε.Ε. που καταρτίστηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2005.

Η Επιτροπή Πληροφορικής ακολούθησε τέσσερα βήματα προκειμένου να χαράξει την ψηφιακή πορεία της χώρας για την περίοδο 2006-2013. Πρώτον εστίασαν στη διάγνωση και στον εντοπισμό της ρίζας των προβλημάτων που δυσχεραίνουν τη διάδοση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στη

χώρα. Κατά δεύτερον ανέλυσε τις διεθνείς πολιτικές που αφορούν στην Κοινωνία της Πληροφορίας και στις νέες τεχνολογίες και εντόπισε τα καλά παραδειγμάτων αλλά και τα σημεία αποτυχιών άλλων χωρών. Κατά τρίτον μελέτησε τις διεθνείς και Ευρωπαϊκές εξελίξεις στον τομέα της Κοινωνίας της Πληροφορίας και διαμόρφωσε τις βασικές κατευθύνσεις της ψηφιακής στρατηγικής για την περίοδο έως το 2013, συνεκτιμώντας τις ιδιαιτερότητες της Ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Βάσει όσων αναφέρθηκαν προέκυψαν οι παρακάτω συνιστώσες, οι οποίες συνθέτουν τους στόχους της ψηφιακής στρατηγικής. Ο πρώτος στόχος αφορά στη βελτίωση της παραγωγικότητας, μέσω της ενίσχυση χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από τις επιχειρήσεις, καθώς και την αξιοποίηση των νέων δεξιοτήτων από το δημόσιο τομέα, προκειμένου να βελτιώσει τις εσωτερικές του διαδικασίες, εξασφαλίζοντας τη διαφάνεια και διευκολύνοντας παράλληλα τη λειτουργία του επιχειρηματικού ιστού της χώρας, συμβάλλοντας παράλληλα στην επιχειρηματικότητα και ειδικά στους τομείς που αξιοποιούν την τεχνολογία, αλλά και στην προώθηση του κλάδου των νέων τεχνολογιών, ώστε να συμβάλει με περισσότερο δυναμικό τρόπο στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Ο δεύτερος στόχος αφορά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών με πρακτικό τρόπο μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, αλλά και με την ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών για τον πολίτη, οι οποίες εξοικονομούν χρόνο, προσφέρουν νέες δυνατότητες αντιμετώπισης της γραφειοκρατίας, και αυξάνουν τις επιλογές του. Η έννοια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι οριζόντια αγγίζοντας και τους δύο στρατηγικούς στόχους.

Προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της βελτιωμένης παραγωγικότητας και της καλύτερης ποιότητας ζωής μέσω των νέων τεχνολογιών, αποτελεί η ευρεία διασύνδεση μέσω ευρυζωνικών υποδομών. Επίσης στο επίκεντρο όλων των προσπαθειών για την υλοποίηση της ψηφιακής στρατηγικής βρίσκεται το ανθρώπινο κεφάλαιο, το οποίο αναπτύσσεται, εμπλουτίζοντας τις δεξιότητές του και τη μόρφωσή του μέσω των νέων τεχνολογιών.

1.7. Κοινωνία της Πληροφορίας και Τοπική Ανάπτυξη

Η τοπική αυτοδιοίκηση, ως ο πιο κοντινός στον πολίτη θεσμός, μπορεί και πρέπει να έχει τον βασικότερο ρόλο στην προώθηση και διάχυση των τεχνολογιών στην τοπική κοινωνία. Όλο και περισσότερο γίνεται αντιληπτό τόσο σε ευρωπαϊκό

όσο και εθνικό επίπεδο ότι αυτό που ονομάζεται «δημόσιο συμφέρον» δεν οριοθετείται και δεν αντιπροσωπεύεται επαρκώς στα κέντρα των αποφάσεων. Οι αποτελεσματικές αποκεντρωμένες δομές και κυρίως η ισχυρή αυτοδιοίκηση, αποτελούν σημαντικό δρόμο ανάπτυξης. Οι νέες πληροφορικές τεχνολογίες και το Διαδίκτυο μπορούν να αποτελέσει πολύ χρήσιμα εργαλεία για την ισχυροποίηση της τοπικής κοινωνίας και της εμπέδωσης της Κοινωνίας της Πληροφορίας.

Η αειφόρος ανάπτυξη είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας όπου οργανισμοί, ινστιτούτα, πολίτες επικοινωνούν και αλληλοσυμπληρώνονται στις ενέργειες τους μέσα από συνθήκες καθολικής πρόσβασης στην πληροφορία, ανάλυσής και χρήσης της για το σχηματισμό και την λήψη αποφάσεων. Το εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2005 χαρακτήρισε τη γνώση και την καινοτομία ως κινητήρες της αειφόρου ανάπτυξης και δήλωσε ότι είναι απαραίτητη η οικοδόμηση μιας κοινωνίας της πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς, βασισμένης στην ευρεία χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στις δημόσιες υπηρεσίες, τις ΜΜΕ και τα νοικοκυριά.

Βέβαια η σύνδεση αυτή δεν έχει να κάνει μόνο με την διάχυση της χρήσης του διαδικτύου ή του υπολογιστή αλλά και με οριζόντιες ενέργειες και σχεδιασμό σε πολλαπλά επίπεδα, όπως οι εφαρμογές, όπου δραστηριοποιούνται διαφορετικοί τομείς. Στην κατεύθυνση αυτή το κλειδί είναι η συνεχής προσπάθεια για ελεύθερη διάδοση της γνώσης στην κοινωνία, λαμβάνοντας υπόψη την αυτονομία των πολιτών που συμμετέχουν στην διαδικασία αυτή.

Έτσι για την επίτευξη του σκοπού αυτού, πολύ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η συμμετοχή και διαπραγμάτευση σε τοπικό επίπεδο με κεντρικό συντονισμό. Το ζήτημα της αποδοτικής και αποτελεσματικής υλοποίησης έργων, δράσεων και συναφών πρωτοβουλιών είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία οποιασδήποτε στρατηγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ. Επιπροσθέτως η ανάπτυξη ευρέων πολιτικοκοινωνικών συνεργασιών συνιστά βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη έργων ΤΠΕ μέσω συνεργασιών των δήμων, εφαρμόζοντας τη λογική των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και παρόμοιων μοντέλων συνεργασίας. Η επένδυση στις ανθρώπινες δεξιότητες σε όλα τα επίπεδα συνιστά έναν ακόμη καθοριστικό παράγοντα. Ο χρήστης της τεχνολογίας (δημότης, επιχείρηση, τοπικός φορέας, εργαζόμενος στον δήμο, αιρετός) πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο μιας στρατηγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ. Αυτό σημαίνει δημιουργία και διάθεση εκπαιδευτικού υλικού, συνεχή προγράμματα κατάρτισης από διαφορετικούς φορείς

που απαντά στις προκλήσεις των ΤΠΕ και της στρατηγικής ενσωμάτωσης που τις συνοδεύει.

1.8 Το Δίκαιο στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Δίκαιο είναι το σύνολο των νόμων και των κανόνων που ρυθμίζουν, κατά ένα καθορισμένο τρόπο, τις σχέσεις μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Το Δίκαιο δεν είναι αμέτοχο στις διαδικασίες των κοινωνικών μεταβολών, αλλά όντας ένας βασικός θεσμός, συνιστά έναν ρυθμιστικό παράγοντα, ο οποίος συνδιαμορφώνει τις κοινωνικές αλλαγές. Για την όποια κοινωνική μεταβολή είναι ταυτόχρονα προϋπόθεση και αποτέλεσμα (Θ. Παπαχρίστου, 1999). Το δίκαιο σε σχέση με την Κοινωνία της Πληροφορίας και τις νέες τεχνολογίες καλείται να οριοθετήσει την ιδιοκτησία και τη χρήση της, να ρυθμίσει και να αποτρέψει κινδύνους από ενέργειες και δραστηριότητες, όπου το κοινωνικό υποκείμενο είναι παράλληλα δρών και θιγόμενος (Λ. Μήτρου, 2002). Καλείται, δηλαδή, μέσω ενός δεσμευτικού πλαισίου, να καθορίσει τις κοινωνικά επιτρεπτές συμπεριφορές στο πλαίσιο των φαινομένων της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Για αυτό το λόγο, όπως υποστηρίζει ο V. Mayer-Schonberger (2001), χρειάζεται να καθοριστεί το στοιχείο συναλλαγής και των σχέσεων που αναπτύσσονται σε αυτές τις υποδομές, καθώς μια συμπεριφορά στο διαδίκτυο ενδέχεται να άπτεται περισσότερες των μία κατηγοριών του δικαίου.

Ωστόσο υπό το πρίσμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας τα χρονικά και εδαφικά όρια που συνιστούσαν παραδοσιακές βάσεις του δικαίου, ανατρέπονται. Η πληροφορική τεχνολογία μέσω του διαδικτύου δυναμιτίζει τη δυνατότητα του χώρου να δηλώνει το εφαρμοστέο δίκαιο, τη δυνατότητα των εθνικών κυβερνήσεων να διεκδικήσουν τον έλεγχο επί των on line συμπεριφορών. Οι νέες τεχνολογίες προσδίδουν στο δίκαιο έναν ρευστό χαρακτήρα, ο οποίος αφορά και στο χρόνο εξαιτίας των συνεχών τεχνολογικών εξελίξεων (Λ. Μήτρου, 2002). Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, το δίκαιο τίθεται σε αμφισβήτηση όσον αφορά στα μέσα και στις διαδικασίες παραγωγής και επιβολής των κανόνων, ωστόσο «ως προς τις αρχές το δικαιοκρατικό και συνταγματικό παράδειγμα δεν αλλάζει» (Λ. Μήτρου, 2002: 63).

Ρυθμιστικός παράγοντας παραμένει το κράτος και όλοι οι υπερεθνικοί οργανισμοί που παράγουν κανόνες δικαίου. Σταδιακά διαμορφώνεται ένας «ενιαίος ευρωπαϊκός νομικός χώρος». Τα πεδία στα οποία επεμβαίνει ο κοινοτικός νομοθέτης αυξάνονται και αφορούν στις ηλεκτρονικές υπογραφές, στην προστασία των

επενδύσεων, στην πνευματική ιδιοκτησία, στο ηλεκτρονικό εμπόριο, στην προστασία των ανηλίκων και στην καταπολέμηση ευρύτερα του ηλεκτρονικού εγκλήματος (Λ. Μήτρου, 2002), σε μια προσπάθεια του Δικαίου να εξειδικεύσει τους κανόνες του, ώστε να διασφαλίσει την αρχή της ασφάλειας του ίδιου (Δ. Μανιώτης, 2004). Έτσι η έννοια της κοινωνία της πληροφορίας, πέραν από την άτυπη αλλά ουσιαστική εννοιοθέτηση της στον κοινωνικό βίο, εισάγεται και τυπικά, αντικατοπτριζόμενη στο θεσμικό πλαίσιο. Με αυτόν τον τρόπο οριοθετείται πολιτικά, οικονομικά και σε ένα δεύτερο επίπεδο και πολιτισμικά.

Το άρθρο 5 παρ.2 του Συντάγματος της Ελλάδας αναφέρει συγκεκριμένα «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α, και 19.».

Σε σχόλιο του ο Ευάγγελος Βενιζέλος αναφέρει «Ιδιαίτερη σημασία για την ψηφιακή εποχή έχει η παράγραφος 2 του άρθρου 5Α που εισάγει το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δηλαδή στην τεχνολογική βάση πάνω στην οποία είναι οργανωμένη η νέα οικονομία και η ψηφιακή εποχή. Το κράτος αναλαμβάνει για τον σκοπό αυτό την υποχρέωση να διευκολύνει τεχνικά, θεσμικά, οικονομικά, εκπαιδευτικά και με κάθε άλλο πρόσφορο και αναγκαίο τρόπο την πρόσβαση στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, αλλά και την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοσή τους³³». Όπως διαφαίνεται το κράτος βρίσκεται σε μια αναστοχαστική φάση όσον αφορά στις μορφές παρέμβασης του σε σχέση με τις εξελίξεις της Κοινωνίας της Πληροφορίας, ωστόσο ακόμα και αν προστίθενται νέες μορφές ρυθμιστικών παρεμβάσεων, αυτές είναι προσαρμοσμένες στις ήδη υπάρχουσες και εδραιωμένες κοινωνικές αξίες.

1.9.Η Κοινωνία της Πληροφορίας: Ένας νέος τύπος Κοινωνίας;

Οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί που συντελούνται υπό το πλαίσιο δράσης των κοινωνικών υποκειμένων των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, ως αποτέλεσμα κοινωνικών συγκρούσεων³⁴ στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, προκύπτουν αλλά και οδηγούν, μέσα από μια συνεχή διάδραση, στην ανάδυση συγκεκριμένων φαινομένων, υπό τον όρο Κοινωνία της Πληροφορίας, και χρήζουν ερμηνευτικής

³³ Πηγή: (<http://www.ceid.upatras.gr/courses/SocialLegalAspects/Art5A>)

³⁴ Βλέπε I. Craib (2000)

ανάλυσης. Τα φαινόμενα αυτά έρχονται να αναδιαμορφώσουν και να επαναπροσδιορίσουν ένα ευρύ κοινωνικό φάσμα, το οποίο καλύπτει πτυχές του πολιτικού, οικονομικού και πολιτισμικού βίου των υποκειμένων.

Για να στοιχειοθετηθεί όμως σε πόση έκταση και με ποιους τρόπους ένα κοινωνικό σύστημα μεταβάλλεται, χρειάζεται να αναδειχθεί σε ποιο βαθμό υφίστανται μεταβολές οι βασικοί θεσμοί του κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου (Giddens, 2000).

Όλες οι θεωρητικές προσεγγίσεις που αναφέρθηκαν στα άνω υποκεφάλαια, αλλά και οι προσεγγίσεις των θεσμικών οργάνων(Ευρωπαϊκή Ένωση, Εθνικές Επιτροπές Ελλάδας σε σχέση με το εθνικό και τοπικό επίπεδο) όσον αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας, δεν διακρίνονται από ένα ενιαίο ταξινομικό σχήμα ως προς την κοινωνική τυπολογία τους. Μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση , η οποία δύναται να ερμηνεύσει στο σύνολο τους τα κοινωνικά αυτά φαινόμενα που διέπουν τον όρο κοινωνία της πληροφορίας, καθώς ενέχει ένα ενιαίο ταξινομικό σχήμα για την κοινωνία, είναι η μαρξιστική προσέγγιση.

Η προσέγγιση αυτή οριοθετεί την κοινωνία της πληροφορίας σύμφωνα με τη βασική έννοια που διακρίνει την κοινωνική τυπολογία της, όπου για να καθίσταται κατανοητή κάθε έκφανση του κοινωνικού συστήματος χρειάζεται να συσχετισθεί ανάλογα, με τη λειτουργία του συστήματος παραγωγής και τις σχέσεις παραγωγής που διακρίνουν τα κοινωνικά υποκείμενα. Από τη στιγμή, λοιπόν, που η κοινωνία της πληροφορίας, προς το παρόν τουλάχιστον, δε διέπεται από την ανάδυση ενός νέου τρόπου παραγωγής και από χαρακτηριστικές αλλαγές των παραγωγικών σχέσεων, δε δύναται να προσεγγίζεται ως ένας νέος τύπος κοινωνίας, αλλά ως μια σύγχρονη μετεξέλιξη της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Η μετεξέλιξη αυτή δεν καθορίζεται από μεταβολές στις σχέσεις παραγωγής, αλλά από μια αναδιάρθρωση, ουσιαστικά, των όρων παραγωγής, αποδίδοντας έτσι, μεγαλύτερη έμφαση στον τριτογενή τομέα, τον τομέα των υπηρεσιών. «Το υποκείμενο είναι ο ρυθμιστής της πραγματικότητας σε διαλεκτική πάντοτε συνάρτηση με την υλική της υποδομή ιστορικά προσδιορισμένη» (Ν. Τάτσης, 1997:107). Τα κοινωνικά υποκείμενα, λοιπόν, δεν έχουν ρυθμίσει διαφορετικά την κοινωνική πραγματικότητα, την έχουν αναδιαμορφώσει, αλλά οι υπάρχουσες ρυθμίσεις της ακόμα και σε θεσμικό επίπεδο παραμένουν ίδιες.

Σε καμία περίπτωση, λοιπόν, εξαιτίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν έχει αλλάξει η δομή της εργασίας. Μεταβολές υφίστανται οι μορφές των εργασιακών

συνθηκών, και όχι οι μορφές των επαγγελματικών σχέσεων, καθώς ορισμένες υπηρεσίες αναπροσαρμόζονται, εισάγοντας νέες τεχνολογίες και καινοτομίες, θέτοντας ως στόχο την αύξηση της κατανάλωσης. Άλλωστε η τάση προς τα επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών δεν είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο. Παρατηρείται από τις απαρχές του βιομηχανισμού, συνοδευόμενο από μία μείωση της απασχόλησης σε άλλους τομείς της παραγωγής. Επιπροσθέτως ο τομέας των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα ετερογενής και πολλές από τις εργασίες παροχής υπηρεσιών προσφέρονται σε διαδικασίες που τελικά παράγουν υλικά αγαθά (Giddens, 2000). Το κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο παραμένει σταθερό στη δομή του καπιταλιστικού συστήματος με την πληροφορία να αποτελεί έναν ακόμα πόρο παραγωγής, ιδιοκτησίας και πώλησης.

Απόρροια αυτού είναι να μη μεταβάλλονται οι στέρεες δομές και άλλων πτυχών του κοινωνικού βίου, όπως η γνώση και η εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό άλλωστε, αν και οι πληροφορίες μεταδίδονται πολύ πιο γρήγορα και εύκολα, δεν έχει επιλυθεί το πρόβλημα της αναζήτησης, αφού η γνώση παράγεται και διακινείται με τον ίδιο τρόπο, χωρίς οι νέες τεχνολογίες να ανατρέπουν τον τρόπο αυτό (Κάλλας, 2001).

Χρειάζεται όμως να σημειωθεί, λαμβάνοντας υπόψη ότι η νοηματοδότηση της κοινωνικής πραγματικότητας προσδιορίζεται από τη διαντίδραση ατομικού και κοινωνικού πράττειν, ότι η εισαγωγή των εννοιών της πληροφορίας και της πληροφορικής τεχνολογίας, έχει επαναπροσδιορίσει κάποιες πτυχές της. Ο επαναπροσδιορισμός αυτός όμως, όπως διαφαίνεται και από τη μαρξιστική προσέγγιση, δεν αφορά σε μεταβολές της οντολογικής ουσίας των ήδη δομημένων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών σχέσεων του βίου των κοινωνικών δρώντων, αλλά σε μεταβολές στη μορφή και στα χαρακτηριστικά των σχέσεων που διέπουν το βίο τους.

Η τεχνολογία δεν είναι σε θέση να προκαλέσει από μόνη της σημαντικές κοινωνικές αλλαγές. «εκείνο που έχει σημασία είναι η ιδιαίτερη συνάρθρωση τους με τις κοινωνικές σχέσεις, και ιδιαίτερα με τις παραγωγικές σχέσεις, ο τρόπος αφομοίωσης τους από την κοινωνία» (Κάλλας, 2001:74). Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι το γαλλικό Conseil d'Etat³⁵ σε σχετική του μελέτη επιβεβαιώνει ότι δεν

---

³⁵ Το Conseil d'Etat είναι συμβουλευτικό όργανο της κυβέρνησης. Εξετάζει τα projects που αφορούν στην επιβολή του νόμου πριν υποβληθούν στο Συμβούλιο των Υπουργών. Το Συμβούλιο του Κράτους ελέγχει τη νομική κανονικότητα των κειμένων, τη μορφή τους και τη διοικητική σκοπιμότητά τους. Πηγή: Conseil d'Etat (www.conseil-etat.fr/ce/missio/index_mi_ce01.shtml)

υφίσταται ανάγκη δημιουργίας δικαίου για το διαδίκτυο, αλλά υποστηρίζει ότι η εφαρμογή του συνόλου της υπάρχουσας νομοθεσίας είναι αρκετή.

Φθάνοντας προς το τέλος του κεφαλαίου αυτού, χρειάζεται να αναφερθεί ότι αν και η μαρξιστική προσέγγιση είναι αυτή που υιοθετείται σε μεγάλο βαθμό, δεν μπορεί να παραγνωρισθεί η σημασία της κριτικής που ασκεί ο Giddens (2000). Όλες οι θεωρίες που αναφέρονται στην κοινωνία της πληροφορίας, είτε με το συγκεκριμένο όρο, είτε με τον όρο μετα-βιομηχανική κοινωνία, αποδίδουν τις κοινωνικές μεταβολές κατά βάση σε οικονομικούς παράγοντες, ως αποτέλεσμα δηλαδή της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στις εξελίξεις της οικονομίας.

Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πολιτιστικοί παράγοντες, και συγκεκριμένα τα συστήματα επικοινωνίας, συνιστούν κύρια επιρροή στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς, αναδεικνύοντας χαρακτηριστικά μιας μετανεωτερικής κατάστασης. Οι εμπειρίες λαμβάνουν χώρα σε ένα πλαίσιο που κατασκευάζεται όλο και περισσότερο από την πληροφορία, αφομοιώνεται από τους κοινωνικούς δρώντες, μετασχηματίζοντας την πραγματικότητα τους σε σημεία και εικόνες, των οποίων γίνονται παραγωγοί και καταναλωτές (Melucci, 2002). Ο Habermas υποστηρίζει ότι οι νέες συγκρούσεις της κοινωνικής ζωής «προκύπτουν στο σύνορο του συστήματος και του βίόκοσμου»(Habermas, 1992:136).

Και παρ' όλο που τα συστήματα επικοινωνίας συνεχίζουν να έχουν υλική βάση, κατασκευάζοντας αυτόνομα συμβολικά συστήματα, δημιουργούν ένα πεδίο εξατομίκευσης, όπου η κατασκευή του νοήματος από τα άτομα ξεχωριστά, αποτελεί διαδραστικά³⁶, συστατικό των κοινωνικών διεργασιών. Ο D. Bell στο έργο του «Οι πολιτιστικές αντιφάσεις του Καπιταλισμού» γράφει «εκείνο το οποίο θεωρώ όντως εκπληκτικό σήμερα είναι η ριζοσπαστική απόκλιση ανάμεσα στην κοινωνική δομή και την κουλτούρα. Η πρώτη κυριαρχείται και κατευθύνεται από οικονομικές αρχές, οι οποίες με τη σειρά τους ορίζονται με βάση την επάρκεια και το λειτουργικό ορθολογισμό τους στην οργάνωση της παραγωγής...Η δεύτερη χαρακτηρίζεται από ασωτία και ελευθεριότητα ηθών, κυριαρχείται από αντι-ορθολογισμό και αντιδιανοητική προδιάθεση, όπου ο «εαυτός» εκάστου λαμβάνεται ως κεντρικό σημείο αναφοράς κάθε πολιτιστικής κρίσης, και οι συνέπειες πάνω στον «εαυτό» ως μέτρο αισθητικής αξιολόγησης της εμπειρίας» (N. Τάτσης, 1997:284).

---

³⁶ Βλέπε Ritzer, G., «*Θεωρία των συμβολικών Διαντιδράσεων*», στο Πετμεζίδου Μ., «*Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία*», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1996

Ολοκληρώνοντας λοιπόν, επισημαίνεται ότι η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά μια εξελιγμένη μορφή του καπιταλιστικού οικονομικο- κοινωνικού συστήματος , όπου η παραγωγή, η διαχείριση, η επεξεργασία και η σημασία της πληροφορίας, μέσω της πληροφορικής τεχνολογίας, ενέχει καθοριστικό ρόλο και χαρακτηρίζεται από αλλαγές στους όρους της επικοινωνίας, από μεταβολές στη συμβολική παραγωγή, από μεταβολές στη χωροχρονική οργάνωση της κοινωνίας, από την ανάδυση μιας οικονομίας της πληροφορίας, καθώς και από μεταβολές στον καταμερισμό και την εξειδίκευση της εργασίας. (Κάλλας, 2006) .

Οι νέες τεχνολογίες συνιστούν μια κοινωνική κατασκευή. «Οι τεχνικές αλλαγές που γνώρισε μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα δεν ήταν η μοναδική τεχνολογική επιλογή που θα μπορούσε να γίνει, ως έκφραση ενός και μόνο αντικειμενικού δρόμου για την ανάπτυξη και την πρόοδο. Ήταν μία από τις πιθανές μορφές που μπορούσε να πάρει μέσα από ένα σύνολο γνώσεων και στα πλαίσια ενός ιστορικά προσδιορισμένου κοινωνικού σχηματισμού»(Ναζάκης,1998: 63). Στο πλαίσιο αυτό επανατίθενται ζητήματα, με επαναπροσδιορισμένες ή ακόμα και νέες μορφές, τα οποία έχουν απασχολήσει τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες.

Το γεγονός αυτό λαμβάνει χώρα, καθώς πέρα από τις θετικές διαστάσεις που ενέχονται στην Κοινωνία της Πληροφορίας, η χρήση των νέων τεχνολογιών εγείρει θέματα που αφορούν στα ατομικά δικαιώματα, στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, στην ασφάλεια των δικτύων, σε εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα στον κυβερνοχώρο. Η τεχνολογία των υπολογιστών και επικοινωνιών κατέστησε δυνατή τη διάπραξη ενός φάσματος εγκλημάτων, τα οποία απαιτούν εξειδίκευση, κατάρτιση και αυξημένες ικανότητες. Ταυτόχρονα, το διαδίκτυο αποτέλεσε το μέσο για την ταχύτερη διάδοση των εγκληματικών φαινομένων. Οι νέες μορφές εγκληματικότητας προσδιορίζονται με τον όρο «ηλεκτρονικό έγκλημα», ο οποίος περιλαμβάνει όλες τις αξιόποινες πράξεις που διεξάγονται με τη χρήση των υπολογιστών, δικτύων και συστημάτων επικοινωνίας και υπό το πρίσμα της Κοινωνίας της πληροφορίας είναι το φαινόμενο που θα εξετασθεί στα επόμενα κεφάλαια.

Κεφάλαιο 4ο

Ηλεκτρονικό έγκλημα και Δίκαιο

4.1. Η δημιουργία του ποινικού νόμου

Δίκαιο είναι η ανθρώπινη θέληση η οποία ρυθμίζει την κοινωνική ζωή κατά τρόπο «ετερόνομο», «επιτακτικό» και «εξαναγκαστικό». Συνεπώς το δίκαιο δεν προέρχεται από την ατομική θέληση των επιμέρους ατόμων αλλά επιβάλλεται εξωτερικά (ετερόνομος ρύθμιση), επιτάσσοντας και καθορίζοντας τι δύναται και τι πρέπει ή τι δεν δύναται και τι δεν πρέπει να πράττουν χωρίς ωστόσο να ζητεί τη συγκατάθεσή τους (επιτακτική ρύθμιση), επιβάλλοντας όμως στους μη συμμορφούμενους προς τους κανόνες του κυρώσεις (εξαναγκασμός). Για να μπορέσει να καταστεί πλήρως κατανοητή η σχέση μεταξύ ηλεκτρονικού εγκλήματος και δικαίου, κρίνεται σκόπιμο να παρουσιασθεί η διαδικασία, μέσα από την οποία κατασκευάζεται, η ποινική νομοθέτηση³⁷.

Η ποινική νομοθέτηση αποτελεί μια πολιτική διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ως πολιτική διαδικασία, η νομοθέτηση ασκείται από τη Βουλή, η οποία έχει κυρίαρχο νομοθετικό ρόλο και από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, του οποίου τα καθήκοντα αφορούν σε διοικητικές δραστηριότητες, εντασσόμενες στην ιδιότητα του ως παράγοντα εκτελεστικής εξουσίας. Οι νομικά τυποποιημένες νομοθετικές διαδικασίες από τη Βουλή αφορούν σε μία μόνο, θεσμική, πλευρά της νομοθέτησης. Η δέσμη των άτυπων διοικητικών πολιτικών και κοινωνικών διαδικασιών που έχουν ως στόχο κάθε φορά ένα συγκεκριμένο νομοθετικό διάβημα αφορούν στον άτυπο νομοθετικό παράγοντα. Διαδικασίες όπως η προπαρασκευή νομοθετικών πρωτοβουλιών της Κυβέρνησης για συγκεκριμένα κοινωνικά θέματα είτε από τις υπηρεσίες των υπουργείων είτε τους κομματικούς μηχανισμούς που τη στηρίζουν, το συνδικαλιστικό ή όποιο άλλο κίνημα με το συγκεκριμένο του νομοθετικό *petium* κάθε φορά, αναδεικνύουν τον ουσιαστικό ρόλο των κοινωνικών δυνάμεων στη διαδικασία της νομοθέτησης. (Δ. Τσάτσος, 1993).

---

³⁷ Παρακάτω θα περιγραφεί η διαδικασία ποινικής νομοθέτησης στην Ελλάδα, καθώς στην παρούσα εργασία η σχέση του ηλεκτρονικού εγκλήματος με το δίκαιο θα καταγραφεί βάσει της ελληνικής περίπτωσης, υπό το πρίσμα των νομικών εξελίξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παράλληλα, λοιπόν με τον νομικά τυποποιημένο νομοθέτη, διαφαίνεται ότι ο άτυπος νομοθετικός παράγοντας³⁸ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Η διαδικασία της νομοθέτησης διαμορφώνει ένα πεδίο συγκρούσεων, στο οποίο οι συμμετέχοντες εντάσσονται στοχεύοντας στην προάσπιση των συμφερόντων τους. Τα συμφέροντα αυτά αφορούν σε κομματικό, οικονομικό, επαγγελματικό ή κοινωνικό επίπεδο, καθώς στόχος των συμμετεχόντων αποτελεί η συμμετοχή στην κατανομή της εξουσίας. Στην προσπάθεια αυτή είναι δυνατόν τα συγκρουόμενα αυτά συμφέροντα να αποτελέσουν αντικείμενο ποινικών ρυθμίσεων. Το αποτέλεσμα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις υφιστάμενες σχέσεις εξουσίας και επιρροής. Έτσι με την ποινική νομοθέτηση εξυπηρετείται και ενισχύεται η ισχύς όσων ασκούν πολιτική ή επωφελούνται από αυτή, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η διαδικασία που απαιτείται για τη νομοθέτηση προσδιορίζεται από τα δομικά χαρακτηριστικά της πολιτικής πρακτικής και συγκεκριμένα κριτήρια άσκησης της, όπως ο εξαναγκασμός και η επιβολή του κυρίαρχου πολιτικού ύφους.

Οι πρώτοι νόμοι που αφορούν στο ηλεκτρονικό έγκλημα εμφανίζονται στη δεκαετία του 1980 στις Η.Π.Α. (Λάζος, 2001). Το ηλεκτρονικό έγκλημα, ως αντικείμενο της νομικής επιστήμης, μελετήθηκε αρχικά, κυρίως από την πλευρά του αστικού και εμπορικού δικαίου (Αγγελής, 2001), δεδομένου του γεγονότος ότι τα νομικά ζητήματα της κοινωνίας της πληροφορίας στις πρακτικές της διαστάσεις, έβρισκαν εφαρμογή σε αυτά τα πεδία και στη συνέχεια από το ποινικό δίκαιο. Στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου όμως εντοπίζονται αρκετά ζητήματα, τα οποία δημιουργούν εν γένει προβληματισμούς.

---

³⁸ Στη νομοθέτηση συμμετέχει το πολιτικό- διοικητικό σύστημα (κοινοβούλιο, κυβέρνηση, διοίκηση), οι **εσωτερικοί ενδιαφερόμενοι**. Εκτός από τους εσωτερικά ενδιαφερόμενους υπάρχουν και οι **εξωτερικά ενδιαφερόμενοι**, οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία, δικαιοσύνη, κοινωνικές υπηρεσίες, σφραγιστικοί υπάλληλοι) και οι επαγγελματικές ενώσεις και οι ειδικοί επιστήμονες, και οι **άμεσα ενδιαφερόμενοι** που είναι οι οργανώσεις, η κοινή γνώμη, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. (Ε.Λαμπροπούλου, 1999).

4.2. Ηλεκτρονικό Έγκλημα: Ζητήματα και προβληματισμοί που θέτει το ποινικό δίκαιο

A. Το ζήτημα της Γλώσσας

Οι σχέσεις μεταξύ γλώσσας και κοινωνίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Ο Wardhaugh (1986:10-11) σχετικά αναφέρει ότι «η κοινωνική δομή επηρεάζει ή και καθορίζει τη γλωσσική δομή και συμπεριφορά, όπως δείχνουν έρευνες που επισημαίνουν το σημαντικό ρόλο της γεωγραφικής, κοινωνικής και εθνικής προέλευσης, του φύλου, της ηλικίας αλλά και της κοινωνικής ισχύος στην επιλογή γλωσσικών ποικιλιών». Από την άλλη πλευρά «η γλωσσική δομή και συμπεριφορά μπορεί να επηρεάσει ή και να καθορίσει την κοινωνική δομή. Αυτή η θέση υποστηρίζεται από τη θεωρία της γλωσσικής σχετικότητας των Sapir και Whorf, σύμφωνα με την οποία οι κατηγοριοποιήσεις που γίνονται στο πλαίσιο μιας γλώσσας κατευθύνουν τη σκέψη των μελών μιας γλωσσικής κοινότητας να αντιληφθεί τον κόσμο με έναν συγκεκριμένο τρόπο και όχι με κάποιον άλλο». Η αλληλεξάρτηση αυτή όσον αφορά και στις δύο εκφάνσεις της είναι ευκρινής στο πλαίσιο που το ποινικό δίκαιο προσπαθεί να οριοθετήσει το ηλεκτρονικό έγκλημα.

Η κοινωνία της πληροφορίας με την αυξημένη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας δημιουργεί νέες ορολογίες, νέες γλωσσικές συνθήκες με έναν άλλον τρόπο λειτουργίας, ο οποίος διέπεται από διαφορετικούς κανόνες, και υπό αυτό το πρίσμα διακρίνεται η επίδραση που ασκεί η κοινωνική δομή στη γλώσσα. Οι έννοιες αυτές, προερχόμενες από την τεχνολογική τους βάση και αντανακλώντας πλέον πεδία της κοινωνικής ζωής, δεν μπορούν να γίνουν αντιληπτές από την πλευρά της νομικής επιστήμης, συνιστώντας έτσι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της διαδικασίας ποινικοποίησης. Η αρχή της γλωσσικής ομοιογένειας, η ενύπαρξη το γλωσσικού συστήματος, δηλαδή, με τον ίδιο τρόπο στον εγκέφαλο των μελών μιας γλωσσικής κοινότητας (Αρχάκης και Κονδύλη, 2002), δε βρίσκει εφαρμογή.

Στην ελληνική νομική πραγματικότητα το ζήτημα της γλώσσας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο όσον αφορά στον ορισμό του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Το γεγονός αυτό δεν είναι παράδοξο, καθώς η εμφάνιση και η ανάπτυξη της έννοιας του ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι κατά μείζονα λόγο αμερικανική υπόθεση. Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε ότι το 85% των κόμβων του διαδικτύου είναι στην αγγλική γλώσσα. Έτσι τόσο η τεχνική όσο και η νομική ορολογία του ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι διατυπωμένη, κατά κανόνα, στη γλώσσα αυτή. Όπως

αναφέρει ο Ι. Αγγελής³⁹ «Το πρόβλημα αυτό της Ελληνικής νομικής ορολογίας παρουσιάζεται όχι μόνον στο πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, αλλά και στο αντίστοιχο του ποινικού δικονομικού . Η αντίστοιχη μεταφορά των όρων αυτών στα Ελληνικά, δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε δόκιμη. Βέβαια κατά την καθημερινή πρακτική πολλοί όροι χρησιμοποιούνται στην ξενόγλωσση διάστασή των, κατά τρόπο που τείνουν να ενσωματωθούν και στο Ελληνικό νομικό λεξιλόγιο. Έτσι π.χ. αντί του Ελληνικού όρου "διαδικτυακό έγκλημα ή " έγκλημα στο διαδίκτυο" ή "έγκλημα στον κυβερνοχώρο" πολλές φορές χρησιμοποιείται αυτούσιος ο όρος Cyber crime»

Το ζήτημα της γλωσσικής ασυμφωνίας εμφανίζεται ακόμα και στο πλαίσιο των κατηγοριοποιήσεων του ηλεκτρονικού εγκλήματος. Για την ακρίβεια εντοπίζεται σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, αντανακλώντας ένα από τα βασικά ζητήματα της νομικής επιστήμης για την οποία, σε αντίθεση με τις θετικές και κοινωνικές επιστήμες, οι έννοιες έχουν το περιεχόμενο που ρητώς τους προσδίδει ο νόμος. Όταν δεν υπάρχει ο νόμος να καθορίσει μια έννοια ή μια δράση, αυτή δεν μπορεί να ποινικοποιηθεί.

Ο Ι. Αγγελής (2005:11) αναφέρει «Πριν από δυο δεκαετίες περίπου η "συμβατική νομοθεσία" δεν επαρκούσε για την αντιμετώπισή των εγκλημάτων που διαπράττονται με ηλεκτρονικούς υπολογιστές (computer crimes). Σήμερα όλες οι προηγμένες (τουλάχιστον) χώρες έχουν καταρτίσει σχετική νομοθεσία, που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τα εγκλήματα που διαπράττονται με τη χρήση υπολογιστών. Στην Ελληνική έννομη τάξη ισχύει ο Ν. 1805/1988, ο οποίος τροποποίησε ή συμπλήρωσε τις σχετικές διατάξεις του ποινικού κώδικα (άρθρα 13γ, 370B, 370Γ, 386Α) και ο οποίος αφορά στα εγκλήματα που διαπράττονται με ηλεκτρονικούς υπολογιστές (Computer crimes). Στο ίδιο σημείο με αυτό της προ δεκαπενταετίας, νομοθετικής ελλείψεως βρίσκονται σήμερα οι έννομες τάξεις, όσον αφορά το θέμα του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο (cyber crime). Πολλά από τα εγκλήματα που έχουν παρουσιαστεί στο διαδίκτυο, δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με την συμβατική νομοθεσία, στο χώρο τουλάχιστο του ποινικού δικαίου. Σημειώνεται ότι ελάχιστα κράτη έχουν θεσπίσει μέχρι σήμερα ειδική νομοθεσία, για την αντιμετώπιση του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο». Στο πλαίσιο αυτό γίνεται

---

³⁹ Όπου υποσημειώνεται ο Ι. Αγγελής, η υποσημείωση προέρχεται από το κείμενο του «**Η προς ψήφιση σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο: Η σχέση της με την ελληνική έννομη τάξη**», το οποίο έχει δημοσιευθεί στο lawnet.gr και η ηλεκτρονική του διεύθυνση είναι η εξής: <http://www.lawnet.gr/pages/eofn/2/cybercrime.asp>

κατανοητό, ότι το ποινικό δίκαιο διαδραματίζει και ένα δημιουργικό ρόλο ως προς το φαινόμενο του εγκλήματος.

Διαφαίνεται λοιπόν ότι το ποινικό δίκαιο δεν έρχεται να αναγνωρίσει μια ήδη προϋπάρχουσα κατάσταση ως έγκλημα, αλλά έρχεται το ίδιο να ορίσει συμπεριφορές ως εγκληματικές. Μέσω αυτού του σαφούς δεσμευτικού πλαισίου καθορίζει τα όρια των κοινωνικά επιτρεπτών συμπεριφορών και οι πράξεις πέρα από τα όρια αυτά συνεπάγονται υλικές και κοινωνικές κυρώσεις.(Ε.Λαμπροπούλου,1999). Στο πλαίσιο των κοινωνικών κυρώσεων διακρίνεται ο παραγωγικός ρόλος του ποινικού δικαίου ως προς το έγκλημα.

Ορίζοντας συμπεριφορές ως εγκληματικές και επιβάλλοντας κυρώσεις στους δράστες αυτών των συμπεριφορών, πέρα από το ατομικό πεδίο των δραστών, επηρεάζεται άμεσα και το σύνολο της κοινωνίας. Η επιρροή αυτή επέρχεται καθώς ο δράστης χαρακτηρίζεται ως εγκληματίας οπότε και το κοινωνικό σύνολο θεωρώντας ότι έχουν θιγεί καθολικές αξίες και ότι απειλείται από τις συγκεκριμένες συμπεριφορές, τον περιθωριοποιεί και τον αποκλείει κοινωνικά. Έτσι διαφαίνεται η σημασία που έχει το ποινικό δίκαιο ως προς τον ορισμό του εγκλήματος, γιατί, πέρα από την ενεργοποίηση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, παράλληλα ενεργοποιεί και την ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση, κοινωνικοποιώντας τα υποκείμενα, με τέτοιο τρόπο ώστε να αποδέχονται ως εγκληματικές τις συμπεριφορές που το ίδιο έχει ορίσει, μετά από διαδικασίες σύγκρουσης και επιβολής.

Η κοινωνική λειτουργία που ασκεί το ποινικό δίκαιο στην παραγωγή του εγκλήματος είναι διττής σημασίας, καθώς επηρεάζει την ατομική και συλλογική ταυτότητα των μελών της κοινωνίας⁴⁰. Από τη μία πλευρά ωθεί το κοινωνικό σύνολο να δημιουργήσει στερεότυπα και προκαταλήψεις ως προς το τι είναι έγκλημα και πως πρέπει να αντιμετωπίζεται ο εγκληματίας και από την άλλη ωθεί το δράστη μη

---

⁴⁰ Ο όρος «ταυτότητα» συνιστά μια έννοια σφαιρική, η οποία διακρίνεται από πτυχές και διαστάσεις που αφορούν σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Η έννοια της ταυτότητας αποτελεί μια διαδικασία αδιάλειπτη σε ολόκληρη τη ζωή του ατόμου, καθώς, όντας μια κοινωνική κατασκευή, δομείται και αναδομείται αναλόγως με τις εκάστοτε καταστάσεις και συνθήκες που επικρατούν.

Ως ταυτότητα ορίζεται ο τρόπος με τον οποίο προσδιορίζεται κάθε άτομο μέσα στην κοινωνία. Η ατομική ταυτότητα βασίζεται σε μια αίσθηση του εαυτού, ο οποίος διαμέσου διαπροσωπικών συγκρίσεων, αποκτά εσωτερική ενότητα, στοιχειοθετημένη σε μια διάρκεια και σταθερότητα χρόνου που του δίνει τη δυνατότητα να αναγνωρίζεται ως ίδιο με το υποκείμενο και διαφορετικό από τα άλλα υποκείμενα. (Μ.Ψημίτης, 1996).

επιτρεπτών συμπεριφορών να ενσωματώνει αυτά τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις και βάσει αυτών να διαμορφώνει την κοινωνική του ταυτότητα.

B. Η ηθική στο ποινικό δίκαιο

Με την ευρεία έννοια του όρου το Ποινικό Δίκαιο αποτελεί το σύνολο των κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τον τρόπο άσκησης της Ποινικής εξουσίας μιας Πολιτείας. Έτσι το Ποινικό Δίκαιο διακρίνεται στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο και στη Ποινική Δικονομία. Το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο αποτελεί το σύνολο των κανόνων του δικαίου που καθορίζουν τις πράξεις εκείνες που χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα καθώς και την απειλουμένη κύρωση (τιμωρία) που θα πρέπει να επιβληθεί (είτε ως ποινή, είτε ως μέτρο ασφαλείας) στο δράστη των πράξεων αυτών. Η Ποινική Δικονομία αποτελεί το σύνολο των κανόνων του δικαίου που καθορίζουν αφενός την αρμοδιότητα των οργάνων (Υπηρεσιών, και των εξ' αυτών προσώπων) της Πολιτείας και αφετέρου την διαδικασία δράσης των οργάνων αυτών προκειμένου να βεβαιώσουν ενοχή του κατηγορουμένου ώστε να επιβάλουν σ' αυτόν την από το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο προβλεπόμενη ποινική κύρωση. Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα του Δικαίου συνιστά η δεοντολογία και η ηθική του.

Ο Ι. Μανωλεδάκης⁴¹ χαρακτηριστικά αναφέρει «το δίκαιο διαμορφώνεται και εντάσσεται σε ένα δεοντολογικό χώρο που προϋπάρχει και ρυθμίζει τη συμπεριφορά και τις πράξεις των ανθρώπων μιας κοινωνίας. Πρόκειται για το χώρο της κοινωνικής ηθικής και της ιδεολογίας σχετικά με τις βασικές αξίες της ζωής. Το δίκαιο, εντασσόμενο σ' αυτό, δέχεται την επίδρασή του κι αντεπιδρά με τη σειρά του, συντελώντας στη διαμόρφωση και εξέλιξή του. Έτσι, στο δεοντολογικό χώρο της κοινωνίας εισέρχονται η δικαστηριακή πρακτική, η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, το σωφρονιστικό σύστημα, η σύννομη συμπεριφορά των οργάνων που υπηρετούν την ποινική καταστολή, αλλά και η ιδεολογία που απορρέει από τους κανόνες δικαίου, και συναποτελούν όλα αυτά μαζί τον πολιτισμό της κοινωνίας αυτής».

Το ηλεκτρονικό έγκλημα έρχεται να επαναπροσδιορίσει αυτή την ηθική. Το 1997 το Συμβούλιο της Ευρώπης με ψήφισμα του (97/C70/01/17-2-1997), σε σχέση με το ηλεκτρονικό έγκλημα, προσδιορίζει το περιεχόμενο των πληροφοριών που

---

⁴¹ Πηγή : <http://www.poulantzas.gr/keimeno.php?eidos=main&gl=gr&id=15>

διατίθενται στο internet σε δύο κατηγορίες, το επιβλαβές περιεχόμενο και το παράνομο, χωρίς όμως να εννοιοθετεί καμία από τις δύο κατηγορίες. Όπως αναφέρει ο Δ. Αγγελόπουλος⁴² το «επιβλαβές περιεχόμενο» αποτελεί μια ευρύτερη έννοια, η οποία ενέχει σε μεγάλο βαθμό και το υποκειμενικό στοιχείο, και ανάλογα με τις κοινωνικές της διαστάσεις, διακρίνεται από την ανάλογη βαρύτητα. «Η έννοια του επιβλαβούς περιεχομένου έχει διαφορετική βαρύτητα, όταν πρόκειται για χρήση του διαδικτύου (internet) από ανηλίκους. Παράδειγμα: Στο Internet υπάρχουν εκατοντάδες θέσεις (sites) που αναφέρονται στον Σατανισμό και στη Λατρεία του Σατανά. Για πολλούς το περιεχόμενο των sites αυτών αποτελεί κλασική μορφή «επιβλαβούς περιεχομένου». Για άλλους όμως αποτελεί μια μορφή ελεύθερης έκφρασης της προσωπικότητας ή ακόμα και μια μορφή ανεξιθρησκείας». Όπως καθίσταται κατανοητό σε αυτές τις περιπτώσεις η ευθύνη αποδίδεται σε κάθε εθνικό νομοθέτη, ο οποίος έρχεται να κρίνει σύμφωνα με τις προσωπικές του αντιλήψεις και τις δικές του ηθικές αξίες, μην αντικατοπτρίζοντας με αυτόν τον τρόπο τις αξίες όλων των κοινωνικών δρώντων.

Γ. Η κρατική κυριαρχία του ποινικού δικαίου

«Το Ποινικό δίκαιο στο σύνολο του είναι το Δίκαιο που κατεξοχήν εκφράζει την εθνική κυριαρχία. Η γένεση του, ιδίως με τη μορφή των σημερινών εθνικών κωδίκων, συνδέεται ιστορικά με τη γένεση των εθνικών κρατών στην Ευρώπη» (Μπενάκη, 2004:2). Ωστόσο το ηλεκτρονικό έγκλημα και κατά βάση το διαδικτυακό (cyber crime) έρχεται να αναπροσδιορίσει και αυτή την παραδοχή, καθώς, όπως λέγεται είναι έγκλημα «χωρίς πατρίδα». Τα αποτελέσματά του μπορεί να γίνονται ταυτόχρονα αισθητά σε πολλούς στόχους, να γίνονται αισθητά σε μία χώρα, αλλά το έγκλημα να έχει προέλθει από κάποια άλλη χώρα. Κατά κανόνα, λοιπόν, είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί ο (πραγματικός) τόπος τέλεσής του, αλλά ακόμα και αν προσδιοριστεί είναι ακόμα πιο δύσκολο να εντοπιστεί ο δράστης. Η μεταβολή των χωροταξικών κριτηρίων του ηλεκτρονικού εγκλήματος αντανακλά όλο το πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας, στην οποία εμφανίζεται. Όπως αναφέρει ο Ι. Αγγελής (2005:4) «Για την διερεύνησή του απαιτείται κατά κανόνα συνεργασία δύο τουλάχιστον κρατών (δηλ. του κράτους στο οποίο γίνεται αντιληπτή η εξωτερική του εγκλήματος, και του κράτους όπου βρίσκονται αποθηκευμένα τα αποδεικτικά

---

⁴² Πηγή: http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t19/t19_03.htm

στοιχεία). Περιπτώσεις που το έγκλημα στον κυβερνοχώρο (cyber-crime) περιορίζεται στα όρια ενός μόνον κράτους είναι (θεωρητικώς τουλάχιστον) ελάχιστες και σπάνιες.

Όπως γίνεται κατανοητό λοιπόν, η κατάρτιση νομοθεσίας για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας στον κυβερνοχώρο δεν αποτελεί εσωτερική υπόθεση κάθε κράτους χωριστά. Λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των εγκλημάτων του κυβερνοχώρου απαιτείται κατάρτιση συμβάσεων στο πλαίσιο Διεθνών οργανισμών, με ιδιαίτερη έμφαση στη Δικαστική και αστυνομική Συνεργασία. «Οι παραδοσιακές (κοινές) Συμβάσεις για αμοιβαία Δικαστική Συνδρομή δεν επαρκούν, λόγω της φύσεως του αποδεικτικού ολικού, δηλαδή της ηλεκτρονικής απόδειξης (electronic evidence) που πρέπει να εντοπιστεί και να κατασχεθεί σε συνδυασμό με την ταχύτητα ενεργείας των διωκτικών Αρχών» (Αγγελής, 2005:4).

Ωστόσο και στο πλαίσιο μιας διακρατικής συνεργασίας τίθενται προβληματισμοί, οι οποίοι προκύπτουν από την «έλλειψη ομοιογένειας στις ποινικές έννομες τάξεις των ευρωπαϊκών κρατών και τις σημαντικές διαφοροποιήσεις στην ακολουθούμενη μεθοδολογία και συστηματική των αντίστοιχων ποινικών επιστημών» (Μπενάκη, 2004:6). Βέβαια οι βασικές δικαιολογικές αρχές , όσον αφορά στις αντιλήψεις, στις κοινωνικές αξιολογήσεις του εγκλήματος και στην ποινική μεταχείριση, είναι κοινά αποκρυσταλλωμένες στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Όμως όσον αφορά «στον τρόπο με τον οποίο οι ευρωπαϊκές νομοθεσίες τυποποιούν το ποινικό φαινόμενο και ιδίως στη μέθοδο οργάνωσης της ποινικής ύλης, στη συστηματική δόμηση των στοιχείων του εγκλήματος και των απαλλακτικών ρητρών, καθώς επίσης και στο σύστημα πρόβλεψης, επιμέτρησης και εκτέλεσης των ποινών» (Μπενάκη, 2004:7), παρατηρούνται σοβαρές αποκλίσεις. Βέβαια στον ευρωπαϊκό χώρο, στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, όσο και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται προσπάθεια να ρυθμιστεί το θέμα, αλλά προσπάθεια αυτή βρίσκεται σε ακόμα σε εξέλιξη.

4.3. Η έννομη τάξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με το ηλεκτρονικό έγκλημα.

Η προσπάθεια εναρμόνισης της ποινικής νομοθεσίας των ευρωπαϊκών κρατών και η εκπόνηση μιας αναλυτικής και αποτελεσματικής στρατηγικής όσον αφορά στην αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εγκλήματος με έμφαση στο διαδικτυακό (cyber crime) αποκρυσταλλώνεται στην υπογραφή της Συνθήκης της Βουδαπέστης. Η συνθήκη υπογράφηκε στις 23-11-2001 από 26 χώρες, μεταξύ των οποίων και ήταν και η Ελλάδα, και της οποίας κύριο χαρακτηριστικό ήταν η υποχρέωση που ανέλαβαν τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν ορισμένες συμπεριφορές στο διαδίκτυο. Στο σημείο αυτό διακρίνεται καθαρά ο παραγωγικός ρόλος του δικαίου όσον αφορά στη δημιουργία εγκλήματος, καθώς η εγκληματοποίηση είναι προϊόν πολιτικών αποφάσεων.

Βάσει λοιπόν της Συνθήκης της Βουδαπέστης υπάρχουν επεξηγήσεις και ρυθμίσεις για τα κάτωθι ηλεκτρονικά εγκλήματα:

- **Αδικήματα κατά της εμπιστευτικότητας, της ακεραιότητας και της διαθεσιμότητας των δεδομένων και των συστημάτων Η/Υ**, όπως είναι η παράνομη πρόσβαση, η παράνομη υποκλοπή, η επέμβαση σε δεδομένα, η επέμβαση σε συστήματα και η κακή χρήση συσκευών.
- **Αδικήματα που σχετίζονται με τους υπολογιστές**, όπως είναι η απάτη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές και η πλαστογραφία.
- **Αδικήματα σχετικά με το περιεχόμενο**, όπως είναι το αδίκημα της παιδικής πορνογραφίας.
- **Αδικήματα που σχετίζονται με καταπάτηση πνευματικής ιδιοκτησίας**, όπως είναι η αντιγραφή μιας κινηματογραφικής ταινίας.

Επιπροσθέτως η συνθήκη περιέχει ρυθμίσεις για την συνέργια, την απόπειρα και την υποκίνηση ηλεκτρονικών εγκλημάτων καθώς και την ευθύνη των επιχειρήσεων. Επίσης τονίζει την αναγκαιότητα της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ

των κρατών για την καταπολέμηση του ηλεκτρονικού εγκλήματος και θίγει το πολύ σημαντικό θέμα της αρμοδιότητας και της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων σχετικά με τα εγκλήματα αυτά. Η συνθήκη αυτή αποτελεί το πιο άρτιο κείμενο σχετικά με το ηλεκτρονικό κείμενο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά υπάρχουν και άλλα γενικά νομοθετήματα που βοηθούν στην αντιμετώπιση του. Αυτά είναι:

- Η Σύσταση του Συμβουλίου με αριθμό 9193/01, με την οποία καλούνται τα κράτη μέλη να συμμετάσχουν στο δίκτυο πληροφόρησης της Ομάδας των Οκτώ, το οποίο λειτουργεί 24 ώρες το εικοσιτετράωρο, για την καταπολέμηση του εγκλήματος υψηλής τεχνολογίας.
- Το Ψήφισμα του Συμβουλίου με αριθμό 2003/ C 48/01, για την ασφάλεια των δικτύων και των πληροφοριών.
- Η Σύσταση του Συμβουλίου με αριθμό 95/144/EK, όπου αναφέρονται οι προτροπές του Συμβουλίου σχετικά με την ασφάλεια των συστημάτων πληροφορικής.
- Η Κοινή θέση της 27ης Μαΐου 1999 (1999/364/ΔΕΥ), όπου τα κράτη μέλη υποστηρίζουν την κατάρτιση του σχεδίου σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την καταπολέμηση του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και ότι φροντίζουν ώστε να περιληφθούν στη σύμβαση διατάξεις που θα διευκολύνουν την αποτελεσματική διερεύνηση και δίωξη εγκλημάτων που άπτονται των ηλεκτρονικών συστημάτων και δεδομένων.
- Το Ψήφισμα του Συμβουλίου με αριθμό 2002/C 43/02 για κοινή προσέγγιση και ειδικές δράσεις στον τομέα της ασφάλειας των πληροφοριών και των δικτύων.
- Το έγγραφο με αριθμό 2000/C 124/01 σχετικά με τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πρόληψη και τον έλεγχο του οργανωμένου εγκλήματος. Στο έγγραφο αυτό αναλύονται διεξοδικά τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την πρόληψη και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος όπου εντάσσονται και πολλές μορφές του ηλεκτρονικού εγκλήματος.
- Το Σχέδιο Δράσης με αριθμό 97/C 251/01 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος .

Το πρόβλημα της δικαιοδοσίας στα εγκλήματα που τελούνται στο διαδίκτυο δεν είναι απλό καθώς το διαδίκτυο λόγω της παγκοσμιότητάς του επιτρέπει στον οποιοδήποτε να εισάγει και να καταστήσει προσβάσιμη από όλα τα σημεία του πλανήτη οποιαδήποτε πληροφορία θελήσει. Για την ανεύρεση της αρμοδιότητας του δικαστηρίου πρέπει να καθοριστεί ο τόπος τέλεσης του αδικήματος. Για τον καθορισμό του τόπου τελέσεως του αδικήματος υποστηρίζονται τέσσερις θεωρίες.

- Η θεωρία του τόπου ενέργειας, σύμφωνα με την οποία ως τόπος τέλεσης του αδικήματος θα πρέπει να θεωρηθεί ο τόπος όπου ετελέσθη η ενέργεια που έτεινε στο άδικο αποτέλεσμα και αν η ενέργεια έλαβε χώρα σε περισσότερα από ένα κράτη, ο τόπος όπου ολοκληρώθηκε.
- Η θεωρία του τόπου του αποτελέσματος, όπου ως τόπος τελέσεως του αδικήματος θεωρείται ο τόπος όπου εκδηλώθηκε το ζημιογόνο αποτέλεσμα.
- Η μικτή θεωρία, όπου ως τόπος τελέσεως του αδικήματος θεωρείται τόσο ο τόπος ενέργειας όσο και ο τόπος του αποτελέσματος με δικαίωμα επιλογής του αδικηθέντος.
- Η θεωρία του βαρύνοντος τόπου, σύμφωνα με την οποία ο τόπος του αδικήματος εντοπίζεται στο κράτος όπου το έγκλημα εκδηλώθηκε κατά την κύρια σημασία του. Βέβαια υπάρχουν δυσκολίες κατά την εφαρμογή της θεωρίας δεδομένου ότι είναι δύσκολο να καθοριστεί ο βαρύνων τόπος για την τέλεση της διαδικτυακής αδικοπραξίας.

Η κρατούσα θεωρία στην Ευρώπη και στην Ελλάδα είναι η θεωρία του βαρύνοντος τόπου. Η συνθήκη της Βουδαπέστης αλλά και όλα τα νομοθετήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθορίζουν την ποινική αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εγκλήματος βάσει του έννομου αγαθού που απειλείται, στην οντολογική, αλλά και στη συμβολική του διάσταση. Σε αυτό το πλαίσιο παρατηρείται ότι δεν υφίσταται καμία νέα αξιολόγηση⁴³ όσον αφορά στη ζημία που προκαλείται από την εκδήλωση ηλεκτρονικών εγκλημάτων. Το ίδιο παρατηρείται και στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης το οποίο θα αναλυθεί στη συνέχεια.

---

⁴³ Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι αξίες που θίγει το hacking εμπίπτουν στο πλαίσιο μιας νέας αξιολόγησης. Για το λόγο αυτό η περίπτωση της ποινικοποίησης του hacking θα αναλυθεί στη συνέχεια ξεχωριστά.

4.4. Η ελληνική έννομη τάξη σε σχέση με το ηλεκτρονικό έγκλημα

Στην ελληνική νομοθεσία ο Ν. 1805/88, ο οποίος τροποποίησε ή συμπλήρωσε τις σχετικές διατάξεις του ποινικού κώδικα (άρθρα 13γ, 370B, 370Γ⁴⁴, 386Α) αφορά στα εγκλήματα που διαπράττονται με ηλεκτρονικούς υπολογιστές (Computer crimes). Για την ουσιαστική εφαρμογή του άρθρου 370 Γ §2 Π.Κ. χρειάζεται να συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις⁴⁵. Στην ελληνική έννομη τάξη δεν υπάρχει γενικός νόμος που να αναφέρεται αποκλειστικά σε θέματα διαδικτύου και ειδικότερα να ρυθμίζει την συμπεριφορά των χρηστών του διαδικτύου από άποψη ποινικού δικαίου, έτσι η ελληνική νομοθεσία δεν προσδιορίζει την έννοια του διαδικτύου ή του κυβερνοχώρου. Στο βαθμό βέβαια που τα προβλεπόμενα εγκλήματα (370B, 370Γ, 386Α) διαπράττονται και σε περιβάλλον διαδικτύου (Internet), τότε τα άρθρα αυτά,

---

⁴⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 370Γ§2 Π.Κ., όποιος αποκτά πρόσβαση σε στοιχεία που έχουν εισαχθεί σε υπολογιστή ή σε περιφερειακή μνήμη υπολογιστή ή μεταδίδονται με συστήματα τηλεπικοινωνιών , εφ' όσον οι πράξεις αυτές έγιναν χωρίς δικαίωμα, ιδίως με παραβίαση απαγορεύσεων ή μέτρων ασφαλείας που έχει λάβει νόμιμος κάτοχός τους, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τρεις μήνες ή με χρηματική ποινή τουλάχιστον δέκα χιλιάδων δραχμών. Αν η πράξη αναφέρεται στις διεθνείς σχέσεις του κράτους ή στην ασφάλεια του κράτους, τιμωρείται κατά το άρθρο 148. Η πράξη αυτή διώκεται μόνον ύστερα από έγκληση του παθόντα. Διευκρινίζεται δε ότι, το άρθρο 148 Π.Κ., το οποίο στην §2 αποτελεί κακούργημα, αναφέρεται στην κατασκοπεία, που διαπράττεται από πολίτη, παραπέμπει δε (το άρθρο 148 Π.Κ.) και στο άρθρο 146, το οποίο αναφέρεται στην παραβίαση των μυστικών της πολιτείας.

⁴⁵ Αυτές οι προϋποθέσεις είναι :

α) πρόσβαση σε στοιχεία. Ως πρόσβαση θεωρείται κάθε διείσδυση του δράστη, που αποβλέπει να λάβει γνώση των στοιχείων. Αντικείμενο της πρόσβασης είναι στοιχεία που έχουν εισαχθεί σε υπολογιστή ή σε περιφερειακή μνήμη υπολογιστή ή μεταδίδονται με συστήματα τηλεπικοινωνιών.

β) η πρόσβαση αυτή να γίνεται χωρίς δικαίωμα, δηλαδή χωρίς την συγκατάθεση του κατόχου των στοιχείων. Σε περίπτωση που υφίσταται η συγκατάθεση αυτή, είναι ευνόητο ότι, δεν θεμελιούται η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος του άρθρου 370 Γ §2 Π.Κ. Σε περίπτωση που ο δράστης είναι στην υπηρεσία του νομίμου κατόχου των στοιχείων, τότε τεκμαίρεται ότι, αυτός έχει το δικαίωμα νόμιμης πρόσβασης στα στοιχεία. Αυτό συνάγεται από την §3 του ίδιου άρθρου 370 Γ §2 Π.Κ., σύμφωνα με την οποία η πράξη της §2 τιμωρείται, μόνον αν απαγορεύεται ρητά από εσωτερικό κανονισμού ή από έγγραφη απόφαση του κατόχου ή αρμοδίου υπαλλήλου του.

Η έλλειψη δικαιώματος πρόσβασης τεκμαίρεται ιδίως όταν, γίνεται (η πρόσβαση) με παραβίαση απαγορεύσεων ή μέτρων ασφαλείας που έχει λάβει νόμιμος κάτοχός τους. Ως τέτοια μέτρα ασφαλείας θεωρούνται οι κωδικοί λέξεων (passwords) οι κωδικοί αριθμοί χρηστών, μαγνητικές κάρτες κλπ. Η διατύπωση του άρθρου 370 Γ§2 Π.Κ. είναι "αρκούντως ευρεία", ώστε να περιλαμβάνει κάθε πρόσβαση σε δεδομένα και αρχεία. Στην ευρεία αυτή διατύπωση του, οφείλεται και το γεγονός ότι, μπορεί να υπαχθεί στο άρθρο αυτό η ενέργεια του "χάκερ", δηλαδή το "χάκιγκ". Αλλωστε, το έτος 1988 που θεσπίστηκε η συγκεκριμένη διάταξη, η χρήση του internet ήταν πολύ περιορισμένη και τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο σχεδόν άγνωστα. Το έγκλημα του άρθρου 370 Γ§2 Π.Κ. είναι έγκλημα διακινδύνευσης και όχι έγκλημα βλάβης. (Βλέπε Αγγελής, 2001)

εφαρμόζονται και στις εκάστοτε συγκεκριμένες περιπτώσεις, καθώς η διατύπωση του νόμου αυτού έχει γίνει με τέτοιο τρόπο που είναι εμφανής η επιθυμία του συντάκτη, να περιλάβει στο μέλλον και κάθε μορφή συμπεριφοράς, που θα δημιουργήσει η εξέλιξη της τεχνολογίας.

Ωστόσο δεδομένου του γεγονότος, ότι η χρήση του διαδικτύου γίνεται μέσω συστημάτων τηλεπικοινωνιών, συμπεριφορές που χρήζουν ποινικής αντιμετώπισης στο διαδίκτυο αντιμετωπίζονται βάσει νομοθεσιών, Προεδρικών διαταγμάτων και Υπουργικών Εγκυκλίων που αφορούν κυρίως στις τηλεπικοινωνίες και είναι τα εξής:

Νόμοι

Ν. 2867/2000 ("Οργάνωση και λειτουργία των τηλεπικοινωνιών και άλλες διατάξεις")	Ν. 2246/1994 ("Οργάνωση και λειτουργία του τομέα τηλεπικοινωνιών")	Ν. 2251/1994 ("Προστασία του Καταναλωτή")
Ν. 2672/1998 ("Διακίνηση εγγράφων με ηλεκτρονικά μέσα")	Ν. 2472/1997 ("Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα")	Ν. 2121/1993 ("Πνευματική Ιδιοκτησία")
Ν. 3193/2003 ("Κανόνες Ηλεκτρονικής Τιμολόγησης")	Ν. 3115/2003 ("Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών")	

Προεδρικά διατάγματα

ΠΔ. 269/1997 (Διάρθρωση ΕΕΤΤ)	ΠΔ. 150/2001 ("Προσαρμογή στην Οδηγία 99/93/ΕΚ σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές")	ΠΔ. 342/2002 ("Διακίνηση εγγράφων με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο") & ΠΔ.343/2002 ("Συνδρομητικές υπηρεσίες")
ΠΔ. 156 & ΠΔ.157/1999	ΠΔ. 165/1999	ΠΔ. 181/1999
ΠΔ. 131/2003 (Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο)	ΠΔ.47/2005 (Διαδικασίες για την Άρση του Απορρήτου των Επικοινωνιών)	

Υπουργικές αποφάσεις -εγκύκλιοι

ΥΑ 76994/1998	ΥΑ - 60266/1996 (Κανονισμός Οικονομικής Διαχείρισης ΕΕΤΤ)	Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Α1/2523/1999 ("περί διακίνησης εγγράφων με ηλεκτρονικά μέσα")
Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Α1/3753/2001 ("περί ηλεκτρονικής διοίκησης")	Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Α1/8249/2001 ("περί αρχειοθέτησης μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου")	ΥΑ 68141/1995 (Κώδικας Δεοντολογίας Ασκήσης Τηλεπικοινωνιακών Δραστηριοτήτων

Ο Ι. Αγγελής υποστηρίζει ότι το άρθρο 370 Γ Π.Κ., το οποίο περιλαμβάνεται στο 22ο κεφάλαιο του ποινικού κώδικα, που προστατεύει την παραβίαση απορρήτων και προστέθηκε με το άρθρο 4 Ν. 1805/1988, δεν αποβλέπει στην προστασία της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, αλλά στην προστασία του απορρήτου. Χαρακτηριστικά αναφέρει «δεν είναι λοιπόν υπερβολικό να λεχθεί ότι, η ύπαρξη της εννοίας του "χάκερ" στην ελληνική νομοθεσία αποτελεί ένα τυχαίο γεγονός, που οφείλεται στην ευρεία διατύπωση του άρθρου 370 Γ §2 Π.Κ.». Ο Ι. Αγγελής εστιάζει στην απουσία των τεχνικών όρων του διαδικτύου από τον ποινικό νόμο, θεωρώντας ότι με την απουσία αυτή η ελληνική νομοθεσία δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε τέτοιες μορφές εγκλημάτων. Ωστόσο όπως διαφαίνεται η ελληνική έννομη τάξη αντιμετωπίζει τις μορφές ηλεκτρονικών εγκλημάτων σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, αντανακλώντας την κοινωνική αξιολόγηση του ένομου αγαθού που θίγεται.

Για την αντιμετώπιση μορφών ηλεκτρονικής εγκληματικότητας και τη δημιουργία μιας οργανωμένης στρατηγικής στην Ελλάδα, δραστηριοποιούνται οι κάτωθι φορείς και οι αρμόδιες αρχές:

- **Η Ομάδα Δράσης για την Ψηφιακή Ασφάλεια- D.A.R.T⁴⁶**. (Digital Awareness & Response to Threats)

Η Ομάδα Δράσης για την Ψηφιακή Ασφάλεια απαρτίζεται από τον ειδικό γραμματέα Ψηφιακού Σχεδιασμού του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, με ρόλο συντονιστή, τον κ. *Β. Ασημακόπουλο*, τον προϊστάμενο του Τμήματος Δίωξης

⁴⁶ Πηγή: <http://www.dart.gov.gr/>

Ηλεκτρονικού Εγκλήματος του υπουργείου Δημόσιας Τάξης κ. *Μ. Σφακιανάκη*, τον εκπρόσωπο της ΕΕΤΤ, αντιπρόεδρο της Επιτροπής κ. *Ν. Κουλούρη*, τον εκπρόσωπο της Αρχής Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) κ. *Ι. Βενιέρη* και τον πρόεδρο της Ένωσης Ελλήνων Χρηστών Internet κ. *Ν. Βασιλάκο*. Ακόμη στην Ομάδα συμμετέχουν δύο ειδικοί εμπειρογνώμονες της Ειδικής Γραμματείας Ψηφιακού Σχεδιασμού. Άμεσος στόχος της ομάδας είναι η ενημέρωση των πολιτών, η πρόληψη αλλά και η αντιμετώπιση κινδύνων που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Η προσπάθεια έχει στόχο να ενώσει τις δυνάμεις των αρμόδιων φορέων, να συντονίσει τα μηνύματα, τις προσλαμβάνουσες καθώς και να ενδυναμώσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στο γρήγορο Internet. Η εξοικείωση των πολιτών με τις νέες τεχνολογίες και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης στις δυνατότητές τους, θα απελευθερώσει τις υγιείς δυνάμεις και θα δώσει ώθηση στην Ψηφιακή Ελλάδα.

➤ **Α.Δ.Α.Ε.: Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών⁴⁷**

Η ΑΔΑΕ είναι Ανεξάρτητη Αρχή που έχει σκοπό την προστασία του απορρήτου των επιστολών, της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο καθώς και την ασφάλεια των δικτύων και πληροφοριών. Στην έννοια της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου, που προβλέπονται από τον νόμο.

➤ **Ε.Ε.Τ.Τ.: Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων⁴⁸**

Η ΕΕΤΤ (Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων), είναι η Ανεξάρτητη Αρχή η οποία αποτελεί τον Εθνικό Ρυθμιστή που ελέγχει, ρυθμίζει και εποπτεύει: (α) την αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στην οποία δραστηριοποιούνται οι εταιρείες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, ασύρματων επικοινωνιών και διαδικτύου και (β) την ταχυδρομική αγορά, στην οποία δραστηριοποιούνται οι εταιρείες παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ταχυμεταφοράς. Επιπλέον, η ΕΕΤΤ ασκεί τις αρμοδιότητες Επιτροπής Ανταγωνισμού στις εν λόγω αγορές. Ιδρύθηκε το 1992 με τον Ν.2075 με την επωνυμία Εθνική

---

⁴⁷ Πηγή: <http://www.adae.gr>

⁴⁸ Πηγή: <http://www.eett.gr>

Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών (ΕΕΤ) και οι αρμοδιότητές της επικεντρώνονταν στην εποπτεία της απελευθερωμένης αγοράς των τηλεπικοινωνιών. Η λειτουργία της όμως ξεκίνησε το καλοκαίρι του 1995. Με την ψήφιση του Ν.2668/98 ο οποίος καθόριζε τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, ανατέθηκε στην ΕΕΤ και η ευθύνη για την εποπτεία και ρύθμιση της αγοράς των ταχυδρομικών υπηρεσιών και μετονομάστηκε σε Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Με τον Ν.2867/2000 ενισχύθηκε ο εποπτικός, ελεγκτικός και ρυθμιστικός ρόλος της ΕΕΤΤ ενώ με τον ισχύοντα Ν. 3431/2006 περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθορίζεται το πλαίσιο παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών εντός της Ελληνικής Επικράτειας σύμφωνα με το ισχύον κοινοτικό δίκαιο και προσδιορίζονται οι αρμοδιότητές της.

➤ **Η Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος**

Η Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος ερευνά υποθέσεις που έχουν σχέση με το Διαδικτυακό Έγκλημα και στεγάζεται στη ΓΑ.ΔΑ., απασχολώντας 20 αστυνομικούς. Η δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος έχει χειρισθεί -την τελευταία δεκαετία- περισσότερες από 500 υποθέσεις στην Ελλάδα. Υποθέσεις, που αφορούν από παιδική πορνογραφία μέχρι on line ληστείες στα συστήματα των Τραπεζών και από συκοφαντικές δυσφημίσεις μέσω Internet έως "λεπτές" υποθέσεις εθνικής ασφαλείας, με επιθέσεις σε συστήματα ευαίσθητων υπηρεσιών. Ακόμη, το τμήμα στο οποίο προϊστάται έχει εξιχνιάσει υποθέσεις προτροπών σε αυτοκτονίες μέσω chat rooms ή δημοσίευσης προσωπικών φωτογραφιών σε σελίδες του διαδικτύου. Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση της αυτοκτονίας⁴⁹ κοριτσιού 11 ετών που απέτρεψε η υπηρεσία. Αστυνομικοί εντόπισαν μηνύματα που έστελνε η ανήλικη σε χρήστες του Ίντερνετ, τους οποίους ενημέρωνε για τις προθέσεις της, αναφέροντας ως αιτία προσωπικούς λόγους. Οι αστυνομικοί, μετά από έρευνα, εντόπισαν ψηφιακά μέσα στην ίδια μέρα τα ηλεκτρονικά ίχνη του κοριτσιού και ενημέρωσαν άμεσα τους γονείς του, οι οποίοι ανέφεραν ότι δεν είχαν αντιληφθεί την κακή ψυχολογική κατάσταση του παιδιού.

4.5. Η ποινικοποίηση του hacking

Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο αυτό, κρίνεται απαραίτητο να πραγματοποιηθεί μια ξεχωριστή αναφορά όσον αφορά στο ζήτημα της ποινικοποίησης των hackers, αντικατοπτρίζοντας το ρόλο του δικαίου αναφορικά με

⁴⁹ Πηγή: <http://minotavrs.wordpress.com/2007/07/>

το ηλεκτρονικό έγκλημα. Οι αρνητικές αναπαραστάσεις που καλλιεργούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για τους hackers στηρίζονται στην προκατάληψη της δυνητικής ζημίας που μπορεί να προκαλέσει ένας hacker. Δημιουργώντας τις εγκληματικές αυτές εικόνες αυξάνουν την τάση για κοινωνικό έλεγχο, ο οποίος βρίσκει τη θεσμική εφαρμογή του στο ποινικό δίκαιο. Ο νομικός ορισμός του hacker στην ελληνική έννομη τάξη έχει ως εξής: «Το άτομο εκείνο, το οποίο, χωρίς δικαίωμα αποκτά πρόσβαση σε στοιχεία που έχουν εισαχθεί σε υπολογιστή ή σε περιφερειακή μνήμη υπολογιστή ή μεταδίδονται με συστήματα τηλεπικοινωνιών» (Αγγελής, 2005:18). Υπό τον όρο του hacker, όμως, ποινικοποιούνται και συμπεριφορές, οι οποίες δεν πραγματοποιούνται από hackers. Ο όρος cracker δεν υφίσταται ως νομική έννοια, με αποτέλεσμα να μην αντικατοπτρίζονται οι διαστάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας της κοινωνίας της πληροφορίας.

Η ποινικοποίηση των συμπεριφορών των hacker επιφέρει ουσιαστικό πλήγμα σε μια ομάδα, η οποία αποτελεί κινητήρια δύναμη για την οικονομική -και κατ' επέκταση πολιτική και πολιτισμική- πορεία της Κοινωνίας της πληροφορίας, αφού πολλές φορές οι hackers γίνονται αιτία για τη βελτίωση της ασφάλειας πληροφορικών συστημάτων. Σε μελέτη της η Denning (1991) καταγράφει αναφορές από hackers. Ένας από αυτούς σημειώνει χαρακτηριστικά: «Ένας hacker βλέπει μια «τρύπα» σε κάποιο σύστημα ασφάλειας και παίρνει την ευκαιρία, επειδή το κενό υπάρχει, και όχι για να καταστρέψει ή να κλέψει πληροφορίες. Σκέφτομαι ότι οι δραστηριότητες μας είναι ανάλογες με αυτές κάποιου που ανακαλύπτει μεθόδους από την απόκτηση των πληροφοριών σε μια βιβλιοθήκη και ενθουσιάζεται».

Η θεσμική εφαρμογή αυτή είναι αναπόφευκτη, καθώς, όπως υποστηρίζουν οι Michalowski και Pfuhl (1991), η απουσία των νόμων οδηγεί στην αποσταθεροποίηση των σχέσεων εξουσίας. Στο πλαίσιο αυτό των σχέσεων εξουσίας, ο John Austin (Π.Σούρλας, 1995) διατυπώνει τη θεωρία των προσταγών, σύμφωνα με την οποία το «δίκαιο αποτελεί ένα σύνολο προσταγών, οι οποίες συνοδεύονται με την απειλή εξαναγκασμού και απευθύνονται από τον πολιτικά κυρίαρχο σε μια πολιτική κοινότητα (σ' ένα κράτος) προς όλους αυτούς που συνηθίζουν να τον υπακούουν». Με τη θεωρία αυτή αναδεικνύεται ότι υφίσταται μια κυριαρχία η οποία, με όποιον τρόπο και αν έχει επέλθει, εξαναγκάζει τα υποκείμενα να αποδέχονται ένα σύνολο κανόνων, το οποίο ρυθμίζει και διαμορφώνει την κοινωνική τους ζωή. Η ρύθμιση αυτή και η διαμόρφωση έχουν ως βάση τον εξαναγκασμό και είναι σύμφυτες με τις απαιτήσεις και τα κελεύσματα του εκάστοτε κυρίαρχου.

Έτσι όντας το ποινικό δίκαιο το σύνολο των κανόνων δικαίου, οι οποίοι καθορίζουν ποιες πράξεις αποτελούν εγκλήματα και σε ποιες κυρώσεις τους υπόκειται ο δράστης τους, καθίσταται σαφές ότι ο καθορισμός αυτός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τα επιβαλλόμενα συμφέροντα των ισχυρότερα κοινωνικών ομάδων που έχουν πρόσβαση στην πολιτική εξουσία. Οι ισχυρότερες κοινωνικές ομάδες έχουν τη δυνατότητα μέσω του ποινικού δικαίου να επιβάλλουν τις αξίες τους στο σύνολο των κοινωνικών υποκειμένων και να το οδηγούν σε μια διαδικασία εγκόλπωσης αυτών των αξιών.

Έτσι το ποινικό δίκαιο ενέχει τον προστατευτικό ρόλο των κοινών αξιών, που έχουν επιβληθεί, οι οποίες μετουσιώνονται σε συλλογική συνείδηση. Ωστόσο, όπως έχει προαναφερθεί, οι αξίες αυτές αποτελούν γενικευμένες διατυπώσεις που σε θεωρητικό επίπεδο μπορεί να ασπάζονται όλοι οι κοινωνοί, αλλά σε εμπειρικό και βιωματικό επίπεδο να μην συμβαίνει το ίδιο. Το γεγονός αυτό δύναται να λαμβάνει χώρα, καθώς οι σύγχρονες κοινωνίες, ακόμα και στο πλαίσιο του έθνους κράτους, είναι πολυπληθείς, σε μεγάλο βαθμό ετερόκλητες και πολυπολιτισμικές, με αποτέλεσμα να καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο να ασπάζεται το σύνολο των κοινωνιών τις αξίες αυτές.

Επιπροσθέτως, η γενίκευση των αξιών ενέχει έναν ασαφή χαρακτήρα. Η ασάφεια αυτή προσδιορίζεται από τη στιγμή που τα κοινωνικά υποκείμενα προβαίνουν σε δράσεις. Το γεγονός αυτό λαμβάνει χώρα, καθώς δύναται τα υποκείμενα να έχουν ενστερνιστεί ή να συμφωνούν με τις γενικότερες αυτές αξίες, ωστόσο ανάλογα με την προσπάθεια επίτευξης των στόχων που έχουν θέσει για την προάσπιση των ατομικών τους συμφερόντων να προβαίνουν σε ενέργειες που έρχονται σε αντίθεση με αυτές τις αξίες. Έτσι ανάλογα με την αξιολόγηση της κατάστασης στην οποία υπόκεινται τα υποκείμενα, αναδεικνύεται σε ποιο βαθμό έχουν ενσωματώσει τις αξίες αυτές και κατά πόσο είναι διατεθειμένα να τις υπερασπιστούν μέσα από τις ενέργειες και τις πράξεις, όταν αυτές οι αξίες εξειδικεύονται, υπερβαίνουν το αφηρημένο πλαίσιο τους και αφορούν σε συγκεκριμένους σκοπούς και συμφέροντα.

Χρειάζεται λοιπόν να πραγματοποιηθεί μια διάκριση ανάμεσα στις αξίες και στη διαδικασία αξιολόγησης αυτών για τον προσανατολισμό δράσεων και την πραγμάτωση στόχων. Τα υποκείμενα υπολογίζοντας τα μέσα που διαθέτουν, εκτιμώντας το κόστος και τα οφέλη είναι να δυνατόν να οδηγηθούν σε επιλογές που αντιτίθενται σε αυτές τις αξίες, ακόμα και αν οι ίδιες οι αξίες ως έννοιες παραμένουν

σταθερά ιδεώδη. Έτσι ακόμα και αν υπάρχει πλήρης συναίνεση ως προς τις αξίες είναι αδύνατο να υπάρχει πλήρης συναίνεση προς τις εκάστοτε αξιολογήσεις.

«Η αντίθεση συμφερόντων και η διαφορική κατανομή της δύναμης και της εξουσίας μεταξύ των διάφορων κοινωνικών ομάδων επάγονται διαφορετική για κάθε ομάδα σχέση κόστους- οφέλους που θα προκύψει από την εφαρμογή του κανόνα καθώς επίσης και διαφορική κατανομή κατά ομάδα των μέσων και δυνατοτήτων διατήρησης του κανόνα. Συνεπώς κάθε κανόνας απηχεί τη διαδικασία αξιολόγησης των ομάδων που τον θέτουν ή των προσκείμενων σε αυτές και αντιτίθενται στη διαδικασία αξιολόγησης κάποιων άλλων ομάδων που, προφανώς, είναι αυτές που στερούνται δύναμης και εξουσίας.» (Η.Δασκαλάκης, 1985: 57-58).

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν καθίσταται κατανοητό ότι, αν και το ηλεκτρονικό έγκλημα αναφορικά με τις αξιολογήσεις του δεν αποτελεί ένα νέο τύπο εγκλήματος, στο πλαίσιο της νομικής επιστήμης αντιμετωπίζεται με αυτόν τον τρόπο. Η άποψη ότι, δεν απαιτείται η κατάρτιση νέας νομοθεσίας για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας στον κυβερνοχώρο και ότι δεν υπάρχει νομικό κενό στο διαδίκτυο, διότι αναλογικά το κοινό δίκαιο μπορεί να εφαρμοστεί και στον χώρο του διαδικτύου, έχει υποστηριχθεί από τους κοινωνικούς επιστήμονες. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Ι. Αγγελής η αναλογία αυτή δεν μπορεί να ισχύσει στο ποινικό δίκαιο, άρα ο ρόλος του είναι ιδιαίτερα παραγωγικός. Επιπροσθέτως χρειάζεται να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι «τα όρια της νομιμότητας και παρανομίας, καθώς απεικονίζουν τις αξιολογήσεις της έννομης τάξης, δε διαγράφονται διαφορετικά, ανάλογα με το αν μία συμπεριφορά εκδηλώνεται online ή offline» (Λ. Μήτρου, 2002:41).

Κεφάλαιο 5^ο

Πιλοτική έρευνα αναπαραστάσεων ηλεκτρονικού εγκλήματος, στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας, φορέων του Νομού Λέσβου

5.1. Η ταυτότητα της έρευνας

Σύμφωνα με τη στρατηγική I2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολογεί μια νέα, ολοκληρωμένη προσέγγιση πολιτικής στην κοινωνία της πληροφορίας, βάσει της οποίας τα κράτη μέλη, μέσω μεταρρυθμίσεων χρειάζεται να προσδιορίσουν τις προτεραιότητες για την κοινωνία της πληροφορίας, σύμφωνα με τις ενοποιημένες κατευθύνσεις για την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη. Οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηρίζονται στο «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο», με το υψηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας που παρέχει, και επιδιώκουν να το ενισχύσουν, προτείνοντας στρατηγικές για μια ασφαλή κοινωνία της πληροφορίας που θα συνδυάζει και θα επικαιροποιεί τα διαθέσιμα θεσμικά μέσα. Για το λόγο αυτό μία από τις κύριες προκλήσεις που χρειάζεται να αντιμετωπισθεί κατάλληλα είναι η ασφάλεια όσον αφορά στις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, υπό το πρίσμα της κοινωνίας της πληροφορίας.

Στο πλαίσιο αυτό, της διάχυσης της κοινωνίας της πληροφορίας και της ασφαλούς διαχείρισης φαινομένων που τη διέπουν, όπως το ηλεκτρονικό έγκλημα, οι περιφερειακές και τοπικές πολιτικές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο. Τα φαινόμενα της κοινωνίας της πληροφορίας λαμβάνουν ένα παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα. Ωστόσο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο U. Beck (1998:130) «πλάι στην παγκοσμιοποίηση εξακολουθεί να εμφανίζεται και η τάση προς το τοπικό». Η σχέση τοπικού- παγκόσμιου ενέχει κεντρικό ρόλο σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Η μετατόπιση των πολιτικών από τα κέντρα λήψης αποφάσεων σε αυτά των περιφερειών αναδεικνύει τη σημαντικότητα αυτού του ρόλου. Στο πλαίσιο των περιφερειακών και τοπικών πολιτικών, ασκείται από τους αρμόδιους φορείς και η αντεγκληματική πολιτική, η οποία συμπεριλαμβάνει την πρόληψη και το σύστημα καταστολής ταυτόχρονα, το σύνολο δηλαδή των διαδικασιών μέσω των οποίων το κοινωνικό σώμα οργανώνει τις απαντήσεις του στο εγκληματικό φαινόμενο (Mireille Delmas Marty *χ.χ.*). Δεδομένου του πλαισίου της κοινωνίας της πληροφορίας, πλέον η αντεγκληματική πολιτική σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο αφορά και στην εμφάνιση του ηλεκτρονικού εγκλήματος.

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προαναφέρθηκαν, στόχος της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει τις αναπαραστάσεις που έχουν καλλιεργήσει φορείς του Ν. Λέσβου, που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα περιφερειακές και τοπικές πολιτικές, με έμφαση στην αντεγκληματική πολιτική, για το ηλεκτρονικό έγκλημα στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας. Βάσει αυτού με τη μέθοδο της σκόπιμης δειγματοληψίας, επιλέχθηκαν οι κάτωθι φορείς:

- Υπουργείο Αιγαίου
- Περιφέρεια Β. Αιγαίου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λέσβου
- Δήμος Μυτιλήνης
- Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου
- Εισαγγελία Πρωτοδικών Λέσβου
- Κέντρο Πρόληψης και Συμβουλευτικής κατά των εξαρτήσεων «Πνοή» Νομού Λέσβου

Η παρούσα έρευνα, όντας πιλοτική στο πλαίσιο διπλωματικής εργασίας του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, εστίασε το ενδιαφέρον της στις αναπαραστάσεις των επίσημων εκπροσώπων των φορέων αυτών ως πρόσωπα-κλειδιά, καθώς είναι τα πρόσωπα που σε κάθε περίπτωση λαμβάνουν τις πολιτικές αποφάσεις. Σκοπό της έρευνας αποτελεί αν οι αναπαραστάσεις που έχουν καλλιεργήσει οι εκπρόσωποι των φορέων, συνάδουν με τις θεωρητικές παραδοχές μας, αν έχουν αντιληφθεί, δηλαδή, τη σημασία της σύνδεσης της κοινωνίας της πληροφορίας με την ανάπτυξη μορφών ηλεκτρονικής εγκληματικότητας και με ποιο τρόπο λαμβάνουν χώρα οι μορφές αυτού του τύπου εγκληματικότητας.

Η πιλοτική αυτή έρευνα εστιάζει στις κοινωνικές αναπαραστάσεις⁵⁰ των εκπροσώπων των φορέων του Νομού , καθώς οι αναπαραστάσεις μπορούν να καταστούν φορείς ιδιαίτερα χρήσιμων πληροφοριών, δράσεων και ενεργειών του

---

⁵⁰ Η έννοια των κοινωνικών αναπαραστάσεων έχει τη βάση της στη θεωρία του Durkheim για τις συλλογικές αναπαραστάσεις και καθιερώνεται κοινωνικό ψυχολόγο και φιλόσοφο Serge Moscovici στα τέλη της δεκαετίας του '50.

ατόμου (Le Ny 1985)⁵¹, οι οποίες σε αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον δημιουργούν και ελέγχουν όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες (Moscovici 1961)⁵². Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν γνωστικά συστήματα με δική τους λογική και γλώσσα. Δεν αντιπροσωπεύουν απλώς γνώμες, στάσεις, εικόνες αλλά συστήματα αξιών, ιδεών και πρακτικών.

Ένας σημαντικός ορισμός των κοινωνικών αναπαραστάσεων δίνεται από την ερευνήτρια Jodelet (1991) όπου «οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι μια μορφή γνώσεων που χαρακτηρίζεται από τις παρακάτω ιδιότητες: α) είναι κοινωνικά αναπτυγμένη και κατανεμημένη, β) έχει μια πρακτική προοπτική οργάνωσης και επικοινωνίας του περιβάλλοντος στο οποίο δημιουργείται και αναπτύσσεται, και γ) δημιουργεί μια κοινή πραγματικότητα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο». Κατά τους νεότερους μελετητές (Bonardi & Roussiau 1999)⁵³ το γενικότερο σύστημα των κοινωνικών αναπαραστάσεων, έχει τρεις διαστάσεις: (i) ένα σύνολο πληροφοριών με την ευρεία έννοια του όρου, (ii) μια γενικότερη στάση του ατόμου ή της ομάδας απέναντι στο αντικείμενο της αναπαράστασης, (iii) ένα πεδίο αναπαράστασης, δηλαδή μια δομή η οποία οργανώνει και ιεραρχεί γύρω της τις στοιχειώδεις μονάδες της πληροφορίας. Τα τρία παραπάνω στοιχεία, πληροφορίες, στάση και πεδίο αναπαράστασης είναι πολύ σημαντικά για την παρατήρηση και τη μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων των εκπροσώπων των φορέων του Ν. Λέσβου σε σχέση με την κοινωνία της πληροφορίας και το ηλεκτρονικό έγκλημα. Οι βασικές λειτουργίες των κοινωνικών αναπαραστάσεων, σύμφωνα με τους ίδιους μελετητές, είναι οι εξής: α) της γνώσης, β) της καθοδήγησης, γ) της παροχής ταυτότητας και δ) της αιτιολογίας.

Για την ανάλυση μιας κοινωνικής αναπαράστασης και την κατανόηση της λειτουργίας της, πρέπει υποχρεωτικά να μελετήσουμε τη δομή και το περιεχόμενο της. Μια κοινωνική αναπαράσταση απαρτίζεται από «περιφερειακά στοιχεία» τα οποία οργανώνονται γύρω από έναν μικρό αριθμό κεντρικών στοιχείων που σχηματίζουν τον «πυρήνα». Τα περιφερειακά στοιχεία αντιστοιχούν στις γνώσεις που ποικίλουν από άτομο σε άτομο. Προκύπτουν ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων εμπειριών του αντικειμένου που πραγματοποιούνται σε διαφορετικά πλαίσια. Πρόκειται για στοιχεία που δεν είναι αναγκαστικά συναινετικά. Αντίθετα, τα

---

⁵¹ Πηγή: <http://www.e-yliko.gr/htmls/arctles/kalogiannakis.doc>

⁵² Πηγή: www.csd.uoc.gr/~hy302/hy302.1999/book_html/part2chap2.htm - 76k

⁵³ Πηγή: www.e-yliko.gr/htmls/arctles/kalogiannakis.doc

κεντρικά στοιχεία είναι πολύ συναινετικά για την ομάδα, εφόσον είναι αποτέλεσμα ιστορικών, κοινωνιολογικών και ιδεολογικών συνθηκών μέσα στις οποίες μορφοποιήθηκε η αναπαράσταση (Μ. Παρασκευόπουλος, 2005).

Σύμφωνα με τον Moliner (2002:23), «οι πληροφορίες, οι απόψεις και οι πεποιθήσεις που συγκροτούν τον κεντρικό πυρήνα είναι συνάρτηση του συνολικού κοινωνικού πλαισίου στο οποίο τοποθετείται η ομάδα. Είναι συναινετικά διότι παραπέμπουν σε κανόνες, αξίες και συμφέροντα της ομάδας, δηλαδή σε παράγοντες καθαρά συλλογικούς». Σύμφωνα με τη δομική προσέγγιση των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων, (Abrie, 1994), αυτές συντίθενται από ένα σταθερό κεντρικό πυρήνα, που καθορίζει τη σημασία τους και την εσωτερική τους οργάνωση, και από ένα περιφερειακό σύστημα, που βρίσκεται σε άμεση σχέση με τον κεντρικό πυρήνα. Από τα παραπάνω καθίσταται κατανοητό ότι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των εκπροσώπων των φορέων, υπό το πλαίσιο της θεωρίας της συμβολικής διάδρασης όπως αναφέρεται σε αυτήν ο Stryker⁵⁴, θα αποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα κατανόησης της αντιμετώπισης του ηλεκτρονικού εγκλήματος στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας από την πλευρά των θεσμικών παραγόντων του Ν. Λέσβου.

5.2. Μεθοδολογία

Η παρούσα έρευνα έλαβε χώρα κατά το διάστημα των μηνών Ιούλιος-Αύγουστος του 2007. Όπως προαναφέρθηκε το δείγμα επιλέχθηκε με τη μέθοδο της σκόπιμης δειγματοληψίας, βάσει της επιρροής που ασκούν οι επιλεγμένοι φορείς στις περιφερειακές και τοπικές πολιτικές, με έμφαση στις αντεγκληματικές. Οι φορείς στην πλειονότητα τους είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, με εξαίρεση το

---

⁵⁴Οι ευρύτερες κοινωνικές δομές γίνονται αντιληπτές ως οργανωμένα πρότυπα συμπεριφοράς, στα οποία τα άτομα δρουν, αυτοπροσδιορίζονται και ετεροκαθορίζονται. Ως προς την οργάνωση της συμπεριφοράς τους τα άτομα χρησιμοποιούν τους ορισμούς τους οποίους έχουν αποδώσει στις καταστάσεις, αν και αυτή περιορίζεται από τα κοινωνικά νοήματα των δομών, οι οποίες περιορίζουν και τους ρόλους των ατόμων. Ο Stryker θεωρεί ότι οι ρόλοι μπορούν να διαμορφώνονται από τα άτομα, καθώς αυτά δύνανται να έχουν μια δημιουργική σχέση με τους ρόλους, η οποία βέβαια προσδιορίζεται και σε σχέση με την πλαστικότητα των κοινωνικών δομών. Οι δυνατότητες διαμόρφωσης ρόλων καθιστούν δυνατές κοινωνικές αλλαγές που μπορούν να οδηγήσουν στη μεταβολή των δομών. (Ritzer G., 1996)

Κέντρο Πρόληψης Πνοή, το οποίο είναι Μη κερδοσκοπική- αστική εταιρεία. Ο Νομός Λέσβου, ο οποίος αποτελείται από 3 νησιά., τη Λέσβο, τη Λήμνο και τον Άγιο Ευστράτιο, έχει 17 δήμους (13 στη Λέσβο και 4 στη Λήμνο) καθώς και μία κοινότητα, η κοινότητα του Αγίου Ευστρατίου. Από τους 17 Δήμους επιλέχθηκε ο Δήμος Μυτιλήνης, καθώς η πόλη της Μυτιλήνης είναι η πρωτεύουσα του μεγαλύτερου νησιού του νομού Λέσβου, με καταγεγραμμένο το μεγαλύτερο αριθμό πληθυσμού από όλους τους υπόλοιπους δήμους, αλλά είναι και το διοικητικό κέντρο του Νομού και της Περιφέρειας Β. Αιγαίου.

Η καταγραφή των αναπαραστάσεων που έχουν καλλιεργήσει οι επίσημοι εκπρόσωποι των επιλεγμένων φορέων για το ηλεκτρονικό έγκλημα υπό το πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της συνέντευξης πρόσωπο με πρόσωπο με τη χρήση ημιδομημένου ερωτηματολογίου, όντας προϊόν συμβιβασμού ανάμεσα στην πλήρη κάλυψη του θέματος και το χρόνο που μπορούσε να διαθέσει ο ερωτώμενος. Το ερωτηματολόγιο διακρινόταν σε δύο έντυπα καταγραφής, το πρώτο έντυπο αφορούσε στις αναπαραστάσεις που έχουν καλλιεργήσει οι ερωτώμενοι για την κοινωνία της πληροφορίας και απαντήθηκε από τους ερωτώμενους το μήνα Ιούλιο του 2007, ενώ το δεύτερο για τις αναπαραστάσεις που έχουν καλλιεργήσει για το ηλεκτρονικό έγκλημα και απαντήθηκε το μήνα Αύγουστο του 2007.

Ο διαχωρισμός αυτός του ερωτηματολογίου σε δύο έντυπα καταγραφής, παρ'όλο που η έρευνα αφορά στην ίδια κύρια οντότητα, δηλαδή τις αναπαραστάσεις του ερωτώμενου εκπροσώπου, ως μονάδα ανάλυσης, εξυπηρέτησε τους εξής σκοπούς: Κατά πρώτον η συνέντευξη συνιστά μια κατάσταση κοινωνικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον συνεντευκτή και τον ερωτώμενο, με αποτέλεσμα οι πληροφορίες να είναι προϊόντα της συγκεκριμένης κατάστασης συνέντευξης και να προσδιορίζονται από τις συνθήκες αυτής και μάλιστα να έχουν και περιορισμένη χρονική διάρκεια. Με δεδομένο το γεγονός ότι το ζήτημα, το οποίο ερευνάται, ενέχει αρκετές δυσκολίες ως προς τους εννοιολογικούς του ορισμούς, η δεύτερη συνέντευξη συνέβαλλε στη δημιουργία μιας καλύτερης επικοινωνίας μεταξύ του συνεντευκτή και του ερωτώμενου, με αποτέλεσμα οι ερωτώμενοι να διατυπώσουν ακόμα πιο ελεύθερα τις προσωπικές τους απόψεις. Κατά δεύτερον, έχοντας ως δεδομένο ότι για την ανάλυση των κοινωνικών αναπαραστάσεων, είναι απαραίτητη η κατανόηση του περιεχόμενου της, η δεύτερη συνέντευξη παρείχε τη δυνατότητα περαιτέρω διερεύνησης του εν λόγω ζητήματος.

Όσον αφορά στη διαδικασία συλλογής των δεδομένων για τη δημιουργία κλίματος αποδοχής και ειλικρίνειας, έγινε προσπάθεια να καταστούν απόλυτα κατανοητοί οι στόχοι της έρευνας και να επισημανθεί ότι αυτή πραγματοποιείται στο πλαίσιο επιστημονικής εκπαιδευτικής έρευνας και τα αποτελέσματά της δε θα χρησιμοποιηθούν από άλλο πρόσωπο ή φορέα. Οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα σε όποιο μέρος επιθυμούσε ο ερωτώμενος (σπίτι, χώρος εργασίας, άλλος χώρος) για να μπορεί να αισθάνεται άνετα.

Στο πρώτο έντυπο καταγραφής χρειάστηκε να καταγραφούν τρεις κατηγορίες πληροφοριών:

- Πληροφορίες που αναφέρονται στις αναπαραστάσεις του ερωτώμενου σχετικά με την έννοια της Κοινωνίας της Πληροφορίας
- Πληροφορίες που αναφέρονται στις αναπαραστάσεις του ερωτώμενου σχετικά με το ρόλο της Κοινωνίας της Πληροφορίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο
- Πληροφορίες που αναφέρονται σε στοιχεία του φορέα και του εκπροσώπου του φορέα.

Στο δεύτερο έντυπο καταγραφής χρειάστηκε να καταγραφούν δύο κατηγορίες πληροφοριών:

- Πληροφορίες που αναφέρονται στις αναπαραστάσεις του ερωτώμενου σχετικά με την έννοια της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας
- Πληροφορίες που αναφέρονται στις αναπαραστάσεις του ερωτώμενου σχετικά με το ισχύον νομικό πλαίσιο για την ηλεκτρονική εγκληματικότητα

Για τον αριθμό των ερωτήσεων, 17 στο σύνολο του πρώτου έντυπου καταγραφής, και 14 στο σύνολο του δεύτερου έντυπου καταγραφής, κριτήριο αποτέλεσε η συνάρτηση πολλών παραγόντων όπως το ενδιαφέρον του θέματος, οι τύποι ερωτήσεων, ο τρόπος χορήγησης, ο διαθέσιμος χρόνος των ερωτώμενων. Όσον αφορά στην καταλληλότητα του περιεχομένου και της διατύπωσης των ερωτήσεων, όλες οι ερωτήσεις που αναγράφονται στα έντυπα καταγραφής, προέκυψαν σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα μετά από ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αλλά και παλαιότερων ερευνών σχετικά με το θέμα. Επίσης είναι κατανοητές, ξεκάθαρες και

προσαρμοσμένες στις γλωσσικές ικανότητες των ερωτώμενων. Όσον αφορά στην καταλληλότητα της μορφής των απαντήσεων, αυτές είναι κλειστού τύπου, αλλά και ανοικτού τύπου, οι οποίες έδιναν το πεδίο για να αναπτύξει ελεύθερα τις απόψεις του.

Οι κατηγορίες απάντησης είναι επαρκείς, εύκολες και ομοιόμορφες για τον επιδιωκόμενο στόχο της ερώτησης. Όταν χρησιμοποιείται ερώτηση κλειστού τύπου με πολλές επιλογές, οι επιλογές καλύπτουν όλες τις πιθανές περιπτώσεις. Ωστόσο για να διασφαλιστεί και κάποια άλλη περίπτωση που προκύπτει από πιθανά διαφορετικό εννοιολογικό, προσθέτει και την επιλογή άλλο.

Οι μέθοδοι ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκαν είναι η τυπολογική και η ερμηνευτική ανάλυση. Η τυπολογική ανάλυση αφορούσε στη δόμηση του υλικού στις συγκεκριμένες θεματικές κατηγορίες. Η ανάλυση αυτού του τύπου βοήθησε στην ανάλυση της σχέσης και της σύνδεσης των διαφορετικών κατηγοριών μεταξύ τους. Με την ερμηνευτική ανάλυση επιτεύχθηκε ο στόχος της ανάδειξης του νοήματος που οι ίδιοι οι ερωτώμενοι προσδίδουν στο υπό έρευνα ζήτημα, αναδεικνύοντας έτσι τη διαδικασία παραγωγής και αναπαραγωγής υποκειμενικών νοημάτων.

Στη συνέχεια παρατίθεται το ερωτηματολόγιο:

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΡΕΥΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ
ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΣΥΝΟΧΗ»**

**Έρευνα διερεύνησης αναπαραστάσεων ηλεκτρονικού εγκλήματος
στο πλαίσιο της Κοινωνίας της Πληροφορίας φορέων του Ν. Λέσβου**

Η παρούσα έρευνα αφορά στη διερεύνηση και στην καταγραφή κοινωνικών αναπαραστάσεων ηλεκτρονικού εγκλήματος στο πλαίσιο της Κοινωνίας της Πληροφορίας που έχουν καλλιεργήσει οι εκπρόσωποι φορέων του Ν. Λέσβου, ως πρόσωπα-κλειδιά-, οι οποίοι άμεσα ή έμμεσα μπορούν να επηρεάσουν ή να ασκήσουν τοπικές και περιφερειακές πολιτικές με έμφαση στην αντεγκληματική πολιτική.

Η συμμετοχή σας είναι πολύ σημαντική και θα βοηθήσει στην κατανόηση του συγκεκριμένου ζητήματος. Παρακαλείσθε να διαβάσετε προσεκτικά το ερωτηματολόγιο πριν το συμπληρώσετε (σε κάθε ερώτηση κυκλώνετε τις απαντήσεις που επιθυμείτε. Όπου χρειάζεται καταγράφετε την απάντησή σας). Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από δύο έντυπα καταγραφής.

Το πρώτο έντυπο αποτελείται από τις εξής θεματικές ενότητες:

- Η έννοια της Κοινωνίας της Πληροφορίας
- Ο ρόλος της Κοινωνίας της Πληροφορίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο
- Στοιχεία Φορέα

Το δεύτερο έντυπο αποτελείται από τις εξής θεματικές ενότητες:

- Η έννοια της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας
- Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο

1^ο Έντυπο Καταγραφής

A.A. ....

1. Τι εννοούμε με τον όρο Κοινωνία της Πληροφορίας; (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

- α) Επιχειρησιακό πρόγραμμα στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ
- β) Ένας νέος τύπος κοινωνίας
- γ) μια εξελιγμένη μορφή του καπιταλιστικού συστήματος
- δ) Άλλο (Αναφέρατε).....

2. Υπάρχουν κάποια συγκεκριμένα φαινόμενα που πιστεύετε ότι χαρακτηρίζουν αποκλειστικά την κοινωνία της πληροφορίας; (Αναφέρατε επιγραμματικά)

.....
.....
.....
.....

3. Ποιο είναι το κύριο στοιχείο που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως προς την Κοινωνία της Πληροφορίας; (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

- α) η χρήση νέων τεχνολογιών
- β) η διάχυση της πληροφορίας
- γ) η υλοποίηση έργων στο πλαίσιο προγραμμάτων
- δ) Άλλο (Αναφέρατε).....

4. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η κοινωνία της πληροφορίας έχει ως αποκλειστικό στόχο την ανάπτυξη και διάδοση της τεχνολογίας, χωρίς καμία άλλη προέκταση. Εσείς υποστηρίζετε αυτή τη θέση;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

5. Για ποιο λόγο υποστηρίζετε αυτή τη θέση;

.....
.....
.....
.....

6. Η ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας έχει επιφέρει αλλαγές στον τρόπο οργάνωσης του φορέα που εκπροσωπείτε;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

7. Αν ναι, οι αλλαγές αυτές έχουν βελτιώσει τις συνθήκες λειτουργίας του φορέα σας;

- α) Ναι
- β) Όχι

8. Πιστεύετε ότι η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να αποτελέσει καταλύτη ως προς την ευρύτερη διάχυση της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας στους πολίτες;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

9. Αν ναι, με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι μπορεί να καταστεί αρωγός στη διάχυση της;

.....
.....
.....
.....

10. Αν όχι, για ποιο λόγο υποστηρίζετε αυτή τη θέση;

.....
.....
.....
.....

11. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδώσει οδηγίες και κανονισμούς που οριοθετούν το νομικό πλαίσιο που αφορά στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Μέρος του πλαισίου αυτού έχει ενσωματωθεί και σε εθνικό επίπεδο. Πιστεύετε ότι οι υπάρχουσες διατάξεις καλύπτουν όλες τις πτυχές των φαινομένων της κοινωνίας της πληροφορίας;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

12. Αν όχι, ποιες πτυχές πιστεύετε ότι δεν καλύπτουν;

.....
.....
.....
.....

13. Όνομα Φορέα:

.....
.....

14. Αρμοδιότητες φορέα:

.....
.....
.....
.....

15. Θέση εκπροσώπου φορέα:

.....
.....

16. Μορφωτικό επίπεδο εκπροσώπου φορέα:

- α) απολυτήριο Λυκείου
- β) πτυχίο ΤΕΙ
- γ) πτυχίο ΑΕΙ
- δ) μεταπτυχιακό δίπλωμα
- ε) διδακτορικό δίπλωμα
- στ) άλλο (Αναφέρετε).....

17. Νομική ιδιότητα φορέα:

.....
.....

2^ο Έντυπο Καταγραφής

Α.Α. ....

1. Πιστεύετε ότι η ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας έχει δημιουργήσει συνθήκες για την καλλιέργεια νέων τύπων εγκληματικότητας;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

2. Αν ναι, με ποιο τρόπο τις έχει δημιουργήσει;

.....
.....
.....
.....

3. Αν όχι, γιατί;

.....
.....
.....
.....

4. Γνωρίζετε τη σημασία του όρου «διαδικτυακό» έγκλημα (cyber crime) ;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δεν απαντώ

5. Γνωρίζετε τη σημασία του όρου πληροφορικό έγκλημα (computer crime);

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δεν απαντώ

6.Υπάρχει διαφορά στην εννοιολόγηση των παραπάνω όρων «διαδικτυακό» έγκλημα (cyber crime) και πληροφορικό έγκλημα (computer crime);

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

7. Αναφέρετε μορφές ηλεκτρονικού εγκλήματος (επιγραμματικά)

.....
.....
.....
.....

8. Από τη στιγμή που εμφανίζονται περιπτώσεις ηλεκτρονικής εγκληματικότητας δημιουργείται η ανάγκη δημιουργίας νομοθετικού πλαισίου που να τις αντιμετωπίζει. Πιστεύετε ότι οι υπάρχουσες διατάξεις είναι επαρκείς όσον αφορά στην αντιμετώπιση της μορφής αυτής εγκληματικότητας;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

9. Αν όχι, για ποιες συμπεριφορές πιστεύετε ότι χρειάζεται να υπάρχουν περεταίρω διατάξεις, ώστε να χαρακτηρίζονται ως αξιόποινες πράξεις;

.....
.....
.....
.....

10. Σε περίπτωση αξιόποινης πράξης για την ανεύρεση της αρμοδιότητας του δικαστηρίου πρέπει να καθοριστεί ο τόπος τέλεσης του αδικήματος. Τι ισχύει στην Ελλάδα;

α) Η θεωρία του τόπου ενέργειας, σύμφωνα με την οποία ως τόπος τέλεσης του αδικήματος θα πρέπει να θεωρηθεί ο τόπος όπου ετελέσθη η ενέργεια που έτεινε στο άδικο αποτέλεσμα και αν η ενέργεια έλαβε χώρα σε περισσότερα από ένα κράτη, ο τόπος όπου ολοκληρώθηκε.

β) Η θεωρία του τόπου του αποτελέσματος, όπου ως τόπος τελέσεως του αδικήματος θεωρείται ο τόπος όπου εκδηλώθηκε το ζημιογόνο αποτέλεσμα.

γ) Η μικτή θεωρία, όπου ως τόπος τελέσεως του αδικήματος θεωρείται τόσο ο τόπος ενέργειας όσο και ο τόπος του αποτελέσματος με δικαίωμα επιλογής του αδικηθέντος.

δ) Η θεωρία του βαρύνοντος τόπου, σύμφωνα με την οποία ο τόπος του αδικήματος εντοπίζεται στο κράτος όπου το έγκλημα εκδηλώθηκε κατά την κύρια σημασία του.

ε) Άλλο(αναφέρατε)

.....
.....
.....

στ) δε γνωρίζω

11. Πως ονομάζονται όσοι τελούν ηλεκτρονικά εγκλήματα;

- α) χάκερς (hackers)
- β) κράκερς (crackers)
- γ) και οι δύο προηγούμενες ονομασίες
- δ) δε γνωρίζω

12. Γνωρίζετε ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στους χάκερς (hackers) και τους κράκερς (crackers) ;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δεν απαντώ

13. Έχει αντιμετωπίσει ο φορέας σας μέχρι σήμερα κάποια περίπτωση η οποία να εμπίπτει στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας;

- α) Ναι
- β) Όχι
- γ) Δε γνωρίζω

14. Αν ναι, ποια είναι αυτή;

.....
.....
.....
.....

5.3. Αναλύοντας τις αναπαραστάσεις των ερωτώμενων

Με το πρώτο έντυπο καταγραφής ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να προσδιορίσουν την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας και τις συνθήκες που τη διέπουν. Οι ερωτώμενοι στην πλειονότητα τους έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Οι αρμοδιότητες των φορέων που εκπροσωπούν προσδιορίζονται από τους ίδιους ότι έχουν ως απώτερο σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Οι φορείς διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στους φορείς που λαμβάνουν άμεσα πολιτικές αποφάσεις που επηρεάζουν περιφερειακές και τοπικές πολιτικές και είναι το Υπουργείο Αιγαίου, η Περιφέρεια Β. Αιγαίου, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λέσβου και ο Δήμος Μυτιλήνης, και στους φορείς, που αν και δεν λαμβάνουν πολιτικές αποφάσεις, επηρεάζοντας έμμεσα περιφερειακές και τοπικές πολιτικές, διαχειρίζονται άμεσα το εγκληματικό φαινόμενο και είναι η Αστυνομική Διεύθυνση, η Εισαγγελία Πρωτοδικών και το Κέντρο Πρόληψης «Πνοή».

Στην πρώτη ερώτηση, λοιπόν, διαφαίνεται ότι οι εκπρόσωποι των φορέων που κατέχουν πολιτική θέση και λαμβάνουν άμεσα πολιτικές αποφάσεις, δηλαδή ο υπουργός Αιγαίου, ο γενικός γραμματέας περιφέρειας, ο νομάρχης και ο δήμαρχος με τον όρο «Κοινωνία της Πληροφορίας» θεωρούν πρωταρχικά ότι εννοείται το επιχειρησιακό πρόγραμμα. Για την ακρίβεια ο Υπουργός Αιγαίου υποστηρίζει αποκλειστικά αυτή τη θέση. Ο γενικός γραμματέας περιφέρειας σε δεύτερη φάση πιστεύει ότι η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά έναν νέο τύπο κοινωνίας. Από την άλλη πλευρά ο Νομάρχης υποστηρίζει ότι η κοινωνία της πληροφορίας θα μπορούσε να μετεξελιχθεί σε έναν νέο τύπο κοινωνίας, ωστόσο αυτό ακόμα δεν έχει συμβεί, ενώ ο δήμαρχος πιστεύει ότι αλλάζει η οργάνωση της κοινωνίας, καθώς το βάρος μετατίθεται στους τρόπους με τους οποίους η πληροφορία ανταλλάσσεται.

Οι υπόλοιποι εκπρόσωποι των φορέων, δηλαδή, της Εισαγγελίας Πρωτοδικών και της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου υποστηρίζουν ότι η Κοινωνία της Πληροφορίας συνιστά έναν νέο τύπο κοινωνίας, με τον εισαγγελέα να ταυτίζει τη κοινωνία της πληροφορίας με μια κοινωνία που η οργάνωση της στηρίζεται στη γνώση. Ο εκπρόσωπος του κέντρου Πρόληψης «Πνοή» αμφιταλαντεύεται για το αν η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά έναν νέο τύπο ή συνιστά μια εξελιγμένη μορφή του καπιταλιστικού συστήματος. Στην ερώτηση αυτή, αν και στην πλειονότητα τους οι ερωτώμενοι πιστεύουν ότι η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά έναν νέο τύπο κοινωνίας, διαφαίνονται οι διαφοροποιήσεις τους ανάλογα με τη θέση που κατέχουν και την πολιτική τους ιεραρχία. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι οι εκπρόσωποι

των πολιτικών φορέων έχουν ως πρώτη αναπαράσταση το επιχειρησιακό πρόγραμμα, σε αντίθεση με τους εκπροσώπους των φορέων που διαχειρίζονται άμεσα το εγκληματικό ζήτημα. Σε σχέση με την πρώτη κατηγορία φορέων διαφαίνεται ότι όσο ο πολιτικός φορέας απομακρύνεται από το τοπικό επίπεδο, τόσο η αναπαράσταση του επικεντρώνεται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα.

Ειδικά όσον αφορά στον Υπουργό Αιγαίου, η αναπαράσταση του αυτή επιβεβαιώνεται και από τη δεύτερη ερώτηση, καθώς ως φαινόμενα της κοινωνίας της πληροφορίας χαρακτηρίζει επιτυχείς δράσεις του προγράμματος. Από την άλλη πλευρά ο Περιφερειάρχης, ο Νομάρχης και ο Δήμαρχος εστιάζουν στη σημαντικότητα του ρόλου της πληροφορίας μέσω του διαδικτύου, με το Νομάρχη ειδικότερα να αποδίδει μεγάλη έμφαση στη σημαντικότητα της διάχυσης της. Οι υπόλοιποι εκπρόσωποι, αν και αναφέρουν ότι η πληροφορία διαδραματίζει έναν ρόλο, εστιάζουν κυρίως στη σημαντικότητα της χρήση των νέων τεχνολογιών, οι οποίες, όπως υποστηρίζουν, επηρεάζουν τις κοινωνικές διαστάσεις της κοινωνίας της πληροφορίας, στον τομέα της γνώσης, σύμφωνα με τον εισαγγελέα, και στο επίπεδο της κοινωνικής ζωής, σύμφωνα με τον αστυνομικό διευθυντή. Από όλους τους ερωτώμενους μόνο ο Περιφερειάρχης και ο Δήμαρχος εντάσσουν το ηλεκτρονικό έγκλημα στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας.

Η τρίτη ερώτηση έρχεται να επιβεβαιώσει τις παραπάνω αναπαραστάσεις, καθώς οι εκπρόσωποι πολιτικών φορέων εστιάζουν στη σημαντικότητα της διάχυσης της πληροφορίας, σημειώνοντας όμως και τη σημασία της χρήσης νέων τεχνολογιών. Από την άλλη πλευρά οι υπόλοιποι εκπρόσωποι εστιάζουν στη χρήση των νέων τεχνολογιών και παράλληλα υποστηρίζουν για πρώτη φορά στη διάρκεια της συνέντευξης, ότι και η υλοποίηση έργων στο πλαίσιο προγραμμάτων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, σε αντίθεση με τους εκπροσώπους των πολιτικών φορέων που δίνουν τη μεγαλύτερη σημασία στη διάσταση αυτή, παρόλο που εννοιοθετούν κατά βάση την κοινωνία της πληροφορίας ως το επιχειρησιακό πρόγραμμα.

Μέσα από την τέταρτη ερώτηση διαφαίνεται ότι όλοι οι ερωτώμενοι δεν έχουν μια θέση τεχνολογικού ντετερμινισμού όσον αφορά στην κοινωνία της πληροφορίας. Αντίθετα όλοι υποστηρίζουν ότι ενέχει πολύ σημαντικές κοινωνικές διαστάσεις, αλλά αυτές τις εστιάζουν σε διαφορετικά επίπεδα. Ο υπουργός Αιγαίου αναφέρει ότι η κοινωνία της πληροφορίας, λόγω της χρήσης των νέων τεχνολογιών, μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την κοινωνική δράση. Ο Περιφερειάρχης αναφέρει τις θετικές επιπτώσεις της στον τομέα της εκπαίδευσης, ο νομάρχης εστιάζει στη

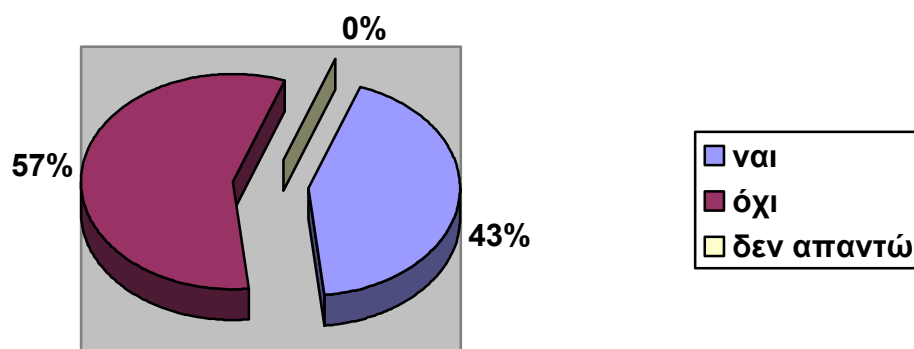
σημαντικότητα της διάχυσης της πληροφορίας μέσω της τεχνολογίας και ο δήμαρχος αναφέρεται στην επιρροή της κοινωνίας της πληροφορίας στον εργασιακό τομέα και στα ήθη της κοινωνίας. Από την άλλη πλευρά ο εκπρόσωπος του κέντρου Πρόληψης αναφέρεται στις αλλαγές που επέρχονται ευρύτερα στον οικονομικό τομέα. Ο αστυνομικός διευθυντής αναφέρεται στις ευρύτερες δυνατότητες της επικοινωνίας που επηρεάζουν το κοινωνικό πράττειν, ενώ ο εισαγγελέας εστιάζει τη θέση του και πάλι στον τομέα της γνώσης. Βάσει αυτής της καταγραφής διαφαίνεται ότι οι αναπαραστάσεις των εκπροσώπων, οι οποίες εστιάζουν σε πολύ διαφορετικούς τομείς, αναδεικνύουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της κοινωνίας της πληροφορίας. Οι ερωτώμενοι εστιάζοντας σε διαφορετικούς τομείς, αναδεικνύουν κριτήρια με τα οποία λαμβάνουν τις εκάστοτε αποφάσεις και επιβεβαιώνουν την αναπαράσταση που έχουν για ένα νέο τύπο κοινωνίας.

Όλοι οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι η κοινωνία της πληροφορίας έχει ασκήσει σημαντικές επιρροές στον φορέα τους, οι οποίες έχουν πολύ θετικές επιδράσεις και έχουν βελτιώσει τόσο τις συνθήκες εργασίας τους, όσο και τις υπηρεσίες που προσφέρουν στους πολίτες. Με εξαίρεση τον εκπρόσωπο του κέντρου πρόληψης Πνοή, όλοι οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να καταστεί σημαντικός παράγοντας στη διάχυση της πληροφορικής τεχνολογίας. Ο εκπρόσωπος του κέντρου πρόληψης υποστηρίζει ότι η διάχυση της γνώσης της πληροφορικής τεχνολογίας είναι ζήτημα που πρέπει να ενταχθεί στον τομέα της βασικής εκπαίδευσης και όχι στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι υπόλοιποι ερωτώμενοι, και ιδιαίτερα ο Υπουργός Αιγαίου αποδίδει μεγάλη έμφαση στο ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης, υποστηρίζοντας ότι είναι ο φορέας που βρίσκεται πιο κοντά στους πολίτες. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εκπρόσωποι των πολιτικών φορέων προτείνουν συγκεκριμένες δράσεις για τη διάχυση της πληροφορικής τεχνολογίας, ενώ για τους υπόλοιπους εκπρόσωπους η άποψη αυτή είναι πιο γενικευμένη και αόριστη.

Η κοινωνία της πληροφορίας σύμφωνα με τον εισαγγελέα, τον αστυνομικό διευθυντή, αλλά και τον Υπουργό Αιγαίου, όσον αφορά στο νομικό της πλαίσιο είναι επαρκής. Αντίθετα για τον περιφερειάρχη είναι ένα ζήτημα στο οποίο δεν έχει καμία γνώση. Όπως υποστηρίζουν ο Νομάρχης και ο Δήμαρχος, η κοινωνία της πληροφορίας βρίσκεται σε εξέλιξη, το ίδιο και το νομικό της πλαίσιο. Ο εκπρόσωπος του κέντρου πρόληψης εστιάζει στην ανεπάρκεια του νομικού πλαισίου όσον αφορά στην παιδική πορνογραφία, στην παιδικά και γυναικεία κακοποίηση, μέσω του

διαδικτύου, εντάσσοντας έτσι για πρώτη φορά το ηλεκτρονικό έγκλημα στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας.

Είναι επαρκές το νομικό πλαίσιο για την κοινωνία της πληροφορίας;

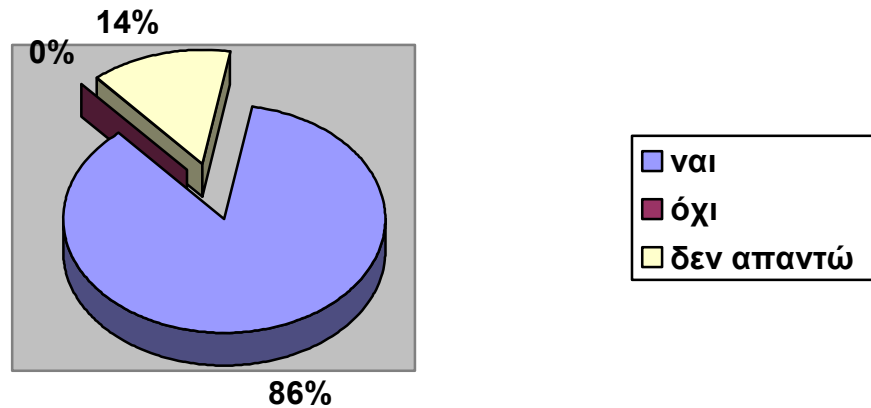

Οι εκπρόσωποι των πολιτικών φορέων, όπως διαφάνηκε από τη συνέντευξη, δεν έχουν ασχοληθεί επαρκώς με το ζήτημα αυτό. Χαρακτηριστική όμως είναι η πεποίθηση του εισαγγελέα και του αστυνομικού διευθυντή, οι οποίοι υποστηρίζουν την επάρκεια αυτή, παρόλο που πιστεύουν ότι η κοινωνία της πληροφορίας συνιστά έναν νέο τύπο κοινωνίας. Βάσει αυτής τους της απάντησης διαφαίνεται έντονη αντιφατικότητα, σε σχέση με τις δομικές αναπαραστάσεις που έχουν καλλιεργήσει.

Όσον αφορά στο δεύτερο έντυπο καταγραφής με το οποίο καταγράφονται οι αναπαραστάσεις που έχουν καλλιεργήσει οι ερωτώμενοι σε σχέση με το ηλεκτρονικό έγκλημα, είναι χαρακτηριστικό ότι ο Υπουργός Αιγαίου αρνήθηκε να δώσει οποιαδήποτε απάντηση αφορούσε στο θέμα αυτό. Η άρνηση αυτή προέκυψε, όπως ο ίδιος εξήγησε, από τη γενικότερη πεποίθηση του ότι το έγκλημα είναι ένα ζήτημα που δεν αφορά στο υπουργείο που εκπροσωπεί, και για το λόγο αυτό δεν πραγματοποιήθηκε δεύτερη συνέντευξη. Οι υπόλοιποι ερωτώμενοι συμμετείχαν κανονικά στη διαδικασία της συνέντευξης.

Αν και κανένας ερωτώμενος δεν έχει αντιμετωπίσει στο φορέα που εκπροσωπεί κάποια περίπτωση που να σχετίζεται με την ηλεκτρονική εγκληματικότητα, όλοι έχουν καλλιεργήσει συγκεκριμένες αναπαραστάσεις για το ηλεκτρονικό έγκλημα. Στο σύνολο τους οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας το ηλεκτρονικό έγκλημα αποτελεί έναν νέο τύπο εγκλήματος.

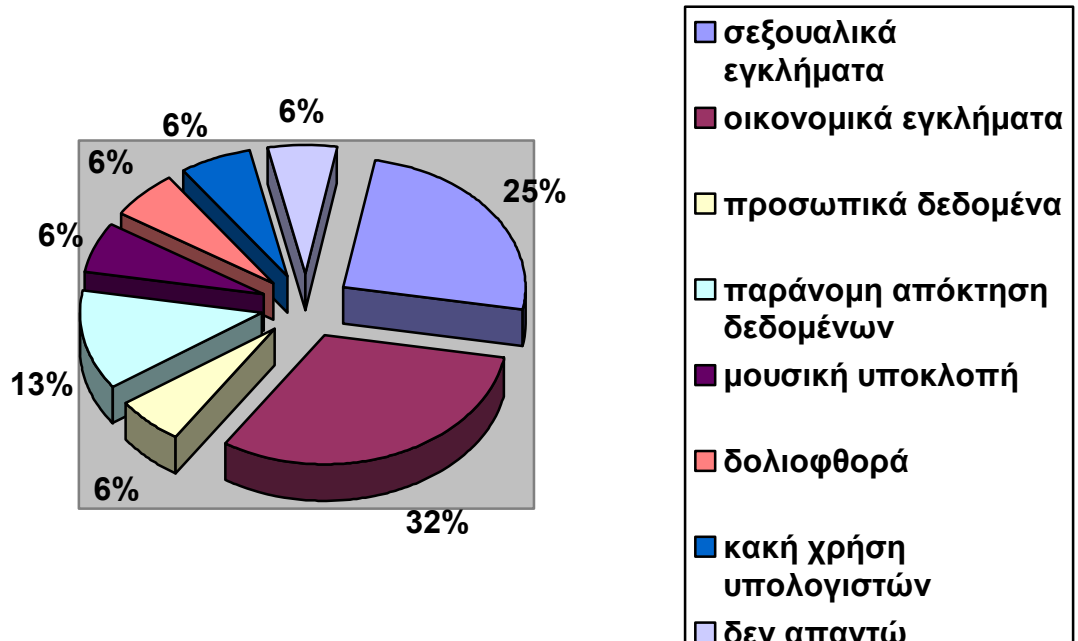
Η ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας έχει δημιουργήσει τις συνθήκες για την καλλιέργεια νέων τύπων εγκληματικότητας;

Όταν όμως τους ζητείται να προσδιορίσουν τους λόγους και τις συνθήκες που θεωρητικά έχουν δημιουργήσει αυτό το νέο τύπο εγκλήματος, με εξαίρεση τον αστυνομικό διευθυντή και τον περιφερειάρχη, ουσιαστικά αναφέρονται στις μορφές ηλεκτρονικής εγκληματικότητας που παρουσιάζονται. Είναι χαρακτηριστικό ότι μάλιστα ότι οι απαντήσεις τους στην ερώτηση αυτή ταυτίζονται με τις απαντήσεις στην ερώτηση που τους ζητείται να καταγράψουν μορφές ηλεκτρονικής εγκληματικότητας.

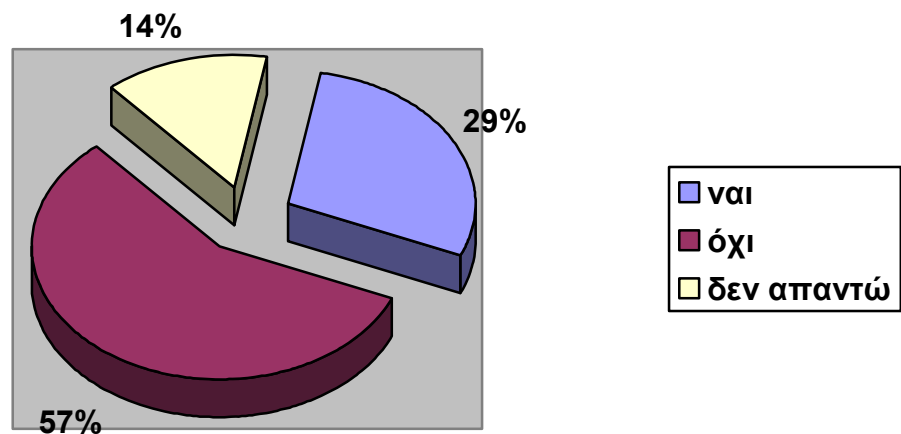
Όλοι οι ερωτώμενοι όμως όταν καταγράφουν ηλεκτρονικά εγκλήματα χρησιμοποιούν τις ίδιες αξιολογήσεις όπως για όλα τα εγκλήματα κοινού τύπου. Εξαίρεση αποτελεί ο Δήμαρχος, ο οποίος αναφέρεται στην κακή χρήση των υπολογιστών.

Μορφές ηλεκτρονικής εγκληματικότητας

Το γεγονός αυτό αναδεικνύει ότι οι αναπαραστάσεις τους για ένα νέο τύπο εγκληματικότητας, είναι αντιφατικές και ειδικότερα όσον αφορά στον αστυνομικό διευθυντή και στον εισαγγελέα οι οποίοι υποστηρίζουν παράλληλα ότι και το νομικό πλαίσιο για το ηλεκτρονικό έγκλημα είναι επαρκές.

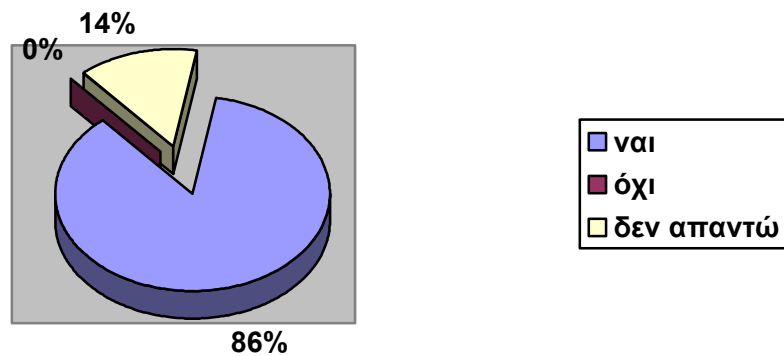
Είναι επαρκές το νομικό πλαίσιο για το ηλεκτρονικό έγκλημα;

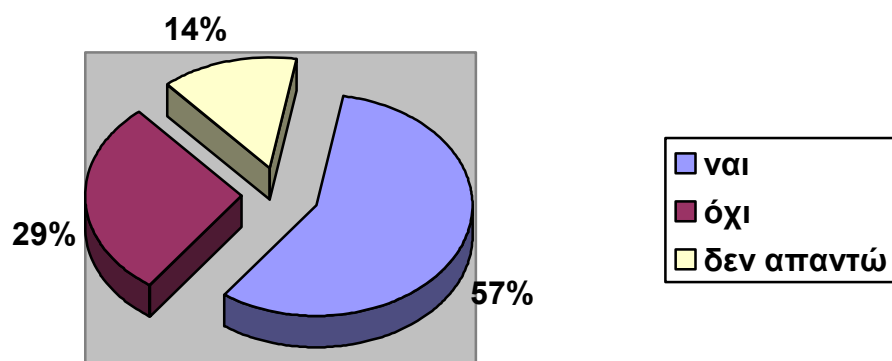
Οι υπόλοιποι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι το νομικό πλαίσιο δεν είναι επαρκές, λόγω των ραγδαίων εξελίξεων της τεχνολογίας. Με αυτόν τον τρόπο τονίζουν τη σημαντικότητα της διάστασης που ενέχει η τεχνολογία, παρόλο που όσον αφορά ευρύτερα στην κοινωνία της πληροφορίας δεν της είχαν αποδώσει τόσο μεγάλη διάσταση.

Στην πλειονότητα τους οι ερωτώμενοι γνωρίζουν τον όρο διαδικτυακό έγκλημα (cyber crime) και όχι τόσο τον όρο πληροφορικό έγκλημα (computer crime).

Γνωρίζετε τη σημασία του όρου «διαδικτυακό» έγκλημα (cyber crime);

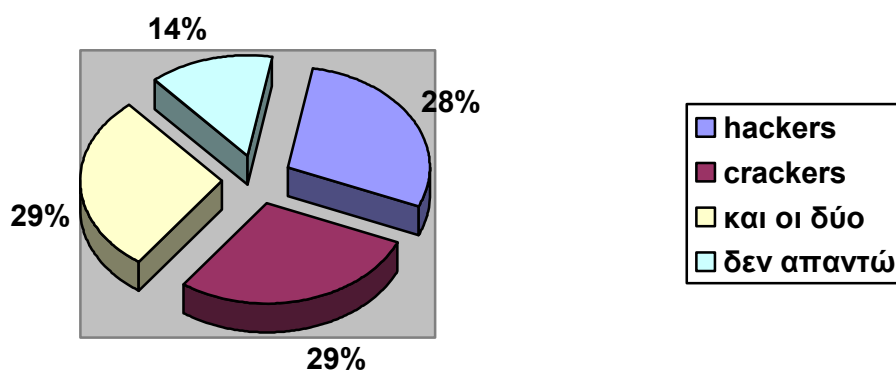
Γνωρίζετε τη σημασία του όρου «πληροφορικό» έγκλημα (computer crime);

Από τους ερωτώμενους που υποστηρίζουν ότι γνωρίζουν και τους δύο όρους (δήμαρχος, περιφερειάρχης, αστυνομικός διευθυντής, εισαγγελέας) μόνο ο δήμαρχος και ο αστυνομικός διευθυντής γνωρίζουν τις ουσιαστικές διαφοροποιήσεις των δύο όρων. Χαρακτηριστική είναι η θέση του εισαγγελέα ότι ανάμεσα στους δύο όρους δεν υφίσταται καμία διαφορά. Με αυτή του τη θέση διαφαίνεται ακόμα περισσότερο ότι η αναπαράσταση του για το ηλεκτρονικό έγκλημα είναι πλήρως ενοποιημένη και έρχεται σε αντίθεση με τη θέση του για ένα νέο τύπο εγκληματικότητα.

Όσον αφορά στις αναπαραστάσεις των ερωτώμενων για τους ηλεκτρονικούς εγκληματίες, πέρα από το δήμαρχο και τον αστυνομικό διευθυντή, οι οποίοι πιστεύουν ότι ηλεκτρονικά εγκλήματα διαπράττουν οι crackers, οι υπόλοιποι ερωτώμενοι εστιάζουν την προσοχή τους στους hackers, καλλιεργώντας έτσι τις κυρίαρχες αναπαραστάσεις που προκύπτουν από τα ΜΜΕ. Τέλος κανένας ερωτώμενος δε γνωρίζει σύμφωνα με ποια θεωρία καθορίζεται το αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση αξιόποινης ηλεκτρονικής πράξης.

Ποιοι διαπράττουν ηλεκτρονικά εγκλήματα

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Beck, U.**, «*Τι είναι Παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες Αντιλήψεις και Απαντήσεις*», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα., 2000
- Chomsky, N.**, «*Τα ΜΜΕ ως όργανο κοινωνικού ελέγχου και επιβολής*», εκδ. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα 1997
- Craib, I.**, «*Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία*», επιμέλεια: Λέκκας Π., εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000
- Delmas- Marty, M.**, «*Πρότυπα και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*», μετάφραση: Ζαραφονίτου Χ., Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Durkheim, E.**, «*Οι Κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου*», μετάφραση: Μουσούρου Λ., εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1978
- Giddens, A.**, «*Κοινωνιολογία*», μετάφραση- επιμέλεια: Τσαούσης Δ., εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2002
- Giddens, A.**, «*Ο Κόσμος των Ραγδαίων Αλλαγών*», μετάφραση: Γεώργιας Κ., εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001
- Habermas, J.**, «*Νέα Κοινωνικά Κινήματα*», «*Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*», Τόμος Β', τεύχος 7, σελ. 133-140, Απρίλιος 1992
- Jodelet, D.**, «*Κοινωνική αναπαράσταση: φαινόμενα, έννοια και θεωρία*». Στο Στ. Παπαστάμου, Α. Μαντόγλου (Επιμ.), «*Κοινωνικές Αναπαραστάσεις*». Αθήνα: Οδυσσέας, 1995, σσ. 124-162.
- Melucci, A.**, «*Κουλτούρες στο Παιχνίδι*», μετάφραση-εισαγωγή- επιμέλεια : Ψημίτης Μ., εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2002
- Ritzer, G.**, «*Θεωρία των συμβολικών Διαντιδράσεων*», στο Πετμεζίδου Μ., «*Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία*», Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1996
- Αγγελής, Ι.**, «*Η προς ψήφιση σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο: Η σχέση της με την ελληνική έννομη τάξη*», 2005 [Online:] <http://www.lawnet.gr/pages/eofn/2/cybercrime.asp>
- Αργυρόπουλος, Α.**, «*Ηλεκτρονική εγκληματικότητα*», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα, 2001
- Αρχάκης, Α. και Κονδύλη, Μ.**, «*Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιολογολογίας*», εκδ. Νήσος, Αθήνα, 2002
- Γετίμης, Π. – Γράβαρης, Δ.**, «*Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνική Πολιτική. Η Σύγχρονη Προβληματική*», Θεμέλιο, Αθήνα., 1993
- Γεωργούλας, Σ.**, «*Αποκλίνουσα Συμπεριφορά των Νέων*», εκδ. Εκκρεμές, Αθήνα, 2003
- Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, Α.**, «*Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1984
- Δασκαλάκης, Η.**, «*Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας*», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, εκδ. Ε.Κ.Κ.Ε., 1976
- Δασκαλάκης, Η.**, «*Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1985
- Δερτούζος, Μ.** «*Η ανολοκλήρωτη επανάσταση. Ανθρωποκεντρικοί υπολογιστές και τι μπορούν να κάνουν για εμάς*». Εκδ. «Νέα Σύνορα»- Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα 2001
- Δημόπουλος, Χ.**, «*Η Παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος (κατά την αγγλοσαξωνική βιβλιογραφία)*», εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003

- Εταιρεία Νομικών Β. Ελλάδος**, «Ψηφιακή Τεχνολογία και Δίκαιο», επιμ. Απόστολος Άνθιμος, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004
- Κάλλας, Γ.**, «Η Κοινωνία της Πληροφορίας και ο νέος ρόλος των κοινωνικών επιστημών», εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 2006
- Κάλλας, Γ.**, «Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων», εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 2001
- Κάλλας, Γ.**, «Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών», εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 2002
- Κανελλόπουλος, Δ.**, «Ηλεκτρονικά εγκλήματα στον κυβερνοχώρο», ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ, 5ο ΤΕΥΧΟΣ, Μάρτιος 2007, σσ. 14-29
- Καραγιαννόπουλος, Β.**, «Αφιέρωμα στους χάκερς», The art of crime, τεύχος 1, 2006
- Κατερέλος, Ι.**, «Κατά συνθήκη συμπεριφορά στις κοινωνικές αναπαραστάσεις. Μια μελέτη της κοινωνικής αναπαράστασης της εκπαιδευτικής σχέσης στους δασκάλους», Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, τεύχος 91, 1996, σσ 123-144
- Κουβέλη, Α.**, «Το στοιχείο της παραμόρφωσης στην εμπειρική κοινωνική έρευνα: τυποποιημένο ερωτηματολόγιο και ελεύθερη συνέντευξη», Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, τεύχος 54, 1984, σσ 21-47.
- Κουκουτσάκη, Α.**, «Εικόνες εγκλήματος», εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 1999
- Κυριαζή, Ν.**, «Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών», εκδ. Ελληνικές επιστημονικές εκδόσεις, Αθήνα 1998
- Κωνσταντινίδου, Χ.**, «Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των Αλβανών μεταναστών στον Αθηναϊκό Τύπο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2001
- Λάζος, Γ.** «Πληροφορική και έγκλημα», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001
- Λαμπροπούλου, Ε.**, «Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των Θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999
- Λαμπροπούλου, Ε.**, «Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999
- Μήτρου, Λ.**, «Το Δίκαιο στην Κοινωνία της Πληροφορίας», εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2002
- Μπουζάκης Σ.**, «Παγκοσμιοποίηση και Εκπαίδευση: η Υποταγή της Εκπαίδευσης στην Οικονομία της Αγοράς», στο «Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική. Μεταξύ Κράτους και Αγοράς», Γράβαρης Δ. – Παπαδάκης Ν. (Επιμ.), Σαββάλας, Αθήνα, 2005, σσ. 135-149.
- Ναζάκης, Χ.**, «Από τις Κοινωνίες της Παραγωγής στις Κοινωνίες της Πληροφορίας: η Ανάδυση Νέων Μορφών Πλούτου και Δύναμης», στο «Δομές και Σχέσεις Εξουσίας στη Σημερινή Ελλάδα», Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, 2000, σσ. 665-675.
- Ναζάκης, Χ.**, «Η θεολογία της ανάπτυξης. Ορισμένες βασικές σκέψεις για τις ιδεολογικές της βάσεις», Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, τεύχος 95, 1998, σσ 53-68
- Παπαθανασόπουλος, Σ.**, «Η δύναμη της τηλεόρασης. Η λογική του Μέσου και η αγορά», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997
- Παπαχρίστου, Θ.**, «Κοινωνιολογία του Δικαίου», εκδ. Α.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα Κομοτηνή 1999
- Πασιάς Γ.,-Φλουρής Γ.**, «Η Ευρώπη της Γνώσης ως Διακύβευμα και ως Αναπαράσταση των Σχέσεων Εξουσίας – Γνώσης στο Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό Συγκείμενο», στο Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική. Μεταξύ Κράτους και Αγοράς, Γράβαρης Δ. – Παπαδάκης Ν. (Επιμ.), Σαββάλας, Αθήνα, 2005 σσ. 367-397.

- Σούβλας, Π.**, «*Justi atque injusti scientia - Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*», εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 1995
- Τάτσης, Ν.**, «*Κοινωνιολογία*», εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα, 1997
- Τσαλίκουλου, Φ.**, «*Μυθολογίες βίας και καταστολής*», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1996
- Τσάτσος, Δ.**, «*Συνταγματικό Δίκαιο*», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993
- Τσουραμάνης, Χ.**, «*Ψηφιακή Εγκληματικότητα*», εκδ. Κατσαρός Βασ. Ν., 2005
- Ψαρούδα-Μπενάκη, Α.**, «*Θεωρία και Πράξη του Ποινικού Δικαίου*», εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2004
- Ψημίτης, Μ.**, «*Εναλλακτικά κοινωνικά κινήματα: η αναζήτηση του εφικτού ανάμεσα σε υποκειμενικές ανάγκες και κρατικές πολιτικές*», Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τεύχος 8, σελ.28, Νοέμβριος 1996

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Abric, J. C.**, “Central system, peripheral system: their functions and roles in the dynamics of social representations”. *Papers on Social Representations*, 2 (2), (1994), 75-78.
- Barlow, J. P.**, “*A Declaration of the Independence of Cyberspace*”, Davos, Switzerland, 1996
- Castells, M.**, “*The global criminal economy*” in Eugene McLaughlin, John Muncie, Gordon Hughes, “*Criminological Perspectives, Essential Readings*”, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2004
- Castells, M.**, “*The Rise of the Network Society*”, London: Blackwell, 2000.
- Currie, E.**, “*Social crime prevention strategies in a market society*” in Eugene McLaughlin, John Muncie, Gordon Hughes, “*Criminological Perspectives, Essential Readings*”, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 2004
- Denning, D.**, “*Concerning hackers who break into computer systems*” www.eff.org/Net_culture/Hackers/denning_hackers.speech - 58k
- Halbert, D.**, “*Computer technology and legal discourse*”, 1994, <ftp://pub/obj/law/jnl/elaw/comment/halberd.txt>
<http://www.altfactor.ath.cx/library/stuff/hc.2/hc-gr-00.html>
- Kizza, M. J.**, “*Ethical and Social Issues in the Information Age*”, Springer, New York, 2004
- Levy, S.**, “*Hackers: Heroes of the Computer Revolution*”, Doubleday, 1984
- Mumford, E.**, “*Problems, Knowledge, solutions: solving complex problems*”, *Journal of Strategic Information Systems* vol.7, 1998, pg. 255-269
- Parker, D.B.**, “*Crime by Computer*”, New York: Charles Scribner’s Sons, 1976
- Sieber, U.**, “*The International Handbook on Computer Crime: Computer – Related Economic Crime and the Infringement of Privacy*”, John Wiley & Sons Inc, 1997
- Steele, G.**, “*The Hacker’s Dictionary: A Guide to the World of Computer Wizard*”, Harpercollins, 1983
- Sterling, B.**, “*The hacker crackdown: Law and disorder on the electronic frontier*”
- Taylor, P.**, “*Hackers, distributed in Computer*”, *Underground Digest* Vol.9 Issue 59
- Vold G., Bernard T., Snipes J.**, “*Theoretical Criminology*”, Oxford University Press, New York, 2002
- Wardhaugh R.**, “*An Introduction to sociolinguistics*”, Oxford, 1986
- Wasik, M.**, “*Crime and the Computer*”, Clarendon Press, Oxford, 1991

Άλλες Πηγές

Ένωση Πληροφορικών Ελλάδας, «Μελέτη Επισκόπησης της Πληροφορικής στην Ελλάδα», 2006

Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας, Ομάδα για την Τεχνολογική, Οικονομική και Στρατηγική Ανάλυση της Κοινωνίας της Πληροφορίας, «Η τοπική αυτοδιοίκηση καταλύτης ανάπτυξης της Κοινωνίας της Πληροφορίας για την Προγραμματική Περίοδο 2007-20013» (online) www.pepdym.gr/pep2007.doc

«Λεξικό Διαδικτύου και Δικτύων της Microsoft», εκδ. Κλειδάριθμος, 2004

Ομάδας Εργασίας E1 (OE E1) στο πλαίσιο του e-business forum (Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας», «Τα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα στη μελέτη της Κοινωνίας της Πληροφορίας: Μηχανισμοί αλληλεπίδρασης και τεκμηρίωση αποφάσεων» (online) <http://www.ebusinessforum.gr/teams/teamsall/view/inner/index.php?language=el&ctn=69&moduleid=-1&label=0>

«Ψηφιακή Στρατηγική για την Ελλάδα 2007-2013», <http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/sthnellada/committee/default1/>

OECD, “Computer-related crime: Analysis of legal policy”, Paris:OECD, 1986 www.dolnet.gr

- «Το έπος του internet», Το ΒΗΜΑ, 28/12/1997 , Σελ.: 116 Κωδικός άρθρου: B124611161
- **Baudrillard, J.**, «Ενα μοιραίο μέσο», Το ΒΗΜΑ, 28/12/1997 , Σελ.: 111 Κωδικός άρθρου: B124611111
- **Δερτούζος, Μ.**, «Το μέλλον είναι εδώ», Το ΒΗΜΑ, 28/12/1997 , Σελ.: 108 Κωδικός άρθρου: B124611081
- **Σπυράκης, Π.**, «Εγκλημα στον κυβερνοχώρο», Το ΒΗΜΑ, 28/12/1997 , Σελ.: 120, Κωδικός άρθρου: B124611201

www.enet.gr

- **Κωνσταντινόπουλος, Γ.**, «Τα βήματα πριν από την καταστολή», 27/11/2001
- **Τασιόπουλος, Ν.**, «Για μια ασφαλέστερη Κοινωνία της Πληροφορίας», 27/11/2001

(<http://pacific.jour.auth.gr/security/page4.htm>)

<http://dide.flo.sch.gr/Plinet/Tutorials/Tutorials-LawAndInternet.html>

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%>

<http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/l24262.htm>

http://ojp.usdoj.gov/bjs/cvict_c.htm

<http://www.adae.gr>

<http://www.ceid.upatras.gr/courses/SocialLegalAspects/Art5A>

<http://www.dart.gov.gr/>

<http://www.eett.gr>
http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t19/t19_03.htm
<http://www.e-yliko.gr/htmls/arctles/kalogiannakis.doc>
http://www.geocities.com/apatesgr/nigerian_scams.htm
http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=109
http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=90
<http://www.md5.uk.com/?Page=WhatIsComputerCrime>
<http://www.oke.gr/greek/gnomi85.htm>
<http://www.poulantzas.gr/keimeno.php?eidos=main&gl=gr&id=15>
www.conseil-etat.fr/ce/missio/index_mi_ce01.shtml
www.csd.uoc.gr/~hy302/hy302.1999/book_html/part2chap2.htm - 76k
www.oecd.org